

ESTUDI SOBRE LA PROSTITUCIÓ, LA TRACTA I L'EXPLOTACIÓ SEXUAL A LES ILLES BALEARS, 2020

ESTUDI SOBRE LA PROSTITUCIÓ, LA TRACTA I L'EXPLOTACIÓ SEXUAL A LES ILLES BALEARS, 2020

G CONSELLERIA
O PRESIDÈNCIA,
I CULTURA I IGUALTAT
B INSTITUT BALEAR DONA

Agraïments

Agraïm la voluntat de compartir el seu temps, coneixements i experiències a totes les persones enquestades i entrevistades en aquesta investigació.

També volem agrair a les organitzacions de l'Administració Pública, així com a totes les persones que com a professionals o amb la seva col·laboració voluntària han volgut fer aportacions significatives.

Col·laboració d'Administracions i Entitats

- Ajuntament d'Eivissa
- Ajuntament de Calvià
- Ajuntament de Manacor
- Ajuntament de Maó
- Ajuntament de Palma
- Área de trabajo e inmigración en Baleares
- Casal Petit
- Col·legi Oficial de Psicologia de les Illes Balears. COPIB
- Comandància de la Guàrdia Civil de Balears
- Consell Insular d'Eivissa
- Consell Insular de Formentera
- Consell Insular de Mallorca
- Consell Insular de Menorca
- Conselleria d'Afers Socials i Esports
- Creu Roja
- Delegació del Govern a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears
- Fundació Amaranta
- Fundació RANA
- Grup d'Estudi de la Prostitució a les Illes Balears (GEPIB)
- Institut de Seguretat Pública de les Illes Balears ISPIB
- Institut per a la Convivència i Èxit Escolar (CONVIVÈXIT)
- Jefatura Superior de la Policia Nacional a les Illes Balears
- Metges del Món Balears
- Oficina Balear de la Infància i l'Adolescència (OBIA)
- Universitat de les Illes Balears

- Aina Elisabeth Molina Thorne
- Alonso Medinas Prats
- Ana María Madrid Domenech
- Antonia Alanzol Pereira Rocha
- Antònia Maria Tomàs Vidal
- Azucena Carrasco López
- Carme Reyero Fernández
- Carmen Sánchez-Contador Escudero
- David Luís Pastor Palenzuela
- Ernesto Pardo
- Eulàlia Allés Coll
- Fernando Pérez Pacho
- Gonzalo Calleja
- Joan Francesc Clar
- Lara Julián Lourdes
- Laura Bosch Torres
- M.ª Ángeles Fernández Valiente
- M.ª Julia Vázquez Piñeiro
- M.ª del Pilar Barceló
- Magdalena Alomar Real
- Margalida Coll
- Margalida Gelabert Binimelis
- María Alarcos García
- Marisol Rodríguez
- Miguel Reyero Cortina
- Myriam Carrero Sánchez
- Paloma Martín Martín
- Patricia Barranco Blanco
- Pilar Barceló
- Roser Alenyar Blanes
- Susana Pulido Sancho
- Tonyi Ferrer Ferrer
- Victoria Coll Hellyer
- Xisca Monserrat Cañellas

Estudi sobre la prostitució, la tracta i l'exploració sexual a les Illes Balears

Setembre de 2020

Responsable:

Maria Duran i Febrer

Directora de l'Institut Balear de la Dona

Responsables de la investigació:

Responsable tècnica de l'estudi, Institut Balear de la Dona. **Susana Ortega Merino**

Responsable tècnic de l'estudi, Universitat de les Illes Balears. **Lluís Ballester Brage**

Equip d'investigació:

Mónica Alario Gavilán

Beatriz Benavente

Albert Cabellos Vidal

Noemi Gelabert Mures

Nina Parrón Mate

Rosario Pozo Gordaliza

Control de les enquestes i treball de camp: **Albert Cabellos Vidal**

Revisió del document i maquetació: **Noemi Gelabert Mures** i **Albert Cabellos Vidal**

Correcció de català: **Laura Sastre Barros**

Investigadors i investigadores col·laboradores:

Capítol 1, **Nina Parrón Mate**, Direcció

Mónica Alario Gavilán

Prostitució i tracta

Pau Balaguer Huguet

Evolució de l'oferta

Francesca Mas Busquets

Anàlisi de les sentències judicials

Valentina Milano

Marc jurídic i conceptual

Jaume Perelló Alorda

Evolució de l'oferta

Silvana Natalia Rodríguez

Anàlisi de les sentències judicials

Capítol 2, **Nina Parrón Mate**, Direcció

Lorena Bayano Martín

Administració pública

Antoni Colom Colom

Tercer Sector

Capítol 3, **Lluís Ballester Brage**, Direcció

Maria José Aguiló Seguí

Necessitats socials

Mónica Alario Gavilán

Oferta a les webs

Susana Batle Cladera

Necessitats socials

Pere Canals Gomila

Anuncis a internet

Noemi Gelabert Mures

Anuncis a internet

Capítol 4, **Rosario Pozo Gordaliza**, Direcció

Ana Mascaró García

Condicions de salut de les PEP

Belén Matesanz Mateu

Condicions de salut de les PEP

Capítol 5, **Beatriz Benavente**, Direcció

Maria José Aguiló Seguí

Intervenció de les forces de seguretat en Pornografia infantil

María Ignasia Arbona Pérez

Intervenció de les forces de seguretat en Pornografia infantil

Albert Cabellos Vidal

Sexting i autoproducció induïda d'imatges

Margalida Cantallops Alemany

Revisió del conjunt del capítol

Jorge Fernández del Valle

Revisió del conjunt del capítol

Gracia María Fornieles Carvajal

Explotació sexual a la infància i adolescència

Capítol 6, **Mónica Alario Gavilán**, Direcció

Maria Fernanda Moreno

Enquesta als prostituïdors

Sandra Sedano Colom

Anàlisi dels prostituïdors

Presentació

Conselleria de Presidència, Cultura i Igualtat del Govern de les Illes Balears

L'aprovació, l'any 2019, del Pla Autonòmic per a la Lluita contra el Tràfic de Dones i Nines amb Fins d'Explotació Sexual i l'Abordatge de la Prostitució a les Illes Balears va significar un punt d'inflexió en la nostra comunitat en l'avanç en la lluita de l'Administració contra les desigualtats. Alhora, però, va posar de manifest una qüestió que plantejava un deure pendent i inajornable: a les Illes Balears no teníem encara una fotografia que ens mostràs quin era l'estat de la prostitució, el tràfic i l'abús sexual en el nostre territori.

Aquest és el buit que omple l'estudi que presentam. L'estudi sobre la prostitució, el tràfic i l'explotació sexual infantil i adolescent a les Illes Balears elabora una diagnosi: compon els vidres d'un mirall trencat en què veim reflectida una realitat dura, injusta i vergonyosa. Una realitat que ens mostra que som una terra receptora de turisme sexual; unes illes en què, segons les estimacions d'aquest estudi, la prostitució mou un negoci il·lícit de més de setanta milions d'euros l'any; on hi ha centenars de pisos en què dones, massa sovint totes soles i desemparades, exerceixen la prostitució i s'exposen a la violència sense una xarxa de protecció; una comunitat en la qual s'estima que més de 90.000 homes paguen cada any per prostituir dones; en què entre el 30 % i el 50 % de les dones prostituïdes també són víctimes de tràfic, i en què, tot i aquesta realitat, en els darrers cinc anys tan sols s'han emès deu sentències corresponents a casos de delicte de tràfic d'éssers humans amb fins d'explotació sexual i delictes sexuals que afecten menors en situació d'explotació.

Cinc anys és també el temps que fa que el Govern de les Illes Balears va començar a plasmar en la seva normativa i planificació política una perspectiva de gènere i abolicionista que naixia amb la voluntat d'assolir la igualtat entre dones i homes. Fruit d'aquesta tasca, l'any 2016 el Parlament de les Illes Balears va aprovar la Llei d'igualtat de dones i homes, la qual inclou el tràfic com una forma de violència masclista. Posteriorment, el maig de 2019, s'aprovà el Pla Autonòmic contra el Tràfic de Dones i Nines amb Fins d'Explotació Sexual i d'Abordatge de la Prostitució, que proposava seixanta accions per combatre aquesta xacra i que és el germen de l'estudi que ara presentam.

El Govern de les Illes Balears entén les polítiques d'igualtat des de la transversalitat i a partir de la creació de xarxes de col·laboració entre les institucions i les entitats. Som conscients també que feim tard en l'abordatge d'aquesta problemàtica. No obstant això, aquesta realitat sí que ha estat combatuda de manera perseverant, valenta i incansable per diverses entitats del tercer sector social d'aquestes illes a les quals hem de reconèixer el seu paper. Per això, aprofit aquest espai per agrair-los la seva tasca per plantar cara a una realitat amagada i opaca, però tan manifestament present en el nostre dia a dia i en els nostres carrers. Entitats com Casal Petit, Metges del Món, Creu Roja o les xarxes que s'han creat en diferents municipis de les Illes Balears han treballat incansablement per ajudar les dones i els nins i les nines víctimes de prostitució i de tràfic. Aquestes entitats han arribat a espais on les institucions no estiràvem prou el braç per donar-los la mà. Han conegut de prop la situació d'aquestes persones i els han ofert suport, a partir d'uns recursos sovint massa minsos.

Aquest estudi ens apel·la a tots nosaltres com a societat i ens recorda que cal que tothom prengui consciència d'aquesta realitat que fa de la nostra una democràcia incompleta. Tots plegats hem de consolidar aquest camí que hem iniciat i treballar, des d'una perspectiva abolicionista, per posar fi al tràfic i a la prostitució a les nostres illes i per restituir i reparar les seves víctimes.

Pilar Costa i Serra

*Consellera de Presidència, Cultura i
Igualtat del Govern de les Illes Balears*

Presentació

Institut Balear de la Dona

El 31 de gener del 1865 el Congrés dels Estats Units, mitjançant la Tretzena esmena de la Constitució, va aprovar l'abolició de l'esclavitud; l'any 1926, a Ginebra, es va firmar la Convenció sobre l'Esclavitud, que obliga a tots els estats membres de la Societat de Nacions a suprimir totalment l'esclavitud.

Al segle XXI ens trobam més viva que mai la vessant de l'esclavitud que afecta les dones i nines: el tràfic de persones amb finalitat d'explotació sexual. El tràfic és el mitjà que té el sistema multinacional de prostitució per posar a l'abast dels homes que en són consumidors dones que en són víctimes.

Un dels tòpics més generalitzats és que la prostitució és l'ofici més antic del món, però no és així. No és un ofici, sinó que es tracta d'una pràctica que forma part d'un sistema patriarcal que ha subordinat les dones i les ha dividit en bones dones, que són les esposes monògames, mares i filles, i males dones, que són, entre d'altres, les dones en situació de prostitució. Tot forma part del mateix engranatge i el tràfic de dones i nines és una de les tres fonts que mouen més diners il·lícits en l'economia global.

L'abolició de la prostitució és possible. Ja ho va ser l'abolició de l'esclavitud, malgrat que el negoci del tràfic d'esclaus va arribar a ser la principal font d'ingressos als Estats Units, fins al punt que, en el moment de l'aprovació de la Tretzena esmena, els esclaus suposaven el 13% de la població americana.

A Espanya les dades dels consumidors de prostitució són esgarrifoses. Es calcula que el 39% dels homes i joves han acudit almenys una vegada al sistema prostitucional, que és el mateix sistema que introdueix els nins a la pornografia i en què s'inicien en la sexualitat un bon nombre de joves, que esperen de les seves parelles el mateix comportament sexual que han vist i, si s'hi neguen, els queda el recurs d'aconseguir-ho en la prostitució. D'aquesta manera es retroalimenta el patriarcat.

La pornografia desmembra la sexualitat de l'afectivitat i aquesta banalització de la sexualitat, l'abús i la violència sexual a menors té com a conseqüència que, cada vegada més, la infància i l'adolescència siguin objectes d'explotació sexual, un altre cau de prostitució que no només afecta el present, sinó que condiciona el demà.

Aquest estudi que es presenta té una doble finalitat: d'una banda, complir amb una de les mesures del Pla Autonòmic contra el Tràfic i l'Explotació Sexual i l'Abordatge de la Prostitució i, de l'altra, esdevenir un eina per avançar en l'objectiu estratègic de l'Institut Balear de la Dona que les Illes Balears siguin un territori lliure de turisme sexual.

Des de l'IBDONA volem donar les gràcies a l'equip de la UIB i les entitats i persones col·laboradores que han fet possible l'elaboració d'aquest estudi, que ens ofereix una radiografia del sistema prostitucional que ens mostra com afecta les dones i nines que en formen part, les causes per quals les accedeixen a la prostitució i les conseqüències d'això en la seva salut i la seva vida, sense oblidar el paper que hi exerceixen el cooptador i el prostituïdor.

Aquest estudi ens marca el camí de l'abolició de la prostitució i el nostre repte és seguir-lo!

Maria Duran i Febrer

Directora de l'Institut Balear de la Dona

CONTINGUTS

Emmarcament	15
Presentació de l'estudi	19

Capítol 1

Marc jurídic, conceptual i operatiu de tracta i prostitució	23
1.1. Introducció	23
1.2. Prostitució i tracta	23
1.3. Tracta. Marc jurídic i conceptual	27
1.3.1. Prostitució i tracta: estat de la qüestió	27
1.3.2. Normativa internacional sobre tracta	28
1.3.3. Normativa internacional sobre prostitució	32
1.3.4. Normativa nacional i autonòmica: reptes per al present i el futur	32
1.4. Anàlisi de les sentències a les Illes Balears	34
1.4.1. CASUÍSTICA: anàlisi de dades i gràfics de les sentències analitzades	35
1.4.2. Aspectes destacats del que s'ha avaluat	36
1.5. Aproximació a les dimensions del sistema prostitucional a les Illes Balears	42
1.6. Oferta actual i evolució recent a les Illes Balears	48
1.7. Conclusions	53

Capítol 2

Serveis de l'administració i del tercer sector implicats (estructura, coordinació, avaluació en xarxa...)	55
2.1. Resum	55
2.2. Introducció	55
2.3. Objectius	56
2.4. Mètode	56
2.5. Resultats	57
2.5.1. Serveis de l'administració	57
2.5.2. Organització del Tercer Sector	61
2.5.3. Estructuració en xarxa: GEPIB, XADPEP, Xarxa Calvià i taules municipals	61
2.5.4. Dades de l'evolució de l'atenció directa a persones en situació de prostitució entre 2014-2019	66
2.5.5. Dades obtingudes durant el confinament per COVID-19 (març-abril 2020)	70
2.5.6. Anàlisi de les memòries de l'Ajuntament de Calvià	74
2.5.7. Avaluació dels programes i experiències d'intervenció de les entitats socials	78
2.6. Conclusions	85

Capítol 3

Situacions de necessitat social de les persones en situació de prostitució	89
3.1. Resum	89
3.2. Objectius	89
3.3. Mètode	90
3.4. Resultats	91
3.4.1. Característiques sociodemogràfiques	91
3.4.2. Migracions i tracta	104
3.4.3. Necessitats i suport social	111
3.4.4. Característiques de les situacions de prostitució	121
3.4.5. Abandonar la situació de prostitució	129
3.4.6. Risc social de les persones en situació de prostitució. Dispersió en pisos, contactes a internet	131
3.4.7. Situacions de prostitució deslocalitzada	137
3.5. Conclusions	148

Capítol 4

Condicions de salut de les persones en situació de prostitució	151
4.1. Resum	151
4.2. Introducció	151
4.3. Objectius	152
4.4. Mètode	152
4.5. Resultats	152
4.5.1. Prostitució, feminització de la pobresa i de la supervivència: impacte en la salut	152
4.5.2. Estereotips de gènere en salut i l'estigma de PEP: conseqüències i implicacions per a la salut	154
4.5.3. Riscos i conseqüències per a la salut de les dones en situació de prostitució	155
4.5.4. Problemes de salut i malalties cròniques	157
4.5.5. Problemes de somni, depressió i salut mental	165
4.5.6. Prostitució i ús de substàncies; alcohol, drogues i fàrmacs sense recepta	170
4.5.7. L'impacte del COVID-19 en la salut de les dones en situació de prostitució	173
4.5.8. Estratègies d'autoprotecció i autodefensa de les dones en situació de prostitució	178
4.6. Conclusions	178

Capítol 5

Explotació sexual de la infància i adolescència	181
5.1. Resum	181
5.2. Introducció	181
5.3. Mètode	183
5.4. Objectius	184
5.5. Conceptualització, modalitats diverses, factors de risc i indicadors	184
5.5.1. Definició de l'explotació sexual de nins, nines i adolescents	184
5.5.2. Manifestacions de l'ESIA	185
5.5.3. Factors de risc i vulnerabilitat	188
5.6. Les noves situacions d'explotació. Autoproducció induïda d'imatges	189
5.6.1. Internet i les noves tecnologies com a nou mitjà d'explotació	189
5.6.2. Autoproducció induïda d'imatges i el sexting com a pràctica de risc	190
5.7. Estimació de prevalença	192
5.7.1. Prevalença en els expedients de menors	192
5.7.2. Prevalença al Registre Unificat de Maltractament	193
5.7.3. Prevalença a les intervencions de les Forces i Cossos de Seguretat	194
5.7.4. El sexting i altres casos de caire sexual a les Illes Balears	200
5.8. Conclusions	202

Capítol 6

Anàlisi dels prostituidors (espanyols i estrangers)	205
6.1. Resum	205
6.2. Introducció	205
6.3. Objectius	206
6.4. Mètode	207
6.5. Resultats	207
6.5.1. Construcció de la masculinitat i de la sexualitat masculina	207
6.5.2. Qui són els homes que prostitueixen dones a les Illes Balears?	211
6.5.3. Com i per què comencen els homes a prostituir dones?	213
6.5.4. Àmbit en què els homes prostitueixen dones i freqüència amb què ho fan	216
6.5.5. Demanda de pràctiques	218
6.5.6. Vinculació amb el consum de pornografia	221
6.5.7. Motius de consum	223
6.5.8. Tipologia d'homes	226
6.6. Conclusions	232
6.6.1. Conclusions de la recerca	232
6.6.2. Propostes	233

CONCLUSIONS DE L'ESTUDI	235
Eixos del diagnòstic	235
Propostes més rellevants	236
REFERÈNCIES	241
ANNEXES	253
Glossari	253
Nota terminològica	259
Qüestionari	261
Protocol d'aplicació del qüestionari	267
Currículum de l'equip d'investigació i les persones col·laboradores	273

Emmarcament

La necessitat de poder donar respostes efectives, millorar els recursos i serveis destinats a les persones en situació de prostitució, dimensionar la prostitució i la tracta a la CCAA, així com dotar d'eines i coneixements per lluitar contra la tracta i l'explotació sexual a les Illes Balears, són els objectius que persegueix aquest estudi i les necessitats que motiven l'Institut Balear de la Dona a encarregar-lo. Aquest treball també pretén donar veu a les dones que es troben en aquesta situació i perquè arribi a tota la societat i ajudi en la presa de consciència sobre les autèntiques dimensions de la problemàtica, tot ajudant a desmuntar mites i estereotips envers la prostitució i el sistema prostitucional.

L'encomanda de l'estudi no és, ni molt menys, un encàrrec espontani, sinó que és fruit d'un camí ja iniciat des de fa més d'una dècada a la comunitat autònoma de les Illes Balears. Un camí d'esforç, estudi i dedicació per part d'entitats, administracions públiques, polítiques i persones implicades en aquesta lluita i aquest compromís de defensa dels drets humans.

És un fet: en aquests moments s'està produint un avançament en l'abordatge normatiu, polític i social de les diferents manifestacions de les violències masclistes contra les dones, i en concret un gran avenç en la lluita contra la tracta i a favor dels drets humans de les dones prostituïdes. Per comprar-lo, basta fer una mirada a les normatives de diferents països europeus, per exemple França, a la lluita social present als carrers i a les xarxes socials, així com als diferents discursos polítics, on la prostitució és present en l'agenda política. Per evidenciar aquest fet, són destacables els avanços a nivell de plans i protocols, així com el canvi en el discurs on paraules com "prostituidors", "prostitució", "tracta" o expressions com "violències sexuals a la pornografia" eren totalment inexistents, i en aquests moments estan incorporats l'agenda política. Tots aquests avanços es cristal·litzen en polítiques efectives creant normatives i accions per fer camí cap a l'abolició tant en l'àmbit social com en el polític.

En els darrers anys, diversos moviments i en concret el moviment abolicionista ha agafat força i ha impregnat els diferents espais polítics i socials exigint l'abolició de la prostitució i l'eliminació de la tracta. Aquests moviments estan fent arribar el missatge a la societat, que comença a realitzar un canvi de mirada, canvi que es pot apreciar clarament amb propostes i actuacions clau en coeducació i en salut afectiva sexual, entre d'altres.

En aquest context es visualitza que l'atenció a aquestes problemàtiques constitueix, i constituirà en el futur, una necessitat social de gran magnitud, i que per tant s'ha d'abordar com un dels principals reptes a què s'enfronten els poders públics i la societat.

A les Balears, els moviments a favor dels drets de les dones prostituïdes i víctimes de tracta, tal com s'aborda al capítol 2 d'aquest estudi, començaren l'any 2003, any què es va constituir el GEPIB (Grup d'Estudis de la Prostitució de les Illes Balears) que, liderat per la UIB i l'Institut Balear de la Dona, se centra en tasques d'anàlisi, estudi, assessorament, formació, sensibilització i divulgació. Es tracta del primer intent a les Illes Balears de reunir serveis i professionals que interactuen amb l'objecte d'establir un grup d'experts i expertes útils a la societat balear i posar en marxa projectes pertinents.

Durant els anys posteriors, es creen també les xarxes municipals per abordar la millora de la coordinació i la planificació d'accions per lluitar contra la tracta i el sistema prostitucional. En aquestes xarxes també es realitza una feina per vetllar pels drets humans de les dones en situació de prostitució i dotar i millorar els recursos existents. Tota aquesta feina es realitza en col·laboració amb les entitats sense ànim de lucre i les diferents administracions públiques que intervenen en el territori en exercici de les seves competències.

A les Illes Balears les polítiques abolicionistes es comencen a plasmar normativament amb l'aprovació de la Llei 11/2016, de 28 de juliol, d'igualtat de dones i homes. L'article 65 defineix la violència masclista com «la que, com a manifestació de la discriminació, la situació de desigualtat i les relacions de poder dels homes sobre les dones, s'exerceix sobre aquestes pel fet mateix de ser dones». Així mateix inclou de forma explícita la tracta com una forma de violència masclista. La posada en marxa d'aquesta llei compromet i obliga les administracions públiques a una major sistematització de les actuacions que s'han de desenvolupar per combatre aquesta xacra social que tant afecta els drets humans de les dones. tal com diu na Rosa Cobo «la prostitució és una forma extrema de desigualtat i explotació, fins el punt de convertir-se en una de les noves barbaritats del segle XXI».

Posteriorment, l'any 2017 s'aprovà, per Consell de Govern, el Pacte Social contra les Violències Masclistes «Reaccionem», impulsat pel Govern Balear amb una dotació pressupostària de 13.600.000 euros i en el qual s'inclouen mesures per millorar els recursos i la sensibilització.

El setembre del 2017, el Parlament de les Illes Balears va aprovar la Proposició de Llei sobre el pla autonòmic contra la tracta de dones amb fins d'explotació sexual, motiu pel qual instà el Govern a desenvolupar un pla en què es coordinessin les institucions, els organismes insulars i locals, els agents socials i les forces i cossos de seguretat, per tal de treballar la prevenció i la sensibilització envers aquesta realitat i garantir una protecció efectiva, recuperació i integració social, psicològica i laboral de les víctimes. També instà a adherir-se al *Plan integral de lucha contra la trata de mujeres y niñas con fines de explotación sexual (2015-2018)* del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat, adhesió que va aprovar el Consell de Govern del 13 d'octubre de 2017.

Per una altra banda, es va encarregar a l'Institut Balear de la Dona l'elaboració d'un pla autonòmic per a la lluita contra la tracta de dones i nines per a l'explotació sexual (TDNES) i l'atenció a la prostitució, en el qual es determinessin les línies estratègiques de treball i es fixessin les principals actuacions que calia dur a terme. A més, s'encarregà el desenvolupament d'un protocol autonòmic que establís les línies d'actuació per a la coordinació efectiva entre totes les institucions implicades.

Aquest encàrrec partia de dades que assenyalen l'estat espanyol com un dels principals països de destinació turística per prostitució. També del fet que a les Illes Balears, segons estimacions del GEPIB, es calcula que hi ha unes 600 dones en situació de prostitució habitual. A més, les memòries de les entitats apunten la interconnexió entre el turisme la prostitució i la tracta.

El 31 de maig de 2018, es va constituir la Mesa de creació i coordinació del pla autonòmic per a la lluita contra el tràfic de dones i nines per a l'exploració sexual i l'atenció a les dones en situació de prostitució a les Illes Balears (2019-2022), amb la participació de les institucions i entitats de les Balears implicades en la matèria. De la mateixa manera, es va definir la població destinatària d'aquest Pla, així com la metodologia i el cronograma per elaborar el pla i el protocol.

El 23 novembre de 2018, fruit de la feina feta per la Mesa de Creació i Coordinació del Pla, el Consell de Govern va aprovar el «Protocol autonòmic per a la lluita contra la tracta de dones per a l'exploració sexual (TDES) i l'atenció a la prostitució a les Illes Balears». Un Protocol en el qual hi participen les administracions públiques competents en la matèria d'àmbit estatal, autonòmic, insular i local, així com les principals entitats sense ànim de lucre involucrades en la problemàtica, a més de poder comptar amb la participació de les principals persones expertes a la Comunitat Autònoma.

El 10 de maig de 2019 el Consell de Govern va aprovar el Pla autonòmic per a la lluita contra la tracta de dones i nenes amb fins d'exploració sexual i l'abordatge de la prostitució en les Illes Balears 2019-2022. Un Pla amb un caràcter clarament abolicionista que fa una passa endavant per defensar els drets de les dones i les nines víctimes de la tracta d'éssers humans per a l'exploració sexual i en situació de prostitució, i que conté accions de prevenció, formació a professionals i a la ciutadania, sensibilització, millora de la coordinació i del coneixement de la problemàtica i també una millora dels recursos destinats a les dones i a la lluita contra la problemàtica.

En l'elaboració del Pla autonòmic va haver-hi una premissa inqüestionable, la certesa que no es disposaven de les dades suficients a causa de l'escassetat d'estudis i la manca de dades disponibles per saber quina era la realitat de la prostitució, la tracta i el sistema prostitucional a les Illes Balears. Sense aquesta aproximació, el camí a emprendre era incert. Per aquest motiu es va impulsar dins el Pla un eix específic per promocionar l'estudi de la situació que permetés tenir una comprensió clara d'aquest fenomen, i es va situar aquest eix com a prioritari dins la planificació del seu desenvolupament.

L'encàrrec d'aquest treball conté la realització d'un estudi sobre els diversos factors determinants en la situació de prostitució, tracta i exploració sexual infantil, les seves característiques en funció de les circumstàncies socials i demogràfiques, així com les vinculacions entre els diversos factors informats en el procés d'actuació per part de les administracions i entitats.

També es va considerar fonamental que aquest estudi naixés i es desenvolupés amb la col·laboració dels màxims agents i persones expertes en la matèria, amb el mateix esperit que es varen crear tant el Pla com el Protocol autonòmic i que, tal com s'ha explicat, és el funcionament habitual del tractament d'aquesta problemàtica a les Illes Balears. Així es va treballar perquè aquesta col·laboració de totes les administracions i entitats que treballen directament o indirecta amb persones dedicades a la prostitució fos una realitat.

Aquesta coordinació finalment es va cristal·litzar i per a l'elaboració de l'estudi s'ha comptat amb la implicació i la participació de les principals entitats sense ànim de lucre que operen a les Illes Balears, així com amb les principals administracions públiques: les Forces i Cossos de seguretat de l'Estat, la Delegació de Govern, les Conselleries del Govern de les Illes Balears de Salut, d'Afers Socials, de Treball, d'Administracions Públiques i Presidència, els quatre Consells Insulars i els principals ajuntaments de les Illes Balears. En total han participat i col·laborat mig centenar de persones professionals i expertes en algunes de les matèries d'estudi. D'aquesta forma s'han pogut creuar dades a disposició de diferents administracions, s'ha permès la realització de les entrevistes a les dones usuàries de les entitats i a les institucions, així com fer anàlisis transversals i des de diferents perspectives que han enriquit i dotat de context l'estudi.

Aquesta col·laboració i implicació, tant política com tècnica, suposa en si mateixa una fita de l'estudi. Per seguir fent passes endavant en la lluita contra aquesta problemàtica i la consecució dels drets humans, tan importants són els possibles resultats i hipòtesis que es puguin extreure d'aquesta investigació, com la implicació de tots els poders públics, les ONG i les persones que en formen part.

Presentació de l'estudi

Aquest informe sorgeix de la necessitat de disposar d'un diagnòstic sobre la realitat del sistema prostitucional a les Illes Balears. Motivació que inclou, per descomptat, les modalitats d'explotació sexual a la infància i adolescència.

L'enfocament de l'estudi parteix de la convicció que la prostitució és resultat de la desigualtat estructural entre dones i homes i una forma de violència de gènere. Així, el plantejament de conjunt s'identifica, sens dubte, amb la perspectiva abolicionista de la prostitució, tal i com clarament estableix el Pla autonòmic mateix. Com a referència, s'hi ha emprat el Pla autonòmic per a la lluita contra el tràfic de dones i nines amb fins d'explotació sexual i l'abordatge de la prostitució a les Illes Balears (2019-2022).

Per a l'equip d'investigació, l'autèntic repte ha consistit a estructurar els diferents estudis per donar resposta a les necessitats de coneixement i d'actuació fonamentada, tot mantenint una referència permanent a l'enfocament de conjunt.

L'estructura d'aquest treball es concreta en sis capítols complementaris, desenvolupats per un equip interdisciplinari, amb presència de juristes, sociòlogues, antropòlogues, psicòlogues, treballadores socials, sanitàries i professionals d'altres disciplines. Els capítols són:

CAPÍTOL 1. MARC JURÍDIC, CONCEPTUAL I OPERATIU DE TRACTA I PROSTITUCIÓ

Aquest primer capítol respon a la pregunta què s'investiga. La resposta s'articula a partir de tres perspectives complementàries: la del marc jurídic, el marc conceptual i el marc sociològic. No només s'hi plantegen amb els textos de referència, sinó que també s'hi inclouen l'anàlisi de sentències, així com aproximacions a les dades que dimensionen el sistema prostitucional.

S'hi comprova que hi ha millores legals que cal desenvolupar, però també que els instruments legals no s'estan aplicant de la manera que és necessària per a protegir les dones i perseguir els proxenetes. També s'hi avancen els resultats en relació al manteniment de les dimensions del sistema i a les mutacions que s'estan produint per a deslocalitzar-lo i ocultar-lo.

CAPÍTOL 2. SERVEIS DE L'ADMINISTRACIÓ I DEL TERCER SECTOR IMPLICATS (ESTRUCTURA, COORDINACIÓ, AVALUACIÓ EN XARXA...)

El segon capítol respon a la pregunta què s'està fent a les Illes Balears en relació al sistema prostitucional. S'exclouen de la resposta les accions dutes a terme pel sistema judicial i les forces de seguretat, que són tractades a altres capítols.

Aquí es presenta una anàlisi de les actuacions de l'administració i de les organitzacions de la societat civil, en especial des de les entitats que treballen en aquest àmbit, a més de presentar un dels processos comparativament més interessants de l'Estat, com són les constitucions de xarxes de les organitzacions. L'actuació és variada i rellevant, però pot ampliar el seu impacte de suport i transformació amb una sèrie de millores que no passen exclusivament per l'increment de recursos.

CAPÍTOL 3. SITUACIONS DE NECESSITAT SOCIAL DE LES PERSONES EN SITUACIÓ DE PROSTITUCIÓ

El tercer capítol respon a la pregunta sobre les necessitats socials en les situacions de prostitució. La resposta s'ha pogut contestar a partir de tres estudis: (1) una enquesta a 239 persones en situació de prostitució a les Illes Balears; (2) una anàlisi de tots els anuncis presents a les plataformes de distribució a internet, finalment s'hi estudien 515 anuncis diferents; (3) una anàlisi de totes les web d'organitzacions que ofereixen "acompanyants" i "serveis sexuals", ja no com a anuncis singulars, sinó com a ofertes estructurades i amb característiques unificades per les diverses empreses.

Per què s'ha fet aquesta triple anàlisi? Perquè la realitat del sistema prostitucional es caracteritza per la deslocalització i amb aquests tres estudis es mostra la realitat en relació als quatre ambients en què s'estructura: carrer, clubs, pisos i sortides, sense localització.

Amb tot, es pot concloure que la prostitució es vincula a situacions de pobresa o necessitat social, motiu pel qual les migracions es troben a la trajectòria personal de moltes persones en situacions de prostitució. L'experiència de la prostitució es caracteritza com a violenta, per la presència de maltractaments diversos i extremadament insegura, per altres motius.

CAPÍTOL 4. CONDICIONS DE SALUT DE LES PERSONES EN SITUACIÓ DE PROSTITUCIÓ

El quart capítol respon a la pregunta sobre les condicions de salut de les persones en situació de prostitució. S'hi fan servir diverses fonts d'informació, però de manera molt especial, l'enquesta a 239 persones en situació de prostitució a les Illes Balears a partir de la qual s'analitzen totes les informacions relatives a la salut.

Aquest tractament permet estudiar la prostitució, la feminització de la pobresa i el seu impacte en la salut, els estereotips de gènere en la salut, l'estigma de la prostitució, conseqüències, riscos, dificultats i implicacions per a la salut, infeccions de transmissió sexual, els violències en contextos de prostitució i els seves implicacions per a la salut.

CAPÍTOL 5. EXPLOTACIÓ SEXUAL DE LA INFÀNCIA I ADOLESCÈNCIA

El capítol 5 se centra en les modalitats d'exploració sexual a la infància i adolescència. L'exploració sexual infantil i adolescent (ESIA) és una modalitat d'abús sexual en què es produeix un intercanvi econòmic o d'un altre tipus, que pot ser fins i tot una promesa per al futur. Existeixen diverses manifestacions de l'ESIA que s'interconnecten i interrelacionen entre si, totes dues s'han vist profundament influenciades pels canvis tecnològics que s'han produït en la societat en els últims anys. La quantificació real d'aquest fenomen és difícil de resoldre, en part perquè es desenvolupa en la clandestinitat i en moltes ocasions, a més, les víctimes no es reconeixen com a tal, cosa que dificulta la detecció i la posada en marxa de mecanismes adequats d'intervenció. Per això s'han desenvolupat estratègies molt necessàries d'identificació precoç de les víctimes mitjançant garbellats sistemàtics amb eines adequades i actualitzades.

A banda d'això, s'han analitzat les dades del Registre Unificat de Maltractament Infantil, les intervencions de les forces de seguretat en situacions d'explotació vinculades a la "pornografia infantil" i altres informacions aportades des de diferents àmbits, com el sistema educatiu mateix.

Es pot constatar que aquestes modalitats d'explotació tenen una rellevància clau, ja que tot i que n'existissin pocs casos, s'hauria de fer una intervenció immediata de persecució dels agressors.

CAPÍTOL 6. ANÀLISI DELS PROSTITUÏDORS (ESPANYOLS I ESTRANGERS)

En aquest capítol s'hi analitza el fenomen de la prostitució posant en el centre els homes prostituïdors, responsables últims de la seva existència. Partint de l'anàlisi de la construcció de la masculinitat i de la sexualitat masculina en el patriarcat actual, s'analitzen els motius que porten els homes a començar a prostituir dones, així com l'àmbit i la freqüència amb què ho fan. S'hi realitza, també, un estudi de les pràctiques que demanden i de la seva vinculació amb el consum de pornografia. A més, s'analitzen els motius que ofereixen els homes com a justificació del seu acte de prostituir dones i les diferents classificacions i tipologies de prostituïdors.

Per confeccionar aquest estudi s'ha duit a terme, en primer lloc, una revisió bibliogràfica d'obres de referència sobre la qüestió, a més de recerques de publicacions centrades en l'anàlisi dels homes prostituïdors. Les dades analitzades procedeixen, per una banda, d'un qüestionari contestat per 105 homes que prostitueixen dones a les Illes Balears i, per una altra, dels qüestionaris realitzats a dones que estan o han estat en situació de prostitució a Illes Balears.

Com es veu continuació, tant les dades com les interpretacions justifiquen l'atenció política prioritària, però també la sensibilització social en relació a un sistema prostitucional que es vol ignorar i que habitualment és tractat de manera poc rigorosa.

Capítol 1

Marc jurídic, conceptual i operatiu de tracta i prostitució

1.1. Introducció

Aquest capítol se centra en els aspectes normatius, conceptuals i jurídics en relació amb la Tracta. Nacions Unides li dona una gran importància perquè es tracta d'una nova i terrible esclavitud i de violència de gènere, amb una altíssima taxa de dones tractades procedents de tot el món i traslladades a tothom. Els organismes internacionals amb l'ONU al capdavant porten decennis alertant i urgint als estats per a prevenir i lluitar contra aquest fenomen (la primera Convenció contra la Prostitució i el Tracta data de 1949), a través de diferents organismes, Convenis internacionals, Convencions i Comitès, però la realitat és que la resposta dels estats continua sent de baixa intensitat i molt ineficaç ara com ara.

Un primer objectiu, doncs, és conèixer el marc normatiu amb el qual es compta com una eina de primer ordre per a afrontar aquesta realitat de delinqüència global i de vulneració de drets.

El segon objectiu és estudiar les dimensions del sistema prostitucional a les Balears, per a la qual cosa es realitza una aproximació a les dimensions de la demanda i de l'oferta, així com de l'estructuració d'aquesta oferta en la qual es desenvolupa la prostitució i la tracta. El repte d'aquesta anàlisi és realitzar una primera aproximació, que s'ampliarà al llarg de l'informe, sobre aquest sistema, detallant perfil de les dones tractades i explotades sexualment, en el context social de les que viuen a les Balears, a través de la presentació d'una sèrie d'hipòtesis d'estudi.

El tercer objectiu és verificar el grau d'empara amb què compten les víctimes de Tracta i explotació sexual a les Balears, examinant el nivell jurídic.

La metodologia utilitzada és l'examen i la comparació en profunditat de diferents documents normatius, l'anàlisi de dades aconseguides a través del treball col·laboratiu i en xarxa d'institucions i entitats socials especialitzades de les Balears per a construir indicadors i la revisió de sentències judicials dictades a les Illes Balears, contrastant-la amb la realitat que constaten les entitats socials que acompanyen les víctimes en aquest procés.

1.2. Prostitució i tracta

En el debat sobre com conceptualitzar la prostitució, poden trobar-se diversos posicionaments entre els quals, en l'actualitat, destaquen el regulacionisme i l'abolicionisme. El regulacionisme parteix de la diferenciació entre prostitució i tracta i considera que la prostitució és un treball com qualsevol altre i que respon a la llibertat d'elecció de les dones, per la qual cosa

proposa regular-la. L'abolicionisme defineix la prostitució com una institució patriarcal que respon a i reproduïx la desigualtat entre homes i dones. Considera que és un tipus de violència contra les dones, per això proposa abolir-la.

Des de l'abolicionisme es considera que és necessari contextualitzar la prostitució en l'estructura social patriarcal, tenint en compte que està profundament travessada per la desigualtat entre homes i dones: el 99,7% de persones que consumeixen prostitució són homes, i el 90% de persones en situació de prostitució són dones (Ayuntamiento de Sevilla, 2011). Segons aquestes dades, els que demanen i consumeixen la prostitució d'aquest 10% de persones en situació de prostitució que no són dones són també, fonamentalment, homes. A l'estat espanyol, un 39% dels homes consumeix o ha consumit prostitució (United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC], 2010).

Des de l'abolicionisme, es considera que la prostitució reproduïx un pilar fonamental del patriarcat: la idea que els homes tenen dret a satisfer els seus desitjos sexuals accedint per a això als cossos de les dones. Les feministes radicals varen mostrar que la sexualitat no és un terreny aliè a les construccions socials, sinó tot el contrari: és un terreny fonamental en la reproducció de l'opressió de les dones, un terreny polític (Millett, 2010; Brownmiller, 1981; Griffin, 1971). Aquestes feministes varen argumentar la idea que la sexualitat, tal com la coneixem per naturalesa, impedia fer una anàlisi de com està construïda, de com en ella s'hi reproduïxen les relacions de poder, de a qui perjudica i a qui beneficia tal com està construïda. També varen assenyalar com, al llarg de la història, el desig sexual masculí s'ha conceptualitzat no com un desig, sinó com una necessitat. D'aquesta idea, que encara avui gaudeix d'una gran acceptació social, es conclou que, si aquest desig és una necessitat, llavors els homes tenen dret a satisfer-la; i no sols satisfer-la, sinó satisfer-la accedint per a això al cos d'una dona (Pateman, 1995).

La idea que els homes tenen dret a satisfer les seves suposades necessitats sexuals accedint per a això als cossos de les dones, independentment que elles no ho desitgin, s'ha utilitzat al llarg de la història per a justificar la violència sexual i per a legitimar l'existència de la prostitució de dones i el seu consum per part dels homes. L'abolicionisme, partint d'aquesta anàlisi, conceptualitza la prostitució com una institució patriarcal l'existència de la qual garanteix l'il·legítim privilegi dels homes de satisfer els seus propis desitjos sexuals accedint als cossos de dones que no ho desitgen a canvi d'una quantitat variable de diners (Pateman, 1995).

És per això que, des de l'abolicionisme, es remet l'existència de la prostitució a la demanda masculina: no són les dones les que es prostitueixen a si mateixes, sinó que són els homes els que prostitueixen les dones. Si no existissin homes que desitgen i decideixen pagar per a accedir als cossos de dones que no ho desitgen, no existirien dones prostituïdes. L'existència d'una dona en situació de prostitució és una existència relacional (De Miguel, 2015). Així ho afirma el *Protocol de Palermo*: "existe oferta porque hay demanda". Per això, s'empra l'expressió "dona prostituïda" per a assenyalar que la dona en situació de prostitució no existeix sense que hi hagi un home que la prostitueixi; i s'empren les expressions "home prostituent" o "prostituidor" per a parlar de l'home que, des de la seva demanda i consum de prostitució, és qui la prostitueix (Jeffreys, 1997).

Des del regulacionisme, es remet l'existència de la prostitució a la llibertat d'elecció individual de les dones. Partint de la idea que la prostitució és un treball que elles trien lliurement, es denomina les dones que estan en situació de prostitució “treballadores sexuals” i als homes que consumeixen prostitució, “clients”. Aquest llenguatge assenyala les dones en situació de prostitució com la causa última de la seva existència. A més, es denomina com a “serveis sexuals” a les pràctiques que tenen lloc en contextos prostitucionals, com si aquestes fossin un intercanvi de “sexe” per diners.

El feminisme porta dècades afirmant que perquè una pràctica sigui sexe i no violència sexual, ha de comptar amb el desig de les dones i amb un consentiment que sorgeixi d'aquest desig. Si en una situació no es compta amb el desig i/o el consentiment sorgit d'aquest desig per part de la dona, aquesta situació no és sexe, sinó violència sexual. Així ho recull l'Organització Mundial de la Salut, ja que en el seu document *Comprender y abordar la violencia contra las mujeres* (2013), defineix la violència sexual de la següent manera:

Tot acte sexual, la temptativa de consumir un acte sexual, els comentaris o insinuacions sexuals no desitjats, o les accions per a comercialitzar o utilitzar de qualsevol altra manera la sexualitat d'una persona mitjançant coacció per una altra persona, independentment de la relació d'aquesta amb la víctima, en qualsevol àmbit, inclosos la llar i el lloc de treball. (p.2)

Des del feminisme es reivindica que qualsevol pràctica sexual no desitjada per les dones i/o a la qual acabin accedint a causa de qualsevol mena de pressió (xantatge emocional, intimidació, amenaces, por a la violència masculina, necessitat econòmica, etc.) és violència sexual, no sexe. Definir la prostitució com un intercanvi de “sexe” per diners és ocultar que en les pràctiques que succeeixen en contextos prostitucionals no hi ha desig per part de les dones ni hi ha un consentiment que neixi d'aquest desig; que aquestes pràctiques no estan basades en la reciprocitat i que, per tant, no són sexe, sinó violència; i que els diners no poden convertir la violència sexual en sexe. Per això, des de l'abolicionisme, s'està començant a emprar l'expressió “indústria de l'explotació sexual” (Cobo, 2020) en comptes d'“indústria del sexe”.

Les pràctiques que succeeixen en contextos prostitucionals estan basades en l'esquema subjecte-objecte: l'home és el subjecte, un subjecte que sent que té dret al fet que les dones satisfacin els seus desitjos sexuals i que les ha cosificat i deshumanitzat fins al punt de considerar que té dret a pagar perquè ho facin encara que elles no ho desitgin. Els homes que prostitueixen dones no paguen per “sexe”, paguen per una relació de poder que ells viuen com a sexualment excitant encara que sigui violència contra les dones a qui prostitueixen. Des de l'abolicionisme, per tant, una pregunta fonamental és de quina manera es construeix el desig sexual masculí perquè els homes puguin excitar-se exercint violència contra les dones, i què es pot fer per a modificar aquesta construcció i erradicar aquesta violència.

La majoria de les dones que estan en situació de prostitució a l'estat espanyol són dones migrants, que pertanyen a les classes més empobrides i tenen situacions econòmiques d'extrema necessitat. La prostitució, des del regulacionisme, no es contextualitza dins les desigualtats estructurals del món actual, sinó que es porta, emprant un discurs neoliberal, al terreny de

l'individual, i s'afirma que tant qui "compra" com qui "ven" està actuant lliurement. El discurs neoliberal, que parteix de la idea que totes les persones ja són lliures i iguals, interpreta qualsevol decisió que prenguin com a part de la seva llibertat d'elecció.

Aquest individualisme extrem no té en compte les desigualtats estructurals que travessen les diferents societats i deixa com a única explicació de les decisions individuals la lliure elecció dels subjectes. Però, en un món globalitzat i travessat per diverses estructures de desigualtat, on no existeix una igualtat real, no sempre es pot parlar de llibertat d'elecció, perquè les persones estan altament condicionades per la posició que ocupen en aquestes estructures. En aquest context en què, a més, la feminització de la pobresa és cada vegada més clara, remet la prostitució, un fenomen tan clarament travessat per la desigualtat econòmica i per la desigualtat entre homes i dones, a la llibertat d'elecció d'aquestes, és responsabilitzar les dones de la seva pròpia opressió i explotació i invisibilitzar tant les estructures de desigualtat que les oprimeixen com els homes que les exploten.

Històricament, des del feminisme s'ha conceptualitzat la prostitució com una institució que respon al patriarcat i que en reproduïx pilars fonamentals i privilegis masculins il·legítims. La crítica a la prostitució, per tant, s'ha basat en la idea que els homes no tenen dret a satisfer els seus desitjos sexuals accedint als cossos de dones que no ho desitgen, ja sigui a canvi de diners, com en el cas de la prostitució, o no, com en el cas de la violència sexual. Si hi havia un debat, aquest es plantejava com un debat sobre si la possibilitat dels homes de satisfer els seus desitjos "sexuals" accedint als cossos de les dones és un dret o, per contra, un privilegi masculí il·legítim que ha de ser abolit en l'avanç cap a societats veritablement igualitàries i lliures de violència contra les dones.

En l'actualitat, des de la postura regulacionista, s'està redefinint aquesta qüestió, plantejant-la com un debat sobre si les dones tenen dret a "triar lliurement" permetre l'accés sexual dels homes als seus cossos a canvi de diners. Així, es planteja com un debat sobre el dret de les dones a decidir sobre els seus propis cossos, ocultant que, en el fons, és sobre els privilegis il·legítims que el patriarcat atorga als homes. Com va assenyalar Héritier, "dir que les dones tenen dret a vendre's és ocultar que els homes tenen dret a comprar-les". Plantejar el debat de la prostitució tal com es fa des del regulacionisme és invisibilitzar tant les estructures de desigualtat que porten a la seva existència com els homes, el desig dels quals d'accedir als cossos de dones que no ho desitgen a canvi de diners és la causa última que hi hagi dones prostituïdes.

Per a poder erradicar situacions d'opressió i injustícia tan arrelades en la societat com la prostitució, és necessari conèixer quina és la seva causa última i com es reproduïx. Una anàlisi política feminista permet assenyalar que, tant després de la prostitució com després d'altres tipus de violències contra les dones exercides pels homes en el terreny de la sexualitat, hi ha el fet que la construcció de la masculinitat possibilita que els homes desitgin i visquin com a "sexuals" situacions clarament travessades per la desigualtat de poder, en què no hi ha desig per part de les dones, que no estan basades en la reciprocitat i que, per tant, són violència contra elles. Només tenint això en compte és possible proposar mesures que permetin erradi-

car totes les situacions d'opressió, injustícia i violència contra les dones que són causades per aquesta construcció; situacions entre les quals es troba la prostitució. La prostitució és una institució travessada per la desigualtat de poder entre homes i dones, que respon a i reproduïx el patriarcat; per això, en l'avenç cap a societats veritablement igualitàries i lliures de violència contra les dones, és necessària la seva abolició.

1.3. Tracta. Marc jurídic i conceptual

1.3.1. Prostitució i tracta: estat de la qüestió

La tracta d'éssers humans és una violació greu dels drets humans que afecta tots els països i regions del món i que constitueix un negoci en contínua expansió: actualment és el tercer negoci criminal més lucratiu a nivell mundial darrere del tràfic de drogues i d'armes (Oficina de las Naciones Unidas para la Droga y el Delito [ONUDD], s.f.). Encara que la tracta es manifesti en formes d'explotació tan variades com el treball forçós, la servitud domèstica, el matrimoni forçat o l'extracció il·lícita d'òrgans, la forma més estesa continua sent la tracta amb finalitats d'explotació sexual: a Europa occidental, el 66% de les víctimes de tracta són explotades en el negoci del sexe (Oficina de las Naciones Unidas para la Droga y el Delito [ONUDD], 2018). La tracta en general, i amb finalitats d'explotació sexual en particular, té a més un fort component de gènere: el 72% de les víctimes de tracta a nivell mundial són dones i nines i el 94% d'elles acaba en la prostitució i pornografia (ONUDD, 2018). Aquestes dades no deixen dubte de l'estreta relació existent entre la prostitució, l'explotació sexual i la tracta.

Un altre estudi de l'ONU ens permet entendre les veritables dimensions d'aquest fenomen: ens assenjala que són 4,8 milions les persones atrapades en una situació d'explotació sexual forçosa en el món — 3.8 milions d'adults i 1 milió de menors — i que el 99% d'elles són dones i nines (International Labour Organization i Walk Free Foundation, 2017). Aquesta explotació sexual forçosa genera per si mateixa dues tercers parts dels 150.000 milions de dòlars anuals provinents del negoci del tracta a nivell mundial (International Labour Organization [ILO], 2014). La indústria del sexe és un negoci molt lucratiu que explota de manera despietada les dones i, cada vegada més, les nines, que són el 23% de les víctimes (ONUDD, 2018). Conscient d'aquesta realitat, el Comitè de l'ONU per a l'eliminació de la discriminació contra la dona (Comitè CEDAW) apunta reiteradament tant la tracta com la prostitució com unes formes de violència per raó de gènere que se sustenten en la discriminació que sofreix de manera estructural la dona.

En aquest context dramàtic d'explotació de l'ésser humà a gran escala, la resposta dels estats és en gran mesura ineficaç. Tradicionalment, la tracta s'ha concebut únicament com un delictes i s'ha abordat amb estratègies únicament de persecució i sanció del delictes, sense abordar els aspectes relacionats amb la prevenció d'aquest fenomen i la protecció de les seves víctimes. Les conseqüències han estat desastroses: la ineficàcia de la persecució i la impunitat del delictes han anat de la mà de la total desprotecció i revictimització de les víctimes. Arran d'aquest fracàs, els últims 20 anys han marcat un canvi de rumb en l'adopció d'un marc normatiu més ampli i integral en matèria de tracta, que pretén abordar-la des d'una triple dimensió:

la prevenció de la tracta, la protecció de les víctimes i la persecució del delictes, les anomenades 3Ps, que constitueixen el fonament de l'anomenat "enfocament de drets humans", un enfocament víctima-cèntric que integra també les nocions transversals d'igualtat, participació i rendició de compte.

D'altra banda, l'atenció prestada a nivell internacional a la tracta en les últimes dècades ha fet que la qüestió de la regulació de la prostitució com a tal, més controvertida, hagi estat deixada de costat. No obstant això, existeixen convenis internacionals anteriors, ratificats per l'estat espanyol, que adopten un enfocament abolicionista en matèria de prostitució, tractat més endavant. A diferència de diversos països del seu entorn, l'estat espanyol té com a assignatura pendent l'adopció d'una llei que reguli tant la qüestió de la tracta com la de la prostitució. Des de 2018, el Govern està treballant en un projecte de llei integral sobre aquestes qüestions, que haurà de complir amb els compromisos internacionals adquirits per l'estat espanyol tant en matèria de tracta com de prostitució. També, i fins que no s'adopti aquesta llei, aquests compromisos representen el marc que ha de guiar les intervencions tant normatives com operatives de tots els actors a nivell nacional i local.

1.3.2. Normativa internacional sobre tracta

El principal instrument internacional sobre tracta és el Protocol de les Nacions Unides per a Prevenir, Reprimir i Sancionar la Tracta de Persones, especialment Dones i Nens (el *Protocolo de Palermo*), de l'any 2000. Un dels principals assoliments d'aquest instrument és l'adopció de la primera definició internacional del tracta. Mentre els convenis anteriors abordaven exclusivament la tracta de dones i, en alguns casos, de nens, i només amb finalitats d'exploració sexual, la definició del Protocolo de Palermo es refereix a la tracta de dones, homes, nenes i nens i inclou una llista àmplia i oberta amb finalitats d'exploració. La tracta (en anglès *trafficking*) no ha de confondre's amb tracta de migrants (en anglès *smuggling*): aquest últim, regulat en el protocol sobre la tracta de migrants, consisteix en el trasllat d'una persona d'un país a un altre de manera il·legal a canvi d'una remuneració i no inclou la finalitat d'exploració. Al contrari, la tracta tal com la defineix l'art. 3 del Protocolo de Palermo, posteriorment recollida en els instruments europeus, consta dels tres elements següents:

- L'acte: l'acció de captar, transportar, traslladar, acollir o rebre persones.
- Els mitjans: l'amenaça o l'ús de la força o altres formes de coacció, el rapte, el frau, l'engany, l'abús de poder o d'una situació de vulnerabilitat o la concessió o recepció de pagaments o beneficis per a obtenir el consentiment d'una persona que tingui autoritat sobre una altra.
- La finalitat: l'exploració, que inclou com a mínim l'exploració de la prostitució aliena o altres formes d'exploració sexual, els treballs o serveis forçats, l'esclavitud o les pràctiques anàlogues a l'esclavitud, la servitud o l'extracció d'òrgans.

Per als menors, no és necessari haver recorregut al segon element, els mitjans, basta que existeixin l'acte i la finalitat. D'altra banda, una situació de vulnerabilitat es dona quan la persona no té una altra alternativa real o acceptable excepte sotmetre's a l'abús.

També, l'art. 3 especifica que el consentiment de la víctima és irrellevant quan s'hagi utilitzat alguns dels mitjans indicats en la definició.

L'element dels mitjans utilitzats pels tractants és sens dubte el que ha generat més debats jurídics. Mentre alguns consideren que la llista dels mitjans contemplats en l'art. 3 és massa àmplia, sobretot respecte del concepte de situació de vulnerabilitat perquè aquest permetria considerar qualsevol persona que treu profit d'una situació de vulnerabilitat econòmica o personal com un tractant, diluint així el concepte de coacció (Rijken, 2003), uns altres consideren que aquesta noció resulta en la pràctica absolutament necessària per a una persecució eficaç del delicte (Morano, 2016). En efecte, la impunitat per als delictes de tracta continua sent un problema alarmant: la Comissió europea assenjala en el seu últim informe que el nivell d'enjudiciaments i condemnes per tracta a la UE continua sent molt baix (Comisión Europea, 2018). Encara que això és degut en part a la complexitat de les recerques i a la dificultat que suposa recaptar proves.

També s'ha assenyalat que el problema resideix més aviat en la interpretació sovint errònia que es fa de la definició del delicte: en comptes de focalitzar-se en els mitjans utilitzats pels tractants com ho requereix el Protocolo de Palermo, en molts països els jutges continuen atorgant importància al consentiment de la víctima, encara que el protocol subratlla la seva irrellevància quan s'ha utilitzat un dels mitjans de l'art. 3 (Seideman, 2015). Justament, la definició atorga importància als mitjans utilitzats pels tractants, no al consentiment de la víctima, perquè la seva intenció va ser precisament desviar-ne l'atenció i focalitzar-la en la conducta del tractant: si hi ha hagut engany o abús d'una situació de vulnerabilitat, el consentiment inicial de la víctima no ha d'exonerar el tractant de la seva responsabilitat.

Respecte a l'enfocament de drets humans i a les 3Ps, el Protocol l'incorpora d'una forma molt limitada, ja que les seves disposicions en matèria de prevenció i, sobretot, de protecció, són clarament insuficients. No obstant això, la incorporació d'aquest enfocament sí que es dona en el marc normatiu europeu que es va adoptar precisament per a compensar les deficiències del Protocolo de Palermo, sobretot en relació amb la protecció i atenció a les víctimes. Els dos instruments rellevants són el Conveni del Consell d'Europa sobre la lluita contra la tracta d'éssers humans de 2005 (Conveni de Varsòvia), que és sens dubte el més avançat des d'una perspectiva de drets humans, i la Directiva 2011/36/UE relativa a la prevenció i a la lluita contra la tracta d'éssers humans i a la protecció de les víctimes, adoptada en 2011 en el marc de la UE (Directiva sobre tracta). Es resumeixen a continuació les principals obligacions que estableixen aquests instruments.

En matèria de prevenció, els estats deuen abordar en primer lloc les causes profundes de la tracta, com les desigualtats de gènere i la pobresa que generen víctimes vulnerables. Així mateix, han d'actuar per a frenar la demanda de "serveis sexuals" remunerats a través de l'educació afectiva sexual en els col·legis i la sensibilització, però també de la criminalització d'aquesta demanda. Aquest és un altre punt espinós: el Conveni requereix –i la Directiva recomana– que els estats tipifiquin penalment la compra de "serveis sexuals" quan el "client" és conscient que la persona és víctima de tracta. La referència a si el prostituïdor ho fa "sabent que la persona

era víctima” de tracta és de molt difícil aplicació: alguns països han introduït aquest requisit en la seva legislació, mentre que uns altres com Suècia i França no, perquè indiquen que en la pràctica és impossible demostrar que el prostituïdor ho sabia (Comisión Europea, 2016).

Amb tot, l'estat espanyol ni tan sols ha tipificat la compra de “serveis sexuals” quan el prostituïdor és conscient que la persona és víctima de tracta, violant així el Conveni. En aquest context, es necessari recordar que en un informe dedicat a aquesta qüestió, la Comissió conclou que “L'absència de tipificació de l'ús dels serveis d'una víctima de la tracta d'éssers humans, especialment sabent que la persona és víctima de tracta d'éssers humans, resta eficaça a la lluita contra la tracta d'éssers humans i dificulta la consecució dels objectius de la Directiva 2011/36/UE” (Comisión Europea, 2016).

Finalment, la normativa europea requereix revisar les polítiques que empenyen les persones a migrar en condicions de vulnerabilitat oferint oportunitats per a la migració legal, formar els professionals que puguin estar en contacte amb víctimes i fomentar la recerca i la conscienciació de la societat sobre la tracta i els seus riscos.

Quant a la protecció, els estats deuen en primer lloc establir mecanismes efectius i proactius per a identificar les víctimes, tractant-se d'un dels elements clau de la protecció. El Conveni de Varsòvia requereix que els estats tinguin personal adequadament format i qualificat en matèria d'identificació i suport a les víctimes i que existeixi una coordinació formal entre autoritats implicades, així com entre aquestes últimes i les ONG especialitzades. Estableix també l'obligació de en cas de dubte, considerar com a menor una potencial víctima de tracta fins que s'hagi pogut comprovar la seva edat. GRETA — el Grup d'experts que monitora el compliment del Conveni de Varsòvia— assenyala que la identificació continua sent un repte per a l'estat espanyol perquè el procediment per a determinar si una persona és víctima de tracta continua estant exclusivament en mans de les forces de seguretat sense que s'hagi formalitzat una cooperació amb les ONG especialitzades i altres òrgans. A més, GRETA assenyala que en la pràctica se supedita aquesta identificació a l'existència de proves suficients per a enjudiciar els tractants (Group of Experts on Action Against Trafficking in Human Beings [GRETA], 2018), la qual cosa manifesta una preocupant persistència d'un enfocament crimino-cèntric.

Si existeixen motius raonables per a considerar que una persona pot haver estat objecte de tracta, les autoritats han de començar un procés d'identificació i, des d'aquest primer moment, oferir ja unes mesures de protecció i assistència. Si la víctima és estrangera i en situació irregular, han d'oferir un període de reflexió i restabliment —que a l'estat espanyol s'ha fixat en 90 dies— durant el qual no se la pot expulsar, perquè la víctima pugui recuperar-se i decidir si pot i vol cooperar amb la justícia.

En relació amb les mesures de protecció i assistència que els estats han de proporcionar a les víctimes per a aconseguir el seu “restabliment físic, psicològic i social” (art. 12.1), cal distingir entre una primera sèrie de mesures que s'aplica des del primer moment i una segona sèrie de mesures que s'aplica una vegada que la víctima de tracta hagi estat formalment identificada com a tal. Les mesures de la primera fase inclouen el trasllat a un lloc segur, assistència mèdi-

ca “necessària” o “urgent”, assistència psicològica i material, assessorament jurídic sobre els drets de la víctima i de les accions penals que pugui emprendre, ajuda en termes d’interpretació i traducció i accés a l’educació per als fills. En la segona fase, s’ha de garantir l’accés al mercat laboral, a la formació i a l’ensenyament, així com l’accés a l’assistència mèdica no urgent. En tots els casos, cal comptar amb el consentiment informat de la víctima i no es pot subordinar la protecció i assistència a la seva voluntat de cooperar amb les autoritats judicials. També, durant tot el procés de protecció i suport a la víctima, han de prendre’s mesures per a garantir la seva seguretat -i la de la seva família quan resulti necessari- i el seu dret a la vida privada i a la identitat. S’han d’adoptar mesures addicionals i específiques en el cas que la víctima sigui menor, així com quan es tracti d’un menor no acompanyat. Una vegada finalitzat el període de restabliment, es preveu la possibilitat de concedir un permís de residència temporal tant per motius de cooperació amb la recerca penal com per motius relatius a la seva situació personal. Les autoritats deuen també proporcionar informació a les víctimes sobre l’accés als procediments d’asil i, en qualsevol cas, prendre totes les mesures per a garantir que la persona sigui retornada només si s’ha descartat l’existència d’un risc greu per a la seva vida o integritat física. Finalment, les autoritats no han d’enjudiciar les víctimes per delictes relacionats amb la seva condició de víctima que actua sota la força o amenaça ni detenir-les. En general, han d’abstenir-se de pràctiques que vulnerin els drets de les víctimes i les tornin a victimitzar.

Respecte a la persecució, la tracta ha de tipificar-se com a delicte i perseguir-se d’ofici, sense necessitat que la víctima denunciï. Entre altres mesures, s’han de crear autoritats especialitzades en tracta, s’ha de reforçar la formació dels jutges i dels fiscals, posar a disposició eines de recerca suficients i més apropiades -com podrien ser els investigadors encoberts i eines tecnològiques avançades- que permetin recaptar més proves i evitar que tot el pes de la prova recaigui en la víctima. En aquest context, la Comissió Europea considera prioritari centrar-se en desarticlar el model de negoci de la tracta, duent a terme un seguiment dels fons (Comisión Europea, 2018). Finalment, ha de garantir-se l’accés de les víctimes a la justícia i a una indemnització, fins i tot mitjançant l’establiment de fons d’indemnització que podrien finançar-se amb càrrec als actius confiscats als tractants.

Com a conclusió, el marc normatiu europeu exigeix que qualsevol intervenció en el camp de la lluita contra la tracta d’éssers humans a tots els nivells estigui basat en un enfocament víctima-cèntric i de drets humans, i que aquest requereix la integració d’una sèrie de principis rectoris, entre ells: la deguda diligència de l’Estat, el principi d’igualtat i no discriminació, la perspectiva de gènere, un enfocament basat en els drets del nen i en l’interès superior de les nenes, nens i adolescents, un enfocament inclusiu que permeti la participació en la planificació i presa de decisió, tant de les múltiples institucions governamentals rellevants com de les entitats no-governamentals especialitzades, la prioritat dels drets humans de les víctimes, la voluntarietat i participació de les víctimes, la presumpció de minoria d’edat, l’accés immediat a la informació, la confidencialitat, la integralitat en l’atenció, la no revictimització i no-criminalització de les víctimes, la transparència i la rendició de comptes.

1.3.3. Normativa internacional sobre prostitució

Malgrat la diversitat d'enfocaments adoptats a nivell europeu i mundial, existeixen dos convenis internacionals que regulen el tema de la prostitució i que adopten un enfocament abolicionista. El més rellevant és el Conveni per a la repressió de la tracta de persones i de l'exploració de la prostitució aliena adoptat en Lake Success en 1950. Encara que més de la meitat dels estats del món no l'hagin ratificat, entre ells països regulacionistes com Alemanya i els Països Baixos, aquest conveni està en vigor en 82 països, entre els quals figura l'estat espanyol. Aquest conveni declara que "la prostitució i el mal que l'acompanya, la tracta de persones per a fins de prostitució, són incompatibles amb la dignitat i el valor de la persona humana i posen en perill el benestar de l'individu, de la família i de la comunitat". Els estats que fan part d'aquest conveni es comprometen a castigar tota persona que "concerti" o "exploti" la prostitució d'una altra persona, fins i tot amb el consentiment de tal persona (art. 1) i tota persona que "mantingui una casa de prostitució, l'administrés o a gràcies la sostingui" o que "donés o prengui a gràcies en arrendament un edifici o un altre local" per a explotar la prostitució aliena (art. 2).

En el mateix sentit, encara que de forma menys detallada, la Convenció per a l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona (CEDAW) de 1979, ratificada per l'estat espanyol, requereix que els Estats prenguin totes les mesures apropiades per a "suprimir totes les formes de tracta de dones i explotació de la prostitució de la dona". El Comitè CEDAW que monitora el compliment d'aquest conveni ha indicat en el seu últim informe relatiu a l'estat espanyol que "el preocupa la limitada definició de proxenetisme, que pot obstaculitzar el degut enjudiciament de l'explotació de la prostitució ..." i li ha instat que adopti una "definició àmplia de proxenetisme per a fer possible l'enjudiciament adequat dels quals exploten la prostitució" (Comité contra la Eliminación de la Discriminación contra la Mujer [Comité CEDAW], 2015). Així mateix, li ha demanat que adopti un enfocament integral per a abordar el fenomen de l'explotació de la prostitució, que inclogui mesures per a reduir la demanda i suficients centres d'acolliment, programes de sortida i reintegració, així com oportunitats alternatives de generació d'ingressos per a les dones que desitgin abandonar la prostitució (Comité CEDAW, 2015). El Parlament Europeu ha pres també posició a favor del model abolicionista (Parlamento Europeo, 2014).

1.3.4. Normativa nacional i autonòmica: reptes per al present i el futur

A l'estat espanyol, existeixen manques normatives evidents respecte a l'adopció d'un enfocament integral i de drets humans en matèria de tracta. Mentre les disposicions relatives a la criminalització de la tracta i a la intervenció de la víctima en el judici penal que es troben en el Codi Penal i en la Llei d'enjudiciament criminal, reformada per l'Estatut de la víctima del delictes en 2015, permeten considerar que l'estat espanyol compleix amb gran part dels seus compromisos internacionals en matèria de persecució, no es pot dir el mateix en matèria de prevenció i protecció. Les úniques normes amb rang de llei relatives a la identificació i protecció de les víctimes de tracta es troben en l'art. 59bis de la Llei d'estrangeria (L.O. 4/2000), que ha estat objecte de desenvolupament en el Reglament d'aquesta llei (Reial decret 557/2011)

i en el Protocol marc de protecció de víctimes de tracta d'éssers humans de 2011. No obstant això, l'art. 59bis aborda únicament la concessió d'un període de reflexió i restabliment i la possibilitat de concedir successivament un permís de residència, sense regular altres aspectes fonamentals com el contingut de la prestació de protecció i assistència a les víctimes i la seva reinserció social i laboral. Per exemple, l'Estatut de la víctima del delictes només es refereix al rol –residual en la pràctica– de les oficines públiques d'assistència a les víctimes, mentre la labor de les ONG que en matèria de tracta presten servei assistencial de manera gairebé exclusiva, segueix sense reconèixer ni regular (Torres i Villacampa, 2017). Tant les Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat com diversos fiscals han assenyalat les manques en matèria d'accés a recursos socials, especialment residencials, a les quals es veuen confrontats quan detecten una víctima potencial (Delegación del Gobierno para la Violencia de Género et al., 2015).

La llei d'estrangeria és a més un instrument inadequat, ja que es tracta d'una norma que regula la situació administrativa dels estrangers a l'estat espanyol, mentre que el que es requereix és l'adopció d'un règim integral de protecció i prevenció per a les víctimes de tracta, independentment de la seva nacionalitat o situació administrativa. Les manques “evidents” del sistema espanyol han estat denunciades per la Fiscalia General de l'Estat (Fiscalía General del Estado, 2019) i per diverses ONG especialitzades (Red Española contra la Trata de Personas [RECTP], 2015; Càritas, 2016). Totes elles, juntament amb la doctrina (Lloria García, 2019; Milano, 2016; Milano, 2020), demanen l'adopció d'una llei sobre la tracta a l'estat espanyol que garanteixi l'adopció d'un enfocament integral i de drets humans.

A aquestes manques se sumen les del marc relatiu a la prostitució com a tal. A l'estat espanyol, la prostitució es troba en una situació d'alegalitat, més aviat pròxima a la legalitat, perquè ni el proxenetisme ni el consum de prostitució se sancionen. Allunyant-se gradualment de la posició adoptada en els anys seixanta en ratificar el Conveni de Lake Success, l'estat espanyol ha arribat amb la revisió del Codi Penal del 2015 a una despenalització de facto del proxenetisme: l'explotació de la prostitució no se sanciona tret que es tracti de menors o persones amb discapacitat (art. 187 CP), o si es demostra una situació de vulnerabilitat personal o econòmica de la víctima o la imposició de condicions greus o abusives (art. 188 CP), la qual cosa resulta molt difícil en la pràctica.

A més, la llei de seguretat ciutadana ha allunyat ulteriorment l'estat espanyol del compliment dels seus compromisos internacionals amb l'adopció d'una perspectiva punitiva respecte a les persones que exerceixen la prostitució, establint que seran multades si exerceixen en determinades circumstàncies. També, alguns municipis permeten multar les persones que exerceixen la prostitució: d'aquesta manera, se'ls carrega d'un altre deute que se suma a la dels tractants i se'ls obliga així a quedar-se encara més temps en una situació de prostitució i tracta.

En aquest context normatiu que afavoreix el proxenetisme, la fiscal general de l'Estat ha declarat reiteradament que “no pot obviar-se que la prostitució, sota el mantell del proxenetisme consentit, a l'estat espanyol afecta fonamentalment dones estrangeres, sense recursos econòmics i extraordinàriament vulnerables. L'experiència acredita que l'atipicitat d'aquest «negoci» constitueix un escut protector del tractant ...” (Fiscalía General del Estado, 2019).

Des de la pràctica de la persecució, la fiscal general confirma que resulta molt difícil provar el delictes de tracta si els mitjans utilitzats no han estat molt violents i constatables objectivament i formula una recomanació molt clara: “només tipificant –tal com exigeix el Conveni [de] Lake Success [...]– totes les manifestacions del proxenetisme s'albirarà l'inici del camí que condueix a acabar amb la tracta de dones per a ser esclavitzades en la prostitució” (Fiscalía General del Estado, 2019). En el mateix sentit s'expressen la Comissió Europea i Europol, que destaquen que en els Estats membres on la prostitució és legal, això “facilita en gran manera l'activitat dels traficants de persones que desitgen emparar-se en un entorn legal per a explotar les seves víctimes” (Comisión Europea, 2018).

Finalment, cal assenyalar que a nivell autonòmic s'han pres iniciatives molt rellevants, amb l'adopció de lleis, plans i protocols autonòmics. A Balears, destaca la Llei 11/2016 sobre igualtat entre homes i dones que considera la tracta d'éssers humans amb finalitats d'exploració sexual com una forma de violència masclista (art. 65.4 d). Això implica que les víctimes de tracta tenen accés als mateixos serveis d'atenció i inserció prevists en aquesta mateixa llei per a les víctimes de les altres formes de violència masclista. Això mateix no succeeix a nivell nacional, on les víctimes de tracta no tenen accés als recursos prevists per a les dones víctimes de violència de gènere, ja que la L.O. 1/2004 només atén les situacions de violència domèstica. També, el Pla autonòmic sobre la prostitució i la lluita contra el tracta de dones i nines amb finalitats d'exploració sexual a les Illes Balears 2019-2020 demostra el compromís del Govern Balear amb un enfocament integral i de drets humans per a abordar aquestes qüestions.

No obstant això, aquestes iniciatives no podran desplegar tots els seus efectes en absència d'una llei integral a nivell nacional que marqui una estratègia clara i pressuposti els mitjans necessaris per a fer-la complir. La tracta i la prostitució estan estretament lligades: són formes d'exploració de la dona i per tant de violència de gènere que haurien d'abordar-se de manera conjunta, oferint, com es fa en el model suec o francès, recursos de sortida, protecció i reinserció, posant l'apoderament de la víctima i els seus drets humans en el centre: només aquest apoderament podrà afeblir el traficant i el proxeneta, afavorint també la prevenció. Encara que aquesta última requereix també d'una sèrie de mesures que se centrin en l'altre pilar d'aquesta manera contemporània d'esclavitud: la demanda de prostitució i pornografia.

1.4. Anàlisi de les sentències a les Illes Balears

Les dades s'han extret de deu sentències dictades per l'Audiència Provincial de Palma i dues sentències confirmatòries de les anteriors emeses pel Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears i pel Tribunal Suprem respectivament, en el qual es jutgen casos que es corresponen amb el delictes de tràfic d'éssers humans amb fins d'exploració sexual i delictes sexuals que afecten menors en situacions d'exploració, com ara corrupció de menors i prostitució. La recerca s'ha centrat en els últims cinc anys (entre l'any 2015 i gener del 2020) sobre la base que l'any 2015 és quan per la LO 1/2015 es modifica el Codi Penal i també quan s'aprova la Llei 4/2015 de l'Estatut de la Víctima del Delictes. Així mateix, en juny de 2014 (BOE núm. 137) es publica l'Instrument de ratificació del Conveni del Consell d'Europa sobre prevenció i lluita contra la violència contra les dones i la violència domèstica anomenat “Conveni d'Istanbul” subscrit el 2011.

La Constitució (art. 24) reconeix que tothom té dret a obtenir la tutela efectiva dels jutges i dels tribunals en l'exercici dels seus drets i interessos legítims, sense que, en cap cas, pugui haver-hi indefensió. Aquest dret suposa també dret a un procés eficaç i sense dilacions indegudes. La realitat, a hores d'ara, sembla que no es la mateixa segons les circumstàncies de les víctimes pel seu origen, sexe, entorn social, situació econòmica... L'administració també pot multiplicar aquesta victimització si no respon adequadament.

1.4.1. CASUÍSTICA: anàlisi de dades i gràfics de les sentències analitzades

- Es reparteixen en un 50% entre la Secció Primera i la Segona de l'Audiència Provincial de les Illes Balears.
- El 100% dels casos s'han produït a Mallorca.
- És condemnatori en 100% dels casos de tracta. Absolutòria en el 100% de víctimes adultes si el delicte és abús, assetjament o inducció a la prostitució.
- En més del 80% dels casos que afecten menors víctimes, el pronunciament és condemnatori.
- En el 60% el delicte implicava una víctima; en el 20% 2 víctimes i en el 20% 3 o més víctimes.
- Només consta la nacionalitat de la víctima, nigeriana— en el 30% dels casos.
- Acusats: en un 30 % no consta nacionalitat, en el 30% dels casos són espanyols, 30% estrangers i 10% de diverses nacionalitats.
- En el 50% dels casos l'acusat és home, en el 30% és dona i en el 20% els implicats són dels dos sexes.
- En el 20% hi ha circumstàncies modificatives atenuants –per dilació indeguda i per reparació del dany–.
- En un 20% dels casos queda recollida la condició d'immigrant de la víctima.
- En el 80% dels casos es jutja més d'un delicte (en el 30% tres delictes i en el 10% quatre delictes).
- En el 20% es va recórrer la sentència, una es va confirmar pel TSJB i l'altre recurs va ser inadmissibles pel TS.
- Dels pronunciaments condemnatoris, la principal pena imposada és de 6 anys i 6 mesos de presó. Cap altra és major a 2 anys.
- Durant el procediment, en el 10% es varen adoptar mesures cautelars de privació de llibertat i en el 30% de protecció de la víctima (testimoni protegit).
- La tracta d'éssers humans figura en el 20% dels casos; la prostitució, en un 30% i la corrupció de menors, inducció a la prostitució o prostitució de menors o abús sexual a menors, en el 60%.
- En el 70% el pronunciament ha estat condemnatori, en el 30% absolutori.
- En el 60% les víctimes eren menors d'edat, amb distribució del 50% de cada sexe. En el 40% eren majors d'edat de sexe femení.
- Únicament en el 20% dels casos hi ha pronunciament sobre la responsabilitat civil derivada de delicte per dany moral. De les circumstàncies modificatives de la responsabilitat apreciades, un 40% no en tenen i un 20% tenen atenuants.
- En el 30% dels casos es va exercir l'acusació particular. En un cas es va presentar acusació particular i la víctima era menor.

1.4.2. Aspectes destacats del que s'ha avaluat

El primer que cal assenyalar és la poca quantitat de sentències que s'han dictat per aquests delictes. De tracta d'ésser humans, en aquest període, només hi ha dues sentències; una de dia 19.3.2019, sentència núm. 136/19, i l'altra de dia 4.6.19, sentència núm. 346/2019.

Tenint en compte que durant aquest cinc anys, d'acord amb les dades publicades per la Secció d'Estadística Judicial del CGPJ, entre el 2015 i el 2019 (ja que l'any 2020 encara no ha acabat), la Secció Penal de l'Audiència provincial de Palma havia resolt 18.807 assumptes i s'han dictat tan poques sentències en relació als delictes de tracta i de prostitució que la conclusió és evident, i més tractant-se de delictes que vulnereu els drets humans de les persones i en especial quan afecten menors.

Aquest fet no deixa de ser estrany si tenim en compte un parell de dades que ens aporta aquest mateix estudi. En primer lloc, Espanya és el primer país consumidor de prostitució de la Unió Europea. Segons dades de l'informe de la ONU *Tracta de persones cap a Europa amb finalitat d'exploració sexual*, publicat l'any 2010, el 39% dels homes espanyols són consumidors de prostitució. Per una altra banda, Espanya està entre els deu primers països on hi ha més oferta de turisme sexual —s'estima que representa un 10% del turisme global. Segons l'Informe IBESTAT sobre l'avaluació de les dimensions del sector de prostitució femenina (2017), a les Balears, com a mitjana hi ha unes 3.000 dones en prostitució i entre 90.000 i 100.000 homes que paguen cada any per consumir sexe. Això genera una quantitat ingent de diners. Finalment, segons les dades de les entitats socials amb atenció directa a dones en prostitució a les Balears, un 90% d'aquestes dones estan en situació administrativa irregular i provenen de països estrangers.

En segon lloc, la durada excessiva del procediment penal. Es repeteix la frase, assumida també per les persones sense estudis jurídics, que la justícia lenta no és justícia o és una justícia injusta. I és ben certa. L'art. 24 de la Constitució ja esmentat té antecedents internacional com el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics, de Nova York, de desembre del 66 (art 14.3.c) i com el Conveni Europeu per la Protecció dels Drets Humans i llibertats Fonamentals, (art. 6.1) d'11 del 50 on es reconeix la necessitat que els judicis es facin dins un termini raonable. La pregunta ineludible és si es pot considerar que es dona una tutela judicial efectiva, un dret també constitucional, si la mitjana de durada del procés penal és de 3,3 anys. En els procediments on la dignitat de la persona, la seva llibertat sexual, la integritat moral és el besó de la qüestió, és fàcil entendre que com més es dilati el moment del judici, més dificultats tindrà la persona víctima per mantenir la voluntat d'actuar, la de recordar i relatar els fets, i augmentaran les ganes d'oblidar, la sensació d'indefensió i la desconfiança en el sistema.

En tercer lloc, poca presència de l'acusació particular i nul·la de la acusació popular. La nostra Llei d'enjudiciament criminal estableix que l'acció penal és pública i que la ciutadania la podrà exercir d'acord amb el que la mateixa llei senyala. L'acusació particular es dona quan exercita l'acció la persona ofesa pels fets. Quan ho fa la persona no ofesa, ens trobem davant l'acusació popular, que moltes vegades s'exerceix per entitats civils o altres col·lectius.

Tan sols ha existit acusació particular en tres procediments:

- En el que va acabar per la sentència número 231/2018 del 18 de maig de 2018 i la va exercir l'Institut Mallorquí d'Afers Socials per un delictes de prostitució de menors. Finalment no només es va dictar sentència absolutòria per retractació completa de la víctima, sinó que en acabar el judici, el Ministeri Fiscal va demanar que es deduís testimoni per un possible delictes de fals testimoni contra la dona representada per l'administració.
- En la sentència número 90/2019 del 25 de setembre de 2019 per prostitució, abús i assetjament sexual, varen actuar com a acusació particular dues testimonis protegides. La sentència també va ser absolutòria i es va imposar multa a les dues dones que exerciren la acusació perquè es negaren a declarar al·legant no estar en condicions per fer-ho per la qual cosa es va acordar remetre la causa al Ministeri Fiscal per si havien comès un delictes de desobediència.
- En la sentència número 346/19 del 4 de juny de 2019, per delictes de tracta d'éssers humans, de prostitució coactiva i contra els drets de ciutadans estrangers, la prova de càrrec que va fonamentar la sentència condemnatòria va ser la declaració de la dona que exercí l'acusació particular.

El que s'ha vist suggereix moltes preguntes que tal vegada es podrien respondre amb més estudis d'aquest tipus.

Tot seguit, algunes d'aquestes preguntes:

La primera és quin nivell d'accés a la justícia tenen les dones que es troben en aquestes situacions? Tenir-ne, en teoria, és un dret humà reconegut en les normes, però a la pràctica els condicionants de classe social, d'origen, de sexe, lingüístics, culturals, institucionals... van diluint aquest dret reduint-lo a pura retòrica. Estem, per tant, davant un greu problema perquè frustra els drets de moltes persones i posa en qüestió la pròpia democràcia i el dret a la igualtat.

La segona pregunta és què passa amb les persones menors d'edat? En principi, són defensades pel Ministeri Fiscal però la realitat ens mostra que no sempre és així ni s'actua sempre amb la deguda diligència i qualitat. Aquesta circumstància personal comporta més vulnerabilitat en lloc de més protecció, com hauria de ser.

I la tercera és com interpretar el fet de no haver trobat cap exercici de l'acusació popular? Pot ser un símptoma de debilitat del teixit civil, del poc compromís de la comunitat amb les persones més febles i estigmatitzades per aquests fenòmens de la tracta i la prostitució de menors.

També podem afirmar que si la nostra és una societat on estan tan presents aquests fets que vulneren de la manera més dramàtica i sensible els drets humans de dones, majoritàriament, s'està davant el fracàs o indiferència dels representants de la ciutadania.

Com a quart punt, també val la pena deixar constància de l'índex d'absolució, malgrat no el puguem comparar en aquests moments amb altres delictes. De les deu sentències, tres són

absolutòries, dues ja esmentades al punt anterior per prostitució de menors i una altra pel mateix delictes, sentència número 458/2017, de dia 28.10.17 en què al principi el testimoni protegit havia afirmat ser víctima de tracta.

En cinquè lloc, de les set sentències restants, n'hi ha quatre en què ha existit conformitat de la persona acusada. En el nostre dret, la conformitat és una opció processal que preveu la Llei d'enjudiciament criminal per a aquells casos en els què l'imputat, assistit d'advocat, vol donar la seva conformitat amb l'acusació plantejada, sempre i quan la pena sol·licitada sigui inferior a 6 anys de presó. El que fa amb la conformitat és acceptar tant els fets que se li imputen com la pena sol·licitada. Així acaba i es dicta sentència en el sentit de la conformitat.

Actualment veiem com es fan qualificacions de fets i peticions de pena que el dia del judici es modifiquen radicalment a la baixa per afavorir la conformitat de la persona acusada. Aquesta, tant si és innocent com si no, es veu impulsada a conformar-se per la por davant la possibilitat que el resultat del judici sigui pitjor. Però el més reprovable és que, en cas de conformitat de les parts, no s'arriba a saber la veritat del que va succeir en una gran part dels casos. En un 40% , a nivell general, sembla que el dret penal prengui una deriva que implica rompre el principi que diu que és un dret no dispositiu, com sí ho és en canvi el dret civil. La conseqüència podria suposar una certa privatització en aquest àmbit, situació que és inacceptable. La gravetat dels fet que s'havien investigat obliga a ser molt crítiques amb aquesta circumstància.

Seguidament, com a sisè punt, en les sentències condemnatòries és habitual que s'imposi el condemnat l'obligació de pagar a la víctima o persona perjudicada una suma en concepte d'indemnització pels danys i perjudicis causats, derivats del delictes. Els dos punts anteriors tenen com a conseqüència que tan sols a dues sentències hi ha condemna per responsabilitat civil. La sentència 136/19 de 19.3.19 i la de 346/19 del dia 4 de juny de 2019 són les úniques que condemnen per tracta.

A la primera, es condemna a pagar 25.000 euros, (la suma equivalent a l'import del deute que l'acusada havia fet contreure a la víctima). Aquesta era la petició de l'acusació particular; en canvi, el Ministeri Fiscal demanava que pagués 16.800 euros. A la segona, després de 6 anys, el temps transcorregut entre que començà la investigació i es dictà la sentència, una de les persones va ser condemnada a pagar per aquest concepte a dues dones, una de elles menor d'edat, la quantitat de 1500 euros a cada una, l'altra va haver de pagar 600 euros al que era menor d'edat, segons diu, en concepte dels danys morals i psicològics causats. La pregunta que aflora és si realment la responsabilitat civil és efectiva per reparar els danys causats a una víctima d'aquest delictes tan greus. La majoria de les vegades es presenten danys i patiments que per la seva naturalesa no poden ser avaluats econòmicament, perquè no són visibles tot i que han de ser objecte de reparació.

Al punt 8, també es tracta el tema de la reparació. Recordar l'art. 110 Codi Penal i que segons la Llei 4/2015, de l'Estatut de la víctima del delictes, un dels drets bàsics de tota persona víctima és l'accés als serveis d'assistència i suport (art 10).

Es pot afirmar que la víctima no queda mai rescabada. Si bé s'accepta la dificultat probatòria, s'ha de demanar perquè no es posen en marxa, com es fa en altres casos judicials, tots els mecanismes que té l'Estat per indagar què més hi ha en el fons de l'assumpte. És conegut que en el cas de tracta no es fa el més mínim treball per aproximar-se als guanys que l'exploatació de la víctima mateixa ha generat.

En setè lloc, en relació a aquests delictes, en especial el de tracta, és essencial la protecció efectiva de les víctimes. De fet així està previst a la Llei d'enjudiciament criminal i la Llei de l'Estatut de la Víctima del Delicte ho contempla al seu art. 3 i ho tracta de manera exhaustiva al títol III, dirigides totes elles a la protecció de la dignitat i eficàcia del testimoni de la víctima, sempre amb el dret inexcusable a la defensa de l'acusat. En concret, a l'art 25 de la mateixa llei es recullen les mesures següents:

1. Durant la fase d'investigació es poden adoptar les mesures següents per protegir les víctimes:
 - a. Que se'ls prengui declaració en dependències especialment concebudes o adaptades amb aquesta finalitat.
 - b. Que la declaració sigui presa per part de professionals que hagin rebut una formació especial per reduir o limitar perjudicis contra la víctima, o que la declaració compti amb la seva ajuda.
 - c. Que totes les preses de declaració a una mateixa víctima li siguin realitzades per la mateixa persona, llevat que això pugui perjudicar de forma rellevant el desenvolupament del procés o la declaració l'hagi de prendre directament un jutge o un fiscal.
 - d. Que la presa de declaració, quan es tracti d'alguna de les víctimes a les quals es refereixen els números 3r i 4t de la lletra b) de l'apartat 2 de l'article 23 i les víctimes de tràfic amb fins d'exploatació sexual, la dugui a terme una persona del mateix sexe que la víctima quan aquesta així ho sol·liciti. Amb dues excepcions: que d'aquesta manera es pugui perjudicar de forma rellevant el desenvolupament del procés o que la declaració l'hagi de prendre directament un jutge o un fiscal. D'aquí la importància de protegir de les víctimes durant la fase d'investigació i durant el judici.
2. Durant la fase d'enjudiciament es poden adoptar, d'acord amb el que disposa la Llei d'enjudiciament criminal, les mesures següents per protegir les víctimes:
 - a. Mesures que evitin el contacte visual entre la víctima i el suposat autor dels fets, fins i tot durant la pràctica de la prova, per a la qual cosa es poden fer ús de tecnologies de la comunicació.
 - b. Mesures per garantir que la víctima pugui ser escoltada sense estar present a la sala de vistes, mitjançant la utilització de tecnologies de la comunicació adequades.
 - c. Mesures per evitar que es formulin preguntes relatives a la vida privada de la víctima que no tinguin rellevància amb el fet delictiu enjudiciat, llevat que el jutge o tribunal considerin excepcionalment que han de ser contestades per valorar adequadament els fets o la credibilitat de la declaració de la víctima.

d. Celebració de la vista oral sense presència de públic. En aquests casos, el jutge o el president del tribunal poden autoritzar, tanmateix, la presència de persones que acreditin un interès especial en la causa. Les mesures a què es refereixen les lletres a) i c) també es poden adoptar durant la fase d'investigació.

3. Així mateix, també es pot acordar, per a la protecció de les víctimes, l'adopció d'alguna o algunes de les mesures de protecció a què es refereix l'article 2 de la Llei orgànica 19/1994, de 23 de desembre, de protecció a testimonis i pèrits en causes criminals.

Del breu recull de sentències es pot remarcar les poques vegades que els testimonis han estat protegits. La LO 19/1994, de protecció de testimonis i pèrits en causes penal, permet adoptar les mesures necessàries per preservar la identitat d'aquests testimonis, tant en la fase d'investigació com durant el judici oral.

A la fase d'instrucció, tan sols a quatre sentències, els testimonis tenien aquesta condició. A la sentència número 90/2019, eren dues dones que també exercien l'acusació particular, a la sentència número 136/2019, a la sentència absolutòria número 458/2017 i a la sentència 346/2019 per tracta, també es va acordar un Auto prohibint la comunicació i l'aproximació de l'acusada a la víctima.

Durant el judici, hi va haver mesures de protecció en dos procediments. En el judici sobre prostitució, (Sentència número 90/2019) es va ratificar durant la celebració del judici oral la no revelació de la seva identitat, a més d'acordar que no hi hagués confrontació visual durant les declaracions.

En relació a les mesures de protecció adoptades, se'n varen acordar a tres sentències. A la número 112/2016 de dia 13 d'octubre de 2016, a una de les dues persones condemnades per corrupció de menors també li prohibiren acostar-se i comunicar-se per qualsevol mitjà a la menor durant 7 anys. A la segona persona condemnada també li prohibiren acostar-s'hi i comunicar-s'hi per un període de 4 anys, pel delictes de corrupció de menor i de 3 anys i mig pel delictes d'abús sexual.

A la sentència 346/2019 es va ratificar la mesura vigent durant la instrucció, que era l'allunyament, i es va acordar que fos per una durada de 15 anys.

A la sentència 3/2018 de dia 11 de gener de 2018, per un delictes d'abús sexual, corrupció de menors i tenència de pornografia infantil, es va acordar l'allunyament durant 6 anys.

D'altra banda, el Codi Penal resultat de la LO 1/2015 va ampliar l'àmbit de la mesura de llibertat vigilada, una mesura molt criticada perquè s'aplica una vegada ja complida la pena imposada i comporta un procés de seguiment i control de la vida quotidiana del penat. Es troba a quatre sentències: la número 3/18, la número 36 / 18, la número 3/20 i la número 45 /20. En aquestes sentències es condemna els/les acusats/des a la pena de llibertat vigilada durant períodes que oscil·len entre els tres, cinc i deu anys.

La darrera qüestió, punt vuit, és saber si la perspectiva de gènere està incorporada a les sentències. És un fet estudiat i comprovat que jutjar amb perspectiva de gènere contribueix

a fer realitat el dret a la igualtat; respon a un manament constitucional i al deure de complir els tractats internacionals. Per exemple, la Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona (CEDAW, per les sigles en anglès), aprovada el 1979, ratificada per l'estat espanyol el 1983 i publicada al BOE el 1984, té un Comitè d'experts independents que supervisa la seva aplicació i ha recomanat la formació obligatòria en estereotips de gènere de jutgesses i jutges i personal de l'administració.

Per tant, per avançar en aquest camp es necessita formació, especialització, protocols d'actuació, guia de bones pràctiques i coordinació.

La conclusió és que no s'ha incorporat aquesta mirada i es pot assenyalar, entre altres raons, algunes ja tractades anteriorment, reproduïdes en recomanacions de guies d'actuació i protocols sobre el tema. Especialment, la Guia pràctica de la Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere editada pel Consell General del poder judicial i que té un capítol detallat dedicat a la "Interpretació de les normes des de la perspectiva de gènere».

No es parla del context dels fets, senyalant si hi ha discriminació i quina, desigualtat social o violència, entre d'altres. Falta assessorament legal des del primer moment. No es posa èmfasi per entendre que les dones que pateixen aquests delictes són, la majoria de les vegades, absolutament vulnerables, que tenen por i desconeixen com funciona el nostre país. Tampoc s'investiga si existeix o no risc per les dones.

No hi ha pràcticament mesures de protecció i sobre tot no hi ha mesures de reparació, que comprenen per exemple la restitució (restablir la situació prèvia de la víctima), la indemnització (compensació monetària per danys i perjudicis patits), la rehabilitació (atenció mèdica i psicològica), les mesures de satisfacció com són verificar els fets i conèixer la veritat i finalment dues d'importantes: la garantia de no repetició, que en els casos de tracta i prostitució hi té un paper fonamental l'administració i el seguiment del compliment de les penes.

S'ha vist que costa complir la "diligència deguda" per assegurar l'accés a la justícia. Es responsabilitat de tot el funcionariat de l'Estat, inclosa la judicatura, garantir l'accés a la justícia. No s'ha aprofundit per identificar les relacions de poder entre les parts. A la part normativa, es podrien al·legar també els tractats internacionals sobre els temes. En darrer lloc, les sentències es podrien aprofitar per pronunciar-se sobre la discriminació, per destacar les desigualtats i per fer veure que es poden transformar les condicions causants de les discriminacions.

Han quedat molts d'aspectes a valorar com tot allò referent a les penes, les sol·licitades per les acusacions i les acordades pel tribunal, i el seguiment del compliment de les sentències, entre d'altres.

També és un condicionant important no haver pogut cercar tots els procediments iniciats per aquests delictes que no han arribat a la fase del judici oral, entre d'altres raons, perquè sembla sorprenent que a les sentències analitzades els fets ocorreguessin tots a Mallorca. És d'esperar que s'obri un camí en aquest àmbit essencial per tenir-ne una visió més ajustada a la realitat.

És cert que el dret és una superestructura, però també és un instrument molt potent de control social i de formació de sensibilitats i consciències. I la seva aplicació és un indicador de la qualitat de la democràcia. La conclusió nuclear és que l'aplicació de les normes penals, tant les pròpies com altres normatives internacionals vigents en el nostre Estat, no responen com caldria a aquestes situacions tan greus de violació de drets humans, cosa que provoca una greu frustració personal i social atès que no es respon a les expectatives teòriques.

Es pot citar finalment la literatura i el Dret internacional amb l'esperança de poder canviar les coses; és un deure. "En el món disminuït dels infants, no hi ha cosa tan finament percebuda i tan finament sentida com és la injustícia" (Grans esperances de Charles Dickens). "Ningú no serà sotmès a esclavitud o servitud: l'esclavitud i el tràfic d'esclaus són prohibits en totes llurs formes" (Art. 4 de la Declaració Universal del Drets Humans, 10 de desembre de 1948).

1.5. Aproximació a les dimensions del sistema prostitucional a les Illes Balears

El sistema prostitucional inclou realitats molt diverses, però la primera consideració que cal fer és que es tracta d'un sector del capitalisme global, amb totes les característiques de les economies irregulars capitalistes (Cobo, 2017; Jeffreys, 2009). Per a estudiar el sistema prostitucional a les Illes Balears, cal aproximar les dimensions dels fenòmens implicats. La prostitució és una realitat negada i poc visible, al marge de la seva presència permanent i en pràcticament totes les societats. Els estudis duits a terme des de perspectives molt àmplies solen ser massa genèrics, amb estimacions poc realistes sobre les seves dimensions i amb certa impossibilitat per explicar els canvis més subtils que s'estan produint. Són els estudis locals, molts i molt diversos, els que estan ajudant a la comprensió més profunda i detallada d'aquesta realitat.

Les estimacions estatals es basen en una xifra que va fer fortuna el 1985, a partir d'un informe de l'Instituto de la Mujer, que es manté com una referència sense fonament rigorós¹. Segons aquestes dades, la prostitució podria afectar aproximadament més de 400.000 dones; és a dir, un 5,07% de les dones d'entre 18 i 44 anys de l'Estat (INE a 1 de gener de 2020: 7.886.653 dones entre 18 i 44 anys). Aquesta dada és poc realista i quan es contrasta amb les dades de les CC AA, no aguanta la comprovació. A les Illes Balears podria significar que, amb una població total que representa el 2,56% de la població de l'Estat, hi hagués 10.232 dones en situació de prostitució, xifra poc consistent.

La xifra de referència estatal està actualitzada i apareix un poc rebaixada amb una certa freqüència. Segons les dades presentades per Pilar Dávila, directora de l'Instituto de la Mujer del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, a les Jornadas sobre Precariedad organitzades per la UNED entre dies 21 i 23 de juny de 2002, les dades de tot l'Estat permetien parlar d'unes 300.000 dones. Al debat, aquestes xifres varen ser criticades per investigadors i investigadores presents per considerar-les massa elevades, i s'acceptà una xifra d'entre 100.000 i 150.000 dones com a més ajustada. Si s'admet com a bona la dada de 150.000 dones, significaria que

¹ Segons un informe de 1985, a l'estat espanyol hi existien unes 400.000 dones en situació de prostitució, sense incloure el que denominaven la "prostitució de luxe", veure la revista Mujeres, nº 5-1985.

a Balears ara mateix hi hauria aproximadament unes 3.837 dones en situació de prostitució. Considerant la importància relativa de la població de les Balears i la major concentració de prostitució a les ciutats amb turistes i important població en trànsit, es pot considerar que l'estimació feta a la baixa (100.000-150.000 dones a l'Estat) encara és una mica elevada.

En qualsevol cas, aquesta estimació procedeix de l'anàlisi de les dades recollides a les Balears a partir dels estudis realitzats al llarg de l'any 2020 per l'equip de la UIB, mitjançant diverses tècniques: dades de les memòries de les organitzacions de tercer sector i de l'administració; seguiment de les ofertes d'anuncis a les web orientades a les ofertes de pisos, clubs i altres; estimacions a partir de l'oferta a clubs; anàlisi de les ofertes a internet deslocalitzades: només desplaçaments.

A partir dels estudis realitzats es pot fer una aproximació a les dimensions del conjunt de **dones en situació de prostitució** i identificar unes **2.350 a les Illes Balears al llarg de 2020**. A més, es podria parlar d'una mitjana setmanal d'uns 24.500 "serveis"², que amb una rotació temporal variable pot permetre considerar el volum total de "**clients**" (es denominaran: **prostituidors**; veure glossari als annexos) **anuals entre 90.000 i 100.000 cada any**; "clients" formats per homes residents permanents, residents temporals i població en trànsit (turistes i altres), amb nivells de consum i addicció diferents. Això pel que fa a les Illes Balears.

Per dur a terme els càlculs de prostituidors, la classificació es pot fer en funció del nivell de consum i addició, tot diferenciant-ne tres nivells. Les dades per a una hipòtesi molt ajustada del nombre anual de prostituidors ("clients"), són les següents:

1. Nivell de **baixa freqüència**. Es tracta d'homes que només compren "serveis sexuals" de manera ocasional, aproximadament una vegada al mes. Les dades derivades de les declaracions de les dones permet pensar que hi ha entre **24.000 i 25.000 homes en aquesta situació**.
2. Nivell de **freqüència mitjana**. Homes que compren "serveis sexuals" entre 3 i 4 vegades al mes. L'estimació permet incloure **unes 15.000 persones en aquest nivell**.
3. Finalment, el nivell d'**elevada freqüència**, amb compra de "serveis sexuals" entre 5 o 7 vegades al mes. L'estimació permet considerar **entre 4.700 i 4.900 homes en aquest nivell**.

Pel que fa a la pressió d'aquests prostituidors sobre les dones en situació de prostitució, les dades estimades són:

Aproximadament **600 dones amb dedicació intensiva** que poden rebre una mitjana de 20 serveis per dona i setmana (estimació mínima). Això significa l'estimació, per al conjunt de les 600 dones, d'uns 12.000 serveis per setmana i 48.000-50.000 per mes. Aquestes dones no practiquen la prostitució cada dia de la setmana amb la mateixa intensitat, així s'hi poden trobar dies (dissabtes) amb puntes d'activitat i d'altres sense ocupació. Tot i això, pel que fa a

² En contra del que es pot pensar, aquest càlcul no és agosarat, però s'ha de recordar que es tracta de mitjanes. Hi ha importants variacions estacionals així com també n'hi ha entre els dies de la setmana.

les dones immigrants, la necessitat de pagar els “deutes” amb els mitjancers les obliga a mantenir ritmes intensius molt importants. Això explica que hi hagi alguna dona amb intensitats temporals molt elevades, tal i com s’ha posat de manifest en els estudis de casos, basats en entrevistes.

Al grup de **mitjana intensitat (aprox. 750 dones)** es pot parlar d’una mitjana de 10 serveis per dona i setmana (estimació mínima), cosa que significa, per al conjunt de les 750 dones, una estimació d’uns 7.500 serveis per setmana i 30.000-32.000 per mes. Bona part d’aquestes dones duen a terme la seva activitat durant els caps de setmana o alguns dies solts, però no de forma intensiva com en el cas del grup d’alta intensitat. D’aquesta manera poden “atendre”, de mitjana anual, entorn als 4 o 5 “clients” el cap de setmana.

Finalment, en el **grup de baixa intensitat** o de “complementació d’ingressos” (**aprox. 1.000 dones**), es pot parlar d’una mitjana de 3 o 4 “clients” per setmana. Una part d’aquestes dones només treballa temporalment, de tal manera que les mitjanes setmanals no són un resultat tan fiable com les mitjanes mensuals (aprox. 20 “clients”), amb una estimació d’uns 5.000 “serveis” per setmana i uns 20.000-21.000 “serveis” per mes per al conjunt de les 1.000 dones.

Aquesta estimació és coherent amb les dades establertes a partir dels registres detallats, amb noms i llinatges, de persones dedicades a la prostitució. Per exemple, segons les dades de la memòria de 2020 de la xarxa d’atenció de la XADPEP, es parla de 1.969 usuàries úniques dels serveis de la XADPEP a Palma. Aquesta informació coincideix amb les dades sobre la concentració del 80-85% del conjunt de l’oferta de les Balears a Palma.

És evident que aquesta activitat es manté a causa de tres factors que es relacionen profundament:

DEMANDA: hi ha una important demanda, estimulada per la pornografia, per la individualització de les relacions socials i moltes altres qüestions connectades a la reducció de les relacions sexuals a relacions de domini i la reducció de les persones a mercaderies.

OFERTA: hi ha organitzacions i agents mediadors, estructurats com a empreses capitalistes, orientades a l’exploració d’éssers humans. Aquestes entitats capten un volum de recursos molt rellevant i són les primeres interessades en el manteniment d’aquest “mercat”. Per fer una estimació del volum de negoci, es pot considerar una mitjana de 55€ per “servei”³, amb la qual cosa s’arriba a un **volum de negoci anual de 70.070.000€ a les Balears**. És a dir, **aproximadament es poden documentar uns 70 milions d’euros anuals**. Cal dir que l’oferta es troba en procés d’ocultació, de deslocalització (Ballester et al., 2014), com s’explica en aquest informe. D’aquí que aquestes dades no es puguin considerar més que com estimacions aproximades.

ACTIVITAT IRREGULAR “REFUGI”: l’activitat sexual pagada, la prostitució, és una de les estratègies de captació d’ingressos i de manteniment per a una part considerable de les dones en situacions extremadament precàries. Igualment, hi ha un sector de dones relativament reduït que s’hi dedica a causa de la manca d’alternatives de captació d’ingressos, encara que disposin de credencials laborals o formatives.

³ Estimació feta a partir dels preus identificats en una mostra de 515 anuncis presents a les web els mesos de maig i juny de 2020.

Hi ha rotacions estacionals molt rellevants. En un recompte directe hi han de sortir uns 44.900-50.000 “clients”; però les rotacions anuals són importants, atenent els increments de l’oferta de temporada alta (juny, juliol, agost i setembre), aquest any 2020 no realitzats. La correcció que s’ha d’establir s’estima amb l’increment a partir de la població de fet (treballadors temporals, desplaçats per feines limitades en el temps, etc.) més els turistes. Així, aquestes xifres augmenten fins als 98.000 que s’identifiquen com a referència més encertada per a individus diferenciats i en anys sense alteracions com les generades pel Covid-19.

És evident que podríem augmentar les mitjanes, però així es podria distorsionar l’avaluació, atès que:

- Aquesta població es concentra en quatre mesos de temporada alta i no forma part de l’univers de referència (població IB).
- No és resident permanent.
- Augment puntual del consum, en moltes ocasions en dones que també fan la temporada o que passen de “serveis” de nivells baixos o mitjans a nivells alts.

Quan es puguin definir amb precisió operacions estadístiques per a residents, encara existirà aquesta incertesa en relació a la població que només es pot estimar a partir dels canvis en l’oferta de temporada alta (juny, juliol, agost i setembre).

Hipòtesi sobre la tracta amb finalitats d’explotació sexual a les Illes Balears

La tracta amb fins d’explotació sexual (TFES) és alhora la forma més estesa de tracta i la forma més greu d’explotació sexual. Les persones explotades –el 98% dones i nines, i el 2% homes i nins, segons dades del Defensor de Poble, informe 2012– es veuen reduïdes en grau extrem a la categoria d’objectes que són portats d’un mercat a un altre, sovint fins i tot canviant de països. Els proxenetes i els prostituïdors són massivament homes; pel que fa als segons, en la majoria dels casos adaptats socialment. El contacte entre el prostituïdor i la víctima es fa en un entorn marcadament de superioritat del primer. Per tot això, la tracta és també una de les formes més greus de violència de gènere.

Si la intencionalitat és explotar mitjançant la imposició de treballs o serveis forçats, servitud, mendicitat o l’extracció d’òrgans, s’identifica una altra modalitat de tracta, igualment penada. De vegades hi ha una explotació doble, per exemple, treballs forçats (neteja, serveis domèstics) i explotació sexual. La majoria de les vegades en què existeix aquesta duplicitat, la víctima és una dona o una nina.

Simplificant les caracteritzacions presentades en les seccions inicials del capítol 1, així com els indicadors que els serveis i les entitats fan servir per a identificar les situacions de tracta, es pot dir que alguns trets característics inclouen la tracta amb finalitats d’explotació sexual:

- La víctima es dedica a realitzar activitats sexuals a canvi de diners o obtenint del prostituïdor privilegis. Tant els diners obtinguts com els privilegis són administrats totalment o parcialment pels proxenetes.

- Ús de violència, intimidació o engany, o abús de superioritat o de necessitat o de vulnerabilitat de la víctima (mitjans). Si bé no es requereix la intervenció d'aquests mitjans quan la víctima és menor d'edat perquè es compleixi el tipus penal de tracta.
- La víctima pot ser nacional o estrangera, ja que la mobilitat no és un tret diferenciador de la tracta (sí del tràfic de persones).
- Es pot considerar una situació de tracta amb independència que la víctima hagi pres-tat o no consentiment, atès que el consentiment prestat quan concorrin els mitjans referits anteriorment és irrellevant.
- Les accions amb finalitat d'exploració sexual es consideren sempre tracta quan la víctima és menor d'edat o incapaç.

Per comprendre aquest fet i poder-ne completar la caracterització, cal tenir presents les causes dominants d'aquest fenomen d'exploració d'éssers humans:

- El rol de les dones, en el sistema d'organització social patriarcal, com a objecte de consum masculí i la demanda dels consumidors (prostituidors) són les causes més rellevants de l'existència de tracta amb fins d'exploració sexual.
- La feminització de la pobresa, que incrementa la vulnerabilitat de les víctimes. La manca d'oportunitats, unit al fet que cada vegada amb més freqüència és una dona la que ha de sostenir econòmicament un grup familiar, empeny moltes víctimes a abandonar el seu entorn buscant una millora de vida, i les situa en situació de risc per l'exploració sexual. Així, per exemple, quan la captació és mitjançant enganys, la persona que escolta l'oferta del reclutador pot ser algú que havia decidit migrar, o per a qui la migració (interna o internacional) estava dins el ventall de possibilitats per la seva situació econòmica, social i/o familiar. La vulnerabilitat causada per la pobresa i la dificultat d'accés als recursos s'incrementa quan s'hi suma la situació d'exploració sexual, donades les conseqüències tan greus que sol tenir per a la salut de les víctimes, com s'abordarà posteriorment.
- Presència d'organitzacions criminals dedicades a la captació i/o reclutament, trasllat (nacional i/o internacional), ensinistrament i la posterior exploració en el lloc de destinació. Aquestes organitzacions poden ser de petita dimensió (dos o tres delinqüents) o organitzacions criminals internacionals, amb estructures jeràrquiques sofisticades i capacitat i recursos suficients com per a complir els seus objectius.

Es considera que hi ha altres causes secundàries, associades a les presentades. Una de les més rellevants és la vulnerabilitat prèvia de les víctimes associades a dos factors (1) la manca de xarxa familiar i social normativa, la qual pugui aportar suport a les dones. (2) Les experiències familiars a la infància i adolescència. Amb certa freqüència apareix en les històries de vida de les dones i nines, víctimes de TFES, violència intrafamiliar prèvia i/o desintegració familiar, així com d'abusos sexuals en la infància o adolescència.

En qualsevol cas, les causes principals i els trets definitoris de la TFES permeten definir dues hipòtesis per a estimar el percentatge de dones en situació de prostitució que es troben en tracta:

1. Hipòtesi més reduïda (declaracions). Només es consideren en TFES les dones que així ho declaren, al marge que la declaració s'assocïi a la denúncia. Aquesta hipòtesi inclou només persones que han pogut reconèixer la situació en què es troben i li posen nom a l'explotació que pateixen.
2. Hipòtesi objectivable (indicadors). A partir d'un nucli central dels indicadors que defineixen la situació de tracta, s'objectiva el nombre de dones que és probable que es trobin en aquesta situació. Els indicadors bàsics, al marge de trobar-se en situació de prostitució, són els següents:
 - Procés migratori nacional o internacional associat a persones interessades o que directament capten i organitzen els trasllats.
 - No disponibilitat dels diners que guanyen.
 - Situació d'amenaça, declarada per part de la dona en situació de prostitució.
 - Situació de maltractament físic, psicològic o sexual, sense la possibilitat d'abandonar la situació de prostitució.

En aquest informe es considera la segona hipòtesi com l'única operativa que permet una estimació de la TFES a les Illes Balears.

Dels quatre indicadors, el primer no es pot determinar. És difícil disposar de les dades sobre la captació i trasllat. Però els altres tres indicadors sí es poden calcular amb una certa precisió:

- No disponibilitat dels diners que guanyen: un 33,0% de les PEP.
- Situació d'amenaça declarada per part de la dona en situació de prostitució: un 51,9%.
- Situació de maltractament físic, psicològic o sexual: un 35,2% de les PEP han patit almenys un tipus de maltractament.

A partir dels tres indicadors es podria estimar una forquilla, considerant que entre un 30% (coincideixen els tres indicadors) i un 50% (coincideixen almenys dos indicadors) de les persones en situació de prostitució, es troben en situacions de tracta amb fins d'explotació sexual. S'inclouen en aquesta estimació des de dones explotades per grans organitzacions criminals, fins a dones explotades per un grup més reduït de persones.

3. Hipòtesi abolicionista. Aquesta tercera hipòtesi ja no considera els proxenetes com els únics que defineixen la situació d'explotació sexual. Els prostituïdors, mal denominats "clients", actualitzen l'explotació cada vegada que demanen "serveis sexuals", ja que sense aquesta demanda no existiria el sistema prostitucional. Per a aquesta tercera hipòtesi, la tracta s'igual a la prostitució, tota situació de prostitució és un exemple de situació forçada; per tant, totes les persones en situació de prostitució es troben en situació de tracta.

1.6. Oferta actual i evolució recent a les Illes Balears

Al llarg dels darrers vint anys s'han anat produint canvis substancials en l'estructuració de l'oferta de prostitució a les Illes Balears, com al conjunt de l'Estat. Cal tenir present aquesta mobilitat del sistema prostitucional (Cobo, 2017; Sesma, 2017), ja que mostra com es constitueix com a sector empresarial amb una dinàmica adaptativa intensa, al marge de les diferències entre els diversos ambients.

Els quatre ambients en què actualment es configura l'oferta són:

- **L'oferta de carrer**, combinada amb locals de diversos tipus o no, ja que pot ser el punt de contacte per a una activitat que es realitza a un vehicle privat, a un domicili o al mateix carrer.
- Els **clubs**, com a espais i negocis estructurats per a facilitar els contactes, però en realitat organitzats en relació a l'exploració sexual.
- Els **pisos i cases singulars privades**, sense legalització ni llicència d'activitats. Es beneficien de l'anonimat i de la protecció que ofereix l'estatus com a habitatge privat. El contacte se sol fer a partir d'anuncis, actualment quasi només a les plataformes de distribució d'anuncis a internet. Els pisos i/o cases singulars privades, en alguns casos funcionen com a clubs encoberts.
- **L'oferta deslocalitzada més oculta**, presentada mitjançant webs o altres canals de contacte presents a internet.

Les quatre modalitats d'oferta han evolucionat al llarg del temps per aconseguir adaptar-se a circumstàncies canviants. Actualment, quasi es poden diferenciar en una "jerarquia de mercat":

- Al carrer es troben les dones amb pitjors situacions socials, els preus són més baixos i l'exposició a l'estigma social és molt intensa.
- Als clubs, els gerents, seleccionen les dones que capten per a facilitar l'accés dels prostituïdors. Els preus són més elevats que al carrer, però jerarquitzats en funció de tipus de negoci, des del més precari als barris perifèrics de Palma i en zones turístiques massificades, fins als clubs que restringeixen l'accés als "prostituïdors autoritzats".
- Als pisos i cases privades, la dispersió al territori és absoluta, amb presència pràcticament a tots els nuclis urbans i grans zones de les ciutats. També es pot identificar un ventall d'ofertes, des dels pisos ocupats per una o unes poques dones, d'iniciativa inicialment personal, fins als mantinguts per organitzacions criminals amb una gran capacitat d'inversió. A mesura que l'ocultació es perfecciona, aquesta oferta augmenta els preus i selecciona prostituïdors.
- L'oferta deslocalitzada es basa en sortides a domicilis privats, hotels i a altres espais (iots, vaixells, locals d'empreses, etc.). La captació és selectiva, els preus són els més alts i les modalitats de captació de les dones en explotació són més sofisticades, però sempre a través d'internet o canals privats.

En els quatre ambients i en tots els nivells de l'oferta, es troben dones en explotació sexual, al marge de les condicions socials d'aquestes persones i de la percepció de major o menor control.

S'analitzen a continuació l'evolució i els principals factors de canvi. Posteriorment, s'analitzen les característiques actuals de cada tipus d'oferta, de cada ambient.

Evolució en els darrers 20 anys

Al llarg dels darrers anys del segle passat, l'oferta al carrer va reduir la seva importància: de ser dominant, amb un important barri entorn del carrer Sindicat i sa Gerreria, amb una gran quantitat d'oferta de bars i locals connectats, a ser purament testimonial. Al llarg dels darrers trenta anys aquesta oferta de carrer es va fragmentar desenvolupant oferta a les Avingudes de Palma, entorn de l'Hipòdrom de Palma, en alguns carrers de Magaluf, s'Arenal i puntualment a altres zones turístiques. La reforma del barri de sa Gerreria, amb el canvi d'habitants, així com la pressió dels veïnats i de la policia local, va modificar aquesta oferta.

L'oferta de clubs s'ha mantingut al llarg d'aquests anys, però en fa deu que es troba en retrocés per la competència dels pisos i les ofertes deslocalitzades. Tant l'oferta de carrer com l'oferta de clubs es mantenen per la participació de militars estrangers i per turistes, a més de la demanda de la població resident permanent i treballadors temporers.

En els anys setanta, vuitanta i primers anys noranta, els marins americans eren usuaris habituals de barri xino (Sindicat, sa Gerreria) i de diversos locals. Per exemple, el 1972 es varen registrar 110 visites de vaixells de la Sexta flota americana. En aquella època atracaven al Dic de l'Oest, ocupant la primera i la segona alineació. Aquella imatge, amb fins a cinc o sis navilis abarloats i de nit, amb garlandes de llums era constant. Els locals del barri xino i alguns locals de Gomila, Cala Major i altres del centre de Palma, s'omplien de mariners. Alguns varen adoptar noms ianquis, com Cow Boy, Rodeo, Texas Jack o Winston. Aquests prostituïdors varen ser substituïts progressivament per turistes estrangers, facilitant la desaparició del barri i la proliferació de locals a les zones turístiques. Com a exemple il·lustratiu d'aquest fet, es pot recordar la proliferació de locals a la Badia de Palma, els coneguts com a "top-less".

L'oferta de pisos es va anar desenvolupant a partir dels anuncis de contactes dels diaris, amb un increment constant al llarg dels primers anys del segle XXI, afavorit per una sèrie de fets que es donen entre 2008-2010:

- Es desenvolupa la crisi econòmica de manera molt intensa, amb una precarització de l'ocupació i un increment de l'atur. Aquest fet motiva que moltes dones es vegin forçades a entrar en economies irregulars, amb explotació intensificada, entre d'altres, en la prostitució, però en les seves modalitats més ocultes.
- Es desenvolupa l'accés generalitzat als mòbils amb tecnologies de quarta generació (4G), amb la possibilitat d'accés ràpid a internet, visualització d'imatges de bona qualitat, etc. L'increment del negoci d'internet és molt important i permet desenvolupar la transició dels anuncis en paper, a la premsa, cap als anuncis vinculats a les plataformes de distribució en internet.

Aquests dos fets expliquen que l'oferta de carrer i de clubs sigui inicialment complementada amb l'oferta de pisos i cases particulars, i posteriorment comenci a ser substituïda per aquesta darrera oferta, amb la correlativa substitució dels anuncis en paper pels anuncis a

internet. L'oferta de pisos i cases particulars guanya més importància amb el temps, gràcies a una sèrie d'avantatges comparatives:

- Permet l'ocultació de les PEP, si hi ha tracta oberta aquesta opció els és molt útil als proxenetes, però també es considera una avantatge per als prostituïdors.
- Permet la dispersió en el territori, evitant la pressió dels veïnats i la visualització social de la prostitució i la tracta.
- Limita la capacitat d'intervenció de les forces de seguretat, ja que en tractar-se d'habitatges privats es requereix una autorització judicial per a poder entrar, la qual cosa dificulta molt l'observació preventiva així com la persecució del delictes.
- Limita la capacitat de donar suport a les dones, per part de les ONG i de les administracions, amb el que això significa d'aïllament i de dificultat d'accés a informació i ajudes socials.
- Aïlla també les dones de les altres dones en situacions similars, de tal manera que es perd la capacitat d'ajuda mútua, pròpia de les microcomunitats característiques dels anomenats popularment barris xinos.
- Augmenta la vulnerabilitat de les dones, molt més exposades a agressions per part de proxenetes, prostituïdors i altres agents criminals.
- Finalment, incrementa la rendibilitat de l'exploració sexual, ja que no s'ha d'encobrir amb un negoci legal l'exploració.

Com es pot comprovar, les motivacions per a la substitució de les ofertes de carrer i clubs, per ofertes deslocalitzades, cada vegada més ocultes, és molt consistent. La lògica de l'ocultació i del progressiu increment de la fragmentació i de la irregularitat, són la característica dominant de l'evolució de l'oferta, acompanyada i auxiliada per les tecnologies de la informació, tant per les millores del software com per la disponibilitat de màquines molt sofisticades i portables (mòbils, tauleta tàctil, etc.). Pau Balaguer va poder mostrar aquest procés de dispersió en el territori en el seu treball de 2003 sobre les primeres fases de la distribució de l'oferta als domicilis particulars, en els anys previs al pas dels anuncis dels diaris a internet. El canvi ja s'estava produint a principis del segle XXI (Balaguer, 2003).

La prostitució ha tengut una evolució al ciberespai molt semblant a la que ha experimentat internet. Així, si la gran eclosió d'internet data de 1994 amb la introducció per part de la companyia Netscape del seu navegador web que permetia transmetre i visionar pàgines web amb text, imatges, so i vídeo; la primera aplicació web purament relacionada amb el negoci de la prostitució també va néixer aquest mateix any. Es tractava del web de la casa de relax establerta a Seattle, A Personal Touch Services (Bosley, 1995; Hughes, 2000).

Aquest és, sens dubte, el primer exemple d'adopció de les noves tecnologies per part del negoci de la prostitució per tal de captar "clients" a partir de la Xarxa. Però aquests fets només serviren de preparació tecnològica i social per a la generalització de l'accés a internet, el qual com ja s'ha dit es produeix entre 2008-2010.

Algunes de les característiques pròpies d'internet (Curran et al., 2012):

- Abast mundial d'internet
- Impossibilitat tècnica de controlar totes les pàgines o llocs que es produeixen
- Immediatesa en l'obtenció informació
- Grans possibilitats comunicatives (bidireccionalitat, imatges, sons, etc.)
- Deslocalització geogràfica
- Llibertat d'horaris (presència mundial les 24 h i els 365 dies)
- Facilitat d'accés a gran quantitat d'informació relacionada (infininitat d'alternatives diverses per a cada tipus d'informació)

Totes aquestes característiques amplien de forma clara el potencial del negoci del sistema prostitucional. A més, es pot parlar que des de la perspectiva del prostituïdor, internet té diverses avantatges afegides, especialment valorades en aquest àmbit:

- Preserva el seu anonim i pot establir contacte amb les ofertes des de la més absoluta privacitat.
- Es despersonalitza la selecció disposant d'un catàleg de dones i altres PEP, cosa que les cosifica i en facilita la desconexió empàtica dels prostituïdors.
- De manera general, com a principals avantatges que aporta l'ús d'internet al "negoci" de la prostitució i a "la indústria" de la prostitució en general es poden identificar:
 - Facilita al negoci de la prostitució nous canals per sortir al mercat.
 - Amplia la visibilitat internacional del negoci prostitucional, amb la qual cosa la prostitució de les Illes Balears ha estat observada i pot ser demanada per estrangers de qualsevol punt del món, vinculant l'oferta de prostitució al turisme.
- Amplia l'oferta de serveis, creant nous usos (vídeos per encàrrec, voyeurisme, selecció de persones residents a altres països, pràctiques de gran risc per a la salut de les dones, etc.).
- Globalitza i deslocalitza la seva oferta i la seva base empresarial (on són les PEP i on són els inversors?).
- Permet la captació de prostituïdors a partir de les ofertes de pornografia.

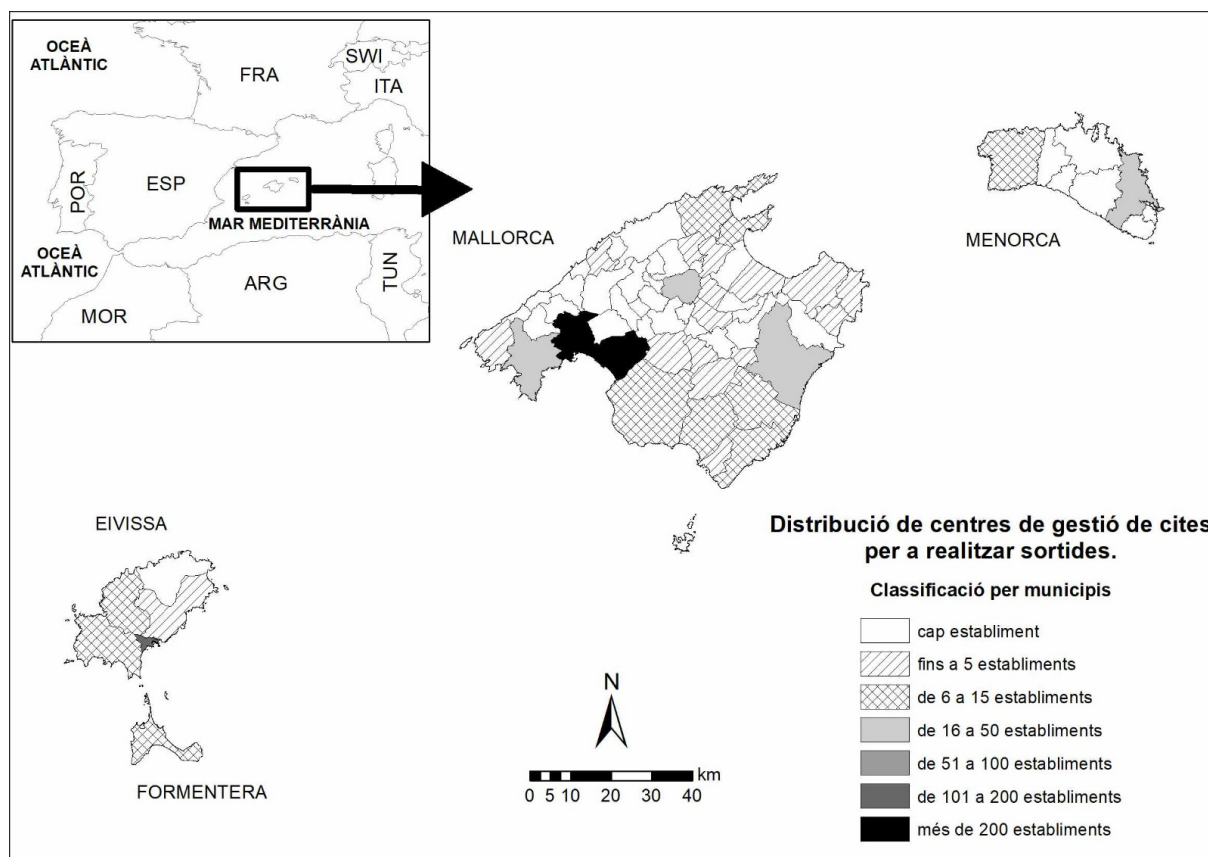
Part d'aquestes qüestions seran analitzades posteriorment als capítols 3 i 5. Ara ens serveixen per explicar com s'ha anat produint el procés de deslocalització i com es desenvolupa l'oferta dispersa en el territori (pisos i cases privades), així com l'oferta més deslocalitzada (oferta d'empreses en web).

La quarta modalitat de l'oferta, la més deslocalitzada, incrementa preus i aparenta sofisticació (a les web), mitjançant imatges atractives i les característiques típiques de les web d'internet. Al marge del que ja s'ha dit abans (cosificació de les PEP, "ofertes" a les web), Harris (2016) identifica una sèrie de característiques de les pàgines addictives, característiques també de les web d'oferta de persones amb finalitats d'explotació sexual:

- Presència d'un menú ampli que converteix les persones en mercaderies.
- Recompensa directa per als prostituïdors, generant sensació de domini, plaer en la selecció, etc.
- Capacitat addictiva, por de perdre's alguna cosa (Tang et al., 2020); per tant, vinculació a les web per part dels prostituïdors.
- Aprovació social, formant comunitats selectes, distingides, de prostituïdors. A partir de les invitacions o de la selecció que fan aquestes pàgines quan s'inscriuen, però també per l'efecte selectiu dels preus tan elevats.

Com es veu, les ofertes web, vinculades a la deslocalització i a les tecnologies d'internet, permeten un nou nivell d'oferta que, com s'analitza al capítol 3, incrementa la seva importància constantment. Si abans tenia sentit diferenciar ambients oberts (carrer) i tancats (clubs i pisos), ara aquesta classificació perd part de la seva justificació, ja que la deslocalització, combinada amb les sortides a domicilis i qualsevol altra indret (fins i tot un vehicle), modifiquen la lògica anterior.

Figura 1.1. Mapa d'establiments classificat per municipis

Una de les diferenciacions que arribaran a imposar-se és la de la localitzada en relació a la deslocalització. La dificultat d'accés a aquestes ofertes, per part de l'administració, les organitzacions del tercer sector i les forces de seguretat, canvia completament la capacitat d'anàlisi, juntament amb les capacitats de control, prevenció, oferta d'ajuda i altres condicions. En

aquest moment, encara es pot identificar la presència al territori (veure mapa) d'una part molt important de l'oferta, la que s'ha denominat localitzada, la que es pot identificar per la presència o garantia de presència en poc temps. El mapa de la pàgina anterior permet observar el procés de dispersió en el territori i de deslocalització en una primera fase.

Aquests darrers canvis constituïran i ja constitueixen un dels reptes principals per a l'administració, les organitzacions del tercer sector i les forces de seguretat, és a dir, per al conjunt de la societat.

1.7. Conclusions

La tracta i l'explotació sexual és una realitat social molt distorsionada, plena d'estereotips i prejudicis, on conviuen missatges molt contradictoris que d'una banda la normalitzen i l'afermen i per una altra la discriminen, criminalitzen i invisibilitzen.

El sistema prostitucional presenta dimensions molt importants, amb interessos per part dels proxenetes i prostituïdors en el seu manteniment, cosa que produeix processos de canvi i ocultació de l'oferta.

Es pot constatar que s'està en els inicis d'un major compromís per les institucions, aportant una mirada més integral en el tractament d'aquest fenomen social.

La necessitat de realitzar més estudis d'anàlisi que produeixin coneixement més exhaustiu i de diferents dimensions, com la jurídica.

La necessitat d'aportar més recursos humans, materials i econòmics perquè aquesta tasca sigui realment eficaç.

Capítol 2

Serveis de l'administració i del tercer sector implicats (estructura, coordinació, avaluació en xarxa...)

2.1. Resum

En aquest capítol s'analiza l'evolució duta a terme des de l'administració pública, i les entitats socials que intervenen en la tracta de dones amb fins d'explotació sexual, davant els girs organitzatius que estan fent les màfies que mantenen aquesta activitat delictiva que és un greu atemptat contra els drets humans.

Així mateix es presenten les diferents iniciatives posades en marxa, tant en l'àmbit institucional, interinstitucional, com de les xarxes creades al costat d'entitats socials. Es fa una revisió sistemàtica de les memòries anuals de les xarxes per a l'acostament a la realitat de les dones en prostitució i la seva evolució des de 2014 a 2020 i s'hi analitzen les respostes donades davant l'emergència sanitària i econòmica per la Covid-19.

Per a aquesta anàlisi s'ha comptat amb diversos documents: Pla autonòmic per a la lluita contra el tràfic de dones i nines per a l'explotació sexual i l'atenció a les dones en situació de prostitució a les Illes Balears (2019-2022) i el seu Protocol, així mateix s'han revisat exhaustivament les Memòries anuals de les entitats i les xarxes socials, tant de la XADPEP (Xarxa d'atenció directa a persones que exerceixen prostitució) com MAPCAL (Mesa d'Atenció a Persones que Exerceixen la Prostitució a Calvià).

Finalment s'enumeren les conclusions als que s'ha arribat fruit d'aquesta anàlisi i es planteegen els reptes que aquests espais de treball hauran d'afrontar per continuar sent un model útil i complir amb els reptes i objectius del *Protocol per a la lluita contra el Tràfic de dones per a l'explotació sexual i l'atenció a la prostitució a les Illes Balears*.

2.2. Introducció

És necessari ressaltar el fet que tant les administracions públiques com les entitats socials sempre han anat un pas per darrere de les màfies de la Tracta internacional de dones. És lògic perquè el seu rol és reaccionar davant un fet delictiu i una realitat injusta. Però, malgrat i reconeixent aquest fet, també es vol posar en valor l'evident progrés en els darrers anys per enfrontar aquesta realitat, mostrant l'evolució, avanços i noves formes d'organització que s'han anat desenvolupant en la comunitat autònoma.

El sistema prostitucional ha anat canviant les seves estratègies i mètodes en les darreres dècades. Actualment cohabituen els petits grups amb estructura gairebé familiar amb poderoses estructures organitzatives transnacionals amb capacitat per apropar a la demanda sol·licitada una gran quantitat de dones i al·lotes de tots els perfils i procedències. És la Tracta internacional de dones amb fins d'explotació sexual.

És un sistema que perdura en el temps, afecta totes les societats evolucionades del planeta i és pluridimensional amb un important vessant econòmic, social, polític, sociològic, psicològic,

gic, jurídic i sanitari. Podem qualificar-lo com una realitat complexa que no admet una visió simplista per a la seva aprehensió. Per tal d'assolir els seus objectius es doten d'una gran estructura de suport per actuar en les societats receptores. Hi ha moltíssimes persones de tot tipus i professions que s'estan lucrant i moltíssims diners pel mig.

També hi ha hagut canvis en la forma d'abordar aquest fenomen per part de les entitats socials i de l'administració pública. Les entitats han passat d'un treball individualitzat que només es relacionava amb les administracions per aspectes funcionals, a un treball en xarxa, cosa que ha millorat la coordinació de l'atenció directa, l'estudi del fenomen i ha produït estratègies conjuntes.

L'evolució de l'administració pública ha estat fonamental. Ha passat d'una mirada molt sectorialitzada que només involucrava Serveis Socials i Igualtat mitjançant subvencions i convenis de col·laboració amb entitats perquè gestionassin l'atenció directa a persones en prostitució, a tenir cada vegada un paper més clar i actiu. Així, ha promociat la implicació transversal d'altres actors de l'administració pública, planificat accions a mig i llarg termini, impulsat la col·laboració horitzontal entre entitats i administracions públiques i ha ajudat en la implementació del treball en xarxa amb les entitats socials.

El treball en xarxa és un model que s'adapta a aquesta situació i en el nostre entorn hi ha iniciatives col·laboratives en matèria d'estudi i d'intervenció social que confirmen la seva utilitat. Mentre més gran és el coneixement de la realitat del sistema prostitucional i de la tracta, més eficaços seran els resultats aconseguits, i aquest informe hi vol contribuir.

Mitjançant l'estudi dels darrers treballs i investigacions, se sap que actualment el sistema prostitucional està fent un nou gir. Està deslocalitzant les dones implicades en les xarxes de tracta utilitzant internet i les noves tecnologies com a eina, la qual cosa suposa reptes nous i difícils per a l'administració pública i per a les entitats socials per tal d'acabar amb aquest fenomen que s'ha denominat l'esclavitud de segle XXI.

2.3. Objectius

L'objectiu del capítol és cercar i confirmar tendències en l'evolució de la situació de les dones en situació de prostitució, dels projectes d'atenció directa d'entitats socials i de l'eficiència del treball en xarxa i col·laboració entre entitats i administracions públiques.

2.4. Mètode

El mètode utilitzat va ser l'anàlisi documental, amb dues fonts d'informació complementàries: (1) l'anàlisi de les memòries i altra documentació de les entitats al llarg d'anys d'activitats; (2) l'anàlisi dels documents (Plans i memòries) de les administracions públiques implicades.

2.5. Resultats

2.5.1. Serveis de l'administració

Les diferents administracions de les Illes Balears amb competències en l'erradicació de les diferents formes de les violències masclistes contra les dones, i de manera específica, per a l'atenció de les situacions de prostitució i de les nines i dones víctimes del tràfic amb finalitats d'explotació sexual, treballen conjuntament de manera col·laborativa i coordinada en l'abordatge integral d'aquesta problemàtica mitjançant diferents mecanismes de coordinació interinstitucional.

El Pla autonòmic per a la lluita contra la tracta de dones i nenes amb finalitats d'explotació sexual i l'abordatge de la prostitució a les Illes Balears (2019-2021), s'enfoca en l'abolicionisme de l'explotació sexual i la prostitució, i és el marc de referència per contextualitzar les actuacions, línies estratègiques i la planificació de les accions de les entitats implicades en la lluita contra aquesta xacra.

Entre les línies estratègiques d'actuació, el pla estableix la resposta interinstitucional, coordinació i treball en xarxa i marca, com un dels objectius, la creació de mecanismes de coordinació per atendre les víctimes i consolidar els que estan establerts. A més d'aquesta línia estratègica, en el pla es fixen tres eixos més en relació a la sensibilització, prevenció i detecció; l'anàlisi i millora del coneixement i la intervenció i l'atenció integral.

En el marc del Pla autonòmic, es desenvolupa el Protocol autonòmic per a la lluita contra el tràfic de dones per a l'explotació sexual (TDES) i l'atenció a la prostitució a les Illes Balears, com l'instrument de referència en els processos de detecció, identificació i atenció integral, protecció i derivació que permetin garantir els drets de les dones.

Així mateix, defineix els mecanismes de relació entre les administracions, institucions i entitats competents en la matèria, així com els processos de comunicació i cooperació entre aquestes. A més, preveu la coordinació interinstitucional mitjançant l'impuls de la creació d'espais específics de coordinació i treball en xarxa en els principals ajuntaments de les illes.

El Protocol autonòmic estableix les pautes d'actuació per a la detecció, la identificació, l'assistència i la protecció de les dones identificades com a víctimes del tràfic d'éssers humans amb fins d'explotació sexual.

Aquesta eina està proposada des de l'enfocament dels drets humans i la perspectiva de gènere, i estableix el treball en xarxa com l'estratègia clau per l'abordatge i la lluita contra aquesta problemàtica. A més, proporciona el full de ruta per als i les agents implicats directament o indirecta en el procés de detecció, identificació i atenció de les possibles víctimes del tràfic d'éssers humans per a l'explotació sexual tals com: les Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat, Inspecció de Treball, serveis sanitàries i d'atenció social, professionals d'atenció a persones immigrants, les entitats que treballen específicament en contextos de prostitució, serveis específics d'atenció a les violències masclistes dependents dels Consells Insulars de cadascuna de les illes i el servei d'Atenció Social i d'Acompanyament a les Víctimes que pateixen violències masclistes de l'IBDona.

Així mateix estableix com entitat de referència per a l'atenció i l'acompanyament de dones en situació de TDES a les Illes Balears el Casal Petit-Oblatas. Aquesta entitat és especialitzada en l'abordatge d'aquesta problemàtica i se centra en l'atenció socioeducativa i l'atenció social, psicològica i laboral de les dones en contextos de prostitució i en situació de TDES per a l'exploració sexual. També gestiona el "Projecte Lausana" per acollir les dones víctimes del tràfic d'éssers humans per a l'exploració sexual i dones en situació de prostitució, així com coordinar els possibles trasllats d'aquestes dones entre illes o bé cap a altres llocs fora de la CCAA.

A continuació s'assenyalen els serveis i programes proporcionats des de les diferents administracions públiques estatal, autonòmica, insular i local que tenen competències en aquesta matèria i que apareixen en el protocol autonòmic.

Primerament, com a administració estatal es troben les Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat, l'Oficina d'Ajudes a Víctimes del Delicte, l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de les Illes Balears (ICAIB), Ministeri Fiscal i, finalment, Organització Internacional per a les Migracions (OIM).

La Policia Nacional, amb la seva unitat UCRIF (Unitat Central de Xarxes d'Immigració Il·legal i Falsedats Documentals), i la Guàrdia Civil, amb la seva unitat EMUME, són les unitats policials especialitzades en matèria de tracta d'éssers humans de les Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat. Són les responsables de realitzar les entrevistes a les dependències policials en els processos d'identificació de les víctimes i d'informar-los dels drets i dels recursos assistencials (allotjament, assistència psicològica, assistència mèdica i assessorament jurídic) per escrit, de forma clara i en un idioma que la víctima pugui comprendre.

Així mateix, en el cas que la possible víctima sigui estrangera i estigui en situació administrativa irregular, és el servei encarregat de sol·licitar la suspensió temporal de l'expedient sancionador a l'òrgan competent, i validada la concessió, ha d'informar a les unitats d'estrangeria responsables de la incoació del expedient sancionador. Abans de l'entrevista a la possible víctima, s'han de coordinar amb el Servei d'Atenció Social i d'Acompanyament a les víctimes que pateixen violències masclistes. En el cas que es detecten motius de seguretat de la dona, se'n recomana el trasllat i s'han d'encarregar de l'acompanyament de la víctima fins a la seva destinació.

L'Oficina d'Ajudes a Víctimes del Delicte (OAVD: Mallorca, Menorca, Eivissa), del Ministeri de Justícia, ofereix orientació jurídica general de la víctima per evitar la victimització secundària, orientació jurídica específica en el cas de les víctimes de violència de gènere, i assistència psicossocial de les víctimes.

L'Il·lustre Col·legi d'Advocats de les Illes Balears (ICAIB), mitjançant el torn d'ofici especialitzat, ha de garantir que tota dona que pugui ser víctima del tràfic d'éssers humans per a l'exploració sexual disposi d'assistència lletrada, abans de la interposició de la denúncia i durant tot el procediment o procediments judicials i administratius, i en els processos que tinguin vinculació, derivin o siguin conseqüència de la seva condició de víctimes (Protocol Autonòmic, pp48).

Respecte al Ministeri Fiscal, aquest s'encarrega de mantenir els contactes institucionals amb les instàncies judicials, policials, sanitaris i assistencials pertinents, així com amb els col·legis d'advocats i procuradors, així com amb les organitzacions i entitats amb experiència acredita-

da en l'assistència a víctimes de tràfic, a fi de possibilitar una cooperació eficaç en la resposta al tràfic d'éssers humans (Capítol XI.B del Protocol Marc de protecció de les víctimes del tràfic d'éssers humans per a l'explotació sexual).

Per últim, l'Organització Internacional per a les Migracions (OIM), a través del programa de retorn voluntari, en cas que la víctima vulgui retornar voluntàriament al seu país d'origen i no disposi dels mitjans econòmics necessaris, proporciona la possibilitat de realitzar el retorn mitjançant suport psicosocial, administratiu, econòmic i logístic.

De l'administració autonòmica s'assenyalen el Govern de les Illes Balears i l'Institut Balear de la Dona (IBD).

Des del Govern, s'ofereixen diferents programes i serveis a través de diferents convenis de col·laboració i/o mitjanats subvencions a través de les conselleries. Així, respecte a l'atenció de menors víctimes d'explotació sexual, s'ha d'actuar segons el Protocol d'actuació en cas d'abús sexual i explotació infantil a les Illes Balears de la Direcció General de Menors i Família de la Conselleria de Serveis Socials i Cooperació del Govern de les Illes Balears, així com les instruccions dels consells insulars. A més, la col·laboració d'altres conselleries com són la Conselleria de Model Econòmic, Turisme i Treball, pel Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB), que ofereix un circuit sociolaboral per a les dones i la Conselleria de Salut i Consum, que realitza un programa preventiu en relació a la detecció del VIH i la sexualitat, així com diferents subvencions específics, per exemple el projecte que gestiona Metges del Món, dirigit a l'atenció de persones en situació de prostitució.

El Govern de les Illes Balears, mitjançant l'Institut Balear de la Dona, realitza l'execució de la planificació i la coordinació de les accions establertes en les línies d'actuació del Pla autonòmic per a la lluita contra el tràfic de dones i nines per a l'explotació sexual i l'atenció a les dones en situació de prostitució a les Illes Balears (2019-2022).

Per una altra banda, l'IBDona du a terme el seguiment del protocol autonòmic i l'avaluació de les actuacions que s'hi emmarquen. Per això, impulsa la Comissió de Seguiment, que es reuneix com mínim una vegada a l'any. Dins aquesta comissió, promou i convoca, amb una periodicitat mínima semestral, la Comissió Tècnica per la revisió i actualització dels recursos, itineraris de coordinació, referents normatius, a més de resoldre qualsevol dubte derivat de l'aplicació del protocol. Així mateix, l'IBDona crea i coordina la taula de coordinació de bones pràctiques en l'abordatge de la prostitució i la lluita contra el TDES, que es convoca dues vegades a l'any.

Cal remarcar que tant el pla com el protocol, són instruments vius i en constant revisió a fi d'adequar les actuacions i la resposta institucional als contextos de la prostitució i les realitats de les dones en situació d'explotació sexual. En definitiva, la finalitat és millorar la coordinació de totes les entitats i administracions implicades per efectuar l'abordatge i l'erradicació d'aquesta problemàtica.

Els serveis específics del IBDona, en relació a l'atenció de la prostitució i el TDES, són el Servei d'Atenció Social i d'Acompanyament a les víctimes que pateixen violències masclistes (servei 24 hores), el Servei de teletraducció i el Pis d'Acollida Lausana (Projecte d'habitatge i suport

psicològic, social laboral per a dones víctimes de tràfic d'éssers humans amb fins d'exploració sexual i dones en context de prostitució), que gestiona Casal Petit-Oblates, l'entitat referent en matèria de TDES a les Illes Balears.

Respecte al Projecte Lausana, recentment s'ha concedit l'ampliació de la subvenció nominativa del projecte a l'entitat, per la gestió dels tres pisos amb capacitat per a un total d'11 dones (8 places fixes i 3 d'emergència). La metodologia se centra en l'atenció integral de les destinatàries, tal com recomana el protocol autonòmic.

A més d'aquests serveis, cal destacar que des de l'any 2016, el Govern de les Illes Balears impulsa, mitjançant l'IBDona, l'estratègia local de treball en xarxa de les taules de coordinació liderades bé per les Illes, a través dels consells insulars, bé pels diferents ajuntaments, per donar compliment al mandat legal previst en les lleis 1/2004 de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere i 11/2016 d'Igualtat de fomentar vies permanents per prevenir i abordar eficaçment les violències masclistes, incloent-hi el tràfic de dones amb fins d'exploració sexual.

Així mateix, vinculat a aquestes taules es preveu l'impuls i la creació d'altres espais específics de coordinació i treball en xarxa (comissions tècniques o taules) per a l'abordatge del tràfic de dones per a l'exploració sexual i l'atenció a la prostitució en els principals ajuntaments de les illes, així com en aquells municipis que presenten gran afluència turística, entre d'altres qüestions.

En relació a l'administració insular, a les illes de Menorca, Eivissa i Formentera, els consells insulars de cadascuna de les illes realitza l'atenció a les dones víctimes de violència masclista a través dels diferents Centres Assessors de la Dona. Aquest és un servei específic d'informació i assessorament per a les dones i ofereix un programa d'atenció integral per a les dones víctimes de violència masclista (assessorament jurídic, atenció psicològica, atenció sociolaboral). Els centres assessors de la Dona són descrits en el protocol autonòmic com les entitats de referència en l'acompanyament i suport a les dones víctimes de tràfic d'éssers humans per a l'exploració sexual. Des d'aquests serveis, es realitzen les gestions, les coordinacions i les actuacions necessàries per a l'acolliment temporal (entre les 24-72 hores) de les dones víctimes de tracta, i les coordinacions per traslladar-les al Projecte Lausana.

A Mallorca, el Consell insular realitza l'atenció de les dones residents a l'illa a través del Centre d'Informació de la Dona (CID), que és el servei especialitzat a l'atenció integral en casos de violències masclistes: violència física, psicològica, econòmica, sexual (abusos, agressions i tracta), simbòlica, feminicidi i mutilació genital femenina. Ofereix informació, orientació i assessorament a les dones sobre aspectes socials, jurídics i realitza la derivació de les dones segons les seves necessitats als recursos especialitzats (assistència jurídica i/o psicològica, servei d'allotjament i acompanyament) Recentment, s'ha incorporat un nou servei d'allotjament per a dones en situació de prostitució, que es gestiona a través de Metges del Món. Aquest servei ofereix places a les dones residents a les illes de Menorca, Eivissa i Formentera.

Finalment, l'administració local, el treball i la implicació dels ajuntaments, com a l'entitat més propera a la ciutadania, resulta fonamental per a l'abordatge de les diferents formes de les violències masclistes.

Les taules de coordinació per a l'abordatge de les violències masclistes dels municipis és l'estratègia local per coordinar totes les actuacions del municipi en matèria de prevenció, detecció i atenció de les violències masclistes. A més d'aquestes, alguns ajuntaments de les Illes han impulsat taules o comissions tècniques específiques per a l'abordatge del TDES i l'atenció a la prostitució, per coordinar-se entre les administracions, institucions i serveis que presten serveis d'atenció a la prostitució al municipi, com és Calvià, Maó i Manacor. Des dels municipis també s'ofereixen subvencions econòmiques a través de convenis a les entitats que realitzen l'atenció directa a les dones en situació de prostitució com són Eivissa Vila, Calvià i Palma.

Des d'alguns municipis, es disposa a més de serveis especialitzats a l'atenció de les violències masclistes com el Servei Municipal d'Atenció Integral a la Violència de Gènere de l'Ajuntament de Palma i el Servei Municipal d'Atenció a les dones víctimes de violència masclista de l'Ajuntament Manacor.

2.5.2. Organització del Tercer Sector

Des de fa anys, a Mallorca hi ha diverses entitats sense ànim de lucre que intervenen en aquest camp:

- Metges del Món, que treballa l'atenció directa a persones en prostitució des d'una perspectiva sociosanitària i de drets humans. Treballa mitjançant una unitat mòbil i en la seva seu.
- Germanes Oblates, que gestiona el Casal Petit i se centra en la formació, assistència psicològica i inserció sociolaboral de les persones en prostitució. Gestiona el projecte Lausana i és l'entitat de referència amb l'IBDONA.
- Creu Roja, que du a terme tasques de contacte en contextos tancats, prevenció i accions d'inserció sociolaboral de les persones en prostitució.
- Adoratrius, amb el projecte Amaranta, que treballa amb menors víctimes d'explotació sexual i en la coordinació del trasllat a la Península de víctimes de Tracta i explotació sexual.

2.5.3. Estructuració en xarxa: GEPIB, XADPEP, Xarxa Calvià i taules municipals

Amb la dinàmica d'especialització que caracteritza les entitats que intervenen en aquest àmbit, cap d'aquestes entitats en solitari pot pretendre, amb els mitjans que tenen a l'abast, aconseguir canvis en els problemes socials que genera en les persones que la pateixen i en el conjunt de la societat que l'encobeeix. Tampoc des de l'àmbit social es poden resoldre aquests problemes sense la interacció d'altres sistemes dins l'administració pública. Per la seva part, cap institució pública té, a hores d'avui, la possibilitat de apropar-se a les dones en prostitució de la forma que ho fan les entitats socials. L'única manera és fer xarxa, unir forces.

Quan els diferents agents es volen coordinar i acorden confluïr en un espai de reunió i treball en xarxa, no hi pot haver una jerarquia orgànica vertical: les administracions públiques no manen sobre les entitats socials, la relació no s'estructura des d'una relació de comandament sinó a partir de la conveniència recíproca de treballar plegats. I aquesta horitzontalitat també hi és a l'hora de prendre decisions, d'acceptar diferències entre les parts, de combinar implicacions diferents. Aquest model de treball és l'ADN de la xarxa; el treball ha de fluir des de visions compartides, però acceptant operativitzacions adaptades a les contingències de cada participant.

El treball en xarxa en el camp de la prostitució s'empra a les Illes Balears des de 2003. A partir dels resultats positius de la seva implantació s'han anat constituint diverses xarxes, en un procés que continua en expansió. Aquestes xarxes es descriuen a continuació:

A. El GEPIB (*Grup d'Estudi Permanent sobre Prostitució de les Illes Balears*)

Es va constituir l'any 2003, coordinat per l'Institut Balear de la Dona i la Universitat de les Illes Balears. S'encarrega de la investigació, la divulgació i la sensibilització pel que fa a tots els aspectes referents a la prostitució i a la lluita contra la tracta a la nostra comunitat autònoma. Aquest grup està compost actualment per les entitats que treballen en aspectes relacionats amb aquesta problemàtica (Casal Petit - Oblates, Creu Roja Balears, Metges del Món Balears i Fundació Amaranta), la Universitat de les Illes Balears, l'Institut Balear de la Dona, l'Ajuntament de Palma, l'Ajuntament de Calvià, la Direcció General de Salut Pública i Participació, la Conselleria de Salut, el Col·legi Oficial de Psicologia de les Illes Balears i professionals experts en la matèria que de forma individual assessoren el GEPIB.

Es tracta del primer intent de reunir serveis i professionals que interactuen amb aquest objecte, per tal d'establir un equip d'experts i expertes útils a la societat balear, i posar en marxa projectes pertinents, entre d'altres, l'organització de diversos congressos (2005 Prostitució comerç de persones sense fronteres; 2008 Regularització de la prostitució i drets humans; 2010 Bones pràctiques en el treball sobre la prostitució femenina; 2015 La prostitució des de la perspectiva dels drets humans: Nous desafiaments per al SXXI - congrés en línia-).

Els equips del GEPIB, han coordinat la publicació de tres llibres col·lectius:

- Autors diversos. (2003). *Estudis sobre la prostitució femenina*. Palma, Leonard Muntaner editor.
- Autors diversos. (2006). *Sexe en venda a Mallorca. La prostitució femenina a Mallorca*. Palma, Leonard Muntaner editor.
- Orte, C., Ballester, L. i Pozo, R. (2019). *VULNERABILIDAD Y RESISTENCIA: experiencias investigadoras en comercio sexual y prostitución*. Palma, Edicions UIB.

Entre 2007 i 2011, es varen fer dos cursos de formació, de llarga durada, amb la col·laboració de l'Institut de Ciències de l'Educació de la UIB, per a professionals. Aquest esforç formatiu va continuar mitjançant el *Curs Expert Universitari en Intervenció Social en Situacions de Tracta de Persones i Prostitució*, amb la participació d'especialistes del GEPIB. El curs va completar la seva primera convocatòria el curs 2019-2020.

A més, ha col·laborat amb l'IBdona en el disseny i seguiment de la planificació autonòmica en matèria de tracta i prostitució (2018-19), ha fet seguiment de les situacions judicials singulars que afecten persones prostituïdes, ha plantejat al·legacions a ordenances i normatives municipals del nostre entorn al llarg d'aquests anys, ha promogut la impartició del Programa de competències familiars amb persones ateses per les entitats socials de la XADPEP (2014), ha donat suport a propostes per a la rèplica del treball en xarxa en altres indrets de les illes, ha fet proposta del Curs d'especialista universitari en intervenció social en situacions de tracta i prostitució (2019). Finalment, col·labora amb la XADPEP i amb la MAPCAL assessorant-los en les propostes d'investigació que han promogut. Disposa d'un portal web per més informació sobre les accions desenvolupades i en curs (<https://gepibbalears.wordpress.com/>).

B. XADPEP (Xarxa per a l'Atenció Directa a Persones en Entorns de Prostitució)

En març 2009 les tres entitats, al costat de la regidoria d'Igualtat de l'Ajuntament de Palma, varen participar en un taller realitzat per la Comissió de treball municipal durant quatre sessions. Durant les sessions, es reflectiren conjuntament formes d'aconseguir la millor coordinació i, seguint la recomanació de Metges del Món, assolir un "enfocament de gènere i drets humans com a marc referencial" (Observatori Municipal per la Igualtat, Ajuntament de Palma, 2009, pag. 5). En el document elaborat a la fi d'aquest taller, l'Informe d'avaluació inicial i propostes sobre el fenomen de la prostitució, s'expliciten els objectius que es buscava amb aquesta col·laboració:

- Aportar una visió integral i conjunta del fenomen de la prostitució a Palma.
- Que l'Ajuntament de Palma adopti un posicionament unitari vers el fenomen de la prostitució a Palma, incorporant la perspectiva de gènere.
- Que a partir d'aquest posicionament es desenvolupin estratègies d'intervenció integral i coordinada entre les diferents àrees municipals i els agents socials implicats (teixit associatiu, administracions pública, ciutadania...).
- Que mitjançant aquesta política activa es contribueixi a erradicar estructures i pràctiques discriminatòries i incíviques, promovent la igualtat d'oportunitats i la convivència a Palma". (Observatori Municipal per la Igualtat, Ajuntament de Palma. 2009, pag. 5).

En l'aspecte més ideològic, la conceptualització del sistema prostitucional com un mecanisme de la desigualtat de gènere, així com l'enfocament centrat en els drets humans, permeteren tenir un posicionament prou obert per evitar discussions teòriques i augmentar la col·laboració.

La XADPEP ha estat i és un mecanisme fonamental per dotar de dades les altres xarxes i agents socials. Ha estat i és un element clau en la lluita contra aquest fenomen i és el millor laboratori d'experiències i d'idees compartides a causa de la seva existència mantinguda al llarg dels anys.

C. MAPCAL (Mesa d'Atenció a Persones que Exerceixen la Prostitució a Calvià)

Davant la situació que es produeix sobretot durant els mesos de la temporada turística, mitjançant la regidoria de Cohesió Social i Igualtat (2016), l'Ajuntament de Calvià va impulsar la constitució d'aquesta mesa per realitzar una tasca d'atenció informativa, de valoració de necessitats i atenció de les situacions greus de vulnerabilitat

social i personal de les dones víctimes d'exploració sexual. També cerca promoure iniciatives de sensibilització i d'observació del fenomen i ser un espai de coordinació, i estudi envers aquesta temàtica, amb els següents objectius:

- Conèixer la situació de prostitució i tracta de persones per a l'exploració sexual al municipi de Calvià.
- Establir una xarxa de coordinació amb les entitats socials, institucions, Policia Local i Guàrdia Civil que realitzen intervencions amb les persones que exerceixen la prostitució al municipi de Calvià.
- Formar els professionals i agents socials i sensibilitzar la comunitat de Calvià sobre la tracta d'éssers humans, l'exploració sexual i la prostitució com a formes de violència contra les dones i violació dels drets humans.
- Donar suport a les entitats socials que desenvolupen projectes d'intervenció amb dones que exerceixen la prostitució.
- Visibilitzar el delictes de tràfic d'éssers humans per a l'exploració sexual.

Aquest grup de treball està integrat per la Prefectura de la Policia Local de Calvià, la divisió de *Viogen* de la Policia local, la Prefectura de Servei d'Intervenció Social i Serveis Socials, el Servei d'Igualtat, la Prefectura de Servei de Turisme, Guàrdia Civil, representants de l'IB Salut, representant de l'IB Dona, representant de la Delegació de Govern, una persona representant de cada un dels grups polítics municipals així com les entitats que treballen amb dones en situació de prostitució a Palma –Metges del Món, Casal Petit i Creu Roja–, i estan en constant comunicació amb les xarxes municipals i autonòmiques com són XADPEP i GEPIB. Des de 2017 ençà es varen organitzar les següents jornades:

- I Jornades sobre “La prostitució, una forma de violència cap a les dones” (2017).
- II Jornades sobre “Prostitució i pornografia, privilegis masculins” (2018).
- III Jornades sobre “(É)s tracta de persones” (2019).
- L'any 2017, 2018 i 2019, mitjançant un conveni de col·laboració amb les tres entitats socials que treballen amb dones en prostitució, durant els mesos d'estiu varen impulsar una campanya de recollida de dades, formació per professionals i sensibilització a la població envers la tracta i la prostitució.

D. Comissió Interinstitucional per ajudar les víctimes de tracta i prostitució a Eivissa

Donada la incidència important del sistema prostitucional vinculat a l'economia turística d'Eivissa, des de 2016 hi ha constituïda aquesta Comissió Interinstitucional, que treballa en l'anàlisi i en la intervenció en matèria de prostitució i tracta a les Pitiüses. D'aquesta comissió en formen part les principals institucions, organismes i entitats que treballen amb dones víctimes del tràfic de persones i l'exploració sexual.

Al 2018, l'IBDona va realitzar una sessió del treball en xarxa sobre prostitució i tràfic a l'illa d'Eivissa. A partir d'aquesta iniciativa, des d'alguns municipis de l'illa, com Sant Antony de Portmany i Eivissa Vila, es va mostrar l'interès de promoure un espai de coordinació municipal i treball en xarxa.

Així, des de l'Oficina d'Igualtat de l'ajuntament d'Eivissa Vila s'ha inclòs en el marc de l'II Pla d'Igualtat de l'Ajuntament (maig de 2019) la creació d'un espai de coordinació municipal i treball en xarxa en l'abordatge de la prostitució i la lluita contra TDES

municipal. La constitució de la taula estava prevista per al primer semestre del 2020, però es va ajornar a conseqüència de la pandèmia de la Covid-19 i es preveu que serà operativa a partir de setembre del present any.

A la Comissió Tècnica contra la Violència de Gènere del Consell Insular de Menorca, es treballen també els temes relacionats amb la tracta i la prostitució de tota l'illa de Menorca. Des del municipi de Maó, s'ha constituït la Taula de coordinació en l'abordatge de la prostitució i el tràfic per a explotació sexual en el marc del Consell Municipal d'Igualtat (vinculada a la Taula local de coordinació per a l'abordatge de les violències masclistes) que serà operativa a partir d'enguany. A través de la Convocatòria de subvencions IBD-Pacte d'Estat, s'ha accedit al finançament per comanar un estudi sobre la "Situació de la prostitució, noves realitats del tràfic i propostes d'actuació a Maó", cosa que suposarà poder posar les bases del treball que es vol realitzar per la definició de protocols i recomanacions d'atenció a les dones en situació de prostitució dirigides a les i als professionals. Al municipi de Ciutadella, l'abordatge a la prostitució i la tracta ha quedat lligat a la taula de coordinació contra les violències masclistes municipal.

A l'illa de Mallorca, cal assenyalar la trajectòria i el treball realitzat a la Xarxa per a l'Atenció Directa a Persones en Entorns de Prostitució a Palma (XADPEP) i la Mesa d'Atenció a Persones que exerceixen la Prostitució a Calvià (MAPCAL). A més, en el marc de l'estratègia local impulsada des de l'IBDona i liderada des dels ajuntaments, les taules locals de coordinació per a l'abordatge de les violències masclistes, s'han impulsat les taules o comissions tècniques específiques per a l'abordatge del tràfic de dones amb fins d'explotació sexual i l'atenció a les situacions de prostitució en alguns municipis. L'impuls d'aquestes comissions específiques depèn entre d'altres qüestions de la dimensió del municipi, l'aglomeració turística i la localització de dones en situació d'explotació sexual.

Així, a principis de l'any 2020, des de l'àrea d'Igualtat de l'ajuntament de Manacor, i vinculada a la taula local de coordinació per a l'abordatge de les violències masclistes del municipi, es va a constituir la Comissió tècnica de persones en situació de prostitució i persones en situació de explotació sexual per la coordinació de professionals i entitats que treballen directament o indirecta amb dones en situacions d'explotació sexual. A la comissió es va valorar la possibilitat de realitzar l'estudi diagnòstic de la situació de prostitució a la zona del Llevant.

Les xarxes poden treballar establint actuacions en forma d'iniciatives o projectes vinculats al seu objecte amb inici i final, com en casos d'atenció directa, que és un contacte regular i constant sobre el que s'hi implementen iniciatives de millora.

Les xarxes plantegen fites que precisen de relacions col·laboratives entre les parts. L'organització d'un congrés, l'elaboració d'una memòria d'atenció anual, l'establiment de protocols de treball entre serveis, la coordinació de diferents projectes subvencionats per la mateixa institució, l'elaboració i implementació d'una base de dades a emprar per diferents serveis, l'accés de les dones a recursos de promoció laboral, l'empadronament de situacions especials... en són exemples que ho confirmen.

A més de l'esmentada utilitat, diverses motivacions estalonen la incorporació i permanència de les parts en aquestes xarxes. En les primeres que es constituïren (GEPIB i XADPEP) hi ha un nivell mínim de formalització de la constitució, tot i dependre de serveis de l'administració, cosa que evidencia que la solidesa d'aquestes xarxes, amb deu anys o més a les seves espatlles, no depèn de les formalitats inicials.

Sorgiren com a espais de trobada amb un futur incert que s'ha anat consolidant a mesura que la tasca i la satisfacció es succeïa. El combustible d'aquestes xarxes amb poca estructura formal és d'una banda la utilitat i d'altra, la confiança entre les parts i especialment amb l'entitat promotora que n'exerceix un cert lideratge funcional i relacional. En aquest sentit, hi ha un component humà important i el fet de l'estabilitat de les persones representants i la seva capacitat de vinculació és un dels factors més importants.

Les xarxes permeten compartir diagnòstics més amples de les situacions i un ús dels recursos més eficient que incideixen en una millor atenció. Quan aquesta atenció està taxada per un marc normatiu que incorpora una certa exigència o almenys n'especifica un model a seguir, les parts que col·laboren en el seu assoliment disposen d'una guia útil. Pel que fa a la intervenció social, aquest plantejament garantista de drets supera el model anterior fonamentat en la beneficència on no hi havia una responsabilitat pública definida.

En els últims anys s'han iniciat altres xarxes contra la tracta i l'exploració sexual esteses pel territori balear i encara falta perspectiva per assegurar la seva consolidació i eficàcia. La importància del tema i la implicació de les parts fa que hi hagi esperança.

2.5.4. Dades de l'evolució de l'atenció directa a persones en situació de prostitució entre 2014-2019

L'anàlisi de les memòries anuals de les entitats que conformen la XADPEP de Palma és de gran importància perquè aquesta ciutat és la més populosa, la que té major nombre de dones en prostitució i en la qual s'ha donat un treball sistemàtic i continuat tant d'entitats com de l'ajuntament mateix durant més temps.

Després de diversos anys coincidint treballant en projectes d'atenció directa a persones en situació de prostitució, en 2009 Metges del Món, Casal Petit i Creu Roja varen decidir coordinar-se per tal d'evitar superposar esforços i recursos i oferir un millor i més eficaç servei a les persones en situació de prostitució. En aquesta coordinació va tenir un paper fonamental el suport de l'Ajuntament de Palma per mitjà de la regidoria d'Igualtat i Drets Cívics. Gràcies al treball en xarxa, s'han establert sinèrgies que han permès que any rere any es pugui presentar una memòria conjunta.

Aquestes primeres memòries conjuntes no eren homogènies. És a partir de 2014 quan la regidoria d'Igualtat va dissenyar una base de dades que possibilita l'elaboració de les memòries anuals d'atenció conjunta de la xarxa i on es registren les entitats socials. Aquesta és la primera base compartida i estable en aquest àmbit que ha permès una interessant sèrie cronològica de dades sobre les persones ateses i que es tracta d'una evidència de l'enginyeria col·laborativa que s'ha generat amb la implicació de les entitats i de l'Observatori Municipal de la Igualtat.

Un aspecte important a ressaltar és que en aquest capítol no es dibuixa la realitat de la prostitució a Palma ni el perfil de totes les persones que hi exerceixen la prostitució, sinó de les persones ateses per les tres entitats. Tot i que les registrades són un nombre considerable, només suposen una part de totes elles. Entitats i institució són conscients que manquen les menors, les tractades, les anomenades d'*alto standing* i les que contacten amb els prostituïdors mitjançant aplicacions electròniques per mòbils. Són moltes les dones a les que no es té accés.

Com les memòries ressalten, en els darrers temps les formes de fer-se publicitat ja no són majoritàriament via premsa, sinó els contactes a través de webs d'internet i/o aplicacions de telèfon mòbil, la qual cosa afegeix més dificultat a les entitats per poder arribar-hi .

L'entorn de prostitució varia entre els pisos/cases, els clubs i el carrer. Aquest darrer és el més visible de cara a la ciutadania i el que provoca, de tant en tant, tensió social, però no és l'únic ni el pitjor en què les dones poden sentir agreujada la seva vulnerabilitat.

L'atenció a persones en contextos tancats es troba condicionada a que les qui gestionen aquests espais permetin que les entitats hi accedeixin. Per tant, hi ha molts espais que queden fora del seu abast d'actuació, com assenyalen les memòries. Aquesta opacitat dels espais tancats als quals no s'ha tengut accés, ens du a témer que hi hagi encara una major concentració de vulnerabilitat social o en les pràctiques sexuals a què es veuen forçades. En aquests casos cal incidir en l'acció dels serveis que interactuen sobre entorns de prostitució, tant en l'àmbit social, judicial, policial, com sanitari, entre d'altres, ja que fora de l'abast d'aquests sistemes es poden donar amb major impunitat situacions de tracta amb finalitat d'explotació sexual de les persones que exerceixen la prostitució.

Altres aspectes a destacar són que a les Illes Balears hi ha persones en prostitució que venen a l'illa, en major nombre dins els mesos d'estiu, atretes pel turisme. Aquesta afluència disminueix durant la temporada baixa, cosa que fa que algunes expertes parlin de Mallorca com a "destinació de turisme sexual". A més, del total de persones ateses, en el 74% dels casos es realitza una atenció informativa (anomenats en les memòries com a "casos generals") i, en el 26%, un procés de feina amb la persona que s'atén (són els anomenats casos de procés). Més endavant analitzarem els casos de procés per la seva importància en produir canvis en les dones prostituïdes.

Taula 2.1. Total de persones ateses per Casal Petit, Metges del Món i Creu Roja a Palma

2014	2.020 persones.
2015	1.748 persones.
2016	1.815 persones.
2017	1.917 persones.
2018	1.788 persones.
2019	1.969 persones.

Font: Elaboració pròpia a partir de XADPEP (2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019)

Pel que fa a la variable sexe, les dones són sempre el grup més representat. La prostitució té nom de dona: 95% en 2015, 96% tant en 2017 com en 2019.

Com s'ha assenyalat anteriorment, en els últims decennis s'ha vist com el sistema prostitucional ha donat un gir dràstic en transportar dones a gran escala des dels seus països em-pobrits cap a Europa, cercant satisfer un mercat en alça que demandava varietat i "exotisme". Per part de les dones, la prostitució es veu com a l'única estratègia possible per al seu projecte migratori. Les memòria de la XADPEP mostra aquesta realitat sobre la nacionalitat de cada 100 persones ateses:

Taula 2.2. Origen de les persones ateses

	Llatinoamèrica	Àfrica	UE	Espanya	Àsia	Europa no comunitària
2015	35	28	21	14	0	2
2017	36	33	19	10	0	2
2019	49	18	19	7	5	1

Font: Elaboració pròpia a partir de XADPEP (2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019)

Es manté que tres quartes parts de les persones ateses procedeixen de Nigèria, Colòmbia, Bulgària, República Dominicana, Brasil, Espanya, Romania i els darrers dos anys, la Xina.

Els grups d'edat "menor de 18 anys", "55 – 64 anys" i "65 o més anys" són substancialment menors

Taula 2.3. Persones ateses per grups d'edat

	18-24	25-34	35-44	45-54
2015	107	824	476	168
2017	239	752	596	209
2019	186	621	592	244

Font: Elaboració pròpia a partir de XADPEP (2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019)

L'atenció al col·lectiu asiàtic, iniciada el 2018, ha estat possible gràcies a la continuació de la feina de recerca de pisos mitjançant fòrums i anuncis d'internet, ja que les dones d'aquesta nacionalitat no es troben als carrers. També hi ha contribuït l'ús de l'aplicació de mòbil IRIS, elaborada per Metges del Món, que està traduïda al xinès, entre d'altres idiomes.

Respecte a l'àmbit en el qual es realitza aquesta activitat, aquesta és una variable amb opció de resposta múltiple, segons ressalten les memòries. És a dir, les persones ateses poden exercir la prostitució en més d'un lloc o espai, i així s'ha recollit per part de les tres entitats que en fan l'atenció directa. És per això que el nombre de dades o de respostes recollides és superior al nombre de persones ateses. La majoria de les persones ateses que exerceix la prostitució ho fa a un únic lloc (carrer, club o pis/casa), però hi ha un 10% de les persones que exerceix a més d'un espai. Més de la meitat d'aquestes persones exerceix al carrer i, com a mínim, en un espai tancat (pis/casa o club).

Taula 2.4. Ambient on s'exerceix la prostitució

	Carrer	Pis/casa	Club	N/C
2015	460	543	475	364
2017	860	577	443	145
2019	683	745	607	7

Font: Elaboració pròpia a partir de XADPEP (2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019)

Tot i que és un grup menys nombrós, hi ha persones que exerceixen en altres tipus d'espais com xalets vacacionals, centres de massatges, acompanyaments a vaixells o sortides a casa del prostituïdor, entre d'altres (29 dones en 2015, 24 en 2017, 20 en 2019).

Les memòries de la XADPEP senyalen que les persones en situació de prostitució sovint viuen trets de vulnerabilitat independentment de l'entorn en el qual es trobin. Als carrers hi ha el perill de la visibilitat i la manca d'anonimat que poden donar lloc a l'estigmatització social, com també al risc de patir algun tipus d'agressió no sols dels demandants de prostitució. En canvi, els contextos tancats són relacionats amb un major aïllament i un control sobre la persona, sobre els horaris o el temps dedicat a la prostitució, la manca de llibertat en la selecció del prostituent, en la pràctica sexual o en l'ús de protecció i en la obligació de consum de substàncies tòxiques. Aquesta situació es veu agreujada quan hi ha coincidència entre el lloc en què es viu i el lloc en què es practica la prostitució, a causa de la disponibilitat 24 h i manca d'espai personal.

El context de pisos i cases és molt heterogeni i s'hi poden donar moltes situacions diferents. Les dades d'atenció de les memòries mostren que en aquest espai és on hi ha un percentatge més baix de persones en situació regular i que disposen de targeta sanitària. Les entitats apunten que es detecta una tendència, que va creixent lentament, de persones que exerceixen soles en aquests espais i la soledat també pot ser un factor que augmenti la seva vulnerabilitat, en comparació amb les que estan envoltades d'altres persones en l'entorn de prostitució.

Quant al lloc en què es du a terme l'activitat de prostitució segons nacionalitat, cal assenyalar que:

- Les persones procedents de països d'Europa i d'Amèrica Llatina es troben en situació de prostitució principalment en contextos tancats.
- Les de països de la Unió Europea ho fan més sovint en clubs.
- Les llatinoamericanes, en pisos i cases, context on també es troben les asiàtiques.
- Les persones procedents d'Àfrica estan, majoritàriament, en entorns de carrer. Aquest també és el lloc més freqüent on es du a terme l'activitat de la prostitució entre les espanyoles, encara que també hi ha un grup important que ho fa a pisos o cases.

S'aprecia una correspondència entre la pràctica de la prostitució a llocs tancats (pisos i cases) i una major vulnerabilitat, atenent a les dades sobre nivell educatiu, targeta sanitària, situació administrativa i habitatge.

Quin és el nivell formatiu que presenta aquest col·lectiu? La variació d'un any a l'altre és mínima en relació a aquestes dades.

En 2015, amb la informació disponible, el 44% de les persones manifesta tenir estudis primaris i el 41%, estudis secundaris. El 6% manifesta tenir estudis universitaris. Les persones que no saben llegir ni escriure o no tenen estudis representen el 8%.

En 2017 el 39% de les persones manifesta tenir estudis primaris i el 40% estudis secundaris. El 7% té estudis universitaris. Les persones que no saben llegir i escriure o no tenen estudis representen el 13%.

En 2019 el 41% de les persones manifesta que té estudis primaris i, el 46%, secundaris. El 9% té estudis superiors. Les persones que no saben llegir ni escriure o no tenen estudis representen el 5%.

És una constant la preocupació d'aquestes dones en relació als "papers", la manca de documentació administrativa o el risc de perdre-les. Això es deu al fet que en realitat són migrants esperant aconseguir la documentació que els permeti romandre en aquest país legalment i poder així accedir a millors feines, suposadament.

Taula 2.5. Situació administrativa de les persones ateses

	Regularitzat	Irregular	En tràmit
2015	288	82	14
2017	182	100	18
2019	248	152	17

Font: Elaboració pròpia a partir de XADPEP (2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019)

Malgrat no tinguin la documentació en regla, gràcies a la feina de les entitats i l'Ajuntament s'ha aconseguit que puguin empadronar-se i així obtenir la targeta sanitària. El 84% de les persones ateses disposa de targeta sanitària.

Es comprova que un important nombre de les dones en clubs, al contrari de les que exerceixen en carrer i pisos, es troben en situació regular. Les inspeccions que es produeixen als clubs fan que els responsables d'aquests espais procurin que les persones en situació de prostitució es trobin en situació regular, tot i que de tant en tant "cau" un club amb dones víctimes de tracta.

2.5.5. Dades obtingudes durant el confinament per COVID-19 (març-abril 2020)

La declaració del estat d'alarma per Covid-19 està tenint importants efectes sobre l'economia i la situació social de la majoria de la població; a major vulnerabilitat més dramàtica es torna, i les persones en situació de prostitució és un d'aquests sectors. Segons l'informe de Germanes Oblates (Informe sobre el impacto que la crisis Covid-19 está teniendo en las mujeres que ejercen prostitución y/o son víctimas de Trata con fines de explotación sexual, 2020), hi ha dones que continuen pagant habitacions o que s'han quedat confinades en els pisos i

clubs en els que exerceixen prostitució, sense que els propietaris cobreixin les necessitats més bàsiques. Moltes dones estan adquirint deutes força importants, amb proxenetes o prestadors del context de prostitució. Algunes d'elles estan mantenint videoconferències de caràcter sexual. És una entrada de diners, però els preocupa la utilització posterior de les imatges (porno-grafia). Altres dones han estat desallotjades o expulsades de pisos i llocs de cites, on exercien la prostitució i vivien. La majoria de les practicaven la prostitució al carrer han deixat de fer-ho i no tenen diners per a donar cobertura a les necessitats bàsiques i per ajudar les seves famílies en els seus països d'origen.

Els efectes de la pandèmia estan causant un fort impacte psicològic en elles, pateixen la incertesa i la inseguretat davant la seva situació administrativa. Es dona també la situació de dones que voldrien canviar a les seves vides. Algunes s'estan replantejant els seus projectes de vida i s'està generant una complicitat i xarxa solidària molt significativa entre elles. Demanden cobertura de les necessitats bàsiques (alimentació, pagament de lloguer, factures, medicació, material d'higiene, etc.), atenció i acompanyament psicològic i orientació per a l'educació de les seves filles i fills. Algunes dones també demanen allotjament, en no poder enfrontar les despeses de lloguer.

A proposta del Ministeri d'Igualtat, s'han incorporat mesures addicionals al Pla de contingència contra la violència de gènere dirigides a víctimes de tracta i dones que es troben en contextos de prostitució.

Durant la pandèmia de la Covid-19, des de les administracions s'han reforçat els serveis d'atenció a les víctimes de violències masclistes i les dones en situació de prostitució. L'Institut Balear de la Dona s'hi inclou com a servei essencial durant la pandèmia i entitat que coordina les accions que es duen a terme des dels consells insulars de les illes.

Respecte al servei d'habitatge per a dones en situació de prostitució, les entitats especialitzades a l'atenció sociosanitària de les dones en situació de prostitució a Mallorca, concretament Metges del Món, varen detectar que algunes d'elles, davant la situació de l'estat d'alarma i del confinament establert com a conseqüència de la crisi sanitària de la Covid-19, patien alguns abusos per part dels proxenetes com l'augment del deute, així com l'expulsió dels clubs o pisos, entre d'altres.

Per aquest motiu, des de la Direcció Insular d'Igualtat i Diversitat del Consell de Mallorca, es va impulsar un nou servei d'habitatge dirigit a dones en situació de prostitució, un recurs d'allotjament i acompanyament que va comptar inicialment amb 25 apartaments i que a dia d'avui compta amb un total de 15 apartaments. Posteriorment a l'estat d'alarma, el servei es dirigeix a persones en situació de prostitució que volen abandonar aquesta violència masclista i iniciar un procés d'inserció sociolaboral tenint cobertes les principals mancances com són l'allotjament i la manutenció.

La gestió d'aquest servei es du a terme per part de Metges del Món i compta amb acompanyament professional i l'atenció psicològica, jurídica i social les 24 hores del dia. Per accedir-hi, es realitza prèviament una valoració i derivació de la treballadora social.

Eivissa i Menorca també varen disposar de places residencials d'emergència.

En relació a la prestació social Covid-19 (RESOGA), des del Govern de les Illes Balears es varen impulsar (a partir de l'1 d'abril de 2020) prestacions econòmiques extraordinàries associades a la RESOGA (Renda Social Garantida) a fi d'ajudar a les persones que, a causa de la paralització de l'economia, es varen quedar sense cap mena d'ingressos ni dret a percebre prestació econòmica.

La prestació social Covid-19 es va dirigir a les persones amb una situació administrativa irregular i/o en situació de vulnerabilitat extrema provocada per la crisi sanitària. Per a oferir aquesta ajuda, des de la Conselleria d'Assumptes Socials i Esports, es varen impulsar subvencions per a les entitats del tercer sector (com Creu Roja, Metges del Món) que treballen amb col·lectius que se sustenten en l'economia submergida, especialment en la cura de les persones majors, el servei domèstic, la prostitució o els venedors ambulants.

Les ajudes per al lloguer de l'habitatge habitual específiques Covid-19, creades per la Conselleria d'Habitatge i Mobilitat per tal d'ajudar les persones arrendatàries que, a conseqüència de l'impacte de la pandèmia, tenen problemes transitoris per pagar el lloguer. L'Institut Balear de la Dona va col·laborar en aquesta ajuda amb l'aportació econòmica.

Les persones beneficiàries d'aquestes ajudes són aquelles que tinguin un contracte de lloguer i puguin acreditar la seva situació de vulnerabilitat econòmica i social, aquí les dones víctimes de violència masclista varen ser considerades persones en situació d'especial vulnerabilitat en matèria d'habitatge.

Les entitats socials dins la xarxa XADPEP han estat les encarregades de gestionar i donar la ajuda econòmica a través de la Renda Social Garantida del Govern Balear i altres tipus d'ajuda durant la segona quinzena de març i mes d'abril, reforçant l'atenció directa a persones en situació de prostitució.

Entre Metges del Món, Casal Petit i Creu Roja, s'han atès a 548 persones en situació de prostitució.

Pel que fa al sexe d'aquestes persones, el 95% de les atencions han estat a dones, seguint la tendència de les memòries.

Pel que fa al lloc de residència, es constata que el 55% viu de lloguer en una habitació i el 41% viu al mateix lloc on exerceixen la prostitució, fet que ha suposat una altra amenaça per a les dones ja que s'han donat casos de tancaments de pisos per l'emergència Covid-19 i les han fet fora al carrer.

4 de cada 5 atencions s'ha fet a persones estrangeres, principalment extracomunitàries, posant de relleu la situació de vulnerabilitat que tenen i les dificultats per a integrar-se amb plenitud de drets i deures en la nostra societat –407 estrangeres, 85 espanyoles i 56 desconeguda-. D'aquestes estrangeres, 250 han estat d'Amèrica Llatina i 120 d'Àfrica. Els països destacats són Nigèria, Colòmbia i Brasil.

Quant a l'edat de persones ateses pel Covid-19 ha estat de 36,17 anys de mitjana, distribuïts a la següent figura: 44 de 18-24 anys, 160 de 25-34 anys, 95 de 35-44 anys, 95 de 45-54 anys, 34 de 55-64 anys, 2 de 65 anys i més.

Pel que fa a la tramitació d'ajudes econòmiques, cada entitat ha gestionat la tramitació d'ajudes en un total de 354 (veure Taula 2.6).

Taula 2.6. Tramitació d'ajudes econòmiques

Casal Petit	192 peticions
Metges del Món	154 peticions
Creu Roja	8 peticions

En relació a la forma de gestió de les ajudes, es fa constar que gairebé el 50% de les persones ateses no tenen compte corrent de banc (per no estar regularitzades i no tenir la documentació en regla), així que reben un taló del Govern que es recull a la seu de les entitats. No hi ha dades de les que reben l'ajuda a través de banc.

També s'han atès demandes a part de la Renda Social Garantida, com d'alimentació, llar d'emergència, suport emocional i psicològic (veure Taula 2.7).

Taula 2.7. Altres demandes ateses

Ajudes per a alimentació	153
Llar d'emergència	25
Suport psicosocial	67
Altres ajudes com medicació, menjar infantil, pagament de llum	9

Com a resum, la informació recollida en aquestes difícils circumstàncies i amb un enorme esforç per part d'aquestes entitats, tot i la dificultat d'assegurar una rigorositat plena amb les dades per la situació que comporta la crisi, podem assenyalar que:

- El 95% de persones ateses han estat dones.
- 4 de cada 5 atencions han estat dones estrangeres (50% llatinoamericanes i 24% africanes; les espanyoles representen el 17% del total)
- L'edat mitjana ha estat de 36,17 anys (36% entre 35-44 anys i 31% entre 25-34 anys)
- 67% de les persones viuen soles.
- Majoritàriament exerceixen prostitució en entorns de pisos i cases, seguit de carrer. Tan sols s'han pogut recollir dades d'una de cada tres PEP (99 casos de pisos i 72 casos de carrer).
- Poques informen d'haver continuat exercint, no es disposa de dades en 247 de les 548 atencions fetes, gairebé un 43%.
- A més de la manca d'ingressos, algunes han hagut d'assumir noves despeses com allotjament, manutenció, etc. Hem de ressaltar que no es disposa d'informació en gairebé un 43% de les atencions fetes (262 de les 548 persones ateses).

Pel que fa a les demandes, les persones ateses s'han sentit mol alleujades per les mesures complementàries i/o d'urgència aprovades des dels diferents nivells de les administracions públiques, cosa que els ha permès, per primera vegada, enfrontar aquesta situació d'extrema necessitat. Es destaca:

- Tramitades 354 sol·licituds de Renda Social Garantida durant el mes d'abril.
- Donades 153 ajudes per alimentació.
- Ateses 25 peticions per a llar d'emergència.
- També s'han fet altres demandes (67) com la de suport emocional i psicològic.

La prostitució és resultat directe de la desigualtat per raó de gènere i del desigual i injust repartiment de riquesa al món, i aquestes en són les xifres.

2.5.6. Anàlisi de les memòries de l'Ajuntament de Calvià

Calvià és un municipi important tant pel seu nombre d'habitants com pel seu pes en l'economia mallorquina, producte de l'activitat turística. En 2017, des de l'Àrea de Cohesió Social i Igualtat, a través de la creació de MAPCAL, es va impulsar un projecte amb l'objectiu de fer un diagnòstic de situació de les PSP a Calvià i donar formació envers la problemàtica del sistema prostitucional tant a professionals de l'àmbit social i turístic com de la policia local. A través d'un Conveni anual de col·laboració amb l'Ajuntament i les entitats que fan atenció directa amb dones en situació de prostitució (Metges del Món, Creu Roja i Casal Petit), varen començar conjuntament la detecció de situacions de risc i explotació i promoció de la salut en persones que exerceixen la prostitució a Calvià en carrers, pisos, cases i clubs, seguint els objectius marcats per l'Ajuntament:

- Conèixer la situació de prostitució i tracta de persones per a l'exploració sexual al municipi de Calvià.
- Establir una xarxa de coordinació amb les entitats socials, institucions, Policia Local i Guàrdia Civil que realitzen intervencions amb les persones que exerceixen la prostitució al municipi de Calvià.
- Formar els professionals i agents socials i sensibilitzar la comunitat de Calvià sobre la tracta d'éssers humans, l'exploració sexual i la prostitució com a formes de violència contra les dones i violació dels drets humans.
- Donar suport a les entitats socials que desenvolupen projectes d'intervenció amb dones que exerceixen la prostitució.
- Visibilitzar el delictes de tràfic d'éssers humans per a l'exploració sexual.

El període en què es realitzà el projecte va ser des de maig a octubre. Com que cada entitat registra de diferent manera les actuacions, no és fàcil tenir un nombre exacte d'atencions i d'intervencions realitzades, ja que moltes vegades n'hi ha hagut de diverses amb la mateixa dona. En tot cas, el nombre mai baixa de les 100 dones cada any (hi ha una lleugera baixada en 2018, que torna a repuntar el 2019).

S'ha d'assenyalar en primer lloc que no s'ha pogut arribar a totes les persones en situació de prostitució; les menors, les tractades, les anomenades d'*alto standing* i les que contacten

amb els prostituïdors mitjançant aplicacions electròniques per mòbils romanen molt invisibles. Una altra dificultat per a les entitats va ser la constant fluctuació de dones.

Malgrat tot, les tres entitats, mitjançant l'estratègia de repartiment de material preventiu, varen fer una feina important. En les seves memòries hi destaquen que gairebé el 100% són dones, que la franja d'edat predominant és de 20 a 35 anys. Pel que fa al país de procedència, destaquen les dones procedents de països africans, sobretot Nigèria, les quals se situen al carrer en un 91%. Pel que fa a les dones en llocs tancats, ha estat impossible contactar pisos i cases. Entrar als clubs ha estat també força complicat, sobretot segons avançava la temporada turística. Els amos no autoritzaven l'entrada perquè "no calia", per tant les dones no es mostraven gaire receptives, ni tan sols accedien a recollir els fullets informatius o el material preventiu. Els països de procedència més representats en els clubs en què es va poder entrar i ser atesos és Romania seguida de Brasil, Bulgària, Sèrbia, Nigèria, Equador, Colòmbia, Dominicana. Només s'ha contactat amb una espanyola.

Generalment hi ha un gran desconeixement sobre l'accés als recursos socials, ja que no hi ha una vinculació amb l'entorn comunitari –normalment viuen a Palma i són traslladades a Calvià cada nit–, el seu nivell formatiu és baix, amb dificultats d'accés al mercat laboral, pateixen precarietat econòmica i situació administrativa irregular. La manca de xarxes afectives i suports socials –no tenen pràcticament relacions socials ni familiars, les resten als seus països d'origen–, així com nombroses conseqüències psicològiques derivades de l'activitat mateixa i de l'estigmatització que pateixen, fa que tinguin una autopercepció i autoconcepte pobres, sentiments d'indefensió, sentiments de culpa, inseguretat, por, entre d'altres.

Totes aquestes barreres fan que les dones es trobin en una situació de desprotecció i de desigualtat social que els impossibilita gaudir de drets socials i queden al marge de les oportunitats vitals que l'accés a la plena ciutadania ofereix i que garanteixen la integració i cohesió social.

Només Creu Roja ha explicat el perfil de consumidor de prostitució: en el cas del municipi de Calvià i sobre tot els mesos d'estiu, observen que el prostituïdor és un perfil d'home, jove (en molts casos poden tenir entre 18 i 20 anys) principalment d'origen britànic i amb un estat d'embriaguesa força elevat.

Mitjançant l'estratègia d'entrega de material preventiu a les sortides d'apropament, oferien a les dones Educació per a la Salut a través de missatges breus i amb tallers tant individuals com grupals, les assessoren en qüestions de:

- Transmissió i contagi del VIH, i altres infeccions de transmissió sexual.
- Embarassos no desitjats, ensenyant quines conductes són de risc i quines no, com fer un ús correcte dels diferents tipus de preservatiu, què fer en cas que es trenqui, entre d'altres.
- La pràctica de sexe més segur i cura de la salut en general.

Altres tallers tenen un caire social i informen sobre la existència d'altres recursos i serveis de la comunitat. Així mateix donen un suport psicològic.

Durant l'estiu també es realitza mapeig de pisos on s'exerceix la prostitució a través de cridades telefòniques als diferents anuncis oferint "serveis sexuals" que es troben a premsa i internet, per intentar localitzar els pisos que hi pugui haver a la zona.

Respecte a les xerrades i formacions a professionals, les tres entitats han donat tallers de formació a la Policia Local de Calvià, en relació a la situació de la prostitució al municipi. La durada de les formacions va ser de dues hores cada una d'elles i 60 policies hi varen participar. També, als Serveis Socials del Municipi de Calvià, amb la finalitat que tinguin presents les necessitats d'aquestes persones i de la seva situació, encara que no hagi demandes específiques en els seus serveis. 35 persones hi participaren.

La prostitució a Calvià, valoració i denúncia de les vulneracions sofertes per les persones en situació de prostitució a Calvià. S'han detectat diversos problemes per part de les tres entitats. Respecte a Casal Petit, a l'inici de l'estudi, els/les educadors/es que intervenien al carrer i als clubs tenien accés a diversos clubs de Magaluf on fins a les hores no s'havia pogut entrar. Aquest és un treball lent i de molta confiança. No és fàcil d'entrada accedir a aquests ambients i encara és molt més difícil mantenir les visites, atès que moltes vegades la desconfiança per part dels encarregats i homes de seguretat d'aquests ambients suposa un gran entrebanc per arribar a les dones.

Aquesta desconfiança provoca pèrdua d'informació del seu funcionament i organització que les dones que hi exerceixen podien aportar, cosa que va afectar directament al funcionament de l'estudi.

Els problemes detectats per Creu Roja són 3. Primerament, la constant fluctuació d'usuàries i el municipi de residència, ja que manifesten no necessitar ajudes de recursos locals. Moltes ven a Calvià durant els mesos d'estiu per a exercir la prostitució i després tornen al lloc on resideixen (municipis dins Mallorca o altres CCAA). En segon lloc, el gran nombre d'usuàries que es mostraven reticents a anar soles a recursos (per dificultats lingüístiques, desconeixement de l'illa, entre d'altres) fa necessària una primera valoració de l'equip tècnic per a realitzar acompanyaments. I, finalment, la impossibilitat d'accedir a nombrosos locals/clubs per a poder contactar amb les usuàries a banda de la presència de controls a les dones ateses.

Per últim, segons els problemes detectats per Metges del Món, es considera necessari continuar amb una segona part del diagnòstic més enfocada a la ciutadania del municipi com són veïnats i veïnades, comerciants, empresaris, treballadors dels locals, associacions, entre d'altres. Una vegada combinada tota la informació es podrà promoure un circuit de sensibilització de la població general i dels/les joves del municipi enfront de la prostitució i el tràfic de persones amb fins d'exploració sexual.

Una de les qüestions que s'ha treballat a la MAPCAL des del primer moment ha estat l'aplicació de l'ordenança municipal, que considera infracció greu mantenir relacions sexuals en l'espai d'ús públic o en llocs visibles des d'aquest. S'han tengut en compte declaracions de les dones i s'ha contrastat amb els membres de la Mesa, entre els quals hi ha la Guàrdia Civil, la Policia local, el Servei d'Igualtat i les mateixes entitats, a banda d'altres, per tal d'aclarir qualsevol dubte sobre possibles vulneracions de drets.

És destacable l'aspecte de salut de les memòries de Metges del Món que fa referència als entrebancs de les persones en situació de prostitució per a accedir a la targeta sanitària:

- No tenir documentació identificativa en regla (manca de passaport).
- No poder empadronar-se on viuen (moltes PSP viuen al club o pis on duen a terme l'activitat de la prostitució, nombre màxim de persones empadronades al pis on viuen, alta mobilitat geogràfica).
- No tenir la informació adequada per realitzar els tràmits necessaris.
- No poder presentar un certificat negatiu d'hisenda d'Espanya o del país d'origen, ja que hi ha països que no emeten aquest certificat, per tant, és impossible obtenir-lo.
- Impossibilitat de presentar documents que acreditin que el seu país cobreix o no la seva assistència sanitària a l'estat espanyol.
- Inexistència de documentació que mostri que no compten amb mitjans econòmics al país d'origen, per no facilitar-ho l'administració pertinent.

Es destaca especialment els incidents ocorreguts en 2018 a l'informe de Metges del Món. Dia 31 de maig un grup de 27 dones de nacionalitat nigeriana demanen ajuda a l'entitat per a poder esmenar d'alguna manera la situació de delictes d'odi, intimidació i agressions que estan patint a la zona Magaluf, arran de les protestes dels veïnats i empresaris de la zona amb elles. Arriben a la seu de Metges del Món disposades a denunciar i oferir dades significatives per acabar amb totes les vulneracions recollides i sofertes. A partir d'aquest moment, es du a terme un pla d'acció i organització immediat per tal de donar suport i veu a aquestes dones.

L'equip es va dividir entre acompanyaments a les dones agredides a l'Hospital Universitari Son Espases per a reconeixement mèdic i posterior informe de lesions. Mentre que l'altra part acompanyà a prestar declaració a la resta de dones a les comandàncies de la Guàrdia Civil de Calvià situades al Polígon Son Bugadelles, previ consentiment de les víctimes i després de les comunicacions que es varen establir des de Metges del Món amb Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat per garantir la protecció de les dones.

Aquesta actuació coordinada va permetre que, per una banda, les protestes ciutadanes en contra de la prostitució minvassin amb la imputació de cinc persones per assetjament i delictes d'odi el dia 1 de juny i, per altra banda, va permetre que les persones en situació de prostitució augmentassin la confiança en les entitats que treballen amb elles. Posteriorment es va organitzar una reunió per part de l'ajuntament de Calvià i Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat amb els empresaris implicats a les mobilitzacions i el conjunt d'aquestes actuacions (denúncies, reunions...) va permetre que la situació retornàs a la normalitat.

Tot i això, encara que les protestes ciutadanes varen ser frenades i la situació va retornar a la normalitat, el nombre de persones en situació de prostitució a la zona ha disminuït respecte d'anys anteriors i en conseqüència, el nombre d'atencions que s'hi han realitzat.

Tant Metges del Món, com Creu Roja i Casal Petit conclouen que encara que valoren que hi ha un augment de coneixements sobre drets i deures i especialment sobre els recursos socio-sanitaris disponibles, queda molt per fer per arribar a aconseguir que la majoria de les persones en situació de prostitució recuperin el dret a l'assistència sanitària i siguin ciutadanes

actives i de ple dret. Remarquem que, amb les seves accions, es milloren les condicions psicossociosanitàries de les persones en situació de prostitució ateses i es millora la seva inclusió social. Especialment perquè la majoria de les persones ateses expressen haver incrementat les seves capacitats i autoestima i fan demandes que propicien que es plantegin millores constant dels programes d'atenció a aquestes persones.

Per part de l'Ajuntament de Calvià es valora que després de tota la feina i el seguiment continu que es fa a través de la subcomissió tècnica, cal continuar actualitzant les dades sobre les necessitats per establir les mesures que els donin resposta. Per aquest motiu, la MAPCAL vol seguir impulsant eines que ajudin a aprofundir en la diagnosi de la situació d'exploració sexual a Calvià; potenciar la cooperació i col·laboració entre l'Ajuntament i les entitats especialitzades; consolidar la feina en xarxa que es duu a terme des de 2017 i reforçar la coordinació; millorar la capacitat de les professionals i els professionals municipals que duguin a terme tasques de prevenció i detecció; continuar amb el pla de formació inicial i ampliar-lo a la ciutadania; col·laborar, des de les competències municipals, per impulsar plans de vida (inserció sociolaboral, orientació laboral, formació, habitatge, salut, lleure i participació política); crear un pla d'Educació afectiva sexual per al municipi de Calvià, a partir del diagnòstic elaborat durant el curs 2019-2020.

Des del 2019 el Servei d'Igualtat fa part de la Mesa d'Oci Nocturn de Calvià de la qual formen part associacions hoteleres del municipi, representants del taxi i de l'oci nocturn, així com les àrees municipals involucrades (Policia local, Calvià 2000, Llicències i activitats, Turisme).

La crisi de la Covid-19 ha evidenciat una vegada més la situació d'extrema vulnerabilitat social i econòmica de les dones en situació de prostitució. Així, un repte ineludible és que es consideri la prostitució com un delictes d'exploració sexual des d'una perspectiva abolicionista i visibilitzar la relació entre la tracta, l'exploració sexual i la prostitució.

Actualment està previst realitzar les IV Jornades sobre prostitució, que es pretén centrar en l'educació afectiva sexual i el consum de pornografia.

2.5.7. Avaluació dels programes i experiències d'intervenció de les entitats socials

En relació als projectes que promouen un canvi de vida, entitats com Germanes Oblates i Metges del Món compten amb projectes a llarg termini dirigit a persones en situació de prostitució. Malgrat siguin difícils de quantificar, són molt importants perquè cerquen canvis profunds en la qualitat de vida de les dones a través d'accions que promouen l'apoderament d'aquest col·lectiu.

Com es va citar anteriorment: "Del total de persones ateses, en el 74% dels casos es realitza una atenció informativa (anomenats en les memòries com Casos generals) i, en el 26%, un procés de feina amb la persona que s'atén (són els anomenats Casos de procés). Veim necessari visibilitzar aquest 26%.

Més enllà de les dades quantitatives, sabem que aquest es el camí perquè les dones en contextos de prostitució, a través d'aquests processos, siguin elles mateixes les protagonistes de la seva pròpia història. A través de les seves memòries veim que les dones en situació

de prostitució acaben majoritàriament danyades emocionalment, de manera que per poder intentar la seva integració social hi ha un treball previ al seu costat, tornar-los l'autoestima i l'autoimatge, que la confiança en les seves pròpies capacitats i accions els apoderi i així poder enfrontar una recerca de treball que els possibiliti un canvi de vida. Una de les eines més interessants que s'utilitzen és l'anomenada Teoria del Canvi o Model transteòric de canvi enunciat pels psicòlegs Prochaska i DiClemente. Qualsevol persona, per canviar necessita fer un recorregut previ, que conté, en general, sis etapes coincidents amb sis realitats per la que la persona travessa:

Taula 2.8. Teoria del Canvi

Etapa de Precontemplació	No és conscient del problema
Etapa de Contemplació	El viu amb ambivalència
Etapa de Preparació o Determinació	Vol iniciar procés de canvi
Etapa d'Acció	S'implica en el procés
Etapa de Manteniment	Es manté en l'acció i prevé recaigudes
Etapa de Recaiguda	No és definitiu, es reprèn el procés

Font: Elaboració pròpia a partir de Prochaska i DiClemente (1992)

En totes les etapes és imprescindible que es doni tant la força de determinació de la persona com la capacitat d'acompanyament de les professionals. Però no s'avançarà si l'acompanyament no va de la mà dels recursos materials i econòmics, que l'administració pública ha d'aportar. Perquè el Canvi pugui ser efectiu. El Canvi és un procés individual, ningú pot canviar a ningú si aquesta no vol, és el que anomenem Apoderament, són elles les que s'apoderen i l'entitat i les administracions ho faciliten mitjançant recursos, que van des possibilitar les dones l'augment de la consciència, la Revaluació de l'ambient, el Alleugeriment dramàtic, l'autovaluació, l'Alliberament social, l'Administració d'esforços, el Control d'estímuls.

És també molt interessant comprovar com les entitats mateixes han anat evolucionant per aconseguir aquests objectius incorporant l'anàlisi de gènere per poder comprendre profundament les lògiques socials que fan realitat el sistema prostitucional; és a dir, comprendre el sistema patriarcal.

A. Casal Petit

La Congregació de Germanes Oblates (Casal Petit) fa 31 anys que està present a la zona de Porta de Sant Antoni i voltants. Des de llavors, atén el col·lectiu de dones que es troben o han estat en contextos de prostitució i/o exclusió social. L'any 2001 es va obrir el Casal Petit, situat al barri, amb l'objectiu d'estar a prop de les dones i oferir-los una cobertura social. Des de l'any 2019 Casal Petit és el Centre de referència de tracta de dones de les Illes Balears.

L'evolució experimentada per aquest projecte és molt significativa com es pot entendre fixant-nos en els objectius extrets de les seves memòries. L'objectiu general de la primera memòria (1999) és iniciar i donar suport a un procés de reinserció social a nivell personal, sociofamiliar, laboral econòmic i cultural. Respecte a la darrera memòria (2019), els objectius generals són:

- Atendre el col·lectiu de dones que exerceixen prostitució i/o estan en risc d'exclusió social i/o són víctimes de tràfic amb fins d'exploració sexual a Palma.
- Sensibilitzar la població sobre la prostitució, les seves causes, conseqüències i alternatives.
- Possibilitar la incorporació del voluntariat en l'organització i funcionament del servei.
- Possibilitar la formació en pràctiques d'alumnes procedents d'estudis de la branca social.
- Incidir en una major participació social d'aquest col·lectiu.
- Assegurar l'aportació econòmica adequada per al desenvolupament dels projectes programats.

Així doncs, el 1999 tenien un projecte de procés: "Atenció, orientació i Seguiment", on varen atendre 71 dones, mentre que en 2019 comptaven amb 5 projectes que varen atendre 239 dones en prostitució. Casal Petit actualment té les següents àrees: atenció psicosocial, formació, prelaboral, allotjament i incidència social. Dins l'àrea d'atenció psicosocial es realitza un treball de carrer per contactar amb les dones en el llocs on duen a terme l'activitat de prostitució. També se'ls ofereix atenció social per elaborar els plans individuals amb cada dona, amb informació, orientació, assessorament. A més de derivacions a altres recursos, també es fa coordinació amb altres serveis i entitats.

A l'atenció psicològica tenen un taller, Passa-ho bé, per a dones grans, a més d'un taller de memòria, xerrades sobre nutrició, cinefòrums, debats, sortides culturals i festives, lectoescriptura i càlcul. Hi han participat 13 dones. Respecte a l'àrea de formació, al Taller Alternativa s'hi han organitzat activitats com debats sobre prostitució i "clients", habilitats socials (apoderament, autoestima, resiliència, dinàmiques grupals), taller de sexualitat, sessions sobre violència de gènere, control i gestió de l'estrès, debat sobre tracta de persones amb fins d'exploració sexual, interculturalitat. També es realitzen visites a recursos sociolaborals a Palma i orientació laboral. Han assistit 29 dones. També realitzen Brúixola: formació amb classes d'alfabetització, espanyol, català, anglès i informàtica. 126 dones hi han participat.

A l'àrea prelaboral, realitzen activitats de recerca laboral com la gestió del currículum, trucades telefòniques a ofertes d'ocupació, gestions relacionades amb l'ocupació, recerca i gestió d'ofertes a internet, derivacions a recursos d'orientació laboral i capaciació laboral. 115 dones han participat en aquestes activitats. De les dones que han acudit a "recerca laboral" enguany, 37 han trobat feina, un 32% de les que hi ha es troben cercant feina. A més, posen a la seva disposició el taller Endavant, on les activitats de recerca laboral són les prioritàries, i hi han participat 31 dones.

L'àrea d'allotjament, que té com a finalitat proporcionar un allotjament segur, és una prioritat per atendre el procés de recuperació de dones víctimes de tracta. És el pis de

referència a les Illes Balears, propietat de l'IBD i gestionat pel Casal Petit, a què també poden accedir dones que vulguin allunyar-se del context de prostitució. El nombre d'usuàries que durant el 2019 han passat pel pis és de 19 dones, de les quals:

- 9 han ingressat al pis per ser víctimes de tracta amb fins d'explotació sexual, derivades pels cossos de seguretat.
- Durant l'estada al pis, 6 dones han aconseguit una inserció laboral.
- Tres dones han estat detectades com a víctimes de tracta pel Casal Petit i 7 eren dones en situació de prostitució que necessitaven allunyar-se d'aquest context.
- Les seves nacionalitats son Colòmbia (8), Argentina (2), Marroc (2), Dominicana (2), Romania (1), Brasil (1), Veneçuela (1), Bulgària (1), Nigèria (1).

Finalment, l'àrea d'Incidència Social realitza un programa, "Faltas tú", de sensibilització, investigació, mitjans de comunicació, a més de voluntariat i participació social.

Una actuació destacable en la història del Casal Petit: La majoria de les dones viuen al barri, una zona que va tenir un alt grau de deteriorament, tant social com urbanístic. Durant 1999 i 2000 va haver canvis a nivell urbanístic, la qual cosa va comportar una sèrie de canvis socials que varen afectar aquestes dones.

El Casal Petit, des de la consciència clara que el dret a l'habitatge és una condició importantíssima en la recuperació social de les dones en prostitució, va realitzar moltes reunions amb diferents entitats (Projecte Urban i Patronat Municipal de l'Habitatge) per tal d'adjudicar habitatges i indemnitzacions de les persones afectades per l'expropiació de la zona 2B. Es va convocar totes les dones afectades per tal d'informar-los de l'imminent enderroc dels habitatges de barri afectats pel Pla URBAN i tractar d'aconseguir ser real·lotjades pel Patronat Municipal de l'Habitatge. Amb un grup es varen treballar hàbits d'higiene personal i de l'habitatge, estalvi, etc. aspectes bàsics. El resultat ha estat:

- Reallotjades en habitatges del Patronat Municipal de l'habitatge: 10.
- Compra d'un habitatge de IBAVI i PMH: 1.
- Indemnització: 8.
- Ingressos en Residència de Tercera Edat (que també rebran indemnització): 2.
- Sense dret a res: 2.

B. Creu Roja

Des de fa mes de 20 anys Creu Roja ve realitzant diverses intervencions dirigides a la població en entorns de prostitució, principalment amb accions de prevenció en salut, així com en atenció psicosocial de dones a clubs i també a carrer.

Darrerament han sorgit nous entorns per a la pràctica de la prostitució, concretament els pisos clandestins, a molts d'ells s'hi accedeix a través de contactes a internet, cosa que fa més complicada la labor d'intervenció directa.

No tan sols ha ampliat l'atenció a aquests entorns, sinó que a més ha necessitat adaptar-se a una nova realitat, per això s'han inclòs aspectes com:

- Accions integrals i complementaries, sumant a la intervenció en salut, altres activitats en l'àrea social, jurídica i laboral, considerant una mirada més integral.

- Mirada multicultural, de gènere i d'identitat sexual.
- Percepció del risc, en contrast amb l'alt nivell d'intolerància, inseguretat i violència a les relacions sexuals.

L'atenció a dones des de Creu Roja es basa en la detecció de necessitats de la persona des d'una perspectiva integral per a posteriorment establir processos que puguin afavorir l'accés a recursos que ajudin a pal·liar la seva situació de vulnerabilitat. Vulnerabilitat fonamentalment causada per la violència de gènere i més concretament per trobar-se en situació de prostitució, tràfic, amb manca de suports familiar i precarietat econòmica. Per a garantir el manteniment d'aquests processos, es realitza un seguiment de la persona usuària i es fomenta la seva participació i implicació en cada una de les accions que es realitzen.

- La majoria d'usuàries són informades i assessorades sobre els recursos de què disposen per a pal·liar la seva situació de dificultat. Per això aquestes són les activitats amb major nombre d'intervencions realitzades. Quan es realitza una breu exploració sobre la situació individual de la usuària, s'assessora sobre les formes d'accés i serveis que ofereixen els diversos recursos:
- Formatius, educatius: derivacions a cursos privats/públics, derivació i informació recurs formatiu específic per a les dones en situació de prostitució, informació per a l'homologació de títols, formes d'accés al sistema educatiu espanyol...
- Sanitaris: informació i derivació a recursos sanitaris específics segons situació.
- Laboral: Informació sobre la tramitació de permisos de treball, informació i derivació a borses de treball, informació i derivació a tallers o cursos d'inserció laboral...
- Aspectes legislatius: Informació i derivació a OFIM (Oficina d'Informació a l'Immigrant), asil, informació i derivació a assessories legals, informació sobre la tramitació de l'empadronament. Informació sobre els seus drets.

Es destaquen també les activitats realitzades per a treballar l'apoderament de la dona, durant les quals s'ofereix suport emocional a partir del qual poder treballar totes les seqüeles produïdes per la seva situació de dificultat. I això és així tant si són derivades a un servei específic per a elles com si no. En aquest segon cas, s'hi posen a disposició els recursos amb què compta entitat mateixa. Un cop s'inicia aquesta relació d'ajuda, sempre comencen un seguiment de la seva situació i es treballa amb elles per millorar la seva situació. Es realitza un acompanyament durant tot el seu procés.

Malgrat la seva situació, solen ser persones bastant autònomes que sobretot necessiten un suport emocional i psicològic, i ser informades de tots els recursos de què disposen. A més, existeixen molts dels recursos als quals les deriven i acompanyen. Finalment, inicien un procés d'ajuda i continuen el seu procés per elles mateixes. Es mantenen sempre a la seva disposició.

El perfil més comú de les dones en entorns de prostitució és d'entre 20 i 28 anys, en situació irregular que demanen informació i assessorament per tramitar la residència, tramitar la targeta sanitària o l'empadronament. Aquestes són les principals demandes del perfil. D'altra banda, les dones en entorns de prostitució i situació regular on les demandes més comunes són les formatives; volen fer cursos de formació, poder

homologar el seus títols o bé reclamen assessorament en la recerca laboral. El perfil de dones nacionals varia, en aquest últim perfil, en l'edat, ja que solen ser dones de mitjana edat entre 30-50 anys, o més. Les demandes més comunes solen ser ajudes socials i ajuda en el procés de recerca de treball.

Pel que fa al col·lectiu de dones en entorns de prostitució hem pogut detectar la gran importància del suport emocional, la feina de l'apoderament i el foment de la seva autoestima, d'aquesta manera disminueixen les conseqüències negatives de trobar-se en aquesta situació. Per això, s'animen a proposar una activitat d'oci amb l'objectiu de treballar amb elles l'autoestima i que puguin tenir la possibilitat de trencar amb la seva rutina. La majoria d'aquestes dones tot just tenen la possibilitat de sortir del seu entorn, no tenen moments per elles mateixes. L'activitat va consistir en una excursió al Parc Natural de Cabrera. Amb cada grup es va treballar l'autoestima, es varen realitzar dinàmiques de relaxació a la platja, varen passejar pel parc natural i es realitzaren jocs de grup. Finalment, la valoració que en feren va ser força positiva, varen transmetre la falta que els feia sortir del seu entorn i oblidar una mica la seva situació. Les intervencions realitzades des del projecte es divideixen en:

- Informació i assessorament sobre àmbits bàsics (educatiu/formatiu, jurídic, ocupació del temps d'oci, psicològic, salut i/o social).
- Suport emocional en el seu procés d'enfrontament, recuperació i millora en àmbits bàsics.
- Activitats formatives que permetin la millora de competències personals i/o professionals.
- Seguiment i evolució del procés.
- Col·laboració i coordinació amb xarxes vinculades a situacions de lluita contra la violència de gènere, la tracta d'éssers humans, explotació sexual, VIH/SIDA, etc.

C. *Metges del Món*

Metges del Món Espanya és una ONG estatal de caràcter sociosanitari creada el 1990. Metges del Món Balears va ser una de les seves primeres seus territorials. En la seva evolució, molt significativa, Metges del Món Espanya va passar de l'enfocament de salut pública i reducció de danys al de gènere i drets humans. Cada vegada guanyen més pes en els seus projectes de sensibilització i incidència política amb la creació de l'Àrea de Mobilització Social.

En els seus primers anys, Metges del Món tenia un enfocament reglamentarista. Després d'un intens debat dins de l'organització, passa a ser una de les ONG abanderades de l'enfocament abolicionista que cerca l'apoderament de dones en situació de prostitució partint de l'enfocament de gènere basat en drets humans, que analitza la iniquitat, la discriminació i els desequilibris de poder específics que pateixen les dones en tots els àmbits de la vida.

En la memòria de Metges del Món Balears de 2003 ja es ressalta, dins el programa CASSPEP (Centre sociosanitari per persones que exerceixen la prostitució), el treball de processos amb persones en situació de prostitució, el projecte Educació d'Iguals, línia de treball que cerca l'apoderament de les dones amb tallers com Promoció de drets, de la salut sexual i reproductiva, assistència psicològica, jurídica i classes de castellà.

El 2008 es va transformar en el projecte Curs d'Educaadores d'Iguals. En la memòria 2008 s'assenyala "les educadores d'iguals són persones capacitades, no professionals, que parlen, motiven, eduquen i ajuden els seus semblants a prendre decisions a través d'activitats realitzades persona a persona o en petits grups. Les educadores de pares faciliten una comunicació eficaç i creïble, tenen un coneixement profund del públic al que es dirigeixen, ja que formen part del mateix i usen un llenguatge apropiat verbal i no verbal".

Els grups d'educadores d'iguals es formaven després d'una selecció entre les usuàries. El nombre màxim de participants al curs és sempre de 10 persones, perquè sigui òptim el funcionament del grup. La duració del curs es de 30 hores, de les quals 20 són teòriques i 10, pràctiques. Des de 2012 forma part del programa SAIDE (Salut i Drets).

També es varen establir les trobades de Calor i Café, cosa que coincideix amb la consulta ginecològica on podien conèixer altres dones amb les mateixes inquietuds i en situacions molt semblants, xerrar i tenir un espai per a elles que fos agradable, poder consultar el diari cercant ofertes de feina o simplement prendre un cafè calent amb pastes. Al 2008, en aquestes 10 sessions hi varen participar un total de 46 dones.

En el Grup de Creixement Personal han participat tant persones titulars de drets en situació de prostitució com a voluntariat, educadores d'iguals i equip tècnic. La mitjana d'assistència va ser de 6 persones per sessió.

El 2019, el Programa Obrint Camins va suposar un canvi en la metodologia dels curss. El projecte "Educatora de Parells" passa a anomenar-se "Por y para nosotras". Aquest canvi ha integrat en els cursos les activitats lúdiques abans anomenades "Espacio para ti" i cerca donar cobertura a un concepte de salut ampli que inclou salut física, psicològica, social. Per tal de donar cabuda a totes les dimensions de salut, s'hi inclouen continguts relacionats amb l'apoderament, autoestima, art teràpia, mindfulness, risoteràpia i altres activitats lúdiques i d'altres relacionats amb la inclusió formativa-laboral (Titulacions oficials com per exemple el carnet de manipulació d'aliments).

Altres tallers que s'hi ofereixen:

- Tallers de salut: engloba tallers d'hàbits saludables, alimentació saludable, prevenció de càncer d'úter.
- Taller sexe més segur.
- Taller de prevenció d'infeccions de transmissió sexual i VIH.
- Taller d'ús correcte de material preventiu (preservatiu masculí i femení).
- Taller d'autocura i higiene personal.
- Taller sobre l'ús correcte del sistema sanitari públic.

En l'actualitat, en el curs "Por i para nosotras", tant la formació com l'ajuda amb temes laborals, és una demanda creixent de les persones en situació de prostitució que volen fer efectiu un canvi en les seves vides a través de la formació. Per a poder fer-ho es coordinen amb altres entitats i ONG. Es varen organitzar 4 cursos d'apoderament, cada sessió amb una durada d'hora i mitja, dos d'ells de 10 sessions i dos de 5 amb la participació total de 29 persones en situació de prostitució.

Del darrer curs d'apoderament va sorgir un nou taller sobre violència de gènere en el qual es varen plasmar missatges elaborats per elles a camisetes. Després d'haver treballat amb elles l'apoderament femení enfront de les violències masclistes, 10 persones en situació de prostitució varen participar i varen donar permís per utilitzar material de sensibilització (material fotogràfic) per a futures exposicions.

En la formació d'agents de salut per a transsexuals, mitjançant les sortides d'apropament i les intervencions individuals realitzades al programa SAIDE, s'hi ha detectat falta d'informació en qüestions relacionades amb la salut i manca d'assessorament sanitari en aquest col·lectiu. Aquest curs ha permès conèixer millor la realitat de les persones transsexuals en situació de prostitució i les seves problemàtiques. Es varen entrevistar 14 persones transsexuals i finalment hi varen participar cinc dones, totes varen completar la formació de 10 hores.

Un bon indicador d'èxit del mètode seguit és la implicació de les titulars de drets en els projectes. A més, s'ha aconseguit que quatre educadores d'iguals formades en anys anteriors participin activament en activitats de sensibilització i entrevistes a mitjans de comunicació. Algunes d'elles es varen convertir en autèntiques activistes i voluntàries de Metges del Món, com la que va ser durant un temps vocal d'incidència política de la Junta Autònoma i coordinadora del grup de prostitució de Metges del Món Illes Balears. Aquestes dones acaben el seu procés d'integració en la societat quan s'allunyen de les entitats i esdevenen unes ciutadanes més, i així ha de ser.

2.6. Conclusions

Després de l'anàlisi de memòries de la XADPEP a Palma i a Calvià sobre la situació de les persones en prostitució es pot concloure que:

- És molt difícil arribar on hi ha les dones més vulnerables: les menors d'edat, les tractades, les que fan feina i viuen a la Part Forana, especialment a aquells llocs d'oci costaner més allunyats.
- Hi ha hagut un decreixement de l'activitat de la prostitució al carrer i s'ha incrementat el de pisos i cases a causa de l'adequació que han fet els empresaris de prostitució per tal d'acabar amb l'alarma social i amb les protestes veïnals. D'aquesta manera, s'ha deixat les dones més aïllades i més exposades a explotació.
- No tenir documentació, el desconeixement de l'idioma, l'absència de xarxa social de suport, entre d'altres, fan molt difícil la vida de les dones migrants, que han de sobreviure aquí i enviar diners a les seves famílies que romanen en el seu país d'origen.
- La manca d'oportunitats laborals i de documents administratius aboca moltes dones estrangeres a la prostitució, en arribar o al cap de poc temps de fer-ho, a més de les que venen amb xarxes de tracta.
- Quan es parla de dones en prostitució, realment es parla de dones migrants en situació d'irregularitat administrativa que no tenen feina i que fan el que poden per a sobreviure.

Respecte al treball en xarxa:

- Les entitats socials valoren l'augment de coneixements sobre drets i deures, especialment sobre els recursos socio-sanitaris disponibles. Però tot i això, admeten que queda molt a fer per aconseguir que la majoria de les persones en situació de prostitució siguin ciutadanes actives i de ple dret.
- Amb la intervenció de les entitats es milloren les condicions psicològiques i socio-sanitàries de les persones en situació de prostitució ateses i es millora també la seva inclusió social. La majoria de les persones ateses expressen haver incrementat les seves capacitats i autoestima i fan demandes que propicien que es plantegin millores constant dels programes d'atenció a persones en situació de prostitució.
- Tot i que el Protocol autonòmic per a la lluita contra el tràfic de dones per a l'exploració sexual i l'atenció a la prostitució a les Illes Balears marca clarament totes les fases i passos a seguir pels diferents agents i institucions, estan encara molt lluny de complir-se.
- L'administració pública és la que pot i ha de crear les condicions perquè es doni el canvi en un tema social de primer ordre.
- Per abordar una realitat complexa com el sistema prostitucional, és imperatiu enfrontar-ho amb formes d'organització complexes. Un treball eficaç en xarxa és el camí.
- Les estructures col·laboratives s'han de basar en el benefici recíproc de les parts perquè puguin percebre el projecte com a útil, alimentant dinàmiques de complementarietat i evitant la competència.
- Sense un canvi en les institucions sobre la migració i de recerca de feina per a oferir vertaderes sortides laborals a aquestes dones, tampoc serà possible una sortida digna per a elles.
- La lluita contra la tracta de dones no ha de ser per una qüestió de salut pública, que també, però el motor ha de ser assegurar que els drets humans amb perspectiva de gènere estiguin garantits per a tothom.

Finalment, les propostes es redacten a continuació:

- S'ha d'aconseguir entrar en els altres sectors on actualment l'oferta de dones és molt important. Internet és el lloc més rellevant, en aquest sentit.
- S'ha d'insistir en el treball coordinat interinstitucional efectiu, a banda dels serveis socials i l'igualtat.
- Cada conselleria del Govern ha de dissenyar els seus propis objectius d'actuació sobre tracta i prostitució, en el marc del Pla Autonòmic, avaluant-los per assegurar-ne els avenços.
- És imprescindible reforçar la implicació directa dels ajuntaments com ja ho estan fent Palma i Calvià, especialment els costaners amb afluència de turistes.
- Tots els agents i institucions implicats han de compartir allò que es fa i s'aprèn, per ajudar a situar correctament les intervencions en un context multicausal.
- Les estructures col·laboratives es basen en el guany recíproc de les parts que s'ha d'entendre com l'acompliment de la seva missió organitzacional, en termes d'utilitat.

- En el treball en xarxa s'han d'incloure les iniciatives que tenen una vessant d'investigació de la realitat, aplicar la base de dades d'atenció i la base de dades de sortides, l'elaboració d'informes anuals d'atenció en xarxa i disposar d'una manera de finançar de forma estable les actuacions de les entitats socials específiques per part de les administracions implicades.
- La grandesa dels espais col·laboratius que funcionen actualment ve determinada per la interacció entre els serveis de les administracions i els serveis del tercer sector social, així com per l'espai propi de treball de les entitats socials. Preservar aquests elements sembla clau per al futur de la intervenció social de responsabilitat pública.
- Necessitat de fer realitat l'ampliació de la mirada de les taules de coordinació cap a les altres formes de violències, a més de la d'àmbit domèstic. Fan falta recursos materials, humans i econòmics.
- La vinculació de les iniciatives als plans d'igualtat locals, insulars o autonòmic, el foment de l'apoderament de les persones en situació de prostitució, la interacció amb els serveis normalitzats d'atenció o el suport coherent des de les administracions participants en els espais de treball col·laboratiu, serien alguns dels altres aspectes a tenir presents en al futur.
- El gran repte és poder adaptar-se a les noves realitats de sistema prostitucional, que és ara més opac, més deslocalitzat i més digital, cosa que provoca que les dones estiguin més invisibilitzades i suposa una clara dificultat per arribar a elles.

Capítol 3

Situacions de necessitat social de les persones en situació de prostitució

3.1. Resum

El coneixement de la realitat és essencial per a fonamentar les polítiques públiques, però també per a entendre el que està passant. Conèixer les necessitats socials, les creences, opinions, expectatives i demandes de les persones en situació de prostitució, pel que fa a la realitat actual i als processos recents, és una tasca cabdal. Conèixer-la a partir del que diuen i fan les persones implicades (opinions, activitats, demandes), una part molt important de les persones en aquesta situació, equival a conèixer-la amb dades a la mà, recollides a partir d'una participació en primera persona.

3.2. Objectius

Els reptes d'aquest capítol de l'estudi es concreten en tres grans objectius:

1. Disposar d'un diagnòstic de les necessitats per al conjunt de les situacions de prostitució, incloent els continguts que s'han anat definint al llarg dels darrers anys a la feina de les entitats, de la universitat i de l'administració:
 - Conèixer les característiques sociodemogràfiques de les PEP.
 - Conèixer les característiques de les migracions que han viscut les dones.
 - Dimensionar i comprendre les diverses necessitats socials, els problemes associats a les trajectòries personals, el suport social percebut i el que disposen realment.
 - Analitzar les situacions de prostitució, les motivacions i les situacions de tracta, les amenaces, els maltractaments i la violència de diversos tipus que han experimentat i experimenten.
2. Conèixer les situacions de prostitució deslocalitzada, tant amb un nivell d'ocultació de mig nivell (anuncis a les web) com les que inclouen nivells més profunds d'ocultació (organitzacions que s'anuncien a pàgines web que controlen directament dones en situació de prostitució).
3. Avançar interpretacions i orientacions estratègiques per donar suport a les dones i fer front al sistema prostitucional, en base a les conclusions del diagnòstic. Aquest tercer objectiu o repte de l'estudi es concretarà a les conclusions finals, però es constitueix al llarg de les interpretacions que es fan en les diverses seccions del capítol.

Com es veurà al llarg de l'informe, els objectius s'han pogut assolir gràcies a la col·laboració de moltes persones, gràcies també a una metodologia fiable que s'ha pogut adaptar a circumstàncies molt adverses (restriccions motivades pel Covid-19, des del 14 de març), així com gràcies a l'acompanyament en tot el procés que ha aportat el tercer sector implicat i les administracions públiques.

3.3. Mètode

Els estudis realitzats en aquest capítol s'han fet d'acord a un disseny que permetia complir cinc criteris fonamentals:

1. Aconseguir la millor fiabilitat possible, per tal de poder confiar en els resultats obtinguts.
2. Desenvolupar les diverses consultes incloent la participació de PEP.
3. Mantenir l'equilibri entre les dades més quantitatives i les informacions qualitatives.
4. Mantenir el reconeixement territorial de les Illes Balears, com a referent a totes les recollides de dades i consultes.
5. Incloure totes les qüestions plantejades per part de les persones que han col·laborat en el disseny de l'estudi, en especial, en el qüestionari utilitzat.

Les investigacions que formen part del capítol, limitades per les condicions restrictives de la mobilitat per la pandèmia des del 14 de març de 2020, s'han desenvolupat amb dos mètodes complementaris:

- L'enquesta semiestructurada, que inclou preguntes obertes.
- L'anàlisi de les dades identificades en diverses plataformes d'internet.

Finalment els estudis realitzats són els següents:

- Enquesta a 239 persones en situació de prostitució, realitzada amb la col·laboració de Creu Roja, Casal Petit, Metges del Món Palma, Metges del Món Eivissa, Equip del Consell de Menorca, Institut Balear de la Dona, Serveis Socials i Serveis d'Igualtat dels municipis i altres col·laboracions (grups feministes, professionals diverses...).
- Estudi de 515 anuncis d'ofertes de prostitució, presents a 10 empreses diferents i distribuïts a Internet.
- Estudi de 65 webs d'ofertes de prostitució, controlades per organitzacions de diversos tipus.

Pel que fa als dos darrers estudis, com és evident, només s'han considerat ofertes realitzades en el territori de les Illes Balears. En els dos estudis s'hi han considerat les ofertes vàlides. A les mostres hi han ofertes redundants.

En general, les mostres disposen de bona representativitat. Tot i que els marges de fiabilitat i error habituals a les investigacions socials no es poden calcular amb precisió, s'ha estimat que per a un univers de 2.350 persones en situació de prostitució, la mostra de 239 persones té un marge d'error d'un 5%, amb un nivell de confiança de 2 sigmes i $p=0,20$. Però no s'han pogut respectar criteris d'aleatorització en la selecció de la mostra, ja que no es disposa de llistats de

PEP, com és evident, i per tant aquestes propietats són només aproximacions estadístiques. S'ha de recordar que una part de l'oferta es troba en procés de deslocalització (Ballester et al., 2014), d'ocultació, això és el que precisament s'ha intentat captar amb les fonts de dades a partir d'internet.

Els dos darrers estudis sobre l'oferta deslocalitzada no treballen amb mostres, sinó que són exhaustius en relació a l'oferta present a internet. Les tècniques de recerca de la informació garanteixen que les dimensions de les dues fonts de dades (anuncis i web), ofereixen qualitats bastant acceptables i permeten estimacions ajustades a la realitat actual de l'oferta deslocalitzada.

Instruments

Els tres instruments utilitzats són: el qüestionari aplicat amb les persones en situació de prostitució, les bases de dades d'anuncis i de web. Aquestes dues darreres s'han preparat amb SPSS (v.25).

Varen ser dissenyats i revisats mitjançant un procediment de consulta d'experts i expertes; posteriorment varen ser sotmesos a una consulta entre les persones que han col·laborat a l'estudi.

L'enquesta s'ha aplicat al llarg dels mesos de maig i juny de 2020 en versió per web, gestionada des d'ordinadors, tauletes tàctils i mòbils, però disposant també de versió en paper. El 100% de les enquestes varen ser complimentades amb les investigadores de l'estudi o amb altres professionals col·laboradores directe.

Procediment d'anàlisi

Tota la informació recollida es va mantenir protegida, mitjançant anonimats pel que fa a les PEP. La informació aportada a partir d'internet va ser recollida per part de l'equip de recerca i mantinguda també sense alteracions. L'anàlisi s'ha realitzat amb el programa SPSS (versió 25).

Es fa una anàlisi descriptiva i una anàlisi comparativa, amb estadística no paramètrica (Chi-quadrat) i ocasionalment amb estadística paramètrica (t test i anàlisi de variància). S'analitzen les respostes diferenciant segons variables de distribució dominants (a l'enquesta, per exemple: l'ambient en el qual es concreta la situació de prostitució), així com per altres característiques diferencials (per exemple, seguretat de les web). També es fan anàlisis de contingut de les preguntes obertes, per determinar la presència de tipus de respostes dominants, amb comparacions com en les anàlisis anteriors.

3.4. Resultats

3.4.1. Característiques sociodemogràfiques

Segons l'Institut Balear de la Dona (IBD, 2019), la coordinació entre administracions públiques i entitats especialitzades en la lluita contra el TDES i l'abordatge de la prostitució, permet fer front a les necessitats de les víctimes i acompanyar-les en el procés. L'estudi compta amb una mostra de 239 persones que es troben en situació de prostitució. Totes elles han estat enquestades a través del contacte amb diferents organitzacions a les Illes Balears (Taula 3.1) que presten atenció a aquestes persones.

A aquest estudi es fa palesa la implicació de tota la xarxa de serveis i entitats, en especial, per part de Casal Petit i Metges del Món, les quals aporten els contactes per fer més del 75% de les enquestes realitzades (Taula 3.1). És destacable la col·laboració d'altres organitzacions, que sense ser entitat ni servei especialitzat es troben també vinculades al projecte de donar suport a les persones en situacions de prostitució. Totes aquestes organitzacions participen al Pla autonòmic per a la lluita contra el tràfic de dones i nines (2019-2022) (Institut Balear de la Dona, 2019).

Taula 3.1. Organitzacions on es realitzen les enquestes

	Núm.	%
Creu Roja	10	4,2
Casal Petit	62	25,9
Metges del Món Palma	83	34,7
Metges del Món Eivissa	35	14,6
Equip del Consell de Menorca	8	3,3
IBD	9	3,8
SS SS i Igualtat als municipis	21	8,8
Altres (grups feministes, professionals diversos...)	11	4,6
Total	239	100,0

Atenent la realitat actual de les situacions de prostitució, caracteritzades per la deslocalització, l'ocultació, la dispersió en el territori en pisos, la necessitat de col·laboració del conjunt de la xarxa de serveis i entitats és clau. Segons l'Anàlisi de memòries XADPEP 2014-2019 incloses a aquest mateix informe, corroborat per l'Informe de Meneses et al. (2015), la captació d'informació que es realitza per entitats i serveis especialitzats es veu limitada, ja que certs entorns no són gaire accessibles per a aquestes entitats, per la qual cosa en resulta limitada l'entrada (en alguns casos és més senzill accedir-hi per part d'ONG, i en altres, pels cossos de seguretat).

Taula 3.2. Illa on resideixen les persones enquestades

	Núm.	%
Mallorca	186	77,8
Menorca	15	6,3
Eivissa	38	15,9
Total	239	100,0

L'estat espanyol és considerat, a nivell internacional, com el país d'Europa on es dona major nombre de casos d'exploració sexual, juntament amb Alemanya; en part, per les condicions favorables que ofereix per a les organitzacions de proxenetes, però també per diversos reclams per al turisme sexual europeu (Blázquez, 2017). D'aquesta manera, les Illes Balears és una de les principals destinacions d'oferta de prostitució de l'estat espanyol, segons recull el Pla autonòmic per a la lluita contra el TDNES i l'abordatge de la prostitució a les Illes Balears (2019-2022).

Per tant, no sorprèn que històricament hi hagi mobilitat de les PEP cap a les illes, forçades per les màfies o directament atretes per la situació econòmica, la facilitat d'instal·lació i la demanda de prostitució que comporta el turisme (Ballester et al.,2003).

La distribució desigual de les PEP enquestades, a les Balears, presentada a la Taula 3.2, és representativa de la realitat desigual de la distribució entre illes. Pel que fa a Mallorca (77,8%) i a Eivissa (15,9%), el nivell tan important d'oferta es correspon amb un determinat tipus de turisme amb fins sexuals que visita aquestes illes. Cal tenir present, en qualsevol cas, que a Menorca també s'hi observa un percentatge en augment d'oferta de prostitució, per tant d'explotació sexual.

Taula 3.3. Identitat de gènere

	Núm.
Dona	225
Home	7
Transsexual	7
Total	239

Com es pot observar a la Taula 3.3, les persones en situació de prostitució són dones de manera absolutament majoritària (94,1%), l'altra 5.8% es divideix en parts iguals (2,9%) entre homes i transsexuals; mentre els prostituïdors, els demandants, són pràcticament tots homes. Segons Rodríguez i Torrado (2017), l'Institut Nacional d'Estadística (INE) indica que són unes 600.000 les dones que es troben en situació de prostitució a l'estat espanyol, però els estudis locals parlen de dimensions molt més reduïdes, tot i la rotació de les PEP. Les dades a les Illes Balears ja s'han estimat en el primer capítol de l'informe. Sigui com sigui, tant en les hipòtesis expansives com en les hipòtesis més restrictives sobre el nombre de PEP, les dones sempre representen el 95% o més de les PEP.

Per motius marcadament patriarcals i tots els significants de poder que inclou el gènere, la prostitució masculina i transsexual apareix en la seva mínima expressió (Buriticá, 2013). El fenomen prostitució conté un evident component de gènere ja que la immensa majoria de persones que es troben en situacions de prostitució són dones o adolescents, així com la quasi totalitat dels usuaris són homes (Rodríguez i Torrado, 2017). Cal mencionar que 7 de les persones enquestades es defineixen com a transsexual, ja que la qüestió va ser la identitat de gènere i no el sexe.

En aquest punt es fa necessari remarcar que si el 80% de les víctimes de tràfic d'essers humans són dones adultes o menors de edat, de totes elles, el 95% acaba en situació de prostitució; és a dir, com a víctimes de tràfic d'essers humans amb finalitats d'explotació sexual.

Tal com es veu a la Taula 3.4, l'orientació sexual més rellevant és l'heterosexual amb un 88,7% seguida d'un 3,3% de persones bisexuals i un 2,1% d'homosexuals. Trobam un 1,3% de la mostra que no s'identifica amb cap de les tres opcions donades, però que indica tenir clara la seva identitat ja que contrasta amb el 4,6% que no s'ha identificat. El fet dominant de l'hete-

rosexualitat de les PEP, pel que fa a l'orientació sexual (88,7% de la mostra) (Taula 3.4), caracteritza la situació d'exploració habitual de les PEP: majoritàriament, es tracta d'una demanda heterosexual que respon a l'anomenada "cultura de la prostitució", on es normalitza el consum de prostitució femenina per part de l'home heterosexual. En aquesta cultura, en el marc del sistema prostitucional (Cobo, 2017; Sesma, 2017), s'assumeix com a "normal" que l'home pagui per "serveis sexuals" i les dones, en situació d'exploració sexual, en conformin l'oferta. Es més, el sexe de pagament, en la posició cínica dominant contribuiria a la confirmació individual i grupal de la sexualitat masculina heterosexual característica del patriarcat (Ranea, 2012).

Taula 3.4. Orientació sexual

	Núm.
Heterosexual	212
Bisexual	8
Homosexual	5
Altres	3
Ns/Nc	11
Total	239

Les no respostes, és a dir, les preguntes no contestades (Ns/Nc: 4,6%) indiquen un cert nivell d'ocultació sobre la qüestió de l'orientació sexual. No voler identificar-se pot estar relacionat amb el doble o triple estigma que carreguen aquestes persones per ser homes, transgènere o transsexuals i homosexuals (Oliveira, 2018). Segons aquest autor, és una qüestió de protecció perquè aquest fet emfatitza la victimització sexual i les violències de gènere en totes les seves expressions (Prunas et al., 2015).

Taula 3.5. Ambient en què et trobaves fins Covid-19?

	Núm.	%
Carrer	47	19,7
Club	27	11,3
Pis	132	55,2
Cita per telèfon i desplaçament (sortides)	33	13,8
Total	239	100,0

En relació al context al qual s'ha desenvolupat l'activitat es recull la situació fins l'arribada del Covid-19. Aquest fet, juntament amb el confinament, la regulació de l'ocupació de l'espai públic i les restriccions de certes activitats ha produït canvis importants (Farley, 2020). Especialment, a nivell econòmic i psicològic, ja que s'ha registrat un augment de la violència, la coacció i l'exploració (Oblatas Europa, 2020). Els principals ambients en els quals es troben les PEP, són els quatre que es mostren a la Taula 3.5. Les característiques de cada ambient són clarament diferents, amb uns nivells d'exploració i d'exposició al risc també diferenciats. La mostra s'ha pogut constituir amb un nombre suficient de persones en cada ambient com per poder fonamentar de manera fiable l'informe.

Tot i que les tendències han canviat en els darrers anys, amb una presència cada vegada major dels ambients més ocults (pisos i cites per telèfon, sortides), l'ambient de carrer segueix sent un dels espais principals on es desenvolupa la prostitució. Aquesta és també la modalitat més controlable des del punt de vista de les institucions i entitats que es dediquen a la intervenció de les PEP (Fernández, 2012). A pesar de ser, aparentment, la modalitat més exposada a l'estigma social i també als riscos d'agressió, a més de fer molt precària la situació, moltes PEP la prefereixen per ser un espai més autònom, amb més capacitat d'elecció (Meneses, 2009); però cal dir que també és un espai on es refugien les PEP que no poden accedir a altres ambients, sigui per edat o per altres característiques de la seva situació. El Pla autonòmic per a la lluita contra el TDNES i l'abordatge de la prostitució a les Illes Balears (2019-2020) indica que la modalitat de carrer es concentra a les principals zones turístiques de les illes (Palma, Calvià, Eivissa Vila i Sant Antoni), tal com s'ha pogut constatar al present informe.

Segons Fernández (2012) l'activitat a pisos ja es trobava en expansió des de 2008, cosa que queda reflectida en la presència del 55,2% de la Taula 3.5. S'hi està desplaçant part de l'activitat de carrers i clubs a causa de l'ocultació, privacitat i reducció de riscos per a les organitzacions d'explotació, la qual cosa ofereix avantatges, en especial per als prostituïdors. Suposa poca inversió econòmica i no està lligada a l'exposició i observació externa. Es tracta d'entorns privats, amb els beneficis que això representa de manca de control per part d'entitats i institucions. Fenomen que a la vegada dificulta l'aplicació dels programes de suport, basats en l'aproximació de professionals de les entitats i de l'administració.

Els club representen un ambient en el qual hi ha un elevat control per part dels propietaris i proxenetes. La situació ofereix major accés per als professionals, tot i la presència de realitats molt diverses: des de clubs pràcticament inaccessibles, fins a altres en els quals les professionals de les entitats són ben rebudes.

La modalitat de cita telefònica i desplaçament, o prostitució clarament deslocalitzada, sense ubicació fixa (ni pis ni club), és on els contactes es realitzen per mitjà d'una web o d'anuncis a internet de manera controlada. El tret característic és l'ocultació total. En aquest ambient s'hi troba el 13,8% de les PEP que s'han enquestat; per tant, es poden conèixer prou bé les seves condicions d'explotació, però és probable, pel que es veurà en una secció posterior d'aquest capítol, que les seves dimensions estiguin augmentant i ara representin més del 20% de les situacions de prostitució.

En la prostitució de carrer i la desenvolupada a clubs de més baixa categoria es troben PEP amb major risc d'exclusió social mentre que als pisos, serveis virtuals de cita per telèfon i desplaçament (sortides), tal vegada sigui més fàcil evitar l'estigma social, per la menor exposició pública (Rubio, 2012). Aquest fet s'explica a causa de la privacitat, l'ocultació i la possibilitat de la doble vida. L'evitació de l'estigma no nega, en cap cas, les greus situacions d'explotació i violència que pateixen les PEP, tal com es mostrarà més endavant. Per poder analitzar aquesta qüestió a les Illes Balears caldria aprofundir en el context de les ofertes deslocalitzades (web, pisos) que ja es tenen identificats.

Tot i la caracterització realitzada per ambients, la situació no és estàtica amb dones explotades a un ambient o un altre més o manco de manera estable. A l'exploració sexual, s'hi afegeix l'exploració vinculada a la dificultat per a establir xarxes de relació estables. A més, cal subratllar que en els ambients de prostitució hi ha una alta mobilitat de PEP a nivell de l'estat espanyol, tant per decisió pròpia com decidida per xarxes criminals d'exploració (Fundació Surt, 2014).

Taula 3.6.a. Nacionalitat, segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Espanyoles	4 8,5%	3 11,1%	12 9,1%	9 27,3%	28 11,7%
Estrangeres	43 91,5%	24 88,9%	120 90,9%	24 72,7%	211 88,3%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%

L'estigma també està molt associat a la nacionalitat, combinada amb l'ambient de l'activitat (Taules 3.6.a i 3.6.b). Segons detalla Meneses (2009), diverses entitats estimen que més del 80% de la prostitució la desenvolupen persones provinents de països en situacions molt més precàries que les que es troben a Europa, en especial països de Llatinoamèrica. El 88,3% de les PEP enquestades són estrangeres, com s'observa a les taules 3.6.a i 3.6.b.

Es pot afirmar, tal com demostra la taula, que la majoria de dones que exerceix la prostitució són estrangeres (88'3%). De fet, són les que sofreixen les situacions de tràfic, explotació sexual i les conseqüències de la immigració il·legal (Meneses et al., 2015), tal com es mostrarà en les pàgines següents.

Taula 3.6.b. Nacionalitat, segons ambient

	Carrer	Club	Pis	Sortides	Total
Espanyola	4 8,5%	3 11,1%	12 9,1%	9 27,3%	28 11,7%
Europea occidental	1 2,1%	3 11,1%	1 0,8%	1 3,0%	6 2,5%
Europea oriental	5 10,6%	5 18,5%	3 2,3%	0 0,0%	13 5,4%
Llatinoamericana	12 25,5%	14 51,9%	108 81,8%	21 63,6%	155 64,9%
Africana	25 53,2%	2 7,4%	1 0,8%	1 3,0%	29 12,1%
Nc	0 0,0%	0 0,0%	7 5,3%	1 3,0%	8 3,3%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%

La diferència més notòria entre espanyoles i estrangeres es troba en l'ambient. En aquesta perfil, hi destaquen el carrer (91,5%), el pis (88,9%) i el club (90,2%) com a ambients amb més presència. La nacionalitat és un eix important d'anàlisi perquè les relacions de dominació remetent a construccions de sexe-gènere i ètnic-racials; per tant, afecta de forma diferent (Marey i Del Pozo, 2020). Això, sumat a la desprotecció i estigmatització pròpia del carrer explica per què les PEP d'aquest ambient estan més "racialitzades".

L'espanyol és l'estat d'Europa on hi ha major nombre de casos d'explotació sexual (Blázquez, 2017). Els perfils de procedències de les persones objecte de tracta guarden similitud a tot l'estat espanyol.

A la Taula 3.6b es reflecteixen les diferències per nacionalitat segons ambient. Les nacionalitats més freqüents de les persones en situació de prostitució a les Illes Balears són les llatinoamericanes (64,9%), que es mantenen com el principal origen des de l'any 2003, i han augmentat en els darrers anys (Ballester et al., 2003; XADPEP, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019). Per què aquesta presència tan elevada de dones americanes a les Illes? En part, pel castellà com a llengua d'accés, també per les xarxes internacionals d'explotació, que afavoreixen pel context de crisi econòmica i social que assola diversos països americans, s'aprofiten de les situacions de greu dificultat. En qualsevol cas, també cal considerar una altra perspectiva: un estudi realitzat al País Basc (Sortzen Consultoria, 2011) explicita com les dones migrades d'origen llatinoamericà compleixen amb l'estereotip de PEP, segons patrons racistes i masculinistes dominants a l'estat. Això augmenta l'estigma social i reforça el supòsit patriarcal segons el qual poden ser utilitzades i humiliades. En aquest sentit, en un estudi recent fet al Regne Unit, consideren que es tracta de relacions denigrants pròpies de l'esclavatge (Cooper et al., 2017).

A molta distància es troben les dones de l'Àfrica (12,1%) i les de nacionalitat espanyola (11,7%), amb una distribució similar entre aquests darrers orígens. Quant a les PEP d'origen africà, són les que majorment es troben a l'ambient de carrer, on moltes d'elles es mouen per trobar-se en situació d'irregularitat administrativa (Fernández, 2012; Meneses, 2009; Vecina i Ballester, 2005).

Segons les enquestes realitzades, es coneixen bé les situacions de molts orígens menys les de les dones d'Europa i dels països asiàtics. Sorpren la baixa presència de dones dels països d'Europa Oriental (no UE) (5,4%) i d'Europa Occidental (UE) (2,5%), però la motivació principal de la baixa presència a la mostra és l'ocultació de l'explotació a les opcions dels serveis virtuals, la forta deslocalització que pateixen les PEP d'aquests orígens. Pel que fa a dones de països asiàtics, no s'ha aconseguit enquestar-ne cap ni una. Els motius són l'ocultació, però també les dificultats de comunicació en castellà o anglès d'aquestes dones, la qual cosa fa que encara es trobin més aïllades que altres dones en situacions d'explotació.

Entre les 233 enquestes vàlides, ja que 6 persones prefereixen no contestar sobre la seva edat, cal reconèixer que no es troba cap menor de d'edat; 19 anys és l'edat més baixa i 63, la més avançada. A les Illes Balears, com en altres comunitats de l'estat, els darrers quinze anys s'han identificat situacions d'explotació sexual en la infància i adolescència (IBD, 2019) que

s'analitzaran al capítol 5 (Taula 3.7.a). La mitjana d'edat és de 34,71 anys, una edat relativament elevada i que queda distorsionada per presència tan freqüent de dones joves explotades en modalitats ocultes, a què s'ha accedit de manera limitada. Cal destacar que la mitjana de l'estudi és similar a l'obtinguda per la XADPEP els darrers anys: 35,9 anys en 2018 i 2019 (XADPEP, 2018, 2019).

Taula 3.7.a. Edat

N	Vàlids	233
	Sense dades	6
Mitjana		34,71
Mediana		34,00
Moda		29 ^a
Desv. Est.		8,127
Mínim		19
Màxim		63

Quan es fa l'anàlisi per grups d'edat (Taula 3.7.b), el grup amb més presència és el de 30 a 39 anys (43,01%). A un estudi realitzat a Barcelona, la mitjana d'edat es trobava entre els 20 i els 40 anys (Fundació Surt, 2014), mentre que a Almeria el gruix de les PEP es troba a la mateixa franja d'edat (25-34) (Ríos, 2015).

Taula 3.7.b. Grups d'edat

	Núm.	%
Fins 29 anys	67	28,0
De 30 a 39 anys	103	43,1
De 40 o més anys	63	26,4
Prefereix no contestar	6	2,5
Total	239	100,0

La joventut (fins a 29 anys) o l'edat adulta més jove (30-39 anys) és una de les principals característiques de les persones en situació de prostitució, de les dones explotades (Meneses, 2009); però és molt significatiu que un 26,4% de les dones tinguin 40 anys o més. Això indica que hi ha dones sense alternatives o dones en situacions d'exploatació agreujades per l'edat. Com s'analitza més endavant a aquest capítol, l'augment de l'edat implica situacions d'exploatació més greu (pràctiques de major risc, moltes més hores per aconseguir els mateixos recursos, etc.). Meneses (2009) i Ballester et al. (2014) afirmen que les PEP majors de 40 anys són menys nombroses i es troben en unes condicions de vida més precàries i excloents a mesura que augmenta l'edat. Moltes vegades les edats avançades s'associen a situacions de precarietat sobrevinguda greu (pèrdua de feines), relacionades amb problemes de suport social (manca de xarxa familiar).

Per tal d'analitzar les diferències d'edat, en funció de l'ambient, s'ha fet una anàlisi de variància (Taula 3.8), comprovant que les diferències observades no són significatives. És a dir, encara que en l'ambient més ocult, el de les cites i desplaçaments, l'edat mitjana és de 31,45 anys i al carrer, de 35,70, les diferències no són estadísticament significatives ($F=2,298$; $p>0,05$).

Taula 3.8. Edat, en relació a l'ambient

	N	Mitjana	Desv. Est.	Mínim	Màxim
Carrer	46	35,91	9,552	20	63
Club	27	35,70	7,680	20	52
Pis	127	34,91	7,562	19	62
Sortides	33	31,45	7,969	19	49
Total	233	34,71	8,127	19	63
ANOVA	Suma quadrats	gl	Mitjana quadràtica	F	Sig.
Entre grups	447,825	3	149,275	2,298	0,078
Dins de grups	14876,330	229	64,962		
Total	15324,155	232			

Sembla que s'ha de concloure que no hi ha diferències significatives entre les edats per ambients, tot i que hi ha tres ambients amb edats molt semblants i un altre que sí és diferent (cites telefòniques amb desplaçament) amb una mitjana d'edat clarament inferior.

Taula 3.9. Estat civil, segons ambient

	Carrer	Club	Pis	Sortides	Total
Fadrina	37 78,7%	16 59,3%	83 62,9%	27 81,8%	163 68,2%
Casada	4 8,5%	0 0,0%	5 3,8%	0 0,0%	9 3,8%
Vidua	0 0,0%	0 0,0%	1 0,8%	1 3,0%	2 0,8%
Separada o divorciada	6 12,8%	10 37,0%	36 27,3%	4 12,1%	56 23,4%
Nc	0 0,0%	1 3,7%	7 5,3%	1 3,0%	9 3,8%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%
Chi-quadrat de Pearson	19,815				
Significació (bilateral)	0,071				

Tampoc es pot identificar un patró diferenciat d'estat civil segons l'ambient (Taula 3.9). Destaquen les PEP fadrines (68,2%) per sobre de qualsevol altre estat civil, especialment a carrer (78,7%) i a les cites telefòniques amb desplaçament (81,8%).

El següent grup d'estat civil en importància són les PEP separades o divorciades (23,4%), que als club representen un 37,0% i en als pisos un 27,3%.

Aquestes dades són similars a les d'altres estudis. Per exemple, a un estudi realitzat a la ciutat d'Almeria queda constància que també hi ha una gran majoria de PEP fadrines (Ríos, 2015). Meneses et al. (2015) detallen que es tracta de mares fadrines. En l'enquesta també s'hi han trobat moltes PEP fadrines i amb fills, potser aquesta és la situació majoritària.

En qualsevol cas, l'estat civil com a fadrines és tan majoritari que, segons les dades obtingudes a l'enquesta, no existeix un patró significatiu d'estat civil diferenciat segons els diversos ambients (Chi quadrat=19,815; $p>0,05$).

Taula 3.10. Parella estable, segons ambient

	Carrer	Club	Pis	Sortides	Total
Sí	11 23,4%	4 14,8%	36 27,3%	9 27,3%	60 25,1%
No	35 74,5%	21 77,8%	82 62,1%	21 63,6%	159 66,5%
Nc	1 2,1%	2 7,4%	14 10,6%	3 9,1%	20 8,4%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	5,915				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,433				

Es tracta de PEP fadrines i a més també es troben sense parella estable, de manera majoritària. Un 66,5% no té de parella estable, situació absolutament majoritària en els quatre ambients. Per tant, a la Taula 3.10 (igual que a la Taula 3.9), es pot observar com el fet de tenir o no parella estable no obté una diferenciació significativa en funció de l'ambient.

Cal destacar que als clubs és on manco PEP declaren tenir parella estable (77,8% no en té), sigui perquè els ho imposen o perquè realment hi ha una certa diferència en aquesta situació d'exploatació.

Torna a ser significatiu que un 8,4% de les PEP no contesti a aquesta pregunta. El percentatge de "Nc" indica la voluntat de mantenir la privacitat d'aquesta informació.

Segons la Taula 3.11, el percentatge de PEP que afirmen haver tengut fills/es (62,3%) és majoritari i molt més nombrós que aquelles que no en tenen (34,3%). Les que han respost sí tenen més presència a club (74,1%) seguides de carrer (66,0%), pis (62,9%) i cita telefònica (45,5%). Aquestes dades confirmen altres resultats (Meneses et al., 2015; Rincón, 2002). Tot i això, aquestes dades no es diferencien de manera significativa pel que fa a l'ambient al qual es troben en situació de prostitució (Chi quadrat=9,846; $p>0,05$).

Taula 3.11. Fills o filles, segons ambient

	Carrer	Club	Pis	Sortides	Total
Sí	31 66,0%	20 74,1%	83 62,9%	15 45,5%	149 62,3%
No	16 34,0%	7 25,9%	42 31,8%	17 51,5%	82 34,3%
Nc	0 0,0%	0 0,0%	7 5,3%	1 3,0%	8 3,3%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	9,846				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,131				

Una de les característiques de la captació de persones per a la tracta és el fet de ser mares fadrines. Un dels motius pels quals es capten dones amb fills/filles és el de ser utilitzats com elements de manipulació i coacció perquè les PEP continuïn sent explotades sexualment. És a dir, augmenta la seva vulnerabilitat, sigui perquè ja tenien el fill en el moment de l'inici de la situació de tracta o perquè l'han tengut posteriorment. Així passa amb les dones nigerianes, captades i violades durant el viatge cap a Europa, amb la intenció que donin a llum abans de ser embarcades des del nord d'Àfrica. D'aquesta manera, els nadons es converteixen en els anomenats "niños ancla", instruments de coacció una vegada arribades a destí (Meneses et al., 2015).

Segons altres estudis, es confirma que hi ha una part de les PEP a les quals els seus fills/es romanen al seu país d'origen (Ríos, 2015). Pel que fa a les PEP amb fills al país de residència, participants en aquesta enquesta, la seva situació queda identificada quan es parla dels fills a càrrec.

Taula 3.12.a. Nombre de fills

N	<i>Vàlids</i>	149
	<i>Sense dades</i>	0
Mitjana		1,83
Mediana		1,00
Moda		1
Desv. Est.		1,089
Mínim		1
Màxim		6

Taula 3.12.b. Nombre de fills, segons grans grups

	Núm.	%
Sense fills/es	82	34,3%
Amb 1 fill/a	75	31,4%
Amb 2 o més fills/es	74	31,0%
Nc	8	3,3%
Total	239	100,0

Segons les Taules 3.12.a i 3.12.b, de les 149 PEP que tenen fills/es, la persona que en té més són 6, la que menys, 1. La mitjana d'aquesta mostra es pot concretar en 1,83. Del total de la mostra, 8 enquestades no varen contestar aquesta pregunta.

Una vegada vist el detall d'aquestes noves taules, s'amplia la informació anterior (Taula 3.11), ja que el 31'4% de les PEP tenen al seu càrrec 2 o més fills. Això aporta nova informació sobre la dimensió de la càrrega familiar i la pressió que aquest fet significa per a seguir en situació de prostitució.

S'ha de tenir present que la majoria d'aquestes famílies són monomarentals, sense una xarxa de suport al darrere. La desigualtat econòmica, la manca de xarxes de suport efectives i la feminització de la pobresa, posiciona dones i nines en situació de gran vulnerabilitat, agreujada per l'exploració desenvolupada per proxenetes de diversos tipus. Per tant, sortir de la prostitució esdevé molt més complicat encara.

Per entendre la maternitat en PEP víctimes de tracta, cal tenir present que pateixen factors estressants greus que afecten tant la seva salut com la del fetus durant l'embaràs, quan aquest es produeix en situacions de tracta. Aquest fet, juntament amb altres factors socials com les polítiques d'accés a l'habitatge (accés quasi impossible sense papers), la pobresa i l'exclusió, reclama formació a professionals de salut i serveis socials (Collins i Skarparis, 2020) i una política de suport específic per a situacions de PEP amb fills.

Per altra banda, també és necessari impulsar recerques enfocades en aquest fet, per tal de conèixer quines en són les necessitats, atès que corren el risc d'acabar en situacions de sensellarisme, expulsions dels països on viuen o fins hi tot, perdre la custòdia dels fills/es (Collins i Skarparis, 2020).

La gran majoria de les PEP tenen estudis diversos fins al nivell obligatori o posteriors (66,9%) o, almenys, han realitzat els estudis primaris (22,6%). Només un 5,9% que no en té i un 5,0% no ha contestat. A la Taula 3.13 es troba un patró clarament diferenciat de nivell d'estudis segons l'ambient ($\chi^2=60,284$; $p<0,05$).

Així doncs, les PEP que no han arribat a finalitzar l'educació obligatòria tenen una major presència al carrer, especialment el grup d'educació primària (36,2%). Aquest patró es repeteix al tram intermedi, concretament al grup d'educació secundària obligatòria amb un 27,7% a carrer.

Pel una altra banda, les PEP amb estudis post obligatoris tenen molt poca presència a aquest ambient; es troben a pisos, clubs o a cites telefòniques amb desplaçament. Concretament, a aquest darrer ambient d'extrema ocultació, el 72,7% tenen estudis postobligatoris: batxillerat (33,3%), FP de grau superior (21,2%) i estudis universitaris o equivalent (18,2%). Aquestes dades confirmen els resultats de la darrera memòria de la XADPEP (XADPEP, 2019).

Taula 3.13. Nivell d'estudis, segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Sense estudis	7 14,9%	3 11,1%	4 3,0%	0 0,0%	14 5,9%
Educació primària	17 36,2%	5 18,5%	29 22,0%	3 9,1%	54 22,6%
Formació Professional bàsica	2 4,3%	1 3,7%	5 3,8%	1 3,0%	9 3,8%
Educació Secundària Obligatòria	13 27,7%	2 7,4%	17 12,9%	4 12,1%	36 15,1%
Batxillerat	3 6,4%	7 25,9%	53 40,2%	11 33,3%	74 31,0%
Formació Professional CF Superior	4 8,5%	3 11,1%	11 8,3%	7 21,2%	25 10,5%
Estudis Universitaris o equivalent	1 2,1%	4 14,8%	4 3,0%	6 18,2%	15 6,3%
Nc	0 0,0%	2 7,4%	9 6,8%	1 3,0%	12 5,0%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	60,284				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,000				

Com s'ha dit, les dades d'estudis mostren que hi ha un patró diferent significatiu d'estudis als diversos ambients:

- Nivell d'estudis més baix: al carrer. Percentatge d'estudis postobligatoris: 17,0%.
- Nivell d'estudis mitjà: als pisos i clubs. Percentatge d'estudis postobligatoris als pisos: 51,5%. Percentatge d'estudis postobligatoris als clubs: 51,8%.
- Nivell d'estudis alt: als pisos i clubs. Percentatge d'estudis postobligatoris cites telefòniques amb desplaçament: 72,7%.

Resultats similars, tal com s'ha indicat abans, es troben a les memòries de la XADPEP i a altres estudis, com el de Fernández (2012), el qual confirma que al carrer predomina el nivell d'estudis primaris, seguit dels estudis secundaris obligatoris. També Solana (2012) obté resultats similars, confirmant que la majoria de dones immigrants en tracta provenen de sectors socials desfavorits i amb un nivell d'estudis bàsics; de classes mitjanes que s'han empobrit, i molt poques de situacions amb capital formatiu, amb estudis universitaris.

3.4.2. Migracions i tracta

El lloc de naixement no determina el nivell d'integració i inclusió en una societat. Per aquest motiu és clau identificar el temps d'estància a l'estat espanyol de les persones en situació de prostitució (Taula 3.14.a). Del conjunt de persones estrangeres (88,3%), el nombre d'anys viscuts a Espanya oscil·la entre un mínim d'un i un màxim de 30 anys. Tot i que la mediana és 3, la mitjana és de 6,87. Això indica que hi ha un nombre important de persones amb molts anys de residència a l'estat espanyol.

Taula 3.14.a. Temps a l'estat espanyol (en anys).
Només persones estrangeres

N	Vàlids	196
	Sense dades	15
Mitjana		6,87
Mediana		3,00
Moda		1
Desv. Est.		7,169
Mínim		1
Màxim		30

Si es fa l'anàlisi per trams, el grup amb més nombre de PEP estrangeres és aquell que porta més de 5 anys vivint a l'estat espanyol (34,1%). La Taula 3.14.b mostra com el temps que la persona porta a Espanya es relaciona significativament amb l'ambient (Chi quadrat= 28,717; $p < 0,05$).

Taula 3.14.b. Temps a Espanya, segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Fins 1 any	7 16,3%	8 33,3%	32 26,7%	10 41,7%	57 27,0%
2 anys	3 7,0%	3 12,5%	21 17,5%	5 20,8%	32 15,2%
Entre 3 i 5 anys	11 25,6%	2 8,3%	19 15,8%	2 8,3%	34 16,1%
Més de 5 anys	20 46,5%	10 41,7%	38 31,7%	4 16,7%	72 34,1%
No contesta	2 4,7%	1 4,2%	10 8,3%	3 12,5%	16 7,6%
Total	43 100,0%	24 100,0%	120 100,0%	24 100,0%	211 100,0%
Chi-quadrat de Pearson	28,717				
Significació (bilateral)	0,017				

Les dades de la taula mostren un patró diferenciat significatiu. Les dones amb més temps residint a l'estat espanyol (més de 5 anys) es troben sobretot a l'ambient de carrer (46,5%) i club (41,7%), situació inversa a l'ambient de cita per telèfon i desplaçament, ja que el 41,7% a aquest ambient duen com a màxim un any.

Quan se superen els tres anys hi ha una tendència al fet que la situació de prostitució es concentri al carrer. Al grup d'entre 3 i 5 anys s'observa un 25,6%. No obstant això, com s'ha dit, és el grup de més de 5 anys el que destaca principalment al carrer (46,5%) seguit del club (41,7%).

La mobilitat territorial a què se sotmet les dones, així com l'ocultació als ambients més deslocalitzats, produeix aquesta diferència entre ambients.

També aquí és destacable el nivell d'ocultació de la informació (7'6%), sigui per evitar la percepció de control o per no haver estat a Espanya de manera continuada (moviments internacionals).

Els temps que porten vivint aquí és un factor que els juga a favor en relació a la creació de xarxa social, a rompre barreres idiomàtiques i a regularitzar la seva situació (Ríos, 2015). S'entén que les PEP que porten més d'un any a l'estat espanyol han tengut més possibilitat d'aprendre l'idioma, en cas que el seu origen sigui el d'un país on no es parla el castellà. Aquest fet és més difícil en persones que exerceixen a espais tancats o fortament deslocalitzats, per la mobilitat entre ciutats i pel control dels proxenetes.

Des d'entitats que participen en aquesta recerca, s'ofereixen cursos d'idioma i alfabetització per pal·liar aquest desavantatge, així com diferents tallers i espais per teixir xarxa social de suport i fomentar l'acompanyament vital. A més a més, a mida que augmenta el temps de residència, hi ha més possibilitats de legalitzar la situació de residència (tot i la dificultat d'aconseguir un permís de feina), qüestió que podria millorar substancialment les seves oportunitats socials. Aquesta situació s'analitza en les següents taules.

Taula 3.15.a. Documentació en regla, segons ambient (només persones sense nacionalitat espanyola)

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Sí	18 41,9%	9 37,5%	32 26,7%	7 29,2%	66 31,3%
No	24 55,8%	14 58,3%	79 65,8%	14 58,3%	131 62,1%
Nc	1 2,3%	1 4,2%	9 7,5%	3 12,5%	14 6,6%
Total	43 100,0%	24 100,0%	120 100,0%	24 100,0%	211 100,00%

En relació a la situació administrativa de les PEP (Taula 3.15.a), sense nacionalitat espanyola, destaca un 62,1% que no té la documentació en regla, front a un 31,3% que sí la té. Les PEP sense la documentació en regla es concentren als ambients de màxima deslocalització, és a dir, als pisos (65,8%) i la cita telefònica amb desplaçament. Als clubs, el 37,5% sí disposen de documentació en regla i al carrer aquest percentatge augmenta fins al 41,9%. Es tracta d'un dels elements més importants a l'hora de garantir l'accés a drets i relacionar-se amb els serveis o amb l'administració més enllà del suport que s'aporta des del tercer sector i l'administració, per a persones en situacions irregulars.

En Pla autonòmic per a la lluita contra el tràfic de dones i nines (IBD, 2019), es considerava que un 90% de les dones provinents de països estrangers en situació de prostitució a les Illes es troben en situació administrativa irregular. Ara bé, a partir dels resultats de l'enquesta cal establir dos escenaris: un de major irregularitat i un altre (el que defineix l'enquesta) una mica més moderat, tot i la rellevància de les PEP sense regularitzar i l'ocultació de les dones en situacions de més precarietat administrativa. És a dir, pel que se sap fins ara, el percentatge de PEP en situacions irregulars es troba entre el 62,1% i el 90%.

Taula 3.15.b. Documentació en regla, segons ambient (només persones sense nacionalitat espanyola)

S'hi inclouen les persones que Sí tenen la documentació	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total	Chi-quadr.
	Carrer	Club	Pis	Sortides		
Permís de residència	16 37,2%	9 37,5%	33 27,5%	5 20,8%	63 29,9%	12,101
Permís de feina	17 39,5%	10 41,7%	29 24,2%	4 16,7%	60 28,4%	15,099
Empadronament	41 95,3%	15 62,5%	89 74,2%	17 70,8%	162 76,8%	22,432
Targeta sanitària	40 85,1%	12 44,4%	77 58,3%	15 45,5%	144 60,3%	27,023

Amb les dades de l'enquesta (3.15.b), s'observa un patró clarament diferenciat de la regularització, segons l'ambient (Chi quadrat amb $p < 0,05$), pel que fa a tres tipus de documentacions; és a dir, tres patrons de significació clara en relació al tipus de regulació segons l'ambient: permís de feina (Chi quadrat 15,099; $p < 0,05$), empadronament (Chi quadrat 22,432; $p < 0,05$) i targeta sanitària (Chi quadrat 27,023; $p < 0,05$).

També és tendencialment significativa la diferenciació pel que fa al permís de residència ($p = 0,60$). Aquests resultats s'han d'explicar combinant la precarietat legal i l'ambient:

- Màxima precarietat legal: es concentra en l'ambient de desplaçaments i als pisos, ja que el percentatge de PEP amb permís de residència i de feina no arriba al 30%. Fins i tot en aquests dos ambients, els papers que són més fàcils de gestionar, com l'empadronament i la targeta sanitària, els han aconseguit un percentatge limitat de persones.
- Situació de precarietat legal important: es concentra en els altres dos ambients. Als clubs sorprèn com la targeta sanitària només s'ha aconseguit en un 44,4% dels casos.

L'empadronament és el tràmit més freqüent (76,8%), especialment en l'ambient de carrer (95,3%). Li segueix la gestió de la targeta sanitària (60,3%), on ressalta també l'espai de carrer (85,1%). Aquest fet pot estar relacionat amb la seva visibilitat i per tant amb un major contacte amb els serveis socials/ONG, amb qui guarden una relació de suport significativa. A les darreres memòries de la XADPEP ja s'apuntava a la invisibilitat com a motiu associat a la situació d'irregularitat i la manca de targeta sanitària (XADPEP, 2019). Un altre factor que dificulta tenir la documentació en regla, especialment en espais tancats, és l'aïllament. Hi ha evidències de PEP que es troben soles, això implica manca de xarxa i per tant d'accés a la informació.

Una part de les PEP han aconseguit regularitzar la seva situació gràcies a diferents estratègies, en part amb el suport de les organitzacions del tercer sector o de l'administració, mitjançant un contracte de treball; per exemple, com a cuidadores o treballadores de la llar (Ríos, 2015). Però quan les professionals del tercer sector o l'administració no poden arribar-hi de manera continuada, per la invisibilitat que produeix la deslocalització, en especial, per la pressió dels proxenetes, llavors la irregularitat augmenta.

Tot i tenir documentació, no hi ha garanties de feines regulars que els permetin fer front a les necessitats; la precarietat i vulnerabilitat de la seva situació no els permet optar a les oportunitats laborals per treure endavant les càrregues familiars i econòmiques (Arella et al., 2007).

Per a la interpretació dels motius de les migracions, és de vital importància la qüestió del gènere, ja que aquests processos migratoris també estan travessats per aquesta dimensió (Hondagneu-Sotelo, 2013). Interpretar-ho des de la interseccionalitat permet comprendre d'una manera més coherent l'experiència (Marey i Del Pozo, 2020).

La deslocalització està motivada per l'ocultació, necessària per als proxenetes que exploren dones en situacions irregulars, però també per a les PEP que s'han d'ocultar per evitar l'estigma social. La precarietat, la pobresa i l'economia criminal de la tracta, de la prostitució, impliquen deutes i extorsió (Rincón, 2002). A la Taula 3.16 es pot observar com els problemes econòmics són el motiu principal de la migració de les PEP a les Illes Balears. Aquest motiu és dominant a tots els ambients:

- Destaca especialment als clubs on apareix amb més força (79,2%). El segon motiu de migració en aquest ambient és per decisió pròpia (62,5%), seguit de la necessitat de canviar de vida (54,2%).
- Als pisos tornen a despuntar els motius econòmics (77,5%), però s'inverteix l'ordre de la segona i tercera opció més rellevant. Així el segon és el canvi de vida (46,7%) i la decisió pròpia, el tercer (40,8%).
- A l'ambient de carrer hi destaquen, en primer lloc, els problemes econòmics (55,8%), seguit del canvi de vida (37,2%) i la violència al país d'origen (27,9%).
- A l'ambient de cita per telèfon amb desplaçament, hi destaca com a primer motiu de migració, voler canviar de vida (75,0%), seguit dels problemes econòmics (70,8%) i la decisió pròpia (54,2%).

Haver migrat per motius econòmics i trobar-se en situació de prostitució augmenta les possibilitats que estiguin pagant el procés migratori a proxenetes o xarxes: el procés migratori es converteix en procés de tracta. Les dones acostumen a desenvolupar estratègies d'enfrontament per a poder fer front a l'exploració. En ocasions no ho veuen com una vulneració dels seus drets humans, sinó com una opció vital per a poder viure i sobreviure (Fundació Surt, 2014).

Taula 3.16. Motiu de la migració, segons ambient (només persones sense nacionalitat espanyola)

Respostes no excloents	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Problemes econòmics	24 55,8%	19 79,2%	93 77,5%	17 70,8%	153 72,5%
Canvi de vida	16 37,2%	13 54,2%	56 46,7%	18 75,0%	103 48,8%
Canvi de feina	8 18,6%	5 20,8%	24 20,0%	5 20,8%	42 19,9%
Problemes polítics	4 9,3%	2 8,3%	15 12,5%	2 8,3%	23 10,9%
Decisió pròpia	10 23,3%	15 62,5%	49 40,8%	13 54,2%	87 41,2%
Conèixer món	5 11,6%	3 12,5%	20 16,7%	6 25,0%	34 16,1%
Violència	12 27,9%	6 25,0%	29 24,2%	4 16,7%	51 24,2%
Medi ambiental	1 2,3%				1 0,5%
Problemes familiars	11 25,6%	9 37,5%	30 25,0%	3 12,5%	53 25,1%
Altres motius	5 11,6%	3 12,5%	10 8,3%	4 16,7%	22 10,4%
No contesta	5 11,6%	1 4,2%	2 1,7%	1 4,2%	9 4,3%
Total	43 100,0%	24 100,0%	120 100,0%	24 100,0%	211 100,0%

Les característiques comuns de les persones implicades en projectes migratoris i de tracta són: viure en països en situacions molt precàries, amb alt índex de desocupació i inseguretat; procedir de famílies pobres o amb pocs recursos; ser joves, fins i tot menors d'edat; presentar vulnerabilitat social, familiar i psicològica, nivells formatius i professionals baixos; tenir familiars a càrrec o fills, principalment mares fadrines. Aquestes persones són les possibles víctimes de tracta, que seran captades per exercir la prostitució (Meneses et al., 2015). La fantasia de l'oportunitat d'estudiar, de trobar un treball digne, d'accedir al nivell de consum que ofereix Europa, serien altres motius importants per a la migració, encara que quan s'arriba al lloc de destí la realitat és molt diferent (Vecina i Ballester, 2005).

Quina és l'experiència que tenen, en relació a les oportunitats socials experimentades a l'estat espanyol? Una de les maneres de conèixer l'experiència és coneixent les experiències laborals al país (Taula 3.17). Les persones sense nacionalitat que tenen experiència laboral a l'estat espanyol (50,7%) no presenten una gran diferència respecte de les que no en tenen (43,1%). De fet, aquesta variable respecte als ambients no presenta un patró significatiu al qual parar atenció (Chi quadrat=5,740; $p>0,05$). Al igual que en un estudi fet a la ciutat de Oviedo (Fernández, 2011), les PEP a clubs (també a cites i desplaçaments) tenen menys experiència laboral al país que les que estan a pisos o carrer. Fernández (2011) apunta tres motius que podrien explicar aquest fet. En primer lloc, que els horaris del club limiten molt la recerca de feina. En segon lloc, hi ha persones que han arribat del seu país d'origen directament al club sense passar per altres llocs. Finalment, hi ha PEP que entren al país en qualitat de turistes, exerceixen durant el període en què tenen vigent el visat i després marxen. Però aquestes explicacions són insuficients. Altres motius que també s'han pogut determinar són:

- el control que exerceixen els proxenetes (aïllament, evitació de les xarxes de suport, ocultació de les professionals que les podrien ajudar...);
- manteniment al país sense regularitzar la situació de residència i treball, fins i tot sense regularitzar l'accés a la cobertura sanitària.

Taula 3.17. Experiència laboral a l'estat espanyol, segons ambient (només persones sense nacionalitat espanyola)

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Sí	27 62,8%	11 45,8%	61 50,8%	8 33,3%	107 50,7%
No	15 34,9%	12 50,0%	50 41,7%	14 58,3%	91 43,1%
Nc	1 2,3%	1 4,2%	9 7,5%	2 8,3%	13 6,2%
Total	43 100,0%	24 100,0%	120 100,0%	24 100,0%	211 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	5,740				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,453				

Tot i les situacions de greu precarietat, associades amb la tracta hi ha una part de les PEP que sí han tengut o tenen treballs i han hagut de seguir en la prostitució per la precarietat econòmica en què es trobaven. També hi ha dones que han estat tractades, forçades a la prostitució, després d'un temps de residència a l'estat espanyol i una vegada frustrada la possibilitat de regularització i l'accés a feines en condicions (contracte de treball). Aquestes dones tenen una història laboral en àmbits no regularitzats (cura de persones dependents, neteja de cases, cambres a bars i cafeteries, etc.). Les dones migrades, independentment de la seva condició (estudis, capacitació i origen), tenen poques possibilitats de treballar en sectors diferents del servei domèstic, l'hoteleria i els serveis personals. Aquest és un dels principals motius de la tracta, de l'entrada a la prostitució, una vegada són a l'estat espanyol (Gay et al., 2003).

A la Taula 3.18, s'han resumit les dades sobre l'experiència laboral en origen. El que es vol conèixer és si hi ha una història laboral que acrediti les capacitats. El percentatge de dones amb aquesta història és reduït: només un 15,2% tenen experiència laboral al país d'origen. En qualsevol cas, hi ha un patró diferenciat segons l'ambient (Chi quadrat 20,329; $p < 0,05$). Per una altra banda, la majoria de les enquestades no compten amb experiència (77,7%). Aquesta dada contrasta amb l'alt percentatge de PEP que tenen estudis post obligatoris (47,8%) cosa que confirma que es tracta de dones joves, amb càrregues familiars, amb formació i reduïda experiència laboral.

L'anàlisi per ambients mostra que un 87,5% de les que es troben a l'ambient de cites telefòniques amb desplaçament no tenen experiència, seguit dels pisos (81,7%) i els clubs (79,2%). De les PEP que es troben a ambients de carrer, hi ha un percentatge elevat que sí tenen experiència (37,2%).

Taula 3.18. Experiència laboral al país d'origen, segons ambient (només persones sense nacionalitat espanyola)

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Sí	16 37,2%	4 16,7%	11 9,2%	1 4,2%	32 15,2%
No	26 60,5%	19 79,2%	98 81,7%	21 87,5%	164 77,7%
Nc	1 2,3%	1 4,2%	11 9,2%	2 8,3%	15 7,1%
Total	43 100,0%	24 100,0%	120 100,0%	24 100,0%	211 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	20,329				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,002				

Segons Fernández (2012), la majoria de dones immigrants que exerceixen han treballat als seus països d'origen en sectors variats, però també irregulars (servei domèstic, comerç, bellesa o a fàbriques). Per tant, encara que tinguin aquesta experiència, és possible que ni la considerin, ja que no es pot acreditar amb contractes. Aquesta dificultat, juntament amb la situació dels seus països, amb elevades taxes d'atur, amb carència de polítiques socials efectives, amb manca de xarxes socials que puguin garantir l'accés a la feina regular, fa que cerquin alternatives a països on sembla haver-hi possibilitats millors, sigui per propi convenciment o perquè els proxenetes les arriben a convèncer de la possibilitat d'aconseguir-ho (Rubio, 2012). Sigui com sigui, la situació de tracta i prostitució es relaciona amb la desigualtat social internacional.

3.4.3. Necessitats i suport social

Tornant a considerar totes les persones enquestades, es pot ampliar l'anàlisi anterior sobre les problemàtiques socials associades a la prostitució i tracta.

Les PEP identifiquen els tres problemes principals als quals fan front (Taula 3.19):

- el primer és la carència de recursos (64,0%). No hi ha cap dubte: la prostitució es vincula a la pobresa de manera dominant;
- la manca de feina, d'oportunitats de feina (43,1%), confirmen el que s'ha dit sobre la pobresa, amb una dificultat associada: la manca de regularització de la majoria fa impossible l'accés a la feina;
- el tercer problema en importància és l'aïllament social a causa de la prostitució mateixa, la qual cosa limita les possibilitats de canvi de la seva situació.

Cal destacar l'alt percentatge d'enquestades que no ha identificat cap problema social (22,2%), possiblement per tal d'evitar el victimisme.

Taula 3.19. Tres principals problemes socials, segons ambient

Respostes no excloents	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Carència de recursos, diners	24 51,1%	19 70,4%	93 70,5%	17 51,5%	153 64,0%
Manca de feina, d'oportunitats de feina	16 34,0%	13 48,1%	56 42,4%	18 54,5%	103 43,1%
Manca d'habitatge	8 17,0%	5 18,5%	24 18,2%	5 15,2%	42 17,6%
Situació administrativa, manca de permisos	4 8,5%	2 7,4%	15 11,4%	2 6,1%	23 9,6%
Aïllament social per prostitució	10 21,3%	15 55,6%	49 37,1%	13 39,4%	87 36,4%
Fills a càrrec	5 10,6%	3 11,1%	20 15,2%	6 18,2%	34 14,2%
Altres persones a càrrec (pares...)	12 25,5%	6 22,2%	29 22,0%	4 12,1%	51 21,3%
Altres problemes (idioma, violència de gènere, salut, reagrupament familiar...)	1 2,1%				1 0,4%
No contesta	11 23,4%	9 33,3%	30 22,7%	3 9,1%	53 22,2%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%

La carència de recursos, la manca de feina i d'oportunitats i l'aïllament destaquen com a principals problemes socials en tots els ambients. L'anàlisi per ambients permet observar diferències substancials:

- Per ordre d'importància, les PEP del carrer apunten la carència de recursos i/o diners (51,1%), la manca de feina o d'oportunitats de feina (34,0%) i tenir altres persones a càrrec (25,5%). L'exposició pública que viuen les PEP de carrer i l'estigma que això comporta pot tenir una clara repercussió amb la manca d'oportunitats laborals.
- En relació al club, els recursos econòmics són el primer problema (70,4%); el segon és l'aïllament social per prostitució, pròpia d'aquests ambients (55,6%) i finalment l'accés al món laboral (48,1%). La primera i la tercera opció estan lligades als llargs horaris dels clubs, cosa que dificulta la recerca laboral o fins i tot compaginar la prostitució amb altres feines per tal d'aconseguir uns ingressos en una relació laboral (Fernández, 2011). L'aïllament social és tan propi dels espais tancats com la clandestinitat, fet que augmenta la vulnerabilitat per no poder donar resposta a necessitats sanitàries, jurídiques, de violència i de violacions de drets civils (Fundació Surt, 2014). A més, també és una tècnica utilitzada conscientment per proxenetes per exercir un major control sobre les PEP, que va des de la dimensió física i social fins a la privació d'un espai segur o l'anul·lació de la privacitat i el suport social (Hagan et al., 2019).
- Als pisos destaca la carència de recursos i/o diners (70,5%). El segon problema identificat són les dificultats per accedir a una feina (42,4%) i el tercer, al igual que als clubs, l'aïllament social per prostitució (37,1%). Aquests espais, en ser tancats, presenten unes característiques molt similars als clubs.
- Finalment, a les cites telefòniques amb desplaçament hi destaca la manca d'oportunitats de feina (54,5%), la carència de recursos i/o diners (51,5%) i finalment l'aïllament per prostitució (39,4%).

Tot i que la manca d'habitatge es troba entre les darreres preocupacions, la realitat és que la seguretat residencial és molt precària. Segons la taula ETHOS (FEANTSA, 2005) de tipologies de relació amb la llar, moltes dones es troben tant a la categoria d'habitatge insegur com inadequat (Ríos, 2015). La qüestió és que com que es tracta de persones categoritzades pels serveis d'habitatge com a PEP i no com a persones sense llar, aquesta realitat, i la seva conseqüent necessitat, queda oculta (May et al., 2007).

Un altra problema és la deslocalització, l'ocultació, l'aïllament i la manca de suport social. Així com molts estudis confirmen la carència de recursos i la manca de feina i oportunitats com a principals problemes socials que deriven de la migració, tracta i prostitució, l'aïllament social que comporta la prostitució és un dels obstacles que augmenten la vulnerabilitat, cosa que se suma als problemes socials anteriors (Meneses, 2009; Meneses et al., 2015). El fet de ser una situació d'exploració sexual i social implica desenvolupar una activitat "submergida", aïllada i oculta, amb l'agreujant de l'estigma social, ja que implica reaccions socials cap a les persones que es troben en situació de prostitució (Rubio, 2012). És a dir, l'exploració, l'aïllament i l'estigma es configuren com a característiques de l'exploració. Un dels temes rellevants, com es veu, és el de la manca de suport social, de xarxes de suport.

Les dades (Taula 3.20) mostren com el 41,4% no tenen suport en cas de necessitat, enfront d'un 40,6% que declaren que sí en podrien tenir, de suport. Tot i que no hi ha un patró diferenciat significatiu, en funció de l'ambient, un 48,9% de les PEP al carrer no tendria qui li ajudàs en cas de necessitar-ho, enfront d'un 33,3% de les PEP de cita telefònica.

Cal considerar que un 17,6% de les PEP o no ho sap o no contesta; és a dir, té dubtes importants per a poder aclarir si trobaria ajuda. Aquesta dada es podria interpretar en el sentit de major vulnerabilitat, però no es pot saber segur.

Taula 3.20. Algú t'ajudaria si fos necessari? Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Sí	14 29,8%	10 37,0%	57 43,2%	16 48,5%	97 40,6%
No ho sé	8 17,0%	5 18,5%	13 9,8%	5 15,2%	31 13,0%
No	23 48,9%	11 40,7%	54 40,9%	11 33,3%	99 41,4%
No contesta	2 4,3%	0 0,0%	8 6,1%	1 3,0%	11 4,6%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>					7,733
<i>Significació (bilateral)</i>					0,561

Aquesta pregunta es centrava en la percepció del suport, per tant era possible cert desconcert en trobar-se en la situació de no saber si podrien aconseguir o no el suport. Meneses et al. (2015) parla del desconcert que envolta les PEP migrades, quan arriben al lloc de destí, sobretot per l'entorn explotador que les envolta i que els impedeix discriminar adequadament on podrien trobar ajuda. Aquest desconcert explicaria l'elevat percentatge de respostes "No ho sé" i la no resposta de la Taula 3.20.

És necessari crear un vincle de confiança amb les PEP que permeti expressar la seva situació i demanar ajuda. Es requereix temps i oportunitat; és a dir, accés per part dels membres d'ONG i altres organismes, per detectar les situacions que necessiten ajuda i crear vincles de confiança que els garanteixin la percepció i la realitat del suport social.

L'increment de la deslocalització ha tengut com a efecte, justament, la pèrdua de suport social, la impossibilitat de crear xarxes o d'accedir al suport formal d'entitats i administracions. Això contrasta amb una recerca realitzada a Madrid (Corbalán, 2012) on les PEP migrades que exercien a carrer tenien tendència a agrupar-se segons nacionalitat, per qüestions idiomàtiques i culturals, fet que els aportava una xarxa de suport mutu. Aquest tipus de xarxes encara són presents a la realitat de les Illes Balears, però es troben en retrocés per la deslocalització, l'aïllament en pisos i altres modalitats.

Fins i tot les PEP que indiquen que podrien trobar suport, no creuen que aquest fos sostingut en el temps (Taula 3.21). Els resultats no mostren un suport formal/informal perdurable en el temps; la resposta “ocasionalment” és la més comú (37,01%). L'ajuda ocasional incrementa la incertesa i confirma la hipòtesi de la manca de suport social per a la majoria de les dones.

Taula 3.21. Com creus que t'ajudaria? Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Indefinidament	1 7,1%	2 20,0%	12 21,1%	8 50,0%	23 23,7%
Un temps	4 28,6%	4 40,0%	14 24,6%	6 37,5%	28 28,9%
Ocasionalment	8 57,1%	2 20,0%	25 43,9%	1 6,3%	36 37,1%
No sap/No contesta	1 7,1%	2 20,0%	6 10,5%	1 6,3%	10 10,3%
Total	14 100,0%	10 100,0%	57 100,0%	16 100,0%	97 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	16,135				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,064				

No hi ha un patró significatiu que diferenciï el suport amb determinat ambient de prostitució (Chi quadrat=16,135;p>0,05). El nombre limitat de PEP que contestava que podria tenir suport fa que no se'n puguin treure conclusions definitives sobre l'estabilitat del suport combinat amb l'ambient.

Per a seguir concretant el suport social que reben, es va demanar a continuació no ja pel suport percebut, sinó pel suport real del qual disposen (Taula 3.22). Un 76,6% va contestar que sí rebia suport, amb major presència de suport en els ambients de carrer (91,5%). En un segon nivell es troben els clubs i les cites i desplaçaments (81,5% i 81,8% respectivament). Finalment, en un tercer nivell, de menys suport, s'hi troben les PEP a pisos (68,9% amb suport).

Taula 3.22. Actualment, reps l'ajuda d'algú? Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Sí	43 91,5%	22 81,5%	91 68,9%	27 81,8%	183 76,6%
No	3 6,4%	4 14,8%	31 23,5%	5 15,2%	43 18,0%
Nc	1 2,1%	1 3,7%	10 7,6%	1 3,0%	13 5,4%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	11,164				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,083				

L'estabilitat d'aquesta ajuda és clau per a la interpretació. Per aquest motiu es va demanar la freqüència de l'ajuda (Taula 3.23); moderant molt la interpretació positiva derivada de les dades de la Taula 3.22.

Taula 3.23. Amb quina freqüència t'ajuden? Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Quasi mai	0 0,0%	1 4,5%	1 1,1%	0 0,0%	2 1,1%
Qualque vegada	19 44,2%	8 36,4%	30 33,0%	17 63,0%	74 40,4%
Quan tinc necessitat	19 44,2%	10 45,5%	49 53,8%	8 29,6%	86 47,0%
De manera continuada	4 9,3%	3 13,6%	10 11,0%	2 7,4%	19 10,4%
No sap/No contesta	1 2,3%	0 0,0%	1 1,1%	0 0,0%	2 1,1%
Total	43 100,0%	22 100,0%	91 100,0%	27 100,0%	183 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>					12,441
<i>Significació (bilateral)</i>					0,411

A la Taula 3.23 es pot observar com el suport real el reben majoritàriament de manera ocasional (40,4%) o quan en tenen necessitat (47,0%). Tampoc resulta rellevant la distribució per ambients de la freqüència de l'ajuda, no hi ha un patró diferencial significatiu. Rebre l'ajuda "quan en tenc necessitat" presenta els resultats més positius en tots els ambients, excepte al de cita per telèfon, on se'n rep "qualque vegada", de forma majoritària. Ambdós ítems (qualque vegada, quan en tenc necessitat) podrien ser fàcilment confosos, sobretot tenint en compte les dificultats de comprendre aquests matisos del llenguatge (Meneses et al.,2015). En qualsevol cas, es pot concloure que el suport no els permet confiar en un compromís de llarga durada, tot i que quan s'analitza de qui reben suport (pregunta oberta), s'hi inclouen preferentment el tercer sector i l'administració pública, seguits de les parelles o altres persones properes.

Una de les modalitats de suport que moltes dones han reconegut com a molt útil ha estat l'aportada per la Conselleria d'Afer Socials i Esports, del Govern de les Illes Balears. El mes de març i abril de 2020 es varen fer acords entre la Conselleria i les entitats Casal Petit, Metges del Món i Creu Roja, per tal de poder distribuir ajudes a les PEP que no podrien accedir a la Renda Social Garantida els mesos de confinament, ja que no disposaven de compte corrent o de qualque requisit, en el cas de les espanyoles, com ara el temps de residència a les Illes Balears. Aquesta ajuda va ser administrada per les entitats a les PEP identificades per elles i va ser percebuda durant els mesos de maig i juny de 2020. Les dades bàsiques d'aquestes ajudes es presenten a continuació.

Finalment, se'n varen beneficiar 268 dones, al marge de les dones que podien rebre la RESOGA com a qualsevol altra ciutadana. Les que cada organització va gestionar varen ser: Casal Petit, 119 persones (44,4%); Metges del Món: 142 persones (52,99%); i Creu Roja: 7 persones (2,61%). La distribució per origen (Taula 3.24) mostra com la prestació va incloure especialment dones de Llatinoamèrica (63,8%), Àfrica (19,4%) i altres orígens, incloent-hi PEP espanyoles.

Taula 3.24. Origen de les PEP beneficiàries de la RESOGA COVID-19

	Freqüència	%
Estat espanyol	24	9,0
Llatinoamèrica	171	63,8
Europa Oriental (no UE)	20	7,5
Àfrica	52	19,4
Àsia (la Xina)	1	0,4
Total	268	100,0

La residència de les PEP es distribueix en dues illes de les Balears (Mallorca i Eivissa), ja que a Menorca o no varen fer demandes per tal d'evitar identificacions o es podien acollir a tots els criteris de la RESOGA per al conjunt de la ciutadania. Pel que fa a les localitzacions concretes, Palma concentra el 77,6% de totes les beneficiàries, mentre alguns grans municipis de Mallorca (Manacor, Inca) i els dos grans municipis d'Eivissa, amb zones turístiques, concentraven la resta de beneficiàries (Taula 3.25).

Taula 3.25. Zones de les Illes Balears on resideixen les PEP beneficiàries de la RESOGA COVID-19

	Freqüència	%
Palma	208	77,6%
Altres municipis de Mallorca	25	9,3%
Eivissa (Sant Antoni i Eivissa vila)	35	13,1%
Total	268	100,0

La distribució, segons els nuclis de convivència, mostra com la majoria de persones beneficiàries viu tota sola (76,1%). La majoria de PEP amb fills o amb fills i més família es concentra a Palma, on el 26,0% de les dones tenen familiars a càrrec, mentre que als altres municipis de Mallorca només n'hi ha un 16% i a Eivissa, un 17,1%.

Taula 3.26. Nuclis de convivència i lloc de residència de les PEP beneficiàries de la RESOGA COVID-19

	ZONA de les IB		
	Palma	Altres municipis de Mallorca	Eivissa
Persona sola	154 74,0%	21 84,0%	29 82,9%
Mare i fill/a	31 14,9%	3 12,0%	5 14,3%
Mare i dos fills/es	16 7,7%	1 4,0%	1 2,9%
4 o més persones (diferents situacions)	7 3,4%	0 0,0%	0 0,0%
Total	208 100,0%	25 100,0%	35 100,0%

Finalment, pel que fa a les edats, la gran majoria són persones en situació de prostitució bastant joves: un 77,6% són menors de 30 anys. Però, tal com s'ha observat a les dades de l'enquesta mateixa, també hi ha persones majors, de 40 o anys o més (13,1%). Possiblement, aquests casos de dones més majors inclouin situacions de dificultat, atenent a les dificultats de les situacions de prostitució en aquestes edats (Ballester et al., 2014).

Taula 3.27. Edat de les PEP beneficiàries de la RESOGA COVID-19

	Freqüència	%
Fins a 29 anys	208	77,6%
De 30 a 39 anys	25	9,3%
De 40 anys o més	35	13,1%
Total	268	100,0

Com es veu, el suport social pot ser informal, aportat per familiars, amistats o persones solidàries, però també pot ser formal, tot i les situacions d'irregularitat que limiten l'accés a les prestacions socials.

El suport social té diverses utilitats, una és la garantia d'ajuda per poder fer front a les necessitats; una altra és la sensació de seguretat (Tyler, 2008). En aquest cas, tenint en compte la manca d'una xarxa de suport familiar o social o la seva realitat inestable, és necessari considerar la percepció que tenen de les forces de seguretat a l'estat espanyol. A les taules 3.28 i 3.29 es resumeixen les dades sobre la relació amb les forces de seguretat.

Taula 3.28. Quina relació tens amb ... la Policia Nacional? Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Dolenta	9 19,1%	1 3,7%	6 4,5%	2 6,1%	18 7,5%
Indiferent	23 48,9%	12 44,4%	75 56,8%	16 48,5%	126 52,7%
Bona	12 25,5%	12 44,4%	34 25,8%	13 39,4%	71 29,7%
Ns/Nc	3 6,4%	2 7,4%	17 12,9%	2 6,1%	24 10,0%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	17,994				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,035				

La gran majoria hi té una relació qualificada d'indiferent (52,7%), però combinada amb la "bona relació" (29,7%). S'observa un patró diferenciat de relació amb la Policia Nacional segons l'ambient (Chi quadrat=17,994; $p < 0,05$): on hi ha pitjor relació és al carrer (19'1%), la indiferent també és elevada; mentre que als clubs és on s'observa una relació més bona (44,4%).

Per la seva presència més exposada, les PEP de carrer tenen més relació amb les forces de seguretat (Fundació Surt, 2014). Com s'ha comentat abans, certs ambients (pisos i cites per telèfon) no són accessibles als cossos de seguretat.

La policia, a priori, sol generar més desconfiança, els costa més aconseguir que les PEP parlin en confiança de la seva situació durant una inspecció o que es desplacin a fer una denúncia. A més, a certs països d'origen tenen alts nivells de corrupció, fet que genera desconfiança en relació a les forces de seguretat (Meneses et al.,2015)

Taula 3.29. Quina relació tens amb ... la Guardia Civil? Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Dolenta	2 4,3%	1 3,7%	5 3,8%	2 6,1%	10 4,2%
Indiferent	16 34,0%	10 37,0%	75 56,8%	15 45,5%	116 48,5%
Bona	8 17,0%	12 44,4%	24 18,2%	12 36,4%	56 23,4%
Ns/Nc	21 44,7%	4 14,8%	28 21,2%	4 12,1%	57 23,8%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	26,627				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,002				

A la Taula 3.29, es completa l'anàlisi demanant per la relació amb la Guàrdia Civil. En principi, cal dir que la relació, per qüestions de distribució de competències, és menor amb les PEP. Per això la no resposta (Ns/Nc) és molt més elevada, amb un 23,8%. En general, la relació amb la Guàrdia Civil mostra resultats d'indiferència (48,5%) o de bona relació (23,4%), similars als obtinguts per la Policia Nacional. També s'hi observa un patró diferenciat significatiu per ambients (Chi quadrat 26,627; $p < 0,05$). Les PEP de carrer, amb un percentatge de 44,7%, prefereixen no contestar aquesta pregunta, ja que tenen menys relació que amb la Policia Nacional. Tant als pisos com a les cites telefòniques, la relació amb aquest cos és majoritàriament indiferent (56,8% i 45,5% respectivament). En aquesta taula destaca el baix percentatge que indica una mala relació amb la Guàrdia Civil (4,2%).

Concretant la relació, en referència a les situacions de denúncia durant les quals s'ha hagut de parlar necessàriament amb les forces de seguretat (taula 3.30), un 21,3% declara tenir l'experiència d'haver volgut denunciar un delictes o injustícia i que no l'hagin creguda. Aquesta experiència frustrant empitjora les valoracions. Però hi ha un percentatge apreciable que tal vegada sí han trobat reconeixement, un 68,6% almenys no han experimentat la frustració davant la circumstància que no els hagin fet cas. El testimoni de les PEP és fonamental, però cal dir que la normativa espanyola no els aporta garanties de suport quan són irregulars; per tant, aquesta situació de sentir-se reconegudes encara podria millorar, cosa que aportaria una sensació de seguretat més consistent.

Taula 3.30. Qualque vegada has volgut denunciar un delictes o injustícia i no t'han cregut? Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
No	29 61,7%	18 66,7%	90 68,2%	27 81,8%	164 68,6%
Sí	14 29,8%	7 25,9%	26 19,7%	4 12,1%	51 21,3%
Ns/Nc	4 8,5%	2 7,4%	16 12,1%	2 6,1%	24 10,0%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,00%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	5,889				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,436				

No existeix diferència significativa en aquesta taula en funció dels ambients (Chi quadrat 5,889; $p > 0,05$). D'aquests resultats se'n pot despendre que ha millorat la confiança amb les forces de seguretat, però això no lleva que la incertesa sigui dominant. El desconcert i la sensació de temor que crea la possibilitat de ser detingudes i interrogades, amb la conseqüència de l'expulsió o d'altres sancions (Ación i Checa, 2011), a més de l'experiència que els proxenetes i prostituïdors se'n sortiran sense dificultats, introdueix el dubte a l'hora de demanar suport.

Cal recordar que l'estigmatització que pateixen pot afectar directament la seva credibilitat, tant a l'hora de denunciar a la policia (Lyons et al., 2017) com d'expressar les seves necessitats als serveis de salut (Benoit et al., 2017).

Per acabar de concretar aquesta anàlisi, es va demanar a qui recorrerien en cas de ser víctimes d'un delictes o tenir un problema (Taula 3.31). L'opció seleccionada amb major freqüència va ser la Policia Nacional (46,4%), seguida de Serveis Socials i ONG (34,7%). A molta distància queden les "companyes" (17,2%). Com es pot observar, la comunitat d'iguals no és tan rellevant com les forces de seguretat, els serveis i les entitats.

Cal tenir present que un 15,5% de les PEP recorreria a "clients/prostituïdors de confiança". Aquesta relació es pot caracteritzar com de "síndrome d'Estocolm": les persones que t'agredixen repetidament generen la falsa sensació de confiança. És a dir, sembla que l'ajuda la rebran en un cas singular, però mentre no arribi, seguiran exercint l'exploració sexual pagada.

A tots els ambients la lògica és igual? En general és similar. Les diferències no són suficientment significatives, però sí hi ha diferències significatives en un cas. Pel que fa als Serveis Socials/ONG, és consideren com a l'opció principal a l'ambient de carrer (55,3%) i com a menys important als pisos (22,7%), amb nivells mitjans entre aquests extrems als altres dos ambients. Segons un estudi realitzat a la ciutat de Barcelona (Fundació Surt, 2014), les PEP a carrer tenen més coneixements i contacte amb serveis, entitats i recursos de la ciutat que aquelles que romanen a ambients tancats.

Taula 3.31. Davant d'un problema o en cas de ser víctima d'un delictes, a qui recorreries? Segons ambient

S'inclouen les primeres i segones eleccions	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total	Chi-quad.	Signific. (bilat)
	Carrer	Club	Pis	Sortides			
Companyes	5 10,6%	2 7,4%	27 20,5%	7 21,2%	41 17,2%	15,693	0,403
Familiars	5 10,6%	6 22,2%	25 18,9%	4 12,1%	40 16,7%	6,519	0,970
Policia Nacional	18 38,3%	13 48,1%	58 43,9%	22 66,7%	111 46,4%	22,632	0,092
Guardia Civil	4 8,5%	4 14,8%	20 15,2%	7 21,2%	35 14,6%	23,379	0,076
Serveis Socials/ONG	26 55,3%	11 40,7%	30 22,7%	16 48,5%	83 34,7%	29,869	0,012
"Clients"/prostituïdors de confiança	5 10,6%	4 14,8%	26 19,7%	2 6,1%	37 15,5%	22,163	0,104

No són significatives la resta de relacions entre els ambients i a qui es recorreria per demanar ajuda.

3.4.4. Característiques de les situacions de prostitució

S'han pogut analitzar les característiques sociodemogràfiques, els processos de migració i tràfic vinculats, així com les necessitats i el suport social disponible. A continuació s'analitzen les situacions de prostitució directament. La primera qüestió són les motivacions de la situació de prostitució, reconegudes per les PEP (Taula 3.32).

Taula 3.32. Motius de la situació de prostitució, segons ambient

Respostes no excloents	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Per mantenir la família	31 66,0%	19 70,4%	90 68,2%	22 66,7%	162 67,8%
No trobo una altra activitat	30 63,8%	12 44,4%	89 67,4%	25 75,8%	156 65,3%
Es guanyen més diners	4 8,5%	9 33,3%	46 34,8%	18 54,5%	77 32,2%
Decisió pròpia	14 29,8%	13 48,1%	52 39,4%	15 45,5%	94 39,3%
M'obliguen	1 2,1%	2 7,4%	3 2,3%	2 6,1%	8 3,3%
Consum de drogues i/o alcohol	1 2,1%	1 3,7%	10 7,6%	1 3,0%	13 5,4%
No tinc papers	21 44,7%	8 29,6%	71 53,8%	16 48,5%	116 48,5%
Altres	2 4,3%	2 7,4%	7 5,3%		11 4,6%
Ns/Nc		2 7,4%	9 6,8%	2 6,1%	13 5,4%
Total	47 49,0	27 51,9	132 51,6	33 63,5	239 52,4

Els motius pels quals les persones acaben exercint la prostitució són diversos, poques vegades són singulars, tot i que si es vol seleccionar un es podria dir que la prostitució està relacionada amb la pobresa, la manca extrema de recursos. A la Taula 3.32 es resumeixen les motivacions. S'observa com entre les enquestades destaquen cinc motius sobre la resta:

- La necessitat econòmica apareix amb força en els ítems de mantenir a la família (67,8%) i el no poder trobar una altra activitat (65,3%). Aquests prenen importància a tots els ambients.
- Seguidament, el no tenir papers és altre dels motius pels quals s'exerceix la prostitució (48,5%), aquest destaca a pisos (53,8%), a cita per telèfon amb desplaçament (48'5%) i a carrer (44,7%).
- Al marge de les PEP objectivament víctimes de tracta, tant si es troben en tracta com si no, n'hi ha un 39,3% que declara haver arribat a la prostitució per decisió personal. La decisió de dedicar-se a la prostitució està completament marcada per la manca de

recursos socials i econòmics, sent una decisió segurament forçada per factors externs. Aquesta variable té més força a clubs (48,1%) i a cita telefònica (45,5%) que a la resta. Aquest fet pot estar vinculat amb que s'identifiquen a priori com espais més segurs.

- Finalment, hi ha dones que declaren que no poden trobar altra activitat que els hi resulti més convenient en relació al temps invertit i als ingressos aconseguits i reconeixen que guanyen més que a les activitats alternatives que podrien fer (32,2%), tal com es reconeix a altres estudis (Rubio, 2012).

Fernández (2012) fa un recull dels motius pels quals les PEP es dediquen a la prostitució. Segons aquest estudi, es separen en dos grups, segons origen, amb motius diferenciats (les persones migrades: mantenir la família, no trobar una altra feina, no tenir alternatives per a disposar de recursos; les espanyoles: es guanya més, decisió pròpia, mantenir la família). Sembla com si, en un moment donat, es penses i es decidís, en condicions de plena informació i sense interferències, què convé més. A l'estudi, com es mostra en diversos moments, es pot acreditar que hi ha altres factors, al marge de la pobresa: els proxenetes, actius cercadors de persones a les quals explotar; els prostituïdors, interessats en mantenir l'exploració sexual pagada.

La consideració de la situació de prostitució com una feina no deixa de ser una metàfora cruel, ja que priva una part de les PEP de la capacitat d'entendre críticament la situació a la qual es troben.

Totes les PEP fan una certa racionalització de les motivacions associades a l'entrada i permanència en situació de prostitució. S'ha de tenir present que l'activitat a la qual es dediquen és d'una gran duresa (desagradable, amb presència d'amenaques, maltractaments, risc per a la salut i risc social), per la qual cosa l'adaptació per part de les dones necessita desenvolupar-se amb el suport de determinats processos cognitius. És a dir, l'adaptació es basa en diverses estratègies d'enfrontament per encarar la lluita contra el patiment personal i l'estigma (Ballester i Perelló, 2013), la reducció de l'autoestima, la modificació negativa de l'autoconcepte personal i la depressió que acompanyen aquesta activitat (Juliano, 2004).

Les estratègies d'enfrontament més comuns en les PEP inclouen els següents processos cognitius:

1. Saben que es troben forçades a la situació de prostitució, però una part de les PEP prefereix pensar que la seva situació és una lliure elecció ("decisió pròpia") i que controlen l'entrada i la sortida de la situació de prostitució.
2. En aquesta activitat, puc ajudar la meva família i arribaré a poder alliberar-me del deute. Aquesta estratègia d'enfrontament basada en la necessitat social, però acrítica parteix del convenciment que aquesta activitat és com qualsevol altra, amb els seus aspectes desagradables. Així com en el convenciment que els diners fan que valgui la pena. Els diners són la justificació dominant ("Es guanyen més diners"), com és evident.
3. Si no s'assabenta ningú, el mal és menor. Per distanciar-se de l'estigma, les PEP intensifiquen el "covering" (mantenir en secret la seva activitat pel que fa als familiars, amics i veïns).

A l'enquesta s'han expressat les motivacions vinculades a situacions de necessitat social i pobres, com a dominants. Una part de les altres justificacions es relacionen amb els tres estils d'enfrontaments justificadors, reduint la consciència que es tracta d'una situació forçada. Segons Sanchis, l'estratègia d'enfrontament dominant es basa en la "racionalitat econòmica", en la justificació per la necessitat de recursos (Sanchis, 2011).

Totes aquestes estratègies permeten suportar, almenys en part, l'impacte negatiu de la prostitució, especialment a les dones en situació de tracta. La possibilitat de superar els freqüents episodis negatius i la violència de baixa, mitjana o gran intensitat (maltractaments, pressió per realitzar pràctiques de risc, per exemple), depenen de les diferents capacitats personals i de les experiències concretes. Cal tenir present a més que moltes dones s'inicien en el consum (o l'augmenten) d'alcohol i fàrmacs per poder superar les situacions d'estrès i violència associades a la prostitució.

Totes les PEP es troben en situació d'explotació sexual, encoberta pel pagament dels prostituïdors, però una de les característiques associades a les situacions de tracta és la disponibilitat o no dels recursos que aconseguixen en les situacions de prostitució. Ja sabem que la situació econòmica és clau, juntament amb la característica que afecta una situació d'asimetria estructural pròpia del patriarcat: els homes exploten, les dones són explotades.

L'explotació sexual, agreujada per la situació d'explotació econòmica per part dels proxenetes de diversos tipus, afecta directament un 33,0% de les PEP, ja que un 16,3% reconeix tenir deutes i no disposar dels seus ingressos, mentre que un 16,7% reconeix que els dona a una altra persona (Taula 3.33).

Un 57,3% diu que disposa dels ingressos obtinguts, mentre que un 9,6% prefereix no contestar aquesta pregunta. És rellevant l'ocultació d'informació (9'6%), probablement pel fet de ser controlades.

Taula 3.33. Els diners que aconseguixes, són tots per a tu? Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Sí	39 83,0%	11 40,7%	76 57,6%	11 33,3%	137 57,3%
No, tenc deutes	5 10,6%	4 14,8%	28 21,2%	2 6,1%	39 16,3%
No, els don a una altra persona	1 2,1%	10 37,0%	11 8,3%	18 54,5%	40 16,7%
Preferesc no contestar	2 4,3%	2 7,4%	17 12,9%	2 6,1%	23 9,6%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	64,870				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,000				

En aquest cas s'identifica una patró diferenciat significatiu entre els diversos ambients i la disposició del que guanyen (Chi quadrat 64,870; $p < 0,05$). Una gran part de les PEP a carrer (83,0%) i a pis (57,6%) es queden amb tots els diners que guanyen. Per altra banda, poc més de la meitat de les PEP a cita per telèfon amb desplaçament donen tot el que guanyen a altres persones (54,5%). Això denota altres agents implicats en l'activitat. Cal aprofundir més en aquesta qüestió, amb altres informacions, per tal de confirmar que són víctimes de tracta, a partir per exemple de les amenaces que es consideren a continuació (Taula 3.34).

Més de la meitat de les enquestades (51,9%) afirma haver-se sentit amenaçada i/o en perill en la prostitució, i és que els ambients on s'exerceix no són aliens a les violències patriarcals traduïdes en violències físiques, emocionals i socials (expropiació de recursos i aïllament, per exemple). No obstant això, no apareix un patró característic diferenciat entre els diversos ambients (Chi quadrat 9,935; $p > 0,05$), ja que a tots ells hi ha una forta presència de les amenaces, amb certes diferències però estadísticament no significatives (Taula 3.34).

La perillositat està una mica més associada a ambients de carrer (66,0% l'han experimentada) on es pateixen més violències masculistes (Fundació Surt, 2014). Que aquest destaquí per sobre dels altres, pot estar relacionat amb la seva exposició a l'espai públic i les violències implícites que se sumen als comportaments masculistes propis de la prostitució, com ara l'apofòbia, les modalitats de violència de gènere extrema o el racisme. Segons diversos estudis, la violència rebuda és fruit de la interacció amb els prostituïdors i la resta de la societat (transseünts, per ex.) (Arella et al., 2007; Moreira i Monteiro, 2012). Ara bé, cal no deixar de banda la violència institucional com un altre focus d'amenaça i agressió en la seva quotidianitat.

En qualsevol cas, també s'observa un nivell molt alt de violència en l'ambient de cites i desplaçaments, amb un 54,5% de les PEP que l'han experimentat. Les sortides impliquen una elevada incertesa sobre l'espai on tendran relació amb el prostituïdor, de tal manera que augmenta l'estrès i també la possibilitat de rebre maltractaments, sense possible defensa per part de les companyes o d'altres persones.

Taula 3.34. T'has sentit amenaçada i / o en perill? Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Sí	31 66,0%	12 44,4%	63 47,7%	18 54,5%	124 51,9%
No	11 23,4%	12 44,4%	56 42,4%	12 36,4%	91 38,1%
Depèn	3 6,4%	1 3,7%	2 1,5%	1 3,0%	7 2,9%
Nc	2 4,3%	2 7,4%	11 8,3%	2 6,1%	17 7,1%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>					9,935
<i>Significació (bilateral)</i>					0,356

Al marge de l'estrès que representen les amenaces i la violència, hi ha altres fonts d'ansietat i estrès. A la Taula 3.35 s'observa com les inquietuds que apareixen amb més força (>60%) són:

- Infeccions (75,7%)
- Trencament del condó (70,7%)
- Contagi per VIH (68,2%)
- Violència i/o agressions del "client" (67,4%)
- Prostituidors sota l'efecte de l'alcohol i/o drogues (63,6%)
- Prostituidors no volen utilitzar condó (60,3%)

Amb aquestes dades es confirma la presència de la violència directa, al marge de l'exploració sexual que afecta totes les PEP, però també de les altres maneres d'expressar la violència: infeccions, pressió per evitar l'ús del condó, etc.

El nivell de violència que representen totes aquestes fonts d'inquietud és molt alt, per la intensitat de l'amenaça i per l'elevat percentatge de dones afectades.

Taula 3.35. Quins fets vinculats amb aquesta situació et creen inquietud? Segons ambient

Respostes no excloents	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Infeccions	32 68,1%	23 85,2%	98 74,2%	28 84,8%	181 75,7%
Contagi VIH	34 72,3%	19 70,4%	89 67,4%	21 63,6%	163 68,2%
Covid-19	23 48,9%	10 37,0%	80 60,6%	18 54,5%	131 54,8%
Que el condó es rompi	36 76,6%	20 74,1%	86 65,2%	27 81,8%	169 70,7%
Que el prostituïdor no vulgui utilitzar condó	26 55,3%	13 48,1%	80 60,6%	25 75,8%	144 60,3%
Violència i/o agressions del "client"	33 70,2%	16 59,3%	84 63,6%	28 84,8%	161 67,4%
"Clients" sota l'efecte de l'alcohol i/ o drogues	23 48,9%	15 55,6%	88 66,7%	26 78,8%	152 63,6%
Peticions desagradables	22 46,8%	15 55,6%	79 59,8%	24 72,7%	140 58,6%
Que la meva família ho sàpiga	19 40,4%	20 74,1%	64 48,5%	19 57,6%	122 51,0%
Altres	2 4,3%	1 3,7%	6 4,5%	3 9,1%	12 5,0%
Ns/Nc	2 4,3%	2 7,4%	12 9,1%	2 6,1%	13 5,4%
Total	47 49,0%	27 51,9%	132 51,6%	33 63,5%	239 52,4

Bona part de la violència té relació amb la seguretat de la PEP: anticonceptius de barrera, infeccions, etc. Diversos estudis confirmen que la utilització de preservatiu està generalitzada, però també, amb una certa freqüència, aquest es pot rompre, fet que augmenta la possibilitat d'infecció i altres conseqüències (l'embaràs o la seva interrupció, per exemple) (Corbalán, 2012). Aquest problema també genera inquietud perquè les dones que tenen parella estable poden no estar utilitzant preservatiu amb ella. Aquest fet juntament amb la possibilitat d'estar amagant aquesta activitat a la família o parella pot augmentar els nivells d'ansietat i d'estrès (Belza et al., 2004).

Segons expliquen Meneses et al.(2015), les necessitats de les víctimes es divideixen en dos grups: les que perceben els professionals (ONG, la majoria) i les que elles posen de relleu, prioritàriament en relació a la seva vida i el dia a dia. A la Taula 3.35 hi podria haver una coincidència important entre les necessitats identificades per les professionals i per les PEP. Segons el resultat de la taula, queda de manifest que la seva salut, poder protegir-se d'infeccions i contagis, i la integritat física es troben per damunt de la resta d'inquietuds. Tot i que el Covid-19 ha afectat a l'entrada de diners, pareix que a nivell de salut, aquesta opció és la penúltima preocupació (54,8%), per sobre de l'anonimat enfront de les famílies (51,0%).

A tots els ambients, el nivell d'inseguretat és molt elevat. De fet, les respostes mostren un nivell d'inquietud i d'amenaça en tots els ambients, que permet caracteritzar les situacions de prostitució com a molt perilloses. Si param atenció per ambients es veu com:

- Al carrer el trencament del preservatiu és la primera amenaça (76,6%), seguida del contagi VIH (72,3%) i de la violència i/o agressions del "client" (70,2%).
- Tant a club com a pis i a la cita telefònica, la primera preocupació són les infeccions (85,2%, 74,2% i 84,8% respectivament).
- Al club li segueixen, per ordre d'importància, el trencament del preservatiu i l'anonimat enfront de la família com a segona opció (74,1%), amb el mateix nivell de preocupació. Com a tercera opció, hi apareix el contagi per VIH (70,4%). Aquesta és també la segona opció de pisos (67,4%), seguida del "clients" sota l'efecte de l'alcohol i/o drogues (66,7%).
- A les cites telefòniques, a més de les infeccions, ocupa també el primer lloc com a inquietud la violència exercida pel "client" (84,8%). La segona inquietud és el trencament del condó (81,8%) i, finalment, la tercera són els "clients" sota els efectes de l'alcohol i/o drogues (78,8%).

Cal tenir en compte que molts "clients" ofereixen més diners per tenir relacions sexuals sense preservatiu (Oso, 2002). Si estan sota els efectes de l'alcohol o altres drogues, la situació pot ser més difícil de controlar, augmentant el risc i les peticions desagradables (58,6%). La preocupació al voltant de les infeccions o el contagi de VIH està molt relacionada amb l'estigma social. Un element que encara roman poc visible és la salut oral de les PEP (Vásquez et al., 2016). Cal abordar la salut d'aquest col·lectiu especialment vulnerable des d'una perspectiva biopsicosocial (Amaya et al., 2005). En el següent capítol es fa justament aquest tractament.

Per tal de concretar les característiques i dimensions del maltractament, se n'han analitzat tres modalitats: el maltractament físic (Taula 3.36), el maltractament psicològic (Taula 3.37) i l'abús sexual i la violació (Taula 3.38). Els resultats permeten confirmar la interpretació que la prostitució és una activitat extremadament violenta.

Pel que fa al maltractament físic (Taula 3.36), és confirma que durant l'últim any, un 35,2% de les PEP han patit aquest tipus de maltractament. El més freqüent és l'exercit per part del "client", del prostituïdor, amb un 27,2% de persones.

Les PEP de carrer han patit maltractament físic per part del "client" o del prostituïdor en un 48,9%. Les PEP de cita telefònica l'han patit en un 42,4% dels casos. La resta d'ambients presenten situacions més moderades de violència física exercida pels prostituïdors (clubs: 7,4% i pis; 19,7%). Es pot concloure que la violència física es molt present en les situacions de més precarietat de les dones (carrer) i en les situacions de més ocultació i de manca de suport (cita i desplaçament), però està present en els quatre ambients. Cal destacar, a més, el percentatge "d'agressions per part de persones de fora de l'àmbit de la prostitució" als clubs. És cert que es tracta d'un percentatge rellevant, però en nombres absoluts la dada es pot relativitzar. En qualsevol cas, es tracta d'una situació repetida que es pot relacionar amb les característiques dels clubs, on hi ha persones diverses, acompanyants dels prostituïdors o persones relacionades amb els proxenetes.

Taula 3.36. Has patit maltractament físic durant últim any? Segons ambient

Respostes no excloents	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Sí, per part del "client" o prostituïdor	23 48,9%	2 7,4%	26 19,7%	14 42,4%	65 27,2%
Sí, per part de qualque cap	5 10,6%		4 3,0%	1 3,0%	10 4,2%
Sí, per part de la meva parella o ex parella	4 8,5%	1 3,7%	16 12,1%	6 18,2%	27 11,3%
Sí, per part d'altres persones fora de l'àmbit de la prostitució	4 8,5%	4 14,8%	4 3,0%	3 9,1%	15 6,3%
No	20 42,6%	20 74,1%	82 62,1%	15 45,5%	137 57,3%
Preferesc no contestar	3 6,4%	2 7,4%	11 8,3%	2 6,1%	18 7,5%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%

Pel que fa al maltractament psicològic experimentat al llarg del darrer any (Taula 3.37), el 51,9% de les PEP l'han experimentat, amb un protagonisme especial també per part dels "clients" o prostituïdors en aquesta experiència de maltractament, en un 34,7% de les dones. Patir maltractament psicològic és més habitual que patir maltractament físic, en el cas de les dones en situació de prostitució (Fernández, 2012).

Les PEP de carrer afirmen haver-lo patit per part de “clients” o prostituïdors (55,3%). Ara bé, a la resta d'ambients també l'han patit per part dels prostituïdors: club (22,2%), pis (31,1%) i cita per telèfon amb desplaçament (30,3%). Aquestes dades estan molt relacionades a les de la taula anterior (3.36). Les violències, tant físiques com psicològiques estan íntimament lligades a codis de carrer -street codes- (Stalans i Finn, 2019) i a la impunitat que ofereix la deslocalització a pisos i als desplaçaments.

S'ha de tenir present que les respostes no són excloents, de tal manera que la violència física, psicològica o sexual es pot haver patit per part de diversos agressors: prostituïdors, proxenetes o caps de l'organització, parelles o exparelles, i també per part de persones de fora de l'àmbit de la prostitució.

També cal tenir present que en els tres tipus de maltractaments hi ha PEP que prefereixen no contestar, sigui per l'impacte que té sobre elles recordar aquestes experiències, per sentir-se humiliades per haver-ho de reconèixer davant d'altres persones o per altres motius. No es pot descartar que es tracti de persones que han tingut experiències de maltractament i les oculten per a evitar una segona victimització.

Taula 3.37. Has patit maltractament psicològic durant últim any? Segons ambient

Respostes no excloents	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Sí, per part del “client” o prostituïdor	26 55,3%	6 22,2%	41 31,1%	10 30,3%	83 34,7%
Sí, per part de qualche cap	5 10,6%	4 14,8%	9 6,8%	4 12,1%	22 9,2%
Sí, per part de la meva parella o ex parella	5 10,6%	4 14,8%	21 15,9%	8 24,2%	38 15,9%
Sí, per part d'altres persones fora de l'àmbit de la prostitució	6 12,8%	4 14,8%	12 9,1%	6 18,2%	28 11,7%
No	10 21,3%	12 44,4%	52 39,4%	15 45,5%	89 37,2%
Prefereixo no contestar	4 8,5%	3 11,1%	18 13,6%	1 3,0%	26 10,9%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%

En relació a haver patit abús sexual durant l'últim any (Taula 3.38), l'experiència afecta menys PEP, però d'una manera molt extrema, ja que un 20,9% l'admet, amb un protagonisme especial una altra vegada dels prostituïdors: el 17,2% l'han patit a mans d'ells. L'abús sexual és comú a tots els ambients, però no de la mateix manera. Destaca l'alt percentatge de les PEP de carrer que afirmen haver patit abusos sexuals o violacions per part de “clients” o prostituïdors (38,3%), seguides de les PEP que fan desplaçaments (18,2%), també agredides per prostituïdors.

Taula 3.38. Has patit abús sexual o violació durant últim any? Segons ambient

Respostes no excloents	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Sí, per part del "client" o prostituïdor	16 34,0%	3 11,1%	16 12,1%	6 18,2%	41 17,2%
Sí, per part de qualque cap		1 3,7%	2 1,5%		3 1,3%
Sí, per part de la meva parella o ex parella		1 3,7%	6 4,5%		7 2,9%
Sí, per part d'altres persones fora de l'àmbit de la prostitució	5 10,6%	3 11,1%		2 6,1%	10 4,2%
No	24 51,1%	18 66,7%	96 72,7%	24 72,7%	162 67,8%
Prefereixo no contestar	5 10,6%	4 14,8%	17 12,9%	1 3,0%	27 11,3%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%

3.4.5. Abandonar la situació de prostitució

Una de les preguntes que varen ser realitzades a les dones en situació de prostitució és si voldrien deixar d'estar en aquesta situació. Del total, només el 1,7% va contestar que no; el 87,4% va contestar que sí, i el 10,9% no va respondre a aquesta pregunta. Respecte a les dones en situació de prostitució per mitjà de cites per telèfon i desplaçament, el 90,9% volia deixar d'estar en aquesta situació i el 9,1% no va respondre a aquesta pregunta. Cap d'elles va dir que no volgués deixar aquesta situació. Mentre que les dones que estan en situació de prostitució a pisos, el 87,9%, volia deixar d'estar-hi, el 1,5% no; el 10,6% no va respondre a aquesta pregunta. Respecte a les dones que estan en situació de prostitució en clubs, el 81,5% volia deixar d'estar-hi i el 18,5% no va respondre a aquesta pregunta. Cap d'elles va dir que no volgués deixar aquesta situació. Finalment, les dones que estan en situació de prostitució en carrer, el 87,2% volia deixar d'estar-hi; el 4,3%, no i el 8,5% no va respondre.

Taula 3.39. T'agradaria deixar la prostitució? Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Sí	41 87,2%	22 81,5%	116 87,9%	30 90,9%	209 87,4%
No	2 4,3%	0 0,0%	2 1,5%	0 0,0%	4 1,7%
Ns/Nc	4 8,5%	5 18,5%	14 10,6%	3 9,1%	26 10,9%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,00%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	4,851				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,563				

De les 209 dones que varen respondre que volien deixar d'estar en situació de prostitució, 196 hi continuaven i 13 havien aconseguit abandonar-la.

80 dones varen expressar en les seves respostes que voldrien fer qualsevol cosa que els permetés deixar d'estar en situació de prostitució. D'aquestes 80 dones, 51 varen dir que els aniria bé qualsevol feina, sense especificar quina. Entre aquestes respostes, es troben algunes com "me gustaría dedicarme a cualquier actividad que no fuera esto", "me gustaría trabajar en cualquier cosa", "cualquier cosa, la prostitución me da mucho miedo" o "dadme un trabajo". D'aquestes 80 dones, 16 varen expressar que els agradaria tenir qualsevol feina que fos "normal", "digne" o "decent", oposant aquests qualificatius a la prostitució. 7 da'aquestes 80 dones varen afirmar que els agradaria fer qualsevol altra cosa i varen proposar diverses alternatives. Entre aquestes respostes, es troben algunes com "otro trabajo que no sea eso, hago lo que sea, limpiar, cocinar, cuidar niños..." o "dedicarme a la hostelería, limpieza o lo que fuera posible". Les sis restants varen dir que voldrien fer qualsevol cosa que els permetés abandonar la situació de prostitució, però expressant les dificultats a les quals haurien d'enfrontar-se: "es difícil por los papeles", "no hay trabajos para mí que no sean una porquería" o "no hay trabajo" són algunes d'aquestes dificultats.

22 dones varen respondre que els agradaria treballar en algun lloc relacionat amb l'hostaleria. D'aquestes 22, 7 dones varen especificar que els agradaria ser cambres i 3, que els agradaria treballar en cuina. Les altres 12 varen indicar ambdós llocs indistintament.

7 dones varen afirmar que els agradaria trobar treballs de netejadores o cambres de pisos; 7, que els agradaria dedicar-se a fer treballs de cures de persones majors o de nins i nines; 6, que els agradaria trobar treballs de netejadora o cuidadora indistintament.

6 dones varen afirmar que els agradaria treballar com a estilistes o en centres d'estètica; 6, que els agradaria dedicar-se a la perruqueria; 6 més, que els agradaria treballar en algun comerç, per exemple, de dependents; 2, que els agradaria treballar amb nins o nines. Tres dones varen assenyalar treballs vinculats amb l'àmbit social: treballadora social, integració social i treball amb víctimes de violència de gènere.

18 dones varen expressar que els agradaria muntar els seus propis negocis: obrir un centre de perruqueria, un centre d'estètica, un saló de bellesa, un comerç, una botiga de roba, un SPA, un restaurant i un bar varen ser alguns dels negocis assenyalats. D'entre aquestes divuit dones, tres feien referència específicament a ser autònomes, independents i a no tenir caps.

13 dones varen assenyalar un altre tipus de treballs: "treballar com a arquitecta", "en una cosa relacionada amb el periodisme", "ser auxiliar d'infermeria", "dedicar-me a les arts escèniques", "treballar en atenció al client", "en una oficina o fer classes", "ser hostessa" o "profesional de la salut" varen ser algunes d'aquestes respostes.

5 dones varen expressar que els agradaria recuperar les professions a les quals s'havien dedicat abans de venir a Espanya: "exercir la meva professió de professora", "en una fàbrica, com feia abans" o "treballar en el que vaig estudiar: disseny interior" varen ser algunes d'aquestes respostes.

9 dones varen afirmar que voldrien estudiar: “acabar els meus estudis de tècnic d’infermeria i poder exercir-ne”, “acabar la carrera universitària i treballar lliurement”, “acabar la carrera de dret i exercir la meva professió d’advocada penal” o “estudiar atenció al client o negocis internacionals” varen ser algunes d’aquestes respostes.

4 dones varen expressar que els agradaria tenir un canvi de vida vinculat a la seva situació familiar o de parella: dur les seves famílies del seu país d’origen, dedicar-se als seus fills o filles, casar-se... Dues dones varen expressar que els agradaria viatjar.

De les 209 dones que varen respondre que volien deixar d’estar en situació de prostitució, 13 havien aconseguit abandonar-la. D’aquestes tretze, 7 varen expressar que els agradaria dedicar-se a diferents treballs: “arreglar la meva documentació i treballar en un negoci propi”, “treballar com a cuidadora”, “treballar en la neteja” o en “qualsevol treball normal” varen ser algunes d’aquestes respostes.

3.4.6. Risc social de les persones en situació de prostitució. Dispersió en pisos, contactes a internet

Internet és una altra forma de poder accedir a la prostitució (IBD, 2019). Així, s’ha realitzat un anàlisi per conèixer les modalitats d’aquest tipus d’anuncis, a més de les característiques sociodemogràfiques de les persones que hi apareixen. Per una altra banda, també s’ha analitzat quins són els riscos socials i per a la salut, segons la informació que aporten en els anuncis.

Per dur a terme aquesta investigació es va realitzar la selecció d’una mostra d’anuncis de pàgines web de contactes. Aquesta selecció es va realitzar en un període determinat: entre el mes de maig i juny de 2020. Respecte a la dimensió de la mostra, aquesta està determinada per 515 anuncis analitzats. Les fonts d’informació seleccionades i utilitzades són:

- <https://www.nuevoloco.com/anuncioseroticos/islasbaleares/>
- <https://www.mundosexanuncio.com/escorts-y-putasen-baleares>
- <https://www.slumi.com/escorts/palmamallorca>
- <https://www.pasion.com/contactosmujeres-en-baleares/>
- <https://www.mileroticos.com/escorts/islasbaleares/>
- <http://www.destacamos.com/localidad-Mallorca/listings.html>
- <https://es.skokka.com/escorts/mallorca/>
- <https://es.adultguia.com/>
- <https://www.mallorca69.com/>
- <https://www.sustitutas.es/escorts-y-putasen-mallorca>

El procediment de selecció dels anuncis es va fer de manera sistemàtica, a partir d’una recerca genèrica a cercadors d’internet i a les agències d’anuncis. A partir d’aquestes recerques es va realitzar una selecció dels anuncis i ofertes adequats, amb un resultat de 565. Per registrar les dades dels anuncis, es va utilitzar el paquet estadístic *SPSS*. Mitjançant aquest *software* se’n va fer una filtració. No es varen fer telefonades de control de les dades, encara que es va

realitzar una filtració mitjançant la repetició de l'oferta, amb un resultat de 515 anuncis. Finalment, es va fer l'anàlisi de les dades mitjançant el paquet estadístic SPSS d'aquests anuncis. Les variables utilitzades i destacades per fer l'anàlisi són: descriptives de l'anunci, descriptives de les dones, caracterització de les pràctiques de risc i caracterització general de l'oferta.

Respecte al resultat, primerament, es mostren les dades sociodemogràfiques dels anuncis analitzats. Respecte a la localització dels contactes d'aquests anuncis a les Illes Balears, com es pot observar a la Taula 3.40, la majoria de les persones que es troben en situació de prostitució fan l'oferta a Mallorca i a Eivissa principalment.

Taula 3.40. Localització del contacte a les Balears

	Nombre	%
Mallorca	336	65,2
Menorca	36	7,0
Eivissa	113	21,9
Formentera	8	1,6
IB	9	1,7
Mallorca i Eivissa	12	2,3
Mallorca i Formentera	1	0,2
Total	515	100,0

L'origen d'aquestes persones és majoritàriament estrangera, principalment de països llatinoamericans, encara que l'estat espanyol és la segona nacionalitat que apareix en els anuncis (veure Taula 3.41).

Taula 3.41. Origen (grans àrees)

	Nombre	%
Estat espanyol	115	22,3
Europa de l'Est (no UE)	31	6,0
Llatinoamèrica	128	24,9
Àsia	11	2,1
Unió Europea 28	12	2,3
Àfrica	5	1,0
No hi consta	213	41,4
Total	515	100,0

Taula 3.42. Origen (Estat espanyol-Estranger)

	Nombre	%
Espanyoles	117	22,7
Estrangeres	182	35,3
No hi consta	216	41,9
Total	515	100,0

Finalment, el grup d'edat de 18 a 29 anys és el més destacable, ja que representa més de la meitat del total d'anuncis analitzats (veure Taula 3.43).

Taula 3.43. Edat

	Nombre	%
De 18 a 29 anys	299	58,1
De 30 a 39 anys	78	15,1
40 o més anys	52	10,1
No hi consta	86	16,7
Total	515	100,0

Quant a les diferents característiques dels anuncis, la gran majoria són personalitzats, és a dir, utilitzen un format en primera persona per dirigir-se al prostituïdor (veure Taula 3.44). A més, encara que són majoritàries les fotografies encobertes utilitzades en aquests anuncis, es destaca que unes 126 dones i joves mostren totalment la cara i poden ser reconegudes (veure Taula 3.46). Respecte al preu dels "serveis" de les dones i joves en prostitució, el major nombre d'anuncis no determina el seu preu, mentre que el grup de preus que és majoritari és "més de 100€" (veure Taula 3.45). Finalment, s'ha de destacar que la tipologia més utilitzada de les dones i joves que apareixen en aquests anuncis per trobar-se amb els prostituïdors són pisos i sortides, seguidament de pisos particulars (veure Taula 3.47).

Taula 3.44. Anuncis en primera persona

	Nombre	%
Sí	435	84,5
No	80	15,5
Total	515	100,0

Taula 3.45. Preus dels "serveis"

	Nombre	%
30€ o menys	17	3,3
De 31 a 50€	36	7,0
De 51 a 100€	71	13,8
Més de 100€	87	16,9
No hi consta	304	59,0
Total	515	100,0

Taula 3.46. Característiques de les fotografies

	Nombre	%
Encobertes	363	70,5
Descobertes	126	24,5
No reals	10	1,9
Descobertes i no reals	8	1,6
No definida	8	1,6
Total	515	100,0

Taula 3.47. Lloc de l'encontre

	Nombre	%
Clubs o locals amb nom comercial	7	1,4
Pis particular	141	27,4
Sortides	36	7,0
Altres diversos	11	2,1
Pis i sortides	224	43,5
No ho especifica	96	18,6
Total	515	100,0

Per últim, és important analitzar també les dades relacionades amb la salut de les dones i joves que es troben en aquests anuncis. El nivell de risc més destacat de les dades analitzades és molt alt, ja que en el anuncis determinen quin tipus de pràctiques i “serveis” realitzen. En aquest sentit, els majoritaris són els que duen a terme tres o més pràctiques que es caracteritzen com a pràctiques de risc (veure Taula 3.48). A més, el nivell de risc mitjà i alt també el presenten un nombre elevat d'anuncis. Així, de tots els analitzats, 427 persones de 515 realitzen com a mínim una pràctica de risc.

Taula 3.48. Nivell de risc

	Nombre	%
BAIX (sense pràctiques de risc)	88	17,1
MIG (una pràctica de risc)	37	7,2
ALT (dues pràctiques de risc)	51	9,9
MOLT ALT (tres o més pràctiques de risc)	339	65,8
Total	515	100,0

Per altra banda, existeix una relació entre el nivell de risc i les pràctiques de risc realitzades. Segons es pot observar a la Taula 3.49, el nombre de pràctiques de risc que es realitzen són molt més altes quan el nivell de risc és “MOLT ALT” (tres o més pràctiques de risc). A més, les pràctiques més utilitzades a nivell general i més relacionades amb el nivell de risc “MOLT ALT” són “francès natural”, altres i francès-sexe oral, respectivament.

Pel que fa a les pràctiques realitzades segons l'edat, s'observa que les dones i joves en situació de prostitució que tenen entre 18 i 29 anys són les que duen a terme més pràctiques de risc respecte a altres grups d'edats. En canvi, el grup d'edat de 40 anys o més són les que menys pràctiques de risc sexual realitzen. A més, també practiquen en major mesura el francès natural, altres i francès-sexe oral, respectivament (veure Taula 3.50.). Finalment, respecte a l'origen d'aquestes persones, les joves i dones estrangeres realitzen més pràctiques de risc que les espanyoles i, una altra vegada, les pràctiques més realitzades respectivament són francès natural, altres i francès-sexe oral (veure Taula 3.51).

Taula 3.50. Pràctiques de risc segons l'edat

	Grup d'edat				Total
	18 a 29	30 a 39	40 o més	No consta	
Petons amb llengua	115 38,5%	25 32,1%	14 26,9%	31 36,0%	185 35,9%
Francès - Sexe oral	155 51,8%	44 56,4%	24 46,2%	46 53,5%	269 52,2%
Francès natural	199 66,6%	57 73,1%	33 63,5%	59 68,6%	348 67,6%
<i>Gola profunda</i>	117 39,1%	31 39,7%	11 21,2%	22 25,6%	181 35,1%
Sexe anal - grec	98 32,8%	26 33,3%	14 26,9%	29 33,7%	167 32,4%
<i>Petó negro</i>	61 20,4%	18 23,1%	13 25,0%	18 20,9%	110 21,4%
Massatge	165 55,2%	34 43,6%	19 36,5%	48 55,8%	266 51,7%
Masturbació - "cubana"	68 22,7%	19 24,4%	10 19,2%	18 20,9%	115 22,3%
Sortides	143 47,8%	26 33,3%	21 40,4%	41 47,7%	231 44,9%
Altres (sado, lèsbic, trios, etc.)	196 65,6%	39 50,0%	23 44,2%	56 65,1%	314 61,0%
No consta (oferta genèrica)	72 24,1%	25 32,1%	18 34,6%	20 23,3%	135 26,2%
Total	299 100,0%	78 100,0%	52 100,0%	86 100,0%	515 100,0%

Taula 3.51. Pràctiques de risc segons l'origen

	Origen (grans àrees: Estat espanyol-Estranger)			Total
	Espanyoles	Estrangeres	No consta	
Petons amb llengua	44 37,6%	79 43,4%	62 28,7%	185 35,9%
Francès-Sexe oral	61 52,1%	110 60,4%	98 45,4%	269 52,2%
Francès natural	81 69,2%	138 75,8%	129 59,7%	348 67,6%
<i>Gola profunda</i>	46 39,3%	78 42,9%	57 26,4%	181 35,1%
Sexe anal-grec	32 27,4%	76 41,8%	59 27,3%	167 32,4%
<i>Petó negro</i>	33 28,2%	47 25,8%	30 13,9%	110 21,4%
Massatge	74 63,2%	108 59,3%	84 38,9%	266 51,7%
Masturbació-"cubana"	25 21,4%	54 29,7%	36 16,7%	115 22,3%
Sortides	55 47,0%	105 57,7%	71 32,9%	231 44,9%
Altres (sado, lèsbic, trios, etc.)	67 57,3%	131 72,0%	116 53,7%	314 61,0%
No consta (oferta genèrica)	28 23,9%	37 20,3%	70 32,4%	135 26,2%
Total	117 100,0%	182 100,0%	216 100,0%	515 100,0%

Els anuncis analitzats a les diferents pàgines web que els distribueixen, mostren un perfil de les persones que es troben en situació de prostitució deslocalitzada, caracteritzades majoritàriament com a estrangeres i joves (entre 18 i 29 anys). Encara que la majoria siguin estrangeres, també hi ha un gran nombre de dones espanyoles. Cal destacar que en aquests anuncis quasi no hi ha presència de joves i dones africanes, però si que existeixen dades que confirmen que XADPEP ha atès unes 311 persones en situació de prostitució africanes (XADPEP, 2019).

A banda d'això, les dades quant a la localització mostren que la gran majoria de les persones dels anuncis es troben a Mallorca i a Eivissa. La raó podria ser que aquestes illes estan estretament lligades al model turístic. A més, hi ha un augment de la prostitució a Eivissa des de 2019 (IBD, 2019).

Respecte als aspectes de risc social, hi ha una gran quantitat d'anuncis que mostren fotografies amb les cares totalment visibles. D'aquesta manera, l'estigma social d'aquestes persones pot augmentar, ja que poden ser reconegudes. Per una altra banda, també hi ha perill a la sobreexposició, ja que moltes de les joves i dones que apareixen en aquests anuncis efec-

tuen desplaçaments, sortides a domicilis o es troben amb el prostituïdor en punts de contacte desconeguts. A més, les dades mostren que la segona tipologia per trobar-se amb els prostituïdors són els pisos particulars. L'IBD (2019) exposa que hi ha un moviment en augment que dur les joves i dones en situació de prostitució a pisos particular. Aquesta pot ser una raó per la qual sigui aquesta la segona manera més freqüent de trobada. Aquests pisos tenen un risc més elevat, ja que les joves i dones en situació de prostitució poden patir abusos i violència a causa que són habitatges amb dificultats d'accés (IBD, 2019).

Finalment, quant al risc que existeix en relació a la salut, hi ha una elevada presència d'anuncis amb ofertes de pràctiques qualificades com a pràctiques de risc. A més, hi ha una elevada presència de joves i dones que realitzen tres o més pràctiques d'aquest tipus, tenint un nivell molt alt de risc. Analitzant tots els nivells de risc, es troba que, dels 515 anuncis, 427 ofereixen com a mínim una pràctica de risc. Per una altre costat, aquest tipus de pràctiques tenen molta més presència en edats més joves; és a dir, entre els 18 i els 29 anys. També s'ha de destacar que dels tres grups d'edats, les persones més majors són les que menys pràctiques de risc realitzen (40 anys o més). Per acabar, existeix un major nombre de pràctiques de risc realitzades per joves i dones estrangeres, encara que hi ha també un major nombre d'anuncis de persones estrangeres.

3.4.7. Situacions de prostitució deslocalitzada

El màxim nivell de deslocalització es dona en el cas de les "agències d'acompanyants de luxe". En la recerca realitzada, s'han identificat un total de 65 webs d'aquest tipus que prostituteixen dones a les Illes Balears. D'elles, el 21,5% empren un protocol *http*, és a dir, sense seguretat garantida, i el 78,5% empren un protocol *https*, és a dir, amb seguretat garantida. El protocol emprat és rellevant de cara a protegir l'anonimat i la seguretat dels homes prostituïdors. Així, d'aquestes "agències d'acompanyants de luxe", el 78,5% garanteixen l'anonimat als homes que prostituteixen dones.

Taula 3.52. Nivell de seguretat del protocol de comunicació de les WEB

	Núm.	%
Sense seguretat (<i>http</i>)	14	21,5
Amb seguretat garantida (<i>https</i>)	51	78,5
Total	65	100,0

A quina mena d'homes prostituïdors va dirigit aquest tipus de prostitució?

Del total de les webs d'agències que han estat analitzades, la gran majoria està disponible en diversos idiomes: el 81,5% estan disponible en castellà; el 76,9% en anglès; el 36,9% en alemany; el 16,9% en francès; el 15,4% en italià i el 6,2% en rus. D'entre les webs d'agències que no garanteixen la seguretat del prostituïdor, el 85,7% estan escrites en castellà, el 71,4% en anglès, el 50% en alemany, el 21,4% en francès i el 14,3% en rus. D'entre les webs d'agències que garanteixen la seguretat del prostituïdor, el 80,4% estan escrites en castellà, el 78,4% en

anglès, el 33,3% en alemany, el 19,6% en italià, el 15,7% en francès i el 3,9% en rus. Aquestes dades permeten concloure que aquest tipus de prostitució que es promociona com “de luxe” no està dirigida únicament a homes prostituïdors espanyols, sinó també a homes d'altres nacionalitats, és a dir, a estrangers que prostitueixen dones a les Illes Balears.

Taula 3.53. Idiomes en els quals es gestiona la pàgina, segons nivell de seguretat del protocol de comunicació

Opcions no excloents	Nivell de seguretat del protocol de comunicació		Total
	Sense seguretat (http)	Seguretat garantida (https)	
Espanyol	12 85,7%	41 80,4%	53 81,5%
Anglès	10 71,4%	40 78,4%	50 76,9%
Alemany	7 50,0%	17 33,3%	24 36,9%
Francès	3 21,4%	8 15,7%	11 16,9%
Italià		10 19,6%	10 15,4%
Rus	2 14,3%	2 3,9%	4 6,2%
Altres		1 2,0%	1 1,5%
Accés protegit	1 7,1%	2 3,9%	3 4,6%
Total	14 100,0%	51 100,0%	65 100,0%

En el cas de les agències, les webs de les quals no garanteixen la seguretat del prostituïdor, el 14,3% posa preus per a accedir a les dones que prostitueix. Els preus oscil·len entre els 51 i els 100 euros. En el cas de les agències, les webs que sí garanteixen la seguretat del prostituïdor, el percentatge de webs els preus dels quals per a prostituir a dones es troben en aquest rang és molt més baix, del 5,9%.

En el cas de les agències, les webs de les quals no garanteixen la seguretat del prostituïdor, el 28,6% posa preus per a accedir a les dones que prostitueix. Els preus se situen per sobre dels 100 euros. En el cas de les agències, les webs de les quals sí que garanteixen la seguretat del prostituïdor, el percentatge de webs els preus dels quals per a prostituir dones superen els 100 euros és molt més alt, del 49%.

Taula 3.54. Preu oferta (grans grups), segons nivell de seguretat del protocol de comunicació

	Nivell de seguretat del protocol de comunicació	
	Sense seguretat (http)	Seguretat garantida (https)
De 51 a 100€	2 14,3%	3 5,9%
Més de 100€	4 28,6%	25 49,0%
No hi consta	8 57,1%	23 45,1%
Total	14 100,0%	51 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	<i>2,372</i>	
<i>Significació (bilateral)</i>	<i>0,305</i>	

Així, és possible concloure que fins i tot dins de les webs de prostitució que es publiciten com a “agències d’acompanyants de luxe”, les que protegeixen i oculten el prostituïdor en major mesura, garantint el seu anonim, tenen preus més alts i es promocionen com si fos per als més selectes, per als d’un nivell de “luxe” major. Algunes d’aquestes “agències” ofereixen xofer privat, seguretat privada (“guardaespatlles” que garanteixen la seguretat i privacitat dels homes mentre ells prostitueixen les dones), lloguer de viles de luxe, de cotxes de luxe, de limusines, de vaixells i fins i tot de iots i jets privats (<https://www.thegoldenmodels.com/services/?lang=es>; <http://vip-clubibiza.com/project/yate>).

Es pot interpretar que van dirigides a homes de classe alta, espanyols i estrangers, que ocupen llocs de poder en la societat i que desitgen prostituir dones en un ambient, per a ells, luxós, garantint el seu anonim com prostituïdors de dones. Així ho anuncien específicament algunes d’aquestes “agències”: “La discreció és la nostra màxima prioritat. Les *escorts vip* són reservades sovint per personalitats molt influents i conegudes. És evident en si mateix que tractam les teves dades amb el respecte necessari” (<https://ivana-models-escorts.com>).

A qui es prostitueix en aquestes agències?

En les 65 webs d’agències d’escorts o acompanyants de luxe s’han trobat un total de 2 homes, 25 dones transgènere i 1.236 dones prostituïdes.

Taula 3.55. Quantes persones s’ofereixen a les WEB estudiades

	Dones	Trans	Homes
Nombre de WEB	47	4	1
No es pot determinar	18	61	64
Mitjana	26,30	6,25	2,00
Mediana	17,00	5,00	2,00
Moda	9	1	2
Desv. Est.	30,905	6,397	
Mínim	1	1	2
Màxim	180	14	2
Total estimat a les WEB que si es pot determinar	1.236	25	2

La gran majoria d'aquestes "agències" prostitueixen dones de diverses procedències i nacionalitats. El "racisme sexualitzat" (Ranea, 2016, p.18), que és habitual entre els homes que prostitueixen dones, és present en aquesta mena de webs, en què l'home pot triar les característiques ètniques i la nacionalitat amb els estereotips que més s'adaptin als seus desitjos. El 87,9% d'aquestes webs prostitueixen dones de Llatinoamèrica; el 82,8% són dones espanyoles; el 56,9%, dones d'altres països de la Unió Europea; el 51,7%, dones d'Europa de l'Est i el 5,2%, dones d'Àsia.

Taula 3.56.. Origen (grans àrees), segons nivell de seguretat del protocol de comunicació

Opcions no excloents (inclou persones identificades segons origen)	Nivell de seguretat del protocol de comunicació	
	Sense seguretat (http)	Seguretat garantida (https)
Estat espanyol	9 75,0%	39 84,8%
Europa de l'Est (no UE)	5 41,7%	25 54,3%
Llatinoamèrica	11 91,7%	40 87,0%
Àsia	2 16,7%	1 2,2%
Unió Europea 28	6 50,0%	27 58,7%
No hi consta	1 8,3%	

Quant a les edats, el 72,3% d'aquestes agències prostitueixen dones d'entre 18 i 29 anys; el 1,5%, d'entre 30 i 39 anys; el 1,5%, de 40 anys o més i el 15,4%, dones de diverses edats.

Taula 3.57. Grup d'edat, segons nivell de seguretat del protocol de comunicació

	Nivell de seguretat del protocol de comunicació		Total
	Sense seguretat (http)	Seguretat garantida (https)	
De 18 a 29 anys	9 64,3%	38 74,5%	47 72,3%
De 30 a 39 anys	0 0,0%	1 2,0%	1 1,5%
40 o anys o més	0 0,0%	1 2,0%	1 1,5%
De diverses edats	2 14,3%	8 15,7%	10 15,4%
No hi consta o sense accés	3 21,4%	3 5,9%	6 9,2%
Total	14 100,0%	51 100,0%	65 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	4,521		
<i>Significació (bilateral)</i>	0,340		

Així, el perfil de les persones a les quals es prostitueix en aquesta mena d'agències és el de dones, en la seva majoria menors de 29 anys i de diferents procedències.

De la proposta explícita de pràctiques de risc a l'ocultació de les pràctiques prostitucionals

En aquesta mena de pàgines web d'agències, s'han identificat dues estratègies diferents respecte a les pràctiques que succeeixen en contextos prostitucionals. La primera n'és l'expressió més clara i directa, fins i tot encara que siguin pràctiques de risc. Així, el 54,9% de les pàgines que garanteixen la seguretat del prostituïdor i el 50% de les que no ho fan, és a dir, el 53,8% del total, ofereix explícitament als homes la realització de pràctiques de risc amb les dones a les quals prostitueixen. En aquests casos, és habitual que es presenti les dones prostituïdes com a dones que gaudeixen del "sexe" i que són expertes en la realització d'aquestes pràctiques.

La segona estratègia és l'ocultació completa de qualsevol d'aquestes pràctiques que l'home prostituïdor viu com a sexuals. Algunes d'aquestes pàgines parlen d'"acompanyants de luxe" per a sopars, reunions, festes i fins i tot viatges. Recomanen als seus "clients" zones on fer turisme a les Illes Balears i, fins i tot, els restaurants més luxosos. D'aquesta manera, posen l'accent en els detalls gastronòmics que ofereix cadascun d'ells, però ometen completament qualsevol tipus de referència a les pràctiques prostitucionals que els homes viuen com a sexuals (<https://ivana-models-escorts.com/escort-mallorca>).

Així, no es presenten aquestes dones com a dones prostituïdes, ni l'activitat de prostituir-ne com un fet a través del qual els homes accedeixen als seus cossos per a satisfer els propis desitjos sexuals sense que elles ho desitgin (és a dir, exercint violència) a canvi de diners; sinó que es presenten com a dones discretes, elegants i amb classe, preparades per a acompanyar cavallers de classe alta en qualsevol mena de situació, mantenint un comportament impecable.

"Estas damas de alto nivel son elegantes y dominan de forma magistral su comportamiento para cualquier tipo de ocasión" (<https://goldenescortsibiza.com/es/>). "Las damas de la clase alta en servicios de escort, no solo son extremadamente bonitas, sino también educadas, leídas y versadas en conversaciones culturales. Más allá, ellas te ayudarán en la búsqueda de un hotel, excursiones populares, lugares de interés locales y lugares turísticos. Gracias a sus fabulosos modales, las señoritas pueden acompañarte en cualquier ocasión y actividad y también tomar parte en ella" (<https://ivana-models-escorts.com/escort-mallorca>).

El 28,6% de les pàgines que no garanteixen la seguretat del prostituïdor i el 9,8% de les que sí que ho fan, és a dir, el 13,8% del total, ometen qualsevol referència explícita a les pràctiques que els homes prostituïdors viuen com a sexuals.

Taula 3.58. Pràctiques de risc, segons nivell de seguretat del protocol de comunicació

	Nivell de seguretat del protocol de comunicació	
	Sense seguretat (http)	Seguretat garantida (https)
Sí	7 50,0%	28 54,9%
No	4 28,6%	5 9,8%
No hi consta o sense accés	3 21,4%	18 35,3%
Total	14 100,0%	51 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>		5,252
<i>Significació (bilateral)</i>		0,072

Taula 3.59. Oferta de pràctiques sexuals explícita, segons nivell de seguretat del protocol de comunicació

Opcions no excloents (inclou WEB amb qualsevol de les pràctiques identificades)	Nivell de seguretat del protocol de comunicació		Total
	Sense seguretat (http)	Seguretat garantida (https)	
Petons amb llengua	5 71,4%	24 80,0	29 78,4%
Francès - Sexe oral	3 42,9%	9 30,0%	12 32,4%
Francès natural	5 71,4%	21 70,0%	26 70,3%
<i>Gola profunda</i>	4 57,1%	13 43,3%	17 45,9%
<i>Sexe anal - grec</i>	4 57,1%	19 63,3%	23 62,2%
<i>Petó negro</i>	2 28,6%	7 23,3%	9 24,3%
Massatge	6 85,7%	27 90,0%	33 89,2%
Masturbació - "cubana"	3 42,9%	3 10,0%	6 16,2%
Sortides	5 71,4%	25 83,3%	30 81,1%
Altres (sado, lèsbic, trios, etc.)	7 100,0%	29 96,7%	36 97,3%
No consta (oferta genèrica)	1 14,3%	1 3,3%	2 5,4%
Total amb dades	7 100,0	30 100,0	37 100,0%

En les pàgines que sí que fan referència explícita a les pràctiques prostitucionals que l'home viu com a sexuals, el 78,4% ofereix als prostituïdors besades amb llengua; el 32,4%, sexe oral; el 70,3% sexe oral sense preservatiu, el 45,9%, gola profunda; el 62,2%, sexe anal; el 24,3%, petó negre; el 89,2%, massatges; el 16,2%, cubana; el 81,1%, sortides; i el 97,3%, altres tipus de pràctiques entre les quals es troben BDSM, trios, lèsbic...

Ser prostituïda és, en si mateix, no sols una pràctica de risc, sinó un tipus de violència. Sense perdre de vista aquesta perspectiva, en l'anàlisi realitzat, es varen establir quatre nivells diferents de "risc" en funció de les pràctiques que cada "agència" ofereix perquè els homes duguin a terme amb les dones a les quals prostitueixen. El nivell de "risc baix" seria aquell en què, entre les pràctiques que s'ofereixen als homes prostituïdors, no hi ha pràctiques considerades de risc. El nivell de "risc mitjà" seria aquell en què, entre aquestes pràctiques, n'hi ha una considerada de risc. El nivell de "risc alt" seria aquell en què, entre aquestes pràctiques, n'hi ha dues considerades de risc; el nivell de "risc molt alt" seria aquell en què, entre aquestes pràctiques, n'hi ha tres o més considerades de risc. D'entre les pàgines web d'agències que han estat analitzades, no hi ha cap que sigui de "risc baix" ni de "risc mitjà". Un 1,5% és de "risc alt" i un 53,8% és de "risc molt alt". En el 44,6% d'agències restant, el "nivell de risc" no va poder ser determinat perquè en els seus webs recorren a la segona estratègia esmentada; és a dir, a no fer cap mena de referència a aquest tipus de pràctiques. Això, com serà analitzat a continuació, no significa que aquestes pràctiques no hi tinguin lloc; més aviat significa que es dona per fet que l'home pot realitzar qualsevol pràctica que desitgi amb les dones a qui prostitueixi. Per això, és molt probable que en la classificació que acaba de ser esmentada poguessin ser emmarcades en la categoria de "risc molt alt".

Taula 3.60. Nivell de risc, segons nivell de seguretat del protocol de comunicació

	Nivell de seguretat del protocol de comunicació		Total
	Sense seguretat (http)	Seguretat garantida (https)	
ALT (dues pràctiques de risc)	0 0,0%	1 2,0%	1 1,5%
MOLT ALT (tres o més pràctiques de risc)	7 50,0%	28 54,9%	35 53,8%
No es pot determinar	7 50,0%	22 43,1%	29 44,6%
Total	14 100,0%	51 100,0%	65 100,00%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	0,439		
<i>Significació (bilateral)</i>	0,803		

En aquesta anàlisi, també es va determinar si alguna de les 65 agències identificades posa algun tipus de límit al que els homes prostituïdors poden fer en el seu accés als cossos de les dones a les quals prostitueixen. En el 93,8% de les pàgines no hi constava res que els homes no poguessin fer en prostituir les dones, i en el 6,2% restant, aquesta dada no va poder ser

determinada. Així, en aquest tipus de prostitució “de luxe”, les dones estan completament exposades al fet que els homes que les prostitueixen puguin satisfer qualsevol desig que ells tinguin accedint als seus cossos. Això no significa que en altres tipus de prostitució les dones no estiguin exposades, perquè finalment les situacions que es desenvolupen en contextos prostitucionals, per definició, sempre estan travessades per la desigualtat de poder, per la superioritat de poder dels homes i la vulnerabilitat de les dones. En aquest tipus de prostitució en particular, amb un pagament elevat, es dona per fet que els homes poden demanar a les dones a les quals prostitueixen que facin qualsevol cosa que ells desitgin. Així ho expliquen les pròpies webs analitzades: “el límite de hasta dónde quiere que lleguen nuestras acompañantes lo pone usted” (<https://escortsinibiza.com/>); “nuestros clientes tienen la certeza de encontrar la *crème de la crème* del mundo de las acompañantes y las putas de alto nivel en Ibiza, las cuales llevarán a cabo todos sus gustos y caprichos” (<https://goldenescortsibiza.com/es/>).

Els homes, si poden pagar-ho, poden fer qualsevol cosa que ells desitgin amb les dones a les quals prostitueixen, poden fer que elles satisfacin qualsevol dels seus “capritxos”. La vulnerabilitat i els nivells de violència a què estan exposades aquestes dones són, per tant, extrems. Amb més intensitat encara en tractar-se, en aquests casos, d’homes prostituïdors que ocupen llocs altament poderosos en les societats actuals, l’anonimat i la impunitat de les quals estan, per tant, garantits.

Taula 3.61. Diuen el que NO FAN, segons nivell de seguretat del protocol de comunicació

	Nivell de seguretat del protocol de comunicació	
	Sense seguretat (http)	Seguretat garantida (https)
No hi consta res que no es pugui fer (sense restriccions)	13 92,9%	48 94,1%
No es pot determinar	1 7,1%	3 5,9%
Total	14 100,0%	51 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	0,030	
<i>Significació (bilateral)</i>	0,862	

L'exposició de les dones

La cosificació de les dones és un mecanisme estructural per a reproduir i mantenir la desigualtat patriarcal. Cosificant les dones, els homes les redueixen als seus cossos, les deshumanitzen, establint una relació de superioritat de poder respecte a elles. Respecte a prostituir dones, els homes les cosifiquen fins al punt de sentir que tenen dret a accedir als seus cossos, a canvi de diners, sense que elles ho desitgin per satisfer els seus propis desitjos “sexuals” en un context en què no existeix reciprocitat i en què, per tant, les pràctiques que es duguin a terme no seran sexe, sinó violència sexual.

La cosificació de les dones és clara en aquesta mena de webs, en primer lloc, perquè tant en el 85,7% d'aquelles que no garanteixen la seguretat de l'home prostituïdor com en el 94,1% de les que sí que la garanteixen, és a dir, en el 92,3% del total, hi ha fotos de les dones a les quals els homes poden prostituir. Només en el 7,1% d'aquelles que no garanteixen la seguretat de l'home prostituïdor, és a dir, en el 1,5% del total, no hi ha fotos de les dones. En aquestes, les dones apareixen habitualment seminues o nues, en posicions altament pornificades. En alguns casos, s'han trobat vídeos, també altament pornificats, en què s'anuncia les dones, en grup o individualment. En aquestes pàgines es posa l'accent principalment en el fet que totes les imatges que hi apareixen són realment imatges de les dones a les quals prostitueixen.

Taula 3.62. La WEB inclou fotos? Segons nivell de seguretat del protocol de comunicació

	Nivell de seguretat del protocol de comunicació		Total
	Sense seguretat (http)	Seguretat garantida (https)	
Sí	12 85,7%	48 94,1%	60 92,3%
No	1 7,1%	0 0,0%	1 1,5%
Accés encobert (registre)	1 7,1%	3 5,9%	4 6,2%
Total	14 100,0%	51 100,0%	65 100,00%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	3,755		
<i>Significació (bilateral)</i>	0,153		

En el 18,3% de les webs, les fotos són encobertes, no s'hi veu la cara de la dona prostituïda, que apareix tapada o pixelada; en el 80% de les webs, les fotos són a totalment visibles per a tothom, de manera que es reconeix perfectament la dona prostituïda. El nivell d'exposició i vulnerabilitat de les dones és una altra vagada, en aquesta mena de prostitució, extrem.

Taula 3.63. Format de les fotos, segons nivell de seguretat del protocol de comunicació

	Nivell de seguretat del protocol de comunicació		Total
	Sense seguretat (http)	Seguretat garantida (https)	
Encobertes	2 16,7%	9 18,8%	11 18,3%
Descobertes	9 75,0%	39 81,3%	48 80,0%
No definida	1 8,3%	0 0,0%	1 1,7%
Total	12 100,0%	48 100,0%	60 100,00%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	4,070		
<i>Significació (bilateral)</i>	0,131		

En segon lloc, és possible captar la cosificació de les dones en el fet que el 70,6% de les webs que garanteixen la seguretat dels homes prostituïdors i el 57,1% que no el garanteixen, és a dir, el 67,7% del total, especifica característiques de les dones a les quals prostitueix. El 28,6% de les webs que no garanteixen la seguretat dels homes prostituïdors i el 23,5% de les que sí que la garanteixen, és a dir, el 24,6% del total, no especifica les característiques de les dones a les quals prostitueix. Les característiques que s'especifiquen més habitualment són l'edat, la nacionalitat, el pes, l'altura i la grandària del pit. Sovint s'hi afegeixen el diàmetre del maluc, el diàmetre de la cintura, el color i la longitud del pèl i el color dels ulls.

Taula 3.64. Diu característiques de les dones?, segons nivell de seguretat del protocol de comunicació

	Nivell de seguretat del protocol de comunicació		Total
	Sense seguretat (http)	Seguretat garantida (https)	
Sí	8 57,1%	36 70,6%	44 67,7%
No	4 28,6%	12 23,5%	16 24,6%
No hi consta o sense accés	2 14,3%	3 5,9%	5 7,7%
Total	14 100,0%	51 100,0%	65 100,00%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>		0,341	
<i>Significació (bilateral)</i>		0,559	

En alguns casos, les webs arriben a oferir desplegable amb diverses característiques i opcions en cadascuna d'elles, perquè l'home pugui seleccionar directament quines característiques desitja i quines són les dones s'hi ajusten. En una d'elles, per exemple, aquests desplegables inclouen la ciutat en què l'home vol prostituir-la, la nacionalitat de la dona, l'edat (les opcions ofertes són "menys de 20", "entre 21 i 25", "entre 26 i 30", "més de 31"), el color dels ulls, el color del pèl, les característiques del pit i els "serveis" que ofereix (<https://www.yourbestdate.es/>). Algunes agències també divideixen les dones segons siguin "noves" o no, o en categories com gold i platinum (<https://ivana-models-escorts.com/escort-models>) o com "baby", "basic", "silver", "gold" i "vip" (<https://www.escortsaphrodite.com>). Els preus que han de pagar els homes per a poder accedir als cossos de les dones a les quals prostitueixen ve determinat per la categoria en què l'agència les hagi situat.

Algunes d'aquestes pàgines inclouen un apartat denominat "càsting", en què s'intenta captar dones per a prostituir-les. El discurs emprat en aquests càstings, de nou, oculta en què consisteix realment allò pel que se les intenta captar, amb discursos com els següents: "¿Quieres una vida de lujo? Siempre estamos buscando señoritas con personalidad, carisma, encanto e ingenio para nuestros clientes exclusivos. [...] Disfruta de los beneficios y lujos de pertenecer a la élite de escorts en Mallorca" (<http://www.diva-mallorca.com/casting.php>). "¿Qué me ofrece esta agencia? Te ofrece confidencialidad, discreción y citas de calidad. ¿Dónde me encontraré

con mis clientes? En villas, hoteles, yates, fiestas privadas... Todas tus citas con la máxima discreción y seguridad. ¿Obtendré altos ingresos? Sí [...] se puede obtener importantes ingresos y además conocer lugares y vivir momentos especiales...” (<https://goldenescortsibiza.com/es/casting-ibiza-escort/#1512474097901-5d50b1dd-d4cc>). D'aquesta manera es capta dones transmetent-los que, en aquest “treball”, aniran a hotels, a iots i festes privades, formaran part d'una elit, obtindran alts beneficis i una vida de luxe i viuran moments especials en “cites de qualitat”. El que s'oculta és que, en aquestes “cites de qualitat”, la seva funció serà satisfer qualsevol “capritx sexual” que tinguin els homes, encara que elles no ho desitgin. En altres paraules, que aniran a aquests hotels, iots i festes privades luxoses a sofrir violència sexual. Aquestes agències capten dones per a prostituir-les transmetent-los que en aquest “treball” estaran segures, malgrat que en el 93,8% dels casos no s'hi posa cap tipus de límit quant al que els homes que les prostitueixin poden fer-los. Afirmen que els garanteixen confidencialitat i discreció malgrat que en el 80% dels casos exposaran, en pàgines web completament accessibles, fotos en què se les reconeix a la perfecció.

La deslocalització

La deslocalització en aquesta mena de prostitució és màxima. Només el 3% de les agències tenen una seu física amb una direcció localitzable: un 1,5% de les agències en un club i un 1,5% en un pis. El 4,6% d'aquestes agències prostitueixen les dones en clubs i també les ofereixen per a fer sortides allà on l'home prostituïdor desitgi, mentre que un 1,5% les prostitueixen en clubs, en pisos particulars i les ofereixen per a fer sortides. L'1,5% prostitueix dones únicament en pisos particulars. El 29,2% prostitueix dones únicament desplaçant-les on els prostituïdors ho desitgin i el 36,9% les prostitueix o bé desplaçant-les o bé en pisos particulars.

La deslocalització és major en els casos d'agències, les pàgines web de les quals garanteixen la seguretat de l'home prostituïdor: un 39,2% prostitueix les dones en pisos particulars i desplaçant-les allà on l'home desitgi prostituir-les, enfront d'un 28,6% en el cas de les agències les webs de les quals no garanteixen la seguretat del prostituïdor; i un 31,4% prostitueix les dones únicament en pisos particulars, enfront d'un 21,4% en el cas de les agències les webs de les quals no garanteixen la seguretat del prostituïdor.

Algunes d'aquestes “agències” són internacionals i prostitueixen les mateixes dones no sols a Illes Balears, sinó en altres localitats de diversos països. Així, una mateixa dona pot ser prostituïda per un home un dia en un país i l'endemà ser desplaçada a un altre país per a ser prostituïda per un altre home que l'hagi sol·licitat.

Taula 3.65. Modalitat d'oferta present a la web, segons nivell de seguretat del protocol de comunicació

	Nivell de seguretat del protocol de comunicació		Total
	Sense seguretat (http)	Seguretat garantida (https)	
Clubs o locals amb nom comercial	0 0,0%	1 2,0%	1 1,5%
Pis particular	0 0,0%	1 2,0%	1 1,5%
Sortides	3 21,4%	16 31,4%	19 29,2%
Pis particular i sortides	4 28,6%	20 39,2%	24 36,9%
Clubs i sortides	1 7,1%	2 3,9%	3 4,6%
Pis particular, clubs i sortides	1 7,1%	0 0,0%	1 1,5%
No especifica	5 35,7%	11 21,6%	16 24,6%
Total	14 100,0%	51 100,0%	65 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	6,040		
<i>Significació (bilateral)</i>	0,419		

Així, en la gran majoria dels casos, les agències no tenen una seu física sinó un correu electrònic o, com a molt, un número de telèfon. En molts d'aquests casos no sols no hi ha una seu física, sinó que ni tan sols hi ha un correu o un número de telèfon per a contactar directament amb l'“agència”, sinó que apareixen únicament els números de telèfon de les dones que s'hi prostitueixen. D'aquesta manera, els qui estan darrere d'aquestes “agències” d'“acompanyants de luxe” que prostitueixen totes aquestes dones, es mantenen ocults.

3.5. Conclusions

Les situacions de prostitució es caracteritzen per la deslocalització, l'ocultació, la dispersió en el territori en pisos, amb una presència cada vegada major dels ambients més ocults (pisos i cites per telèfon: sortides). Per aquest motiu, queda clara la necessitat de col·laboració del conjunt de la xarxa de serveis i entitats, de les administracions i del tercer sector, amb la participació de les PEP inclosa.

Caracterització sociodemogràfica

La política i els programes s'han de desenvolupar des de la perspectiva de gènere. Les persones en situació de prostitució són dones de manera absolutament majoritària (94,1%). L'orientació sexual més rellevant és l'heterosexual amb un 88,7% seguida d'un 3,3% de persones bisexuals i un 2,1% homosexuals.

També s'han de tenir present les diferències d'edat, les necessitats vinculades al moment vital i a la situació social característiques de les persones més joves i de les dones majors de 40 anys. La joventut (fins a 29 anys) o l'edat adulta més jove (30-39 anys) és una de les principals característiques de les persones en situació de prostitució, de les dones explotades, però és molt significatiu que un 26,4% de les dones tinguin 40 o anys o més. Això indica que hi ha dones sense alternatives o en situacions d'explotació agreujades per l'edat.

Un dels problemes més greus és el de l'aïllament de les dones: aïllament per manca de suport social i per la dificultat de normalitzar les seves situacions de convivència. Es tracta de PEP fadrines i que a més també es troben sense parella estable, de manera majoritària. Un 66,5% no té parella estable, situació és absolutament majoritària en els quatre ambients.

Es tracta de dones amb càrregues familiars i, a més, amb la fragilitat que representa la presència de fills petits en les condicions d'explotació sexual que viuen. El percentatge de PEP que afirma haver tengut fills/es (62,3%) és majoritari i molt més nombrós que aquelles que no en tenen (34,3%). Una de les característiques de la captació de persones, en la tracta, és el fet de ser mares fadrines.

S'ha de tenir present que la majoria d'aquestes famílies són monomarentals, sense una xarxa de suport darrere. La desigualtat econòmica, la manca de xarxes de suport efectives i la feminització de la pobresa col·loca dones i nines en situació de gran vulnerabilitat, agreujada per l'explotació desenvolupada per proxenetes de diversos tipus. Per tant, sortir de la prostitució esdevé molt més complicat encara.

Les PEP identifiquen els tres problemes principals als quals fan front: (1) el primer és la carència de recursos (64,0%); (2) el segon, la manca de feina i d'oportunitats de feina (43,1%), la manca de regularització de la majoria fa impossible l'accés a la feina; (3) el tercer problema, en importància, és l'aïllament social per la situació de prostitució, que limita les possibilitats de canvi de la seva situació.

Part de l'aïllament passa per ampliar els programes basats en activitats col·lectives, en l'aprenentatge del castellà, així com en els programes que ofereixen l'oportunitat de demanar ajuda i de mantenir els contactes amb persones de confiança, externes a la situació de prostitució.

Igualment, és necessària la inserció laboral amb suport que els permeti regularitzar la seva situació, de tal manera que puguin aprofitar les oportunitats que s'ofereixen en el mercat de treball, però que també puguin llogar un habitatge, etc.

S'han de desenvolupar sistemes de protecció efectius contra la violència de gènere. Més de la meitat de les enquestades (51,9%) afirma haver-se sentit amenaçada i/o en perill a la prostitució i és que als ambients on se practica no són aliens a les violències patriarcals traduïdes en violències físiques, emocionals i socials (expropiació de recursos i aïllament, per exemple). A més de l'explotació sexual i les amenaces, hi ha un nivell de violència directa molt elevat; pel que fa al maltractament físic és confirma que durant l'últim any un 35,2% de les PEP han patit aquest tipus de maltractament. El més freqüent és l'exercit per part del "client", del pros-

tituïdor, amb un 27,2% de persones. Al marge de l'estrès que representen les amenaces i la violència, hi ha altres fonts d'ansietat i estrès. Les inquietuds que apareixen amb més força són les infeccions (75,7%), el trencament del condó (70,7%), el contagi per VIH (68,2%), la violència i/o agressions del "client" (67,4%)... Per la qual cosa, les forces de seguretat, però també els serveis de salut, s'han d'implicar de manera eficaç per a oferir ajuda i protegir les situacions que s'observen en situació de prostitució, tal com s'apunta en el capítol 4.

La col·laboració interautonòmica, amb una política integral estatal, és fonamental. A l'exploració sexual, s'hi afegeix l'exploració vinculada a la dificultat per a establir xarxes de relació estables. Cal subratllar que en els ambients de prostitució hi ha una alta mobilitat de PEP a nivell de l'estat espanyol, tant per decisió pròpia com per decisió de les xarxes criminals d'exploració.

Es necessari crear un vincle de confiança amb les PEP que permeti expressar la seva situació i demanar ajuda. Es requereix temps i oportunitat, és a dir, accés per part dels membres d'ONG i altres organismes, per detectar les situacions que necessiten ajuda i crear vincles de confiança que els garanteixin la percepció i la realitat del suport social. L'increment de la deslocalització ha tingut com efecte, justament, la pèrdua de suport social, la impossibilitat de crear xarxes o d'accedir al suport formal d'entitats i administracions. Si aquesta situació requereix una intervenció urgent per a neutralitzar la deslocalització, també cal fer un esforç especial per a poder conèixer les situacions de major ocultació, actualment, les que pateixen les dones d'Europa de l'Est i les dones procedents de països asiàtics.

També cal donar recursos a les organitzacions de l'administració, tercer sector i forces de seguretat per a poder rompre el vincle d'esclavatge que representa el deute, l'amenaça contra la seva integritat o la de les persones properes.

S'ha de desenvolupar un programa específic de prevenció, seguiment, control i persecució del crim en totes les situacions de prostitució deslocalitzada. La deslocalització representa una forma agreujada d'exploració, per l'aïllament, les condicions de violència, però també pel risc social i per a la salut. En les situacions de deslocalització hi ha elevats nivells de risc social. L'estigma social és important, amb la presència d'imatges als anuncis a internet poden ser reconegudes. Per una altra banda, també hi ha perill a la sobreexposició, ja que moltes de les joves i dones que apareixen en aquests anuncis fan desplaçaments, sortides a domicilis o es troben amb el prostituïdor en punts de contacte desconeguts. Aquest risc s'amplia amb el risc relacionat amb la salut, amb una elevada presència d'anuncis amb ofertes de pràctiques de risc.

El programa en relació a la prostitució deslocalitzada ha de ser interinstitucional, coordinat a nivell estatal, però necessàriament ha d'implicar canvis legals que permetin intervenir en els pisos a les forces de seguretat i a les professionals de les administracions implicades i de les entitats. Però encara és més necessari ampliar les capacitats en relació a la prostitució deslocalitzada en les seves modalitats extremes: en les ofertes gestionades per empreses d'"acompanyants" a internet.

Capítol 4

Condicions de salut de les persones en situació de prostitució

4.1. Resum

Aquest capítol pretén contribuir a l'augment de la consciència, al respecte dels drets humans de les dones en situació de prostitució a rebre serveis de salut no discriminatoris, des d'una mirada de salut holística que contribueixi a millorar la qualitat de vida de les dones en situació de prostitució.

El capítol parla sobre la prostitució, la feminització de la pobresa i el seu impacte en la salut, els estereotips de gènere en la salut, l'estigma de la prostitució, conseqüències, riscos, dificultats i implicacions per a la salut, infeccions de transmissió sexual, les violències en contextos de prostitució i els seus implicacions per a la salut -problemes de salut i malalties cròniques, problemes de somni, depressió i salut mental; prostitució i ús de substàncies, alcohol, drogues i fàrmacs sense recepta-. Finalment l'impacte del Covid-19 en la salut de les dones en situació de prostitució i, les estratègies d'autoprotecció i autodefensa d'aquestes dones. S'expliquen propostes concretes o línies d'actuació en matèria de salut i persones en situació de prostitució amb un enfocament que posi la dignitat i la voluntat dels subjectes en el centre del debat.

4.2. Introducció

La salut i la qualitat de vida són entesos des de la literatura internacional i l'OMS com un concepte multidimensional, ja que va més enllà del concepte de "no malaltia" i n'abasta un altre de més ampli i dinàmic des d'una perspectiva biopsicosocial. Sota aquest punt de vista, s'hi inclou la qualitat de vida com la percepció personal d'un individu sobre la seva situació en la vida, dins del context cultural i de valors en què viu i en relació amb els seus objectius, expectatives, valors i interessos. Integrant tant àrea física, psicològica, nivell d'independència, relacions socials, entorn i creences personals (OMS, 1994).

Seguint en aquesta línia, és important partir de dues premisses: 1) els factors determinants de la salut i la malaltia no són els mateixos per als homes i les dones, ja que el gènere interacciona amb les diferències biològiques i amb els factors psicosocials, això ens obliga a disposar d'un enfocament biopsicosocial de la salut; i 2) és més important el nostre codi postal que el nostre codi genètic (Cofiño, 2016). Influeixen més en la nostra salut les nostres condicions de vida i el lloc de residència que nostres característiques biològiques.

Al llarg del capítol es parlarà de 1) prostitució, feminització de la pobresa i de la supervivència i el seu impacte en la salut, 2) els estereotips de gènere en salut i l'estigma de dones en situació de prostitució: conseqüències i implicacions per a la salut 3) Riscos, dificultats i conseqüències per a la salut de les dones en situació de prostitució, on parlarem de les infeccions de transmissió sexual, les violències en contextos de prostitució i les seves implicacions

per a la salut –problemes de salut i malalties cròniques, problemes de somni, depressió i salut mental; prostitució i ús de substàncies, alcohol, drogues i fàrmacs sense recepta–. I l'impacte del Covid-19 en la salut de les dones en situació de prostitució. Finalment, parlarem sobre les estratègies d'autoprotecció i autodefensa d'aquestes dones.

Aquest capítol parteix d'aquestes premisses per endinsar-se en la qüestió tan intricada de la prostitució, la salut i la qualitat de vida, un tema complex i multidimensional, que en les següents pàgines es planteja a partir d'un enfocament que posa la dignitat i la voluntat dels subjectes en el centre del debat. És per això que aquest capítol pretén contribuir a l'augment de la consciència, del respecte pels drets humans de les dones en situació de prostitució a rebre serveis de salut no discriminatoris, des d'una mirada de salut holística que contribueixi a millorar-ne la qualitat de vida.

4.3. Objectius

Els objectius d'aquest capítol són:

1. Comprendre l'estat de salut i la qualitat de vida de les persones en situació de prostitució.
2. Analitzar les situacions de risc i problemes per a la seva salut i les autocures de les dones en situació de prostitució.
3. Identificar les necessitats de salut de les persones en situació de prostitució, específicament amb l'impacte del Covid-19.

4.4. Mètode

Per a la confecció d'aquest capítol s'ha realitzat una revisió bibliogràfica de la literatura actual disponible i així com l'anàlisi i exploració dels resultats del qüestionari que va ser contestat per persones en situació de prostitució de diverses entitats, tal i com s'ha presentat al capítol 3 (Creu Roja, Casal Petit, Metges del Món Palma i Eivissa, Equip del Consell de Menorca, IBDonna, SS.SS., Igualtat als municipis, grups feministes i professionals diversos). D'aquesta manera, s'arriba a un total de 239 persones en situació de prostitució residents a les illes (Mallorca 189, Menorca 15 i Eivissa 38). En la seva immensa majoria són dones (225), però també homes (7) i transsexuals (7), majoritàriament heterosexuals (212), bisexuals (8,5), homosexuals i altres o NS/NC 14. L'ambient en el qual es trobaven abans del Covid-19 eren en la seva majoria de pisos (132), seguit de carrer (47), cita per telèfon i desplaçament (33) i, finalment, club (27).

4.5. Resultats

4.5.1. *Prostitució, feminització de la pobresa i de la supervivència: impacte en la salut*

El col·lectiu de persones en situació de prostitució és heterogeni, en la seva majoria són dones amb característiques socials, culturals, condicions de vida, nivell de poder i opressions, necessitats i possibilitat d'accés al sistema sanitari molt variables. Per a l'Organització Mundial de la Salut, la salut és un dret humà fonamental, totes les persones han de tenir accés als recursos sanitaris bàsics. D'aquí la importància de garantir el dret a la salut del col·lectiu que es

troba en situació de prostitució com una qüestió essencial i prioritària, sobretot per a aquells col·lectius més vulnerables, com és per exemple el cas de persones migrades i concretament de les dones que apareixen àmpliament representades en aquest estudi després de l'anàlisi de l'enquesta.

Les estrangeres (tal com s'assenyala en l'enquesta), que representen el 91'5%, són les que hi estan més representades (carrer, pis i club per aquest ordre) en oposició a un 8'5% de les espanyoles (club, pis i carrer). A més, el 34% manifesta que duu més de cinc anys a Espanya i en 21 casos, que suposen el 27%, menys d'un any. Concretament, 131 manifesten no tenir la documentació en regla. Les dones en un context migratori viuen processos de feminització de la supervivència molt vinculats a la globalització econòmica neoliberal, a les contínues expulsions de l'economia formal i l'augment dels circuits de l'economia informal en situació d'instabilitat, precarietat i explotació.

Segons els resultats de l'enquesta els motius de la immigració varen ser econòmics en un 72,5%, i un 48,8% varen manifestar també la necessitat de canviar de vida. Els principals problemes que elles defineixen són manca de recursos econòmics, amb un 64% i falta de treball o oportunitats laborals, 43,1%, seguit de falta d'allotjament, en un 17,6%. Bona part d'aquestes dones pertanyen a circuits de l'economia informals que es configuren com a circuits alternatius de supervivència. Per això el fenomen de la prostitució que es descriu es troba emmarcat precisament en estructures patriarcals, classistes i colonials de desigualtat i altres elements d'opressió que interactuen, i que contribueixen a l'exposició a l'empobriment i a la seva cronificació generant situacions de major inseguretat, precarietat i vulnerabilitat, amb dificultats per a sortir del cercle d'aquesta feminització de la pobresa.

Existeixen altres eixos que interseccionen com per exemple haver sofert prèviament violències masclistes; ser migrant en situació administrativa irregular; l'etnicitat i la racialitat; l'edat; el baix nivell d'estudi, els estudis sense homologar o la baixa qualificació professional; discapacitats i el consum de drogues (Ranea 2018; Nagel, 2013). Això fa que el col·lectiu de persones en situació de prostitució presenti, en termes generals, majors dificultats d'accés a la salut i a altres drets bàsics de ciutadania.

Amb la globalització de l'economia, el rol de les dones es transforma, ja que es veuen obligades a cercar alternatives que garanteixin la seva pròpia supervivència i la de les persones que tenen a càrrec (Lopera i Hillón, 2015). Respecte als processos de supervivència familiar o comunitària, que depenen en moltes ocasions de les feines remunerades (formals i informals) que desenvolupen les dones i, sobretot les dones migrades, les quals sostenen econòmicament i passen a ser sustentadores comunitàries, aportant remeses que tenen impacte socioeconòmic en la seva comunitat (Sassen, 2003).

Amb l'augment de les economies informals, és a dir, dels circuits alternatius de supervivència, hi trobam el context de la prostitució. La feminització de la supervivència està estretament relacionada amb la prostitució i és també una feminització de les responsabilitats (Chant, 2005), ja que es responsabilitza socialment les dones a assumir la càrrega de la supervivència familiar a l'hora de fer front a la pobresa (Aguilar, 2011).

Segons l'enquesta, l'edat mitjana és de 34 anys, de les quals n'hi ha 67 amb menys de 29 anys; 103 tenen de 30 a 39 anys i 63, de 40 o anys o més. Hi ha aproximadament 6 persones que no contesten. En la seva majoria no tenen parella, però manifesten tenir fills/as o càrregues familiars unes 149 persones. A més, pel que fa als motius pels quals es troben en situació de prostitució, el 67,8% manifesta que per a mantenir la seva família, seguit del 65,3% que manifesta no trobar un treball i un 48,5% no tenir papers. Dels diners que guanyen, el 57,3% manifesta que és per a elles.

No obstant això, en fer el treball de camp, es va anotar que moltes manifestaven que era per a la seva família. Quan es pregunta sobre si alguna persona l'ajudaria, un 40,6% diu que sí, ocasionalment un 37,1% i un 41,4% que no. Una mitjana del 29,7% manifesta que duu un any o menys en situació de prostitució. Aquesta hiperresponsabilització de les dones en situació de prostitució està travessada per la construcció del gènere i els seus mandats, cosa que té unes fortes conseqüències per a la salut de les dones a curt, mitjà i llarg termini.

4.5.2. Estereotips de gènere en salut i l'estigma de PEP: conseqüències i implicacions per a la salut

Si bé els estereotips de gènere en salut són comuns per a les dones en general, les dones en situació de prostitució es troben amb aquests mateixos estereotips (Ma i Loke, 2019), als quals s'afegeixen molts altres que estan directament relacionats amb la pràctica de la prostitució. Estereotips per part del personal sociosanitari amb una atenció multintercultural poc adequada, assistència poc flexible als horaris complicats de les persones en situació de prostitució (encara que existeixen Centres d'Atenció d'Infeccions de Transmissió Sexuals amb horaris d'horabaixa). A això se li suma la por de ser identificades com a persones en situació de prostitució pel personal que també atén veïnats/des i altres familiars, entre d'altres.

Les dones en situació de prostitució pateixen un procés d'estigmatització que fa que la seva identitat es trobi devaluada. Existeixen múltiples nivells d'estigma: l'estigma social (les actituds i creences que la societat té cap a la població estigmatitzada), l'estigma estructural (les formes en què les institucions legitimen i perpetuen l'estigma, incloent els estereotips dels serveis de salut sobre les dones en situació de prostitució) i l'autoestigma, que es refereix al fet que els membres estigmatitzats poden experimentar, anticipar i internalitzar l'estigma social i l'estigma estructural.

Les dones en situació de prostitució poden anticipar o experimentar actituds negatives o de rebuig en l'entorn d'atenció mèdica i en la comunitat. Ma i Loke (2019), en els seus resultats i conclusions, apuntaven l'experiència d'estigma en l'entorn de l'atenció mèdica. D'aquí la necessitat de lluita contra l'estigma de la prostitució i afavorir l'anomenada atenció integral de salut sense prejudicis. Aquest estudi ens ajuda a comprendre l'experiència de l'estigma i les estratègies d'enfrontament en accedir als serveis d'atenció mèdica a Hong Kong. L'estigma continua sent un problema important per a una gran proporció de dones que es troben en situació de prostitució.

Quan cerquen ajuda professional oportuna, revelen obertament la seva identitat de dona en situació de prostitució i reben serveis integrals d'atenció mèdica. L'estudi també destaca la necessitat d'abordar les múltiples necessitats d'atenció mèdica. Les PSP troben molts obstacles i dificultats (entre ells, els institucionals o administratius) per a protegir la seva salut a causa d'una situació de major vulnerabilitat (Metges del Món, 2006):

- Dificultats d'accedir a drets humans bàsics i de ciutadania, a l'accés a l'empadronament (a causa de l'alta mobilitat geogràfica, de dificultats per la falta de contracte de lloguer o pel fet de viure en el lloc on duen a terme l'activitat de la prostitució, també per falta de documentació administrativa per a identificar-se, entre d'altres).
- Burocràcia administrativa complexa i llarga (implica diferents administracions públiques locals i del país d'origen. D'aquí la por de ser identificades com a persones en situació administrativa irregular, por de ser identificades com a persones que es troben en situació de prostitució o explotació, la pèrdua de confiança en el personal sanitari, entre d'altres).
- Desconeixement/estigmatització o aplicació d'estereotips per part del personal socio-sanitari
- Idiomes (dificulta l'atenció i el procés burocràtic)
- Qüestions socioculturals i religioses (experiències diferents del dolor, la malaltia, entre d'altres).
- Alta mobilitat geogràfica (dificulta l'adherència, el seguiment i tractament adequat, la integració i augmenta la falta d'autonomia de la persona, entre d'altres).

S'ha de destacar que durant l'època Covid-19, les persones s'han vist privades de cites en els diferents recursos existents i, després del confinament a causa de la Covid-19, tampoc hi ha hagut cites en els diferents recursos, amb els sistemes col·lapsats, cites bloquejades en padró i en estrangeria. Els diferents organismes utilitzen el sistema de cita prèvia que es fa de manera telemàtica cosa que, a més d'augmentar la bretxa digital, no funciona perquè no té cites disponibles.

4.5.3. Riscos i conseqüències per a la salut de les dones en situació de prostitució

Des d'una perspectiva psicosocial, la gestió del risc a l'entorn de prostitució està influïda per la interacció d'una sèrie de variables situades en dos nivells: d'una banda, els riscos que es desprenen de les condicions estructurals i de l'organització social de la prostitució i, per l'altra banda, les estratègies individuals i socials que es desenvolupen per a minimitzar el risc que pot esdevenir (Sanders, 2005). És a dir, existeix un risc inherent per a la salut en la pràctica de la prostitució, per exemple, al contagi d'infeccions de transmissió sexual.

Els resultats de l'enquesta de l'estudi mostren que quan es pregunta sobre quins fets vinculats amb aquesta situació els produeix inquietud, responen seguint aquest ordre: infeccions (75,7%), que el condó es rompi (70,7%), seguit del contagi per VIH, violència o agressió dels prostituïdors amb un (67,4%), prostituïdors sota els efectes de l'alcohol o drogues (63,6%), peticions desagradables (58,6%) i Covid-19 (54,8%). A més, el 51,9% manifesten que s'han sentit en perill, en canvi el 38,1% manifesta que no. El principal risc que assenyala la literatura ha

estat el contagi de malalties de transmissió sexual a conseqüència de la realització de les pràctiques sexuals sense protecció i les violències múltiples a les quals s'enfronten. Les persones que duen a terme l'activitat de la prostitució són conscients dels potencials riscos per a la seva salut que es desprenen d'aquesta activitat. El principal risc ha estat el contagi d'infeccions de transmissió sexual a conseqüència de la realització de les pràctiques sexuals sense protecció.

Una mirada multidimensional a les violències en contextos de prostitució i implicacions per a la seva salut

La dona en situació de prostitució té dotze vegades més probabilitats de morir com a víctima de la violència que una dona de la seva mateixa edat que no realitza aquesta activitat (Ward et al., 1999). La violència contra les dones que practiquen la prostitució ha de ser entesa com a part del contínuum de la violència contra les dones (Lowman, 2000), perquè entre les persones en situació de prostitució els esdeveniments violents es donen en major mesura.

L'anàlisi de l'enquesta de l'estudi demostra que davant la pregunta de si ha sofert maltractament físic, hi ha un 57,3% que declara que no; és a dir, 137 persones contesten que no; mentre que 18 persones no contesten i la resta diu que sí, 65 (sí per part d'un prostituïdor (27,2%), 27 per part de la seva parella (11,3%) i 10 persones manifesten que sí per part d'un/a cap (4,2%).

Respecte a la pregunta "has sofert maltractament psicològic durant l'últim any?", un 37,2% diuen que no (89 persones), en canvi la resta manifesta que sí amb la següent distribució: 34,7% per part d'un prostituïdor, 15,9% per part d'una exparella o parella, un 11,7% per part de persones d'un altre àmbit i 22 persones manifesten que per part d'algun/a cap.

Quant a l'abús sexual o violació, un 162 de les dones declaren que no n'han patit (67,8%), mentre que 41 afirmen que sí, per part del prostituïdor, 3 per part d'algun/a cap, 7 per part de la parella o exparella, 10 per part de persones fora de l'àmbit de prostitució; és a dir, un total de 61 persones declaren que sí.

La violència en contextos de prostitució pot tenir diferents manifestacions; la violència institucional o la violència social a través de l'estigma (Cors, 2004), la violència exercida per proxenetes (Williamson i Cluse-Tolar, 2002), robatoris o actes delinqüencials, violència exercida per grups o individus (Church, 2001; Raphael i Shapiro, 2004) violència per part dels prostituïdors (Meneses i Rua, 2011), entre d'altres, amb importants conseqüències per a la salut i la integritat física, psicològica i emocional. A més de les conseqüències específiques per a la salut en tracta amb finalitats d'exploració sexual o en l'activitat de la prostitució (Perez Vell et al., 2011; APRAM, 2005).

Quant a les conseqüències de la violència en la seva salut física es destaquen lesions que comporten al dolor físic, dificultats per a moure's o caminar, cicatrius, traumatismes, ferides, cops, commoció cerebral i pèrdua de queixals. Síntomes psicossomàtics i efectes indirectes a conseqüència d'aquesta violència, com per exemple, mal de cap, estómac i esquena, tensió muscular, canvis de pes o infeccions d'orina, fatiga, marejos, malalties infectocontagioses a conseqüència de pràctiques sexuals de risc.

A més d'embarassos no desitjats i conseqüències d'avortaments mal practicats, infertilitat com a resultat de malalties o pràctiques sexuals abusives.

- Conseqüències de la violència en la salut mental: depressió, falta d'interès i esperança en el futur, gran tristesa i solitud, pensaments suïcides, falta d'autoestima. Ansietat: por, inquietud i esglais sense motiu aparent; tensió, estat d'alerta; atacs de pànic i terror; nervis i tremolors; irritabilitat: intents de lesionar o danyar algú i de destrossar objectes; baralles freqüents; irritacions i empipaments amb facilitat; arravataments de mal geni incontrolables. A vegades es dona l'estrès posttraumàtic: pensaments aterridors i malsons repetitius, sentiments de distanciament i llunyania, incapacitat de sentir emocions, dificultat per a concentrar-se (s'absenten amb facilitat), problemes per a dormir, nerviosisme i estat d'alerta constant, incapacitat per a recordar parts dels successos traumàtics o dolorosos (Farley et al., 2003).
- Conseqüències en la salut psicològica: símptomes generals com per exemple por, tristesa, autculpabilització, desconfiança, ira, autoestima baixa, tensió i pèrdua de confiança en si mateixa. Altres trastorns psicològics són la depressió, l'ansietat, trastorn del somni, alimentació, trastorns de personalitat, pèrdues de control, incapacitat de comunicar-se i pensaments de suïcidi, entre d'altres.
- Conseqüències de la violència en la salut sexual i reproductiva: infeccions de transmissió sexual, embarassos no desitjats, trastorns menstruals i altres danys, avortaments, contusions, hematomes, hemorràgies, fissures, esquinçaments, dolor pèlvic, dolor en genitals, anorgasmia, dispareunia i vaginisme i absència de plaer sexual, entre d'altres. A més de les conseqüències de la violència per a la salut social, la pèrdua de relacions socials, distanciament o pèrdua de relacions familiars, pèrdua d'habitatge, inici de llargs processos judicials, dependència institucional, absentisme laboral, dificultat en l'accés a l'educació, formació i ocupació, disminució del rendiment laboral, pèrdua d'oportunitats laborals, desocupació, incidències, augment del risc d'accidents laborals, altres conseqüències per discapacitat, problemes econòmics o endeutament, entre d'altres. Cal recordar que el cas específic del tràfic amb finalitats d'explotació sexual o prostitució sol estar impregnat d'esdeveniments de violència. Es tracta d'organitzacions transnacionals que utilitzen l'amenaça i l'agressió física cap a les dones i les seves famílies com a instruments de coacció perquè practiquin la prostitució.

4.5.4. Problemes de salut i malalties cròniques

Els resultats de l'enquesta en referència a la percepció que tenen les persones en situació de prostitució quant als tres problemes de salut segons ambient fins a l'arribada del Covid-19, destaquen que un 45,2% no ho sap, no contesta, seguit d'11,7% de mal de cap, problemes psicològics o de salut mental (8,8%), sistema immunològic, sang i al·lèrgies (8,4%), ginecològics, aparell genital femení i mames (7,9%).

Taula 4.1. Tres principals problemes de salut. Segons ambient.

Respostes no excloents	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Sang, al·lèrgies, sistema immunològic	1 2,1%	5 18,5%	11 8,3%	3 9,1%	20 8,4%
Aparell digestiu bucodental	4 8,5%		5 3,8%		9 3,8%
Ulls			1 0,8%		1 0,4%
Aparell circulatori	4 8,5%	4 14,8%	3 2,3%		11 4,6%
Aparell locomotor	2 4,3%	3 11,1%	5 3,8%	1 3,0%	11 4,6%
Sistema nerviós	2 4,3%	4 14,8%	7 5,3%	3 9,1%	16 6,7%
Problemes psicològics, salut mental	6 12,8%	7 25,9%	7 5,3%	1 3,0%	21 8,8%
Consum, dependència de drogues	1 2,1%		3 2,3%		4 1,7%
Aparell respiratori	1 2,1%		4 3,0%		5 2,1%
Sistema endocrí Metabolisme nutrició	3 6,4%	1 3,7%	8 6,1%	2 6,1%	14 5,9%
Ginecològics aparell genital femení i mames	3 6,4%		11 8,3%	5 15,2%	19 7,9%
Infeccions específiques VIH i altres ITS cronificades	3 6,4%	1 3,7%	7 5,3%	1 3,0%	12 5,0%
Pell quists neoplàsia cutània dermatitis		1 3,7%		4 12,1%	5 2,1%
Cap	1 2,1%	3 11,1%	22 16,7%	2 6,1%	28 11,7%
Ns/Nc	27 57,4%	9 33,3%	54 40,9%	18 54,5%	108 45,2%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%

Quant a la valoració de la situació social segons ambient (Chi-quadrat de Pearson 20,666), un 49,4% valoren com a “regular” la seva situació social. Aquest percentatge es distribueix així: 53,0% representen les persones que viuen en pisos, seguit de carrer 46,8%, club 44,4% i cita per telèfon i desplaçament 42,4%. En el següent percentatge s’hi troben els que responen que valoren com a bé, que són un 20,1% (48 persones) i com a malament, un 13% (31 persones).

Taula 4.2. Valoració de la situació social. Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Molt bé	0 0,0%	1 3,7%	7 5,3%	3 9,1%	11 4,6%
Bé	12 25,5%	6 22,2%	22 16,7%	8 24,2%	48 20,1%
Regular	22 46,8%	12 44,4%	70 53,0%	14 42,4%	118 49,4%
Malament	11 23,4%	5 18,5%	11 8,3%	4 12,1%	31 13,0%
Molt malament	2 4,3%	1 3,7%	7 5,3%	0 0,0%	10 4,2%
Ns/Nc	0 0,0%	2 7,4%	15 11,4%	4 12,1%	21 8,8%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	20,666				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,148				

La valoració de les persones en situació de prostitució sobre la seva situació de salut física (Chi-quadrat de Pearson 16,037) és la següent: el 48,5% assenyala que bé, quant a l'ambient de carrer hi ha un 59,6%, seguit d'un 51,5% en cita per telèfon i desplaçament, un 44,7% en pis i, finalment, un 44,4% en ambient de club. En canvi, hi ha un 27,2% (65 persones) que manifesten que es troben regular (37% en club, 29,8% en ambient de carrer, 25% en pis i 24,2% en cita per telèfon). Mentre que "malament" representa un 2,5% i "molt malament" un 0,8%.

Taula 4.3. Valoració de la situació de salut física. Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Molt bé	2 4,3%	2 7,4%	22 16,7%	5 15,2%	31 13,0%
Bé	28 59,6%	12 44,4%	59 44,7%	17 51,5%	116 48,5%
Regular	14 29,8%	10 37,0%	33 25,0%	8 24,2%	65 27,2%
Malament	2 4,3%	0 0,0%	3 2,3%	1 3,0%	6 2,5%
Molt malament	0 0,0%	1 3,7%	1 0,8%	0 0,0%	2 0,8%
Ns/Nc	1 2,1%	2 7,4%	14 10,6%	2 6,1%	19 7,9%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	16,037				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,380				

La valoració de la salut emocional segons ambient (Chi-quadrat de Pearson 24,966) de les persones en situació de prostitució és la següent: el 46,4% declaren que és regular (segons ambient, trobem cita per telèfon en un 51,5%, pis en el 50,0%, carrer el 42,6% i club, 29,6%), el 26,4% la valora com a “bé” i l’11,3% com a “malament” (ambient de carrer 23,4% , club 22,2%, de la mateixa manera que hi ha un 6,1% en pis i cita per telèfon i desplaçament), finalment un 2,9% la valora com a “molt malament”.

Taula 4.4. Valoració de la salut emocional. Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Molt bé	0 0,0%	2 7,4%	9 6,8%	0 0,0%	11 4,6%
Bé	13 27,7%	8 29,6%	32 24,2%	10 30,3%	63 26,4%
Regular	20 42,6%	8 29,6%	66 50,0%	17 51,5%	111 46,4%
Malament	11 23,4%	6 22,2%	8 6,1%	2 6,1%	27 11,3%
Molt malament	2 4,3%	1 3,7%	3 2,3%	1 3,0%	7 2,9%
Ns/Nc	1 2,1%	2 7,4%	14 10,6%	3 9,1%	20 8,4%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>					24,966
<i>Significació (bilateral)</i>					0,049

Quant a la valoració de la salut psicològica de les persones en situació de prostitució de l'estudi tenint en compte l'ambient (Chi-quadrat de Pearson 22,339), n'hi ha un 39% que la valora com a “regular” (cita per telèfon, un 45,5%; pis, un 43,9%,; club, un 37% i carrer, 23,4%), com a “bé” un 33,5% (ambient de carrer, 44,7%; cita per telèfon i desplaçament, 36,4%; club, 33,3% i pis, 28,8%), un 8,4% declara que “malament” (carrer, 19,1%; club, 14,8%; pis, 4,5% i desplaçament, 3,0%) i “molt malament”, un 3,8%.

Taula 4.5. Valoració de la salut psicològica. Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Molt bé	2 4,3%	2 7,4%	10 7,6%	1 3,0%	15 6,3%
Bé	21 44,7%	9 33,3%	38 28,8%	12 36,4%	80 33,5%
Regular	11 23,4%	10 37,0%	58 43,9%	15 45,5%	94 39,3%
Malament	9 19,1%	4 14,8%	6 4,5%	1 3,0%	20 8,4%
Molt malament	2 4,3%	0 0,0%	6 4,5%	1 3,0%	9 3,8%
Ns/Nc	2 4,3%	2 7,4%	14 10,6%	3 9,1%	21 8,8%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	22,339				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,099				

En referència a la pregunta de si has tengut malalties importants al llarg de la teva vida (Chi-quadrat de Pearson 3,731), el 69,5% declara que no enfront d'un 22,2% que declara que sí (per ambient: un 25,9% en club, seguit del 23,5% en pis, cita per telèfon i desplaçament en un 21,2% i en carrer 17,0%). En referència a les malalties importants que han sofert, un 8,4% respon que no ho sap, no contesta.

Taula 4.6. Has tengut malalties importants en la teva vida? Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
No	37 78,7%	18 66,7%	87 65,9%	24 72,7%	166 69,5%
Sí	8 17,0%	7 25,9%	31 23,5%	7 21,2%	53 22,2%
Ns/Nc	2 4,3%	2 7,4%	14 10,6%	2 6,1%	20 8,4%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	3,731				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,713				

Respecte a si han sofert malalties importants, les persones que manifesten infeccions específiques, VIH i altres ITS cronicades representen un 17,0% (l'ambient de carrer és el més representat, amb un 37,5%). Les relacionades amb el sistema endocrí, metabolisme i nutrició obtenen un 17,0%. Seguidament, es troba el sistema nerviós, amb 11,3%; l'aparell locomotor, un 9,4%; aparell circulatori, problemes psicològics i salut mental, un 7,5%; aparell respiratori, un 5,7%; no ho sap, no contesta, un 5,7%; aparell digestiu i bucodental, 3,8%; pell, quists, neoplàsia cutània i dermatitis, 3,8%; i, finalment, ulls, un 1,9%.

Taula 4.7. Si has patit malalties importants, pots especificar? Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Sang, al·lèrgies , sistema immunològic	0 0,0%	0 0,0%	4 12,9%	0 0,0%	4 7,5%
Aparell digestiu bucodental	0 0,0%	0 0,0%	2 6,5%	0 0,0%	2 3,8%
Ulls	0 0,0%	0 0,0%	1 3,2%	0 0,0%	1 1,9%
Aparell circulatori	2 25,0%	0 0,0%	1 3,2%	1 14,3%	4 7,5%
Aparell locomotor	0 0,0%	0 0,0%	4 12,9%	1 14,3%	5 9,4%
Sistema nirviós	2 25,0%	2 28,6%	2 6,5%	0 0,0%	6 11,3%
Problemes psicològics, salut mental	0 0,0%	1 14,3%	2 6,5%	1 14,3%	4 7,5%
Aparell respiratori	0 0,0%	0 0,0%	3 9,7%	0 0,0%	3 5,7%
Sistema endocrí Metabolisme, nutrició	0 0,0%	2 28,6%	5 16,1%	2 28,6%	9 17,0%
Ginecològics, aparell genital femení i mames	0 0,0%	1 14,3%	0 0,0%	0 0,0%	1 1,9%
Infeccions específiques VIH i altres ITS cronicades	3 37,5%	1 14,3%	4 12,9%	1 14,3%	9 17,0%
Pell, quists, neoplàsia cutània, dermatitis	0 0,0%	0 0,0%	1 3,2%	1 14,3%	2 3,8%
Ns/Nc	1 12,5%	0 0,0%	2 6,5%	0 0,0%	3 5,7%
Total	8 100,0%	7 100,0%	31 100,0%	7 100,0%	53 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	34,026				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,418				

En referència a la pregunta de si té algunes malalties cròniques, segons ambient hi ha un 67,4% que contesta que no, respecte d'un 22,2% que manifesta que sí (en ambient de carrer 23,4%, pis 22,7%, club 22,2% i cita per telèfon i desplaçament 18,2%).

Taula 4.8. Actualment, tens qualche malaltia crònica? Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
No	34 72,3%	19 70,4%	85 64,4%	23 69,7%	161 67,4%
Sí	11 23,4%	6 22,2%	30 22,7%	6 18,2%	53 22,2%
Ns/Nc	2 4,3%	2 7,4%	17 12,9%	4 12,1%	25 10,5%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	3,492				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,745				

Quant a malaltia crònica i grup d'edat (Chi-quadrat de Pearson 9,530) hi ha un 67,4% que assenyalava que no, respecte d'un 22,2% que diu que sí, de 30 a 39 anys, un 27,2% i de 40 o anys o més, un 22,2%.

Taula 4.9. Actualment, tens qualche malaltia crònica? Segons grups d'edat

	Grups d'edat (3 grans grups)				Total
	29 o menys	30 a 39	40 o més	No contesta	
No	48 71,6%	64 62,1%	46 73,0%	3 50,0%	161 67,4%
Sí	10 14,9%	28 27,2%	14 22,2%	1 16,7%	53 22,2%
Ns/Nc	9 13,4%	11 10,7%	3 4,8%	2 33,3%	25 10,5%
Total	67 100,0%	103 100,0%	63 100,0%	6 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	9,530				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,146				

En referència a si pateixes qualque malaltia crònica, segons grups d'edat (Chi-quadrat de Pearson 37,786) de 30 a 39 anys el grup d'edat, on s'observa les tres malalties declarades com més representatives són aparell respiratori (17,0%), problemes psicològics, salut mental i sistema nerviós (13,2%).

Taula 4.10. Si pateixes qualque malaltia crònica, pots especificar? Segons grups d'edat

	Grups d'edat (3 grans grups)				Total
	29 o menys	30 a 39	40 o més	No contesta	
Sang, al·lèrgies, sistema immunològic	0 0,0%	2 33,3%	1 3,3%	0 0,0%	3 5,7%
Aparell digestiu bucodental	1 9,1%	1 16,7%	1 3,3%	0 0,0%	3 5,7%
Ulls	0 0,0%	3 50,0%	2 6,7%	0 0,0%	5 9,4%
Aparell circulatori	1 9,1%	0 0,0%	2 6,7%	0 0,0%	3 5,7%
Aparell locomotor	0 0,0%	5 83,3%	0 0,0%	0 0,0%	5 9,4%
Sistema nirviós	1 9,1%	3 50,0%	3 10,0%	0 0,0%	7 13,2%
Problemes psicològics, salut mental	2 18,2%	4 66,7%	1 3,3%	0 0,0%	7 13,2%
Aparell respiratori	3 27,3%	2 33,3%	4 13,3%	0 0,0%	9 17,0%
Sistema endocrí Metabolisme, nutrició	1 9,1%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	1 1,9%
Ginecològics, aparell genital femení i mames	1 9,1%	2 33,3%	0 0,0%	1 16,7%	4 7,5%
Infeccions específiques VIH i altres ITS cronificades	0 0,0%	3 50,0%	0 0,0%	0 0,0%	3 5,7%
Pell, quists, neoplàsia cutània, dermatitis	0 0,0%	2 33,3%	0 0,0%	0 0,0%	2 3,8%
Ns/Nc	0 0,0%	1 16,7%	0 0,0%	0 0,0%	1 1,9%
Total	11 100,0%	6 100,0%	30 100,0%	6 100,0%	53 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	<i>37,786</i>				
<i>Significació (bilateral)</i>	<i>0,260</i>				

Respecte a la pregunta de si tens alguna malaltia crònica i tenen el tractament que necessiten, segons el grup d'edat (Chi-quadrat de Pearson 3,292), un 73,6% assenyalava que no (21,4% de 40 o anys o més; fins a 29 anys, un 20,0% i de 30 a 39 anys, un 10,7%).

Taula 4.11. Si pateixes qualche malaltia crònica, tens el tractament que necessites? Segons grups d'edat

	Grups d'edat (3 grans grups)				Total
	29 o menys	30 a 39	40 o més	No contesta	
Sí	7 70,0%	20 71,4%	11 78,6%	1 100,0%	39 73,6%
No	2 20,0%	3 10,7%	3 21,4%	0 0,0%	8 15,1%
Ns/Nc	1 10,0%	5 17,9%	0 0,0%	0 0,0%	6 11,3%
Total	10 100,0%	28 100,0%	14 100,0%	1 100,0%	53 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	3,292				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,771				

Baker et al. (2003) varen identificar setze problemes de salut física diferents. 30 dones varen informar haver estat violades des que varen ingressar a la prostitució. De les 42 entrevistades, 12 (28,6%) tenien necessitats de salut física, 4 (9,5%) tenien dolors corporals generals i 3 (7,1%) tenien anèmia. Un percentatge molt petit (2,4%) de les 42 dones va enumerar cada una de les següents malalties: anèmia de cèl·lules falciformes, asma, pressió arterial alta, diabetis, sífilis, hepatitis B, marejos o estat positiu de VIH.

4.5.5. Problemes de somni, depressió i salut mental

A continuació s'hi detallen els resultats de l'enquesta en relació als problemes de son, depressió i temes de salut mental. En referència a si pren medicació, segons ambient (Chi-quadrat de Pearson, 4,702), el 62,8% assenyalava que sí (carrer 63,8%, cita per telèfon i desplaçament 69,7%, pis 62,9% i club 51,9%), mentre que les que responen que no representen el 25,9%. Aquestes dades són coincidents amb altres estudis que analitzen l'estil de vida de les dones en situació de la prostitució (Pinedo, 2008; Ollero 2011).

Taula 4.12. Prens altres medicaments? Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Sí	30 63,8%	14 51,9%	83 62,9%	23 69,7%	150 62,8%
No	14 29,8%	10 37,0%	31 23,5%	7 21,2%	62 25,9%
Ns/Nc	3 6,4%	3 11,1%	18 13,6%	3 9,1%	27 11,3%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,00%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	4,702				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,583				

Quant a la pregunta de si prens altres medicaments, segons edat (Chi-quadrat de Pearson 5,396) un 62,8% contesta que sí (fins a 29 anys, 64,2%; de 30 a 39 anys, 62,1%; de 40 o anys o més, 61,9%) enfront d'un 25,9% que no.

Taula 4.13. Prens altres medicaments? Segons grups d'edat

	Grups d'edat (3 grans grups)				Total
	29 o menys	30 a 39	40 o més	No contesta	
Sí	43 64,2%	64 62,1%	39 61,9%	4 66,7%	150 62,8%
No	16 23,9%	27 26,2%	19 30,2%	0 0,0%	62 25,9%
Ns/Nc	8 11,9%	12 11,7%	5 7,9%	2 33,3%	27 11,3%
Total	67 100,0%	103 100,0%	63 100,0%	6 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	5,396				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,494				

Els principals fàrmacs que consumeixen les persones que han afirmat que prenen medicació són: medicaments ansiolítics, medicaments per a la depressió, per al dolor, antiinflamatoris, antihistamínics tranquil·litzants, dormir, migranyes, anticonceptius, anèmia, diabetis, tractament de càncer, entre d'altres.

Taula 4.14. Tens problemes de son? Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Sí	29 61,7%	17 63,0%	67 50,8%	19 57,6%	132 55,2%
No	18 38,3%	8 29,6%	51 38,6%	12 36,4%	89 37,2%
Ns/Nc	0 0,0%	2 7,4%	14 10,6%	2 6,1%	18 7,5%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	6,962				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,324				

Ollero (2011), en la seva tesi doctoral també identifica dificultats per dormir en les persones en situació de prostitució. En referència a les dades de l'estudi, a la pregunta de si tenen problemes de son, segons l'ambient (el Chi-quadrat de Pearson 6,962), el 55,2% diu que sí (club 63,0%, carrer 61,7%, cita per telèfon i desplaçament 57,6% i pis 50,8%).

Quant a problemes de somni segons grup d'edat (Chi-quadrat de Pearson 14,145) el 55,2% assenyalen que sí (de 40 o anys o més, 66,7%; fins a 29 anys, un 59,7% i de 30 a 39 anys 47,6%) i no 37,2%.

Taula 4.15.a. Tens problemes de son? Segons grups d'edat

	Grups d'edat (3 grans grups)				Total
	29 o menys	30 a 39	40 o més	No contesta	
Sí	40 59,7%	49 47,6%	42 66,7%	1 16,7%	132 55,2%
No	22 32,8%	45 43,7%	19 30,2%	3 50,0%	89 37,2%
Ns/Nc	5 7,5%	9 8,7%	2 3,2%	2 33,3%	18 7,5%
Total	67 100,0%	103 100,0%	63 100,0%	6 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	14,145				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,028				

Els problemes de son segons ambient que les persones enquestades esmenten són problemes per conciliar el son, en un 59,8%; dormir poques hores, un 54,5%; despertar-se moltes vegades, un 55,3%; no tenir un horari definit, un 35,6%; i, finalment, tenir malsons, un 26,5%.

Taula 4.15.b. En cas de tenir problemes de son, quins són? Segons ambient

Respostes no excloents	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Dormir poques hores	8 27,6%	13 76,5%	39 58,2%	12 63,2%	72 54,5%
Problemes per conciliar el son	17 58,6%	12 70,6%	39 58,2%	11 57,9%	79 59,8%
Despertar-se moltes vegades	17 58,6%	11 64,7%	33 49,3%	12 63,2%	73 55,3%
Dormir moltes hores	1 3,4%	2 11,8%	7 10,4%	2 10,5%	12 9,1%
Tenir malsons	3 10,3%	7 41,2%	19 28,4%	6 31,6%	35 26,5%
No tenir un horari definit	6 20,7%	6 35,3%	28 41,8%	7 36,8%	47 35,6%
Ns/Nc	2 6,9%	0 0,0%	2 3,0%	1 5,3%	5 3,8%
Total	29 100,0%	17 100,0%	67 100,0%	19 100,0%	132 100,0%

Existeixen nombrosos estudis que revelen les necessitats de salut psicològica i mental de les persones en situació de prostitució (Pinedo, 2005; Pinedo, i Martín, 2006).

L'escala de depressió de Yesavage (versió curta) mostra els resultats a la pregunta de quin és l'estat d'ànim actual. La mitjana se situa en un 7,22 si s'hi observa la interpretació de 6-9: probable depressió. El mínim 0 (sense depressió) i màxima 15 (depressió establerta). La mitjana és 7 i la moda 6 i la Desv. Est és 3,551.

Taula 4.16. Quin és el teu estat d'ànim actual? Escala Depressió (Yesavage, versió curta)

N	Vàlids	228
	Sense dades	11
Mitjana		7,22
Mediana		7,00
Moda		6
Desv. Est.		3,551
Mínim		0
Màxim		15

Interpretació. Valors 0-5: normal, 6-9: probable depressió, 10 o més: depressió establerta

En referència a la pregunta de quin és el teu estat d'ànim actual, segons l'escala de depressió de Yesavage (versió curta) i segons ambient (Chi-quadrat de Pearson 6,624), s'hi observen les següents dades: probable depressió representa un 40,2%, cita per telèfon i desplaçament 48,5%, carrer 42,6%, pis 38,6%, Club 33,3%; seguida de normal amb un 28,9% i depressió establerta, 26,4% (distribuïda entre carrer 31,9%, club 29,6%, pis 26,5% i cita per telèfon i desplaçament 15,2%).

Taula 4.17. Quin és el teu estat d'ànim actual? Escala Depressió (Yesavage, versió curta). Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Normal	12 25,5%	9 33,3%	38 28,8%	10 30,3%	69 28,9%
Probable depressió	20 42,6%	9 33,3%	51 38,6%	16 48,5%	96 40,2%
Depressió establerta	15 31,9%	8 29,6%	35 26,5%	5 15,2%	63 26,4%
Ns/Nc	0 0,0%	1 3,7%	8 6,1%	2 6,1%	11 4,6%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>					6,624
<i>Significació (bilateral)</i>					0,676

Pel que fa a l'estat d'ànim actual, segons l'escala de depressió de Yesavage (versió curta), segons edat (Chi-quadrat de Pearson 9,716) hi ha: probable depressió (el grup d'edat més representatiu és el de 30 a 39 anys 43,7%, seguit del de 40 anys o més amb un 41,3% i fins a 29 anys amb un 34,3%), depressió establerta 26,4% (el grup d'edat més representat és de 40 anys o més amb un 34,9%, fins a 29 anys amb un 25,4% i de 30 a 39 anys amb un 21,4%).

Taula 4.18. Quin és el teu estat d'ànim actual? Escala Depressió (Yesavage, versió curta). Segons grups d'edat

	Grups d'edat (3 grans grups)				Total
	29 o menys	30 a 39	40 o més	No contesta	
Normal	24 35,8%	30 29,1%	14 22,2%	1 16,7%	69 28,9%
Probable depressió	23 34,3%	45 43,7%	26 41,3%	2 33,3%	96 40,2%
Depressió establerta	17 25,4%	22 21,4%	22 34,9%	2 33,3%	63 26,4%
Ns/Nc	3 4,5%	6 5,8%	1 1,6%	1 16,7%	11 4,6%
Total	67 100,0%	103 100,0%	63 100,0%	6 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	9,716				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,374				

Respecte a si ha pensat alguna vegada en el suïcidi, un 53,1% esmenta que mai, seguit de la resposta "ara mateix, no" però que en algun moment hi han pensat amb un 28,9% (el més representat era al carrer 40,4%, seguit de club 37,0%, sortides i pis 24,2%). Les respostes "sí, habitualment", "sí, més de l'habitual" i "sí, molt més del que era habitual", sumen el 8,4%.

Taula 4.19. Has pensat en la possibilitat de "llevar-te del mig"? Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Mai	22 46,8%	12 44,4%	74 56,1%	19 57,6%	127 53,1%
Ara mateix, no	19 40,4%	10 37,0%	32 24,2%	8 24,2%	69 28,9%
Sí, habitualment	1 2,1%	2 7,4%	5 3,8%	2 6,1%	10 4,2%
Sí, més del que era habitual	3 6,4%	1 3,7%	2 1,5%	0 0,0%	6 2,5%
Sí, molt més del que era habitual	0 0,0%	0 0,0%	3 2,3%	1 3,0%	4 1,7%
Ns/Nc	2 4,3%	2 7,4%	16 12,1%	3 9,1%	23 9,6%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	15,172				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,439				

En referència al suïcidi, segons grup d'edat (Chi-quadrat de Pearson 25,167), un 53,1% respon "mai" enfront del 28,9% que assenyalen que ara mateix no però que hi han pensat (de 40 anys o més, el 33,3%; de 30 a 39 anys, un 29,1% i fins a 29 anys, un 26,9%).

Taula 4.20. Has pensat en la possibilitat de "llevar-te del mig"? Segons grups d'edat

	Grups d'edat (3 grans grups)				Total
	29 o menys	30 a 39	40 o més	No contesta	
Mai	38 56,7%	52 50,5%	34 54,0%	3 50,0%	127 53,1%
Ara mateix, no	18 26,9%	30 29,1%	21 33,3%	0 0,0%	69 28,9%
Sí, habitualment	0 0,0%	8 7,8%	1 1,6%	1 16,7%	10 4,2%
Sí, més del que era habitual	4 6,0%	0 0,0%	2 3,2%	0 0,0%	6 2,5%
Sí, molt més del que era habitual	0 0,0%	2 1,9%	2 3,2%	0 0,0%	4 1,7%
Ns/Nc	7 10,4%	11 10,7%	3 4,8%	2 33,3%	23 9,6%
Total	67 100,0%	103 100,0%	63 100,0%	6 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	25,167				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,048				

4.5.6. Prostitució i ús de substàncies; alcohol, drogues i fàrmacs sense recepta

A partir de les dades de l'enquesta, el consum d'alcohol segons ambient (Chi-quadrat de Pearson és de 19,895): el 51,5% beu ocasionalment (cita per telèfon i desplaçament 57,6%, seguit d'ambient en pis 55,3%, club 51,9% i carrer, amb un 36,2%). No beu el 28,0% i ho fa diàriament el 5,9% (al carrer, un 10,6%; seguit de club 7,4% i pis 5,3%).

Taula 4.21. Consum d'alcohol. Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
No bec	21 44,7%	8 29,6%	29 22,0%	9 27,3%	67 28,0%
Diàriament	5 10,6%	2 7,4%	7 5,3%	0 0,0%	14 5,9%
Ocasionalment	17 36,2%	14 51,9%	73 55,3%	19 57,6%	123 51,5%
Una vegada al mes	4 8,5%	1 3,7%	8 6,1%	3 9,1%	16 6,7%
Ns/Nc	0 0,0%	2 7,4%	15 11,4%	2 6,1%	19 7,9%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	19,895				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,069				

En referència al consum d'alcohol, segons grup d'edat (Chi-quadrat de Pearson 13,023); un 51,5% respon que ocasionalment, no beu el 28,0% el 5,9% ho fa diàriament (de 40 anys o més, 9,5%; de 30 a 39 anys, 4,9% i fins a 29 anys, 4,5%).

Taula 4.22. Consum d'alcohol. Segons grups d'edat

	Grups d'edat (3 grans grups)				Total
	29 o menys	30 a 39	40 o més	No contesta	
No bec	18 26,9%	28 27,2%	21 33,3%	0 0,0%	67 28,0%
Diàriament	3 4,5%	5 4,9%	6 9,5%	0 0,0%	14 5,9%
Ocasionalment	34 50,7%	54 52,4%	31 49,2%	4 66,7%	123 51,5%
Una vegada al mes	6 9,0%	7 6,8%	3 4,8%	0 0,0%	16 6,7%
Ns/Nc	6 9,0%	9 8,7%	2 3,2%	2 33,3%	19 7,9%
Total	67 100,0%	103 100,0%	63 100,0%	6 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>					13,023
<i>Significació (bilateral)</i>					0,367

El 60,7% no consumeix tabac respecte a un 31,8% que declara que sí ho fa (cita per telèfon i desplaçament 36,4%, pis 33,3%, club 29,6% i carrer 25,5%). El Chi-quadrat de Pearson 8,239.

Taula 4.23. Consum de tabac. Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Sí	12 25,5%	8 29,6%	44 33,3%	12 36,4%	76 31,8%
No	35 74,5%	17 63,0%	74 56,1%	19 57,6%	145 60,7%
Ns/Nc	0 0,0%	2 7,4%	14 10,6%	2 6,1%	18 7,5%
TOTAL	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>					8,239
<i>Significació (bilateral)</i>					0,221

Pel que fa al consum de tabac segons grup d'edat (Chi-quadrat de Pearson 9,298), el 31,8% de les persones declara que sí en consumeix (de 40 anys o més 34,9%, fins a 29 anys 32,8%, de 30 a 39 anys 31,1%).

Taula 4.24. Consum de tabac. Segons grups d'edat

	Grups d'edat (3 grans grups)				Total
	29 o menys	30 a 39	40 o més	No contesta	
Sí	22 32,8%	32 31,1%	22 34,9%	0 0,0%	76 31,8%
No	40 59,7%	62 60,2%	39 61,9%	4 66,7%	145 60,7%
Ns/Nc	5 7,5%	9 8,7%	2 3,2%	2 33,3%	18 7,5%
Total	67 100,0%	103 100,0%	63 100,0%	6 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	9,298				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,158				

En el consum de drogues, un 66,9% diu que no en consumeix, l'opció del NS/NC representa un 10,9% i la resta declara que en consumeix (la droga més habitual és la cocaïna, amb un 13,4%; seguit de marihuana/cànnabis, un 12,1%; èxtasi, 2,9% i heroïna, un 0,4%).

Taula 4.25. Consum de drogues segons ambient

Respostes no excloents	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Marihuana / Cannabis	6 12,8%	4 14,8%	17 12,9%	2 6,1%	29 12,1%
Cocaïna	3 6,4%	3 11,1%	20 15,2%	6 18,2%	32 13,4%
Èxtasi	2 4,3%		5 3,8%		7 2,9%
Heroïna				1 3,0%	1 0,4%
No consum	38 80,9%	18 66,7%	81 61,4%	23 69,7%	160 66,9%
Ns/Nc	1 2,1%	3 11,1%	20 15,2%	2 6,1%	26 10,9%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%

Respecte al consum de fàrmacs sense recepta (Chi-quadrat de Pearson 6,939), un 75,3% declara que no en consumeix enfront dels que declaren que sí (24,7%). Entre aquest segon grup, l'ambient en club és el més habitual, 44,4%, seguit de cita per telèfon i desplaçament, 27,3%; carrer, 21,3% i pis, 21,2%.

Taula 4.26. Consum de fàrmacs sense recepta mèdica. Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Sí	10 21,3%	12 44,4%	28 21,2%	9 27,3%	59 24,7%
No	37 78,7%	15 55,6%	104 78,8%	24 72,7%	180 75,3%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>					6,939
<i>Significació (bilateral)</i>					0,074

El consum de fàrmacs sense recepta mèdica segons grup d'edat (Chi-quadrat de Pearson 2,937): el de 40 anys o més suposa un 31,7%, fins a 29 anys representa un 25,4% i de 30 a 39 anys, un 20,4%.

Taula 4.27. Consum de fàrmacs sense recepta mèdica. Segons grups d'edat

	Grups d'edat (3 grans grups)				Total
	29 o menys	30 a 39	40 o més	No contesta	
Sí	17 25,4%	21 20,4%	20 31,7%	1 16,7%	59 24,7%
No	50 74,6%	82 79,6%	43 68,3%	5 83,3%	180 75,3%
Total	67 100,0%	103 100,0%	63 100,0%	6 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>					2,937
<i>Significació (bilateral)</i>					0,401

En referència al consum de medicació sense recepta, s'observa com els més freqüents són tranquil·litzants, ansiolítics, antidepressius, analgèsics per al dolor amb diferent dosi (cap o dolor muscular entre d'altres), per al somni, estimulants sexuals (viagra) o anticonceptius.

4.5.7. L'impacte del COVID-19 en la salut de les dones en situació de prostitució

La pandèmia de Covid-19 exposa les desigualtats existents i afecta desproporcionadament les persones més vulnerables, excloses i que viuen en situacions financerament precàries, sovint fora dels mecanismes de protecció social. Com a resultat de la pandèmia de Covid-19, les dones en situació de prostitució estan experimentant dificultats i situacions adverses i una pèrdua d'ingressos, cosa que n'augmenta la precarietat i la vulnerabilitat.

A continuació, es representen alguns dels resultats a partir de l'anàlisi de l'enquesta realitzada en relació a l'impacte que ha tengut el Covid-19 (els que han contestat bastant i molt), tenint en compte l'ambient en què es trobaven de carrer, club, pis i cita per telèfon i desplaçament. El major impacte ha estat registrat en la situació de prostitució, amb un 70,3% (en carrer

74,5%, pis 70,5%, club i cita per telèfon i desplaçament 66,7%). Tot seguit es troba l'impacte del Covid-19 en la qualitat de vida, amb 66,5% (cita per telèfon 69,7%, carrer 68,1%, pis 65,9% i club 63,0%). Mentre que en els resultats de "la teva vida familiar i/o personal" s'hi observa un 47,7%, en "la teva salut física, psicològica i/o emocional", hi ha un 44,8%.

Taula 4.28. El Covid-19 ha tegut impacte... Segons ambient.

S'inclou el total de les que han contestat "bastant" i "molt"	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total	Chi-quad.
	Carrer	Club	Pis	Sortides		
... en la teva qualitat de vida	32 68,1%	17 63,0%	87 65,9%	23 69,7%	159 66,5%	16,373
... en la teva salut física, psicològica i/o emocional	24 51,1%	14 51,9%	57 43,2%	12 36,4%	107 44,8%	21,328
... en la teva vida familiar i/o personal	26 55,3%	12 44,4%	62 47,0%	14 42,4%	114 47,7%	11,383
...en la situació de prostitució	35 74,5%	18 66,7%	93 70,5%	22 66,7%	168 70,3%	9,556

En referència a l'impacte del Covid-19 per grups d'edat s'observa:

Taula 4.29. El COVID-19 ha tengut impacte ... Segons grups d'edat.

S'inclou el total de les qui han contestat "bastant" i "molt"	Grups d'edat (3 grans grups)				Total	Chi-quad.
	29 o menys	30 a 39	40 o més	No contesta		
... en la teva qualitat de vida	46 68,7%	63 61,2%	46 73,0%	4 66,7%	159 66,5%	15,330
... en la teva salut física, psicològica i / o emocional	29 43,3%	40 38,8%	34 54,0%	4 66,7%	107 44,8%	17,568
... en la teva vida familiar i / o personal	31 46,3%	45 43,7%	34 54,0%	4 66,7%	114 47,7%	20,166
...en la situació de prostitució	45 67,2%	71 68,9%	48 76,2%	4 66,7%	168 70,3%	9,623

En els resultats de la pregunta "com creus que et guanyaràs la vida quan acabi el confinament Covid-19?" (Chi-quadrat de Pearson 9,306) s'hi observa que les respostes són iguals: en situació de prostitució (55,2%), tenc esperança de poder fer altres coses el 20,9%, no ho sé el 8,4%.

En referència a la mateixa pregunta, segons l'edat (Chi-quadrat de Pearson 14,064), un 55,2% va respondre "igual: en situació de prostitució" (de 40 anys o més 63,5%, seguit de 30 a 39 anys, fins a 29 anys, 52,2%). Mentre que un 20,9% va respondre "tenc esperança de poder fer altres coses".

Taula 4.30. Com creus que et guanyaràs la vida quan acabi el confinament per COVID-19? Segons ambient

	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total
	Carrer	Club	Pis	Sortides	
Igual: en situació de prostitució	24 51,1%	13 48,1%	76 57,6%	19 57,6%	132 55,2%
D'altres maneres. Ara ja no l'estic practicant	1 2,1%	2 7,4%	5 3,8%	2 6,1%	10 4,2%
Tenc esperança de poder fer altres coses	11 23,4%	6 22,2%	26 19,7%	7 21,2%	50 20,9%
No ho sé	8 17,0%	2 7,4%	8 6,1%	2 6,1%	20 8,4%
Preferesc no contestar	3 6,4%	4 14,8%	17 12,9%	3 9,1%	27 11,3%
Total	47 100,0%	27 100,0%	132 100,0%	33 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	9,306				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,677				

Taula 4.31. Com creus que et guanyaràs la vida quan acabi el confinament per Covid-19? Segons grups d'edat

	Grups d'edat (3 grans grups)				Total
	29 o menys	30 a 39	40 o més	No contesta	
Igual: en situació de prostitució	35 52,2%	54 52,4%	40 63,5%	3 50,0%	132 55,2%
D'altres maneres. Ara ja no estic exercint	2 3,0%	7 6,8%	1 1,6%	0 0,0%	10 4,2%
Tenc esperança de poder fer altres coses	15 22,4%	23 22,3%	11 17,5%	1 16,7%	50 20,9%
No ho sé	7 10,4%	5 4,9%	8 12,7%	0 0,0%	20 8,4%
Preferesc no contestar	8 11,9%	14 13,6%	3 4,8%	2 33,3%	27 11,3%
Total	67 100,0%	103 100,0%	63 100,0%	6 100,0%	239 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	14,064				
<i>Significació (bilateral)</i>	0,297				

En les respostes obertes, quan es pregunta “com creus que et guanyaràs la vida quan acabi el confinament per Covid-19?” les respostes ofertes en paraules de les dones estan vinculades, fonamentalment, a la feminització de la pobresa i de la supervivència. Una majoria important verbalitza que continuaran en prostitució com a estratègia de supervivència. Vegem alguns exemples de declaracions fetes per aquestes dones:

- *Como hasta ahora. Continuar en prostitución.*

Un bon nombre parla de la possibilitat de canvi d'ocupació si trobassin una feina:

- *Buscando cualquier tipo de trabajo.*
- *A buena parte de las mujeres les gustaría encontrar otra ocupación.*

Vegem-ne alguns exemples dels que s'han esmentat

- *Con lo mismo de antes, salvo que encuentre un trabajo.*
- *Encontrado trabajo digno.*
- *Buscar una vida normal un trabajo normal.*
- *Prostitución y búsqueda de trabajo, limpieza de hotel.*
- *También algunas mencionan no saberlo pero no querer regresar a la prostitución.*
- *No lo sé, pero no quiero regresar a la prostitución.*
- *Por mi situación económica trabajaré la prostitución un tiempo.*
- *Primero empadronarme y buscar trabajo en limpieza, cuidar niños o adultos.*
- *Querría conseguir otro trabajo pero quizás deba seguir dedicándome a la prostitución. Me da mucho miedo volver.*
- *Quiere buscar trabajo 'normal' o cambiar de país. Tiene mucho miedo a la prostitución.*

Pel que fa al tipus de treball que els agradaria trobar, són treballs feminitzats i amb condicions precàries. A continuació, alguns exemples de les manifestacions de les dones:

- *Buscaré otros medios para salir adelante, algo mejor.*
- *Trabajaré en limpieza, hoteles, Camarera de pisos, montar un negocio de masajista.*

També algunes expressen casar-se o tenir parella com a estratègia de supervivència:

- *Casada y construir una familia.*
- *Creo que seguiré con mi pareja (antiguo cliente que le sigue manteniendo a cambio de trabajo en casa y sexo).*
- *No lo sé. Me he casado con excliente y he decido abandonar la prostitución.*
- *Volver a Colombia. Casarme y ser independiente económicamente.*

Ocupacions on podrien treballar que les entrevistades esmenten (feminitzades i precaritzades):

- *Limpieza, cuidadora de personas mayores o de menores, estética.*
- *Tanatopraxia, camarera.*

No obstant això, són conscients que canviant d'ocupació els ingressos no són suficients i necessiten ser completats amb la prostitució. S'exposen a continuació alguns exemples:

- *Compaginando con mi trabajo.*
- *Continuar en prostitución, combinado con limpieza.*
- *Estoy buscando algo fuera de la prostitución, pero mientras no lo encuentre tiene que seguir en esto.*
- *Igual. Limpieza y cuidadora.*
- *Igual. Luchando.*
- *Quiero repartir CV para buscar trabajo pero si me llaman clientes seguiré también*
- *Seguir ejerciendo pero buscando trabajo para tener mi propio negocio.*
- *Seguir trabajando en residencia de ancianos.*
- *Seguiré buscando empleo, mientras 'trabajadora sexual'.*

La situació d'irregularitat administrativa empeny moltes dones a treballar en condicions de clandestinitat i moltes continuaran en prostitució fins que no aconseguixin els papers. A continuació es mostren exemples d'aquesta situació:

- *Igual. ¿Qué puedo hacer sin papeles*
- *No sé, no tengo papeles.*
- *Hasta que no tenga documentación, prostitución.*
- *Espero conseguir trabajo pronto como cuidadora, y que no me pidan los papeles.*
- *Sin documentación, sin papeles, estaré en la calle.*
- *He pedido papales y estoy esperando a ver si se regula la situación.*
- *Lo mismo (prostitución) hasta conseguir el permiso de trabajo en España.*
- *Igual. Si antes no había trabajo, ahora menos.*

Riscos percebuts en referència a la COVID-19 i la prostitució:

- *No lo sé, bueno de prostitución no sé si volveré a trabajar, con esto no [amb la COVID-19].*
- *No lo sé, no sé si volveré a tener clientes. Tengo miedo de salir, aunque tengo que buscarme la vida.*
- *No lo sé, tengo bastantes dudas.*

4.5.8. Estratègies d'autoprotecció i autodefensa de les dones en situació de prostitució

Autores com Sanders (2005), assenyalen que les dones no són passives receptores de la violència i articulen mesures preventives, dissuasives i protectores. Entre aquestes mesures la investigadora esmena que en els seus estudis va trobar la de la selecció de "clients" de manera acurada, no practicar la prostitució de forma aïllada, dur algun tipus d'instrument o objecte defensiu, agafar la matrícula del cotxe i posar-la en coneixement de les companyes, transmetre informació sobre prostituïdors que puguin ser violents, entre d'altres. Encara que posar en marxa totes aquestes estratègies per protegir-se de situacions de violència, aquesta no s'elimina totalment. Melo et al., (2019) varen realitzar una investigació qualitativa els resultats varen ser que les xarxes socials de les dones en situació de prostitució són escasses, ja que totes tenien la responsabilitat de mantenir l'economia a casa seva, assenyalant que la manca d'oportunitat de treball era el factor més important per continuar dins la prostitució.

Les autores varen manifestar que en no tenir consciència de la importància de realitzar revisions mèdiques amb regularitat, aquestes dones tendien a associar les seves problemàtiques en salut amb el no ús de preservatiu, centrant el seu benestar físic, social i mental únicament en àmbits que comprenen la seva sexualitat i aparell reproductor. L'estudi conclou que les pràctiques d'autocura de les dones en situació de prostitució se centren en la cura de l'aparell sexual i reproductiu, deixant de banda accions promotores i d'autocura en salut, cosa que repercuteix de manera negativa en el seu estat de salut i augmenta el risc de patir malalties cròniques no transmissibles. Això dona pistes de com s'ha de reforçar el model de salut biopsicosocial i holístic i que aquest sigui enfocat a millorar la seva qualitat de vida i salut.

4.6. Conclusions

Al llarg d'aquest apartat s'aporten algunes anotacions o conclusions finals i implicacions per a la pràctica a partir dels objectius plantejats en aquest capítol.

La revisió de la literatura i les dades de l'estudi suggereixen que les persones en situació de prostitució tenen dificultats per protegir o millorar el seu nivell de salut integral (biopsicosocial). El precari corpus jurídic a disposició de la protecció dels drets de les dones en prostitució les situa, sens dubte, en una condició d'encara major vulnerabilitat, cosa que impacta en la seva salut (Howard, 2020).

Evidentment, una major situació de vulnerabilitat redueix les possibilitats de decisió i limita aquesta llibertat, forçant a un conjunt de decisions sobre la supervivència que, com les que hem vist anteriorment, impliquen importants conseqüències per a la salut a curt, mitjà i llarg termini. Hi ha necessitats de suport per a la millora de la salut física, especialment en l'àrea psicològica, salut mental i emocional de les dones, ja que sofreixen estrès derivat de la història personal migratòria per raons fonamentalment econòmiques. A tot això se li han de sumar les càrregues familiars derivades, atès que elles són en molts casos les que mantenen les seves famílies. Necessitat augmentada per l'estrès a causa de la situació de prostitució i de Covid-19, que implica nous riscos. L'estrès i les condicions de salut són comunes però presenten diferèn-

cies en funció de l'ambient de pisos, carrer, cita per telèfon i desplaçament i club, cosa que caldrà tenir en compte en futures recerques i intervencions sociosanitàries.

El rang d'edat de les dones trobat en aquest estudi i en la literatura indiquen que els problemes de salut i les necessitats d'informació de les dones en prostitució difereixen en funció de l'edat i altres variables sociodemogràfiques. Mentre que les dones més joves poden estar preocupades per malalties agudes, les dones majors poden sofrir malalties més cròniques o poden necessitar informació sobre afeccions relacionades amb l'edat, com la menopausa i l'osteoporosi. L'estudi revela que a més edat més probabilitat de desenvolupar depressió o poder desenvolupar idees suïcides, així com a augmentar la medicació. Es requereix ampliar recerques qualitatives sobre els problemes de salut i les necessitats d'informació de salut on s'identifiquin les barreres per a l'atenció de la salut.

Repassem quines són les necessitats descrites en atenció sanitària detectades en les dones en situació de prostitució sobre la base de l'experiència de Metges del Món (18 anys): dificultats per a l'accés a l'atenció sanitària normalitzada, a causa de les barreres per a obtenir la targeta sanitària per mor de la seva situació irregular; problemes per empadronar-se (especialment les dones que viuen en clubs i pisos, les que no tenen documentació per haver-la perdut o per tenir-la retinguda pels seus substituïdors), desconeixement del funcionament del nostre sistema sanitari; això és, l'accés al centre de salut, urgències hospitalàries, cuidats d'infermeria, tràmits administratius. Barreres culturals o lingüístiques, com desconèixer l'idioma o tenir certs hàbits i creences procedents de la seva cultura. Dificultats per a l'obtenció de mètodes anticonceptius segurs i culturalment acceptables. Barreres per a la interrupció voluntària de l'embaràs, en cas de no tenir targeta sanitària; fins i tot amb bona informació no hi tindrien accés a partir de la setmana 9. En aquest cas, es deriven a clíniques privades concertades on sense targeta sanitària els cobren la prestació, encara que es pot fer la interrupció dins d'un hospital públic. Major suport i acompanyament per a l'acceptació i utilització de mètodes anticonceptius segurs (especialment DIU i implant). Necessitat d'atenció psicològica de suport i acompanyament degut per a les seves alteracions psicològiques freqüents.

A més, els i les professionals de la salut han de formar-se sobre la varietat de problemes de salut que afecten les dones i persones en situació de la prostitució. Les infeccions de transmissió sexual com el VIH/Sida són la causa per la qual més estudis i intervencions es realitzen. A mb tot, s'ha d'ampliar la mirada i garantir que les persones en situació de prostitució rebin l'atenció mèdica que necessiten. L'atenció sanitària a una persona en situació de prostitució ha de preveure, en cas de necessitat, emergències en situació de crisi, assistència psicològica i atenció sanitària a llarg termini per al manteniment del seu tractament si es requerís, evitant-ne la sobremedicació i la patologització. S'han d'incorporar bones pràctiques en l'atenció a persones en situació de prostitució i l'aplicació de protocols sobre violència de gènere o sol·licitants d'asil, així com els referits a les víctimes de tracta i/o explotació sexual, entre d'altres.

Per això es requerirà una formació especialitzada per disminuir els l'impacte dels estereotips i estigmes, oferir informació i assessorament, reducció de riscos i derivació sempre en funció de les seves necessitats. Reduir l'estigma de la prostitució i la discriminació de les persones en situació de prostitució, sensibilitzar la societat en general i l'equip professional socisaniari sobre la realitat actual de la prostitució i la tracta de persones amb finalitats d'exploració sexual. La coordinació amb les entitats i serveis especialitzats és essencial per garantir l'accés a drets de salut. És important identificar les pràctiques promotores de l'autocura de la salut de les persones en situació de prostitució i promoure polítiques, accions i intervencions que ajudin a millorar la seva qualitat de vida i l'autocura en un sentit ampli. Sobretot ara, que el Covid-19 ha tengut un fort impacte en l'increment de les desigualtats socials entre les dones més vulnerables que es troben en situacions de supervivència.

Capítol 5

Explotació sexual de la infància i adolescència

5.1. Resum

L'explotació sexual infantil i adolescent (ESIA) és una forma d'abús en què es produeix un intercanvi econòmic o d'un altre tipus, que pot fins i tot ser una promesa per al futur. Existeixen diverses manifestacions de l'ESIA que s'interconnecten i interrelacionen entre si, i que s'han vist profundament influenciades pels canvis tecnològics que s'han produït en la societat en els últims anys.

La quantificació real d'aquest fenomen és difícil de conèixer, en part pel fet que té lloc en la clandestinitat, i, a més, en moltes ocasions les víctimes no es reconeixen com a tal, cosa que dificulta la detecció i la posada en marxa de mecanismes adequats d'intervenció. Per això és necessari desenvolupar estratègies d'identificació precoç de les víctimes mitjançant garbellats sistemàtics amb eines adequades i actualitzades. L'auge de la problemàtica en els últims anys es relaciona amb una major preocupació pels temes relacionats amb la infància i amb l'augment de l'ús i abús de les tecnologies de la informació i comunicació. La identificació del problema suposa un repte que ens porta a la recerca d'una eina que serveixi com a guia per als i les professionals en contacte amb nines, nins i adolescents, que els permeti valorar el risc d'explotació sexual i que serviria com a prevenció en diferents nivells.

És necessari planificar estratègies d'actuació coordinades que utilitzin eines de detecció i intervenció comunes i consensuades per tota la comunitat de professionals que treballen en l'atenció a la infància i adolescència. Aquestes estratègies han de permetre una detecció precoç i una actuació adequada a la gravetat de les situacions identificades.

5.2. Introducció

L'explotació sexual infantil i adolescent és una de les formes més greus de violència contra la infància i el seu entorn. L'ESIA comprèn l'abús sexual d'un o d'una menor a canvi d'un guany, que pot ser econòmic o d'un altre tipus (Del Valle i Bravo, 2020). Aquest tipus d'abús té conseqüències greus per a la salut física, psíquica i social de les víctimes (ECPAT Internacional, 2016).

El fenomen de l'ESIA no és nou, no obstant això, ha estat en els últims anys que s'ha produït una major consciència respecte a la gravetat del problema, la qual cosa ha afavorit els esforços per millorar les polítiques d'atenció a la infància. Aquest tema té un abordatge complex, no sols per la dificultat de conèixer amb exactitud la magnitud del problema relacionat a la dificultat de detecció o a la característica delictiva de la ESIA, sinó perquè fins i tot certes manifestacions de l'explotació, que es donen a través de mitjans digitals, han fet que sigui encara més difícil la seva persecució (Berelowitz et al., 2012).

És important l'observació del llenguatge utilitzat, ja que les paraules conceptualitzen els termes i ajuden a crear un coneixement i llenguatge comú entorn d'una problemàtica. D'aquesta manera, s'intenten utilitzar termes el més precisos possibles que no donin lloc a errors a l'hora de la seva identificació, així com evitar-ne uns altres que puguin donar lloc a judicis de valor. S'ha prestat, per tant, especial atenció a aquest tema amb la finalitat d'evitar la revictimització i l'estigmatització de les víctimes sotmeses a explotació sexual (Eaton i Holmes, 2017).

El terme explotació sexual comercial de la infància i l'adolescència (ESCIA) és el que s'emprava fins fa uns anys de forma generalitzada per parlar de l'explotació sexual. Actualment, aquest terme es reserva per parlar específicament de l'explotació que es dona en la delinqüència organitzada i que té ànim de lucre, el qual es pot considerar un subconjunt dins de l'explotació sexual (ECPAT Internacional, 2016). Encara que s'han utilitzat com a sinònims, avui dia es tendeix a diferenciar-les per les característiques més complexes i generals que abasten l'ESIA.

Les xifres de casos que es coneixen per part de les institucions i les entitats que treballen en la protecció i benestar de la infància són només un percentatge de la realitat, ja que no mostren la situació real; serien, per tant, com la punta de l'iceberg. Les xifres reals suposarien una dimensió equiparables a una situació pandèmica i tenen una extensió a nivell mundial (Honor et al., 2019). La quantificació real de la situació no és realment coneguda perquè en nombroses ocasions no existeix una consciència per part de la víctima d'estar vivint una situació d'explotació. De fet, és habitual que les situacions no siguin denunciades, cosa que impedeix una quantificació ajustada a la realitat. Segons un informe d'UNICEF (2001), es calcula que a l'any afecta uns 2 milions de nins, nines i adolescents de tot el món. L'Organització Internacional de Treball afirma que el 98% de les víctimes d'explotació sexual comercial són dones i nines (ILO, 2012).

La identificació de les víctimes s'ha convertit en un repte que hem d'enfrontar des d'un punt de vista ampli i multidisciplinari. L'abordatge conjunt dels factors de risc i vulnerabilitat ajuda la prevenció primerenca i la cerca de suports que siguin el més efectius possible (Basson et al. 2012).

Hem d'englobar el tema de l'ESIA dins un context social del qual no la podem separar, la societat actual sexualitza la infància, especialment les nines, des de la publicitat, el cinema i la televisió, sense oblidar que els matrimonis amb nines continuen sent part de la vida habitual en molts països del món. A més, la cultura del porno s'ha fet accessible i gratuïta a través dels mòbils, avui dia en mans de tothom (Ballester et al., 2019). Aquest fenomen influeix de manera important en la creació d'uns estàndards i estereotips que uneixen l'ideal de la dona amb trets de la infància (com l'absència de pèls corporals) alhora que es normalitza que les nines i nins siguin tractats com a objectes sexuals i que per tant puguin ser comprats i utilitzats. Això condueix a una naturalització generalitzada de la problemàtica, pel fet que només els ulls entrenats seran capaços de destriar la sexualització de la infància, que es dona de manera subtil i dificulta un abordatge correcte (Miller-Perrin i Wurtele, 2017).

Malgrat l'interès creixent en el tema de la infància en general i de l'explotació sexual amb nines, nins i adolescents en particular, existeixen pocs estudis amb evidència empírica que informin del desenvolupament de polítiques i pràctiques professionals adequades (Cockbain i Olver, 2019). Els diferents professionals de la salut, de l'àmbit jurídic i social no sempre compten amb la formació adequada i els recursos específics per detectar i intervenir davant aquesta problemàtica. Atès que és molt probable que aquests professionals es trobin amb nines, nins i adolescents víctimes que necessitin dels serveis d'atenció i ajuda, és important tenir una comprensió integral del problema a fi d'abordar de manera més eficaç les necessitats de les víctimes (Miller-Perrin i Wurtele, 2017). Encara que la clandestinitat i ocultació de la ESIA no permet aproximar-se de manera adequada a aquest fenomen, s'han de conjuminar esforços, recollir les dades existents i analitzar-lo en la nostra comunitat. S'ha demostrat l'eficàcia en la utilització d'instruments que recullin dades des de múltiples informants que treballen amb els i les menors (Martín, González-García, Del Valle i Bravo, 2019), per la qual cosa es considera més que necessari un enfocament multidisciplinari amb aquesta població.

En aquest informe es realitza una anàlisi dels registres oficials de casos d'ESIA a les Illes Balears per a intentar donar magnitud a la situació actual. Com s'ha explicat anteriorment, això només és una porció de la realitat i no representa l'escala real de l'abast total de l'ESIA.

Per frenar els grans avenços que està duent a terme l'ESIA, a les Illes Balears concretament es disposa del Pla autonòmic per a la lluita contra el tràfic de dones i nines amb fins d'explotació sexual i l'abordatge de la prostitució a les Illes Balears (2019-2022), en què "un dels principals objectius [...] és disposar de dades estadístiques específiques que permetin fer una diagnosi acurada de la situació" (IBD, 2019). En aquest Pla ja s'alerta també del fet que "es produeix un canvi en la forma d'accedir a la prostitució, a través d'Internet i vinculada a la pornografia. S'ha de destacar que aquesta pornografia és accessible a edats molt primerenques i que ajuda a normalitzar pràctiques de risc" (IBD, 2019). Aquest fenomen pot entendre's millor amb el que Mary Graw Leary (2008) anomena *self-sexual exploitation* i el defineix com un fenomen en expansió que implica la creació de material per part d'un menor o altres amb conductes sexuals explícites, incloent-hi la visualització lasciva de genitals.

Per tot el comentat es proposa realitzar l'elaboració d'aquest informe que es basarà en dades que aportin llum sobre la pornografia infantil i sobre la seva possible detecció i prevenció.

5.3. Mètode

S'ha fet un treball de revisió dels estudis publicats fins al moment, posant el focus en els més actualitzats, de manera que ens puguin aportar una visió de la situació el més vigent possible. També s'ha realitzat una anàlisi de les dades aportades des de Justícia Juvenil, des del RUMI (Registre Unificat de Maltractament Infantil), així com de les dades procedents de denúncies de Guàrdia Civil y Policia i de CONVIVÈXIT (Conselleria d'Educació, Universitat i Recerca del Govern), que ens brinden una visió de la problemàtica localitzada a les Illes Balears.

5.4. Objectius

Els objectius plantejats en relació a aquesta problemàtica són:

- Obtenir una aproximació a les característiques de les manifestacions de l'exploració sexual infantil i adolescent que es donen en la societat actual i en el nostre entorn.
- Acostar-nos a la prevalença actual del problema a les Illes Balears.
- Conèixer la dimensió de les denúncies que es realitzen i el tipus de delictes amb els quals s'associen.

5.5. Conceptualització, modalitats diverses, factors de risc i indicadors

5.5.1. Definició de l'exploració sexual de nins, nines i adolescents

El I Congrés Mundial d'Estocolm contra l'Exploració Sexual Comercial de Nins, Nines i Adolescents es duu a terme l'any 1996, allà s'hi defineix l'exploració sexual comercial infantil com:

Una violació fonamental dels drets del nin. Comprèn l'abús sexual per adults i la remuneració en efectiu o en espècie per al nin o una tercera persona o persones. El nin és tractat com un objecte sexual i com un objecte comercial. L'exploració sexual comercial de nins constitueix una forma de coerció i violència contra els nins, i equival a treball forçós i una forma contemporània d'esclavitud (Hecht, 2008, p.13).

Els nins, nines i adolescents són víctimes d'exploració sexual quan participen en activitats sexuals a canvi d'alguna cosa, per a ells, per a la persona agressora o per a una tercera persona (ECPAT, 2020). L'ESIA és una forma d'abús sexual infantil que ocorre quan una persona o un grup s'aprofita de la situació de desequilibri en què té el poder per a coaccionar, manipular o enganyar una persona menor d'edat, bé sigui a canvi d'alguna cosa que la víctima pugui voler o necessitar o bé a canvi d'un augment de l'estatus de la víctima.

La violència i la manipulació psicològica són habituals i les víctimes corren un major risc de sofrir lesions, agressió sexual, malalties infeccioses, abús de substàncies, afeccions mèdiques cròniques que no són tractades, desnutrició, trastorn d'estrès posttraumàtic, depressió i altres trastorns de salut mental, fins i tot el suïcidi (Greenbaum i Crawford-Jakubiak, 2015).

La víctima pot sofrir exploració sexual malgrat que l'activitat sexual sembli consensuada. A més, no sempre ha de donar-se el contacte físic i també es pot produir mitjançant l'ús de la tecnologia (Scott et al., 2019). En moltes ocasions s'estableix una relació afectiva, almenys a l'inici de l'abús, amb les nines, nins i adolescents, per la qual cosa tampoc és percebuda per aquests com una situació d'exploració. Tots aquests factors fan que els límits siguin difusos i més en no existir sempre un intercanvi monetari, pot bastar una situació de privilegi que pugui suposar una millora en l'estatus dels nins, nines i adolescents, o fins i tot de les seves famílies, la qual cosa fa més complexa la seva identificació tant per part de les víctimes com per part dels professionals.

Molts menors es veuen implicats en situacions d'exploració sexual per cobrir necessitats bàsiques com a sostre i menjar o les necessitats creades per situacions de dependència a substàncies com l'alcohol i les drogues (Miller-Perrin i Wurtele, 2017).

Existeix una situació d'abús de poder en què hem d'entendre totes aquestes dinàmiques que s'estableixen tant entre adults com entre gèneres per a poder abordar el problema que ens ocupa (Eaton i Holmes, 2017). Per apreciar aquestes dinàmiques de poder i la iniquitat que hi va associada a elles, és important tenir una visió àmplia de les desigualtats socials i del context en el qual ocorren.

Una de les causes de l'expansió del fenomen de l'ESIA, tal com l'indica el IV Pla d'acció contra l'explotació sexual infantil i adolescent a l'estat espanyol, estaria connectada amb el creixement quant a l'accés i l'ús d'internet que s'ha donat en els últims anys, que es relaciona així mateix amb l'oportunitat per a produir, obtenir i difondre material relacionat amb l'abús infantil o facilitar-ne l'accés a les nines, nins i adolescents a través de la tecnologia. Altres factors relacionats serien l'augment de les desigualtats socials, els desastres naturals, la migració, els conflictes i la violència, així com l'expansió de la indústria del turisme la infraestructura del qual és utilitzada per als abusos.

5.5.2. Manifestacions de l'ESIA

Totes les manifestacions de l'ESIA s'interrelacionen i interconnecten entre si. És important considerar a més l'increment que han tengut en els últims anys en relació als mitjans tecnològics, a través d'aplicacions en dispositius mòbils, ja sigui a través del contacte que s'estableix en les xarxes socials o en aplicacions específiques on se cerquen i compren imatges.

A. L'explotació sexual de nines, nins i adolescents mitjançant la prostitució

L'ESIA a través de la prostitució es produeix quan una nina, un nin o adolescent és utilitzat en activitats sexuals a canvi d'alguna cosa, ja sigui rebuda o no per la víctima (Nacions Unides, 2000). No és necessari que l'intercanvi tengui lloc realment, basta la simple promesa que es farà. És molt complicat saber la xifra real de l'explotació a través de la prostitució de nins i nines, ja que les estadístiques sobre aquest tema són escasses com també ho són els estudis que donen dades sobre la situació. A més, es creu que les dades que presenten les Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat suposen un 20% dels casos reals. Encara que es desconeix la magnitud exacta del problema, se sap que és un fenomen que ha vist incrementat el seu nombre des dels anys noranta fins a l'actualitat. De fet, cada vegada és més demandat pels prostituïdors de la indústria del sexe (ECPAT, 2020).

Aquesta pràctica pot dur-se a terme a través de l'engany, l'amenaça, la força física però també amb regals i fins i tot amb el consentiment per part de les nines, nins i adolescents, cosa que en tot cas suposa una violació dels seus drets fonamentals. D'altra banda, aquest problema no només es dona en països en desenvolupament, sinó que es troba la població mundial hi està implicada, atès que existeixen molts explotadors que s'aprofiten del seu poder econòmic i social per accedir a aquest tipus de prostitució.

Actualment es recull en el Codi Penal de la legislació espanyola, després de ser inclosa en la reforma del 2015, en l'article 188 on diu que es castigarà a qui "indueixi, promogui, afavoreixi o faciliti la prostitució d'un menor d'edat (...), o es lucri amb això, o exploti d'alguna manera un menor (...) per a aquests fins". Així mateix, es penalitza a qui "sol·liciti, accepti o obtingui a canvi d'una remuneració o promesa, una relació amb una persona menor d'edat".

Es fa necessari l'ús de termes que ens facin conceptualitzar la problemàtica, però que alhora no impliquin una estigmatització de les víctimes ni una legitimació del fenomen. És per això que s'empra preferiblement "exploració a través de la prostitució" o bé "exploració en la prostitució" en comptes de "prostitució infantil", expressió que podria arribar a indicar certa relació amb una forma legítima de treball o que el nin o nina hagin donat el seu consentiment per a prostituir-se (ECPAT Internacional, 2016).

B. Tracta de nines, nins i adolescents amb fins d'exploració sexual

La tracta de nines, nins i adolescents constitueix un delictes transnacional i la seva definició va ser consensuada en el *Protocolo de Palermo* (2000) com: captació, transport, trasllat, acolliment o la recepció de persones, recurrent a l'amenaça o a l'ús de la força o altres formes de coacció, al rapte, al frau, a l'engany, a l'abús de poder o d'una situació de vulnerabilitat o a la concessió o recepció de pagaments o beneficis per a obtenir el consentiment d'una persona que tingui autoritat sobre una altra, amb finalitats d'exploració.

Aquesta exploració inclourà, com a mínim, l'exploració de la prostitució aliena o altres formes d'exploració sexual, els treballs o serveis forçats, l'esclavitud o les pràctiques anàlogues a l'esclavitud, la servitud o l'extracció d'òrgans (Nacions Unides, 2000).

Segons l'IV informe de la ECPAT, l'estat espanyol és país d'origen, trànsit i destinació per a nins i nines víctimes de tràfic. El Ministeri d'Interior va identificar en 2018 sis nines víctimes de tracta i una víctima de matrimoni forçós i, segons dades de la Fiscalia General de l'Estat, aquest mateix any, 127 nines i un nin. Les dades del Ministeri corresponen a víctimes formalment identificades i els de la Fiscalia són els casos en què hi ha diligències de seguiment que podrien revelar un possible delictes de tracta. Les organitzacions que es dediquen a l'atenció de les víctimes afirmen que el percentatge seria molt major i que s'arriba a gairebé el 5% del total de les persones que es troben en situació de prostitució.

C. Exploració sexual en línia de la infància i la adolescència

L'ús de l'expressió "pornografia infantil" està sent debatut, fonamentalment per no reflectir la realitat que hi ha rere d'aquest material. La denominada "pornografia infantil", ja sigui audiovisual, en format d'imatges o d'àudio, sempre està creada a partir d'una situació de violència sexual contra nines, nins o adolescents menors de 18 anys. Enfront del terme "pornografia infantil", s'han proposat uns altres que fan referència directa a la violència sexual que sempre hi ha després d'aquest material, com seria en un sentit més ampli el de l'exploració sexual en línia de la infància i adolescència. Aquest darrer terme és l'utilitzat preferentment pels professionals que tenen cura de menors, per visibilitzar que tot aquest material audiovisual són producte d'abusos sexuals a nins, nines i adolescents.

Aquest fenomen és cada vegada més freqüent i té múltiples manifestacions. Inclou qualsevol ús de les TRIC (Tecnologies de la Relació, la Informació i la Comunicació) per a produir material audiovisual en el qual s'abusi de nins, nines i adolescents incloent-hi la producció, venda, possessió, distribució i difusió d'aquest material (ECPAT, 2020).

La major part de les ocasions les nines, nins i adolescents són enganyats, intimidats i subornats per a produir aquest tipus d'imatges. El consum d'aquesta mena de material legitima la seva producció, en crear demanda específica, i contribueix a la objectualització de la infància com a material de consum.

L'explotació sexual en línia pot ser exercida per altres o pel menor mateix que es grava a si mateix en situació sexual, això és el que es coneix com a autoexplotació sexual (Karaian, 2015).

Existeix un altre debat obert relacionat amb l'ús del terme "pornografia" per referir-se a aquest material. D'una banda, l'ús d'aquest terme es pot criticar partint de la consideració que no tota la pornografia en què apareixen dones majors d'edat es crea en situacions de violència i, per tant, hi ha pornografia que no implica cap tipus de violència. Des d'aquesta perspectiva, denominar "pornografia" al material en què apareixen nins, nines o adolescents, no seria adequat perquè en aquests casos aquest material sempre és creat en situacions de violència.

D'altra banda, des de la teoria feminista radical i el pensament crític, es considera que la pornografia sempre està vinculada d'alguna manera amb la violència contra les dones: o es crea en una situació que és violència contra elles o col·labora en la reproducció d'aquesta violència o és emprada pels homes per exercir aquesta violència. Des d'aquesta perspectiva, en què el terme pornografia es relaciona, per definició, amb la violència, podria proposar-se com a adequada l'expressió "pornografia en què apareixen nines, nins o adolescents". Ara bé, la pornografia gaudeix d'una gran acceptació social i no sol incloure aquesta connotació negativa.

Per això, en el context social actual, pot ser pertinent fer referència explícitament a la violència sexual que hi ha sempre després de la pornografia en què apareixen nines, nins o adolescents menors de 18 anys. Finalment, pot ser pertinent mantenir el terme "pornografia" pel fet que permet assenyalar que és un material que es crea pel mateix motiu i amb la mateixa finalitat que qualsevol altre tipus de pornografia: satisfer el desig masculí de visualitzar aquest tipus de material.

La pornografia avui dia està normalitzant cert tipus de pràctiques i estereotips associats al gènere i és el model de sexualitat entre la joventut de les Illes Balears (Gayà, 2019). La pornografia es presenta com una forma d'explotació i al seu torn té una gran influència en la percepció de les relacions sexoafectives en la joventut (Eaton i Holmes, 2017 i Scott et al., 2019) davant una educació afectiva i sexual escassa o ineficaç que augmentaria les possibilitats de caure en situacions de risc i explotació.

D. Explotació sexual de la infància i l'adolescència en els viatges i el turisme

L'explotació sexual de la infància i l'adolescència en els viatges i el turisme es dona no només en països empobrits, sinó en qualsevol part del món i per part de qualsevol persona que es desplaça per qualsevol motiu; no hi ha un perfil típic d'agressor sexual (ECPAT Internacional, 2016).

No es disposen de xifres exactes en no ser un delictes tipificat com a tal en el Codi Penal i per la clandestinitat en què succeeix, però organitzacions com Save The Children calculen que existeixen aproximadament 40.000 espanyols que viatgen cada any per tenir relacions amb nins, nines i adolescents (ECPAT, 2020). Un recent estudi dut a terme per ECPAT- The Netherlands (2019) sobre la reticència a denunciar aquesta modalitat d'explotació, ha trobat que només el 4% ha denunciat els fets presenciats a les autoritats oficials i un 10% ho ha comentat a algú de l'hotel, restaurant o agència de viatges.

L'expressió "explotació sexual de la infància i l'adolescència en els viatges i el turisme" s'utilitza com a alternativa al terme "turisme sexual infantil", ja que està enfocat al nin, la nina o adolescent que està patint explotació sexual en un context específic

que no sempre implica turisme, sinó que es pot donar durant unes vacances o altres formes de viatges. El terme “turisme sexual infantil” expressa que aquest tipus d'exploració és una forma real de turisme en comptes d'una forma d'exploració (ECPAT Internacional, 2016).

Per a l'abordatge d'aquesta problemàtica s'hi requereixen esforços a nivell estatal engegats mitjançant plans específics, a més d'una bona cooperació i coordinació a nivell interestatal a causa del caràcter tan complex d'aquesta problemàtica.

E. Matrimonis forçosos

Els matrimonis forçosos estan reconeguts pel Consell de Drets Humans de les Nacions Unides com una vulneració greu dels drets humans i en particular dels drets de les dones (Resolució del Parlament Europeu, de 4 de juliol de 2018, Cap a una estratègia exterior de la Unió contra els matrimonis precoços i forçats: pròximes etapes). En aquesta mena de matrimonis, s'hi produeix una transacció en què les nines o adolescents poden ser utilitzats com a pagament amb el sistema del dot o a canvi de beneficis per a la família (ECPAT, 2020).

En alguns països i/o cultures, una nina pot ser obligada a casar-se amb el seu agressor després de sofrir una violació amb la finalitat que l'agressor eludeixi la seva pena. Els matrimonis forçosos s'entrecreen al seu torn amb el tràfic quan les nines són reclutades, acollides o transportades per a la seva explotació (ECPAT Internacional, 2016).

5.5.3. Factors de risc i vulnerabilitat

Ser capaços de reconèixer i identificar els factors de risc tant a nivell individual com social és clau per a la identificació primerenca de les víctimes i per al disseny de polítiques eficaces de prevenció (Hornor et al., 2019). Aquestes polítiques de prevenció han d'incloure, a més, la formació específica de totes les persones encarregades de les cures de nines, nins i adolescents de manera professional.

És important, així mateix, que s'incrementi el coneixement i la sensibilitat de la societat en general, cosa que en podria suposar una implicació activa per a la detecció i la denúncia de l'ESIA (ECPAT, 2020).

Els factors de risc es concreten en característiques tant de tipus personals, familiars i/o socials com en situacions que augmenten la probabilitat que les nines, nins i adolescents siguin explotats sexualment. La manifestació d'un únic factor no suposa la implicació d'aquest tipus de situacions, però és molt significatiu quan es dona alhora més d'un factor, perquè el risc es multiplica.

Entre els factors que podrien col·locar les persones en situacions de risc, cal tenir en compte les pròpies característiques de l'adolescència com a etapa en què es dona més valor a l'opinió del grup d'iguals. S'hi presenten canvis d'humor i d'ànim, estan orientats a la cerca de sensacions i emocions, hi ha una menor percepció del risc i busquen la gratificació immediata, tendeixen a basar les seves decisions en conseqüències a curt termini i són més sensibles a les recompenses (Steinberg, 2010).

Segons diversos estudis sobre el tema, les següents variables serien els principals factors de risc per a l'explotació sexual en la infància i l'adolescència (Miller-Perrin i Wurtele, 2017; Berelowitz et al., 2012; Greenbaum, 2020):

- Família disfuncional (història d'addiccions, salut mental, conductes delictives, etc.)
- Orfanat
- Viure en un centre d'acolliment
- Historial d'abusos, ja sigui sexual, físic o emocional
- Discapacitat
- Autoestima baixa
- Pertinença a bandes
- Amics o amigues que són explotats sexualment.

En els i les joves que sofreixen explotació sexual, s'hi solen trobar els següents signes i comportaments:

- Fugides de la llar o del centre d'acollida
- Absentisme escolar
- Canvis en l'aparença física
- Consum d'alcohol i drogues
- Comissió de delictes
- Múltiples infeccions de transmissió sexual, embarassos i avortaments
- Problemes de salut mental
- Intents de suïcidi
- Ferides i autolesions
- Regals i possessió de diners.

Si bé hi ha molts estudis que confirmen que la joventut que es troba a acolliment residencial és una població d'alt risc a causa de les seqüeles de la seva pròpia història d'abandonament (Águila-Otero, Bravo, Santos i Del Valle, 2020), cap menor està exempt de sofrir ESIA i, per tant, el treball de detecció ha d'abastar tota la població infanto-juvenil.

5.6. Les noves situacions d'explotació. Autoproducció induïda d'imatges

5.6.1. Internet i les noves tecnologies com a nou mitjà d'explotació

La utilització d'internet als telèfons mòbils ha crescut a un ritme vertiginós durant aquest segle, fins al punt de fer-se universal entre la població jove (Bhau i Tung, 2019) transformant les seves vides i la manera que tenen de relacionar-se (Ballester et al., 2019). Aquesta generalització té diverses conseqüències, moltes de positives, però d'altres que comporten riscos. Com ja s'ha esmentat al llarg d'aquest capítol, l'ús d'internet i de les tecnologies han conduït, no només al fet que l'ESIA sigui un delicte cada vegada més present, sinó que també hi ha hagut un increment de l'aparició de noves situacions d'agressió i/o explotació, com el ciberbulling, el sexting, la nova pornografia (en línia) o la captació d'adolescents per a l'activitat sexual forçada amb persones adultes.

La xarxa europea EU Kids Online (Nins europeus en xarxa), va classificar els riscos en línia com a: agressius, sexuals, relacionats amb els valors (visitar pàgines extremistes) o comercials (Livingstone et al., 2011). Així mateix, existeixen molts tipus d'agressió "electrònica" o cibera-gressió; des de l'assetjament clàssic fins a l'exclusió específica i intencionada d'una persona d'un grup en línia (Colom i Ballester, 2016; Giumetti i Kowalski, 2019; Smith, 2019). Aquest apartat, però, centra l'atenció en els riscos, especialment per a adolescents en l'àmbit sexual i agressiu.

Així, cal fer esment a pràctiques que van des de les que aparentment són menys forçades, com el sexting, a les que estan basades en l'engany o en la coacció, com el grooming o la sextorsió. No obstant això, i la suposada voluntarietat de la primera, hi ha un vincle entre cada una de les tres pràctiques, ja que el sexting i el grooming solen ser la porta d'entrada a la sextorsió (Orosco i Pomasunco, 2020). Així mateix, qui envia el material eròtic o sexual, pot estar vivint aquesta situació com una decisió lliure i voluntària i no d'exploració, atès que el grooming es basa en l'engany i la seducció per part d'una persona adulta per aconseguir aquest tipus d'imatges o vídeos.

5.6.2. Autoproducció induïda d'imatges i el sexting com a pràctica de risc

La metanàlisi més recent (Mori et al., 2020), permet unificar el contingut del constructe relatiu al sexting: El sexting suposa l'ús compartit d'imatges, vídeos i/o missatges sexualment explícits a través de dispositius electrònics. Les estimacions de prevalença del sexting han variat substancialment, possiblement a causa de les àmplies àrees d'edat que s'estan examinant. Aquest estudi pretenia sintetitzar les troballes més rellevants que examinen la prevalença del sexting consensuat i no consensuat, en un període específic del desenvolupament, entre els joves de 18 a 29 anys, per intentar explicar i resoldre les discrepàncies en la literatura sobre aquesta pràctica. Es varen dur a terme recerques a bases de dades electròniques per a articles publicats fins a abril de 2018 i se'n varen extreure dades rellevants de 50 estudis efectuats amb 18.122 joves. La prevalença de conductes de sexting va ser: enviament d'imatges per part del 38,3% (IC: 32,0-44,6); recepció d'imatges, el 41,5% (IC: 31,9-51,2) i el sexting recíproc, per part del 47,7% dels joves (IC: 37,6-57,7). Així, el sexting és un comportament habitual entre els joves. La prevalença d'enviament no consensuat d'imatges explícites ("sexts") també va ser freqüent entre els joves, amb un percentatge de pràctica del 15% (IC 6.9–23.2).

Cal dir que en aquest apartat no s'hi vincula el sexting amb el concepte d'autoexploració sexual (Karaian, 2015; McCartan i McAlister, 2013). Com s'ha vist a l'estudi de Mori et al. (2020), pràcticament el 50% de joves ha practicat el sexting recíproc; és a dir, consensuat i, suposadament, d'ús privat. No obstant això, les precaucions que genera l'enviament d'imatges a través de les xarxes són nul·les. De fet, el material sexualment explícit es difon àmpliament sense consentiment, tant si les persones implicades són infants o adolescents, com si són adults. Com és evident, pot haver-hi conseqüències potencialment greus per a les persones afectades.

A Europa es disposa, des de 2013, del projecte EU Kids Online. El darrer informe de 2020 presenta els resultats de l'enquesta duta a terme entre 21.964 menors d'entre 9 i 16 anys

d'edat, en 19 països europeus, amb el propòsit de valorar el seu nivell d'accés a internet, les seves activitats en línia, habilitats digitals, riscos i oportunitats. Les dades varen ser recollides pels equips nacionals de la xarxa EU Kids Online entre la tardor de 2017 i l'estiu de 2018. Durant l'estudi es va desenvolupar un model conceptual unificat i una metodologia comuna, de manera que els resultats de l'enquesta fossin comparables entre els diferents països. Així i tot, en determinats punts hi ha variacions metodològiques, per la qual cosa és recomanable tenir precaució a l'hora de comparar dades entre països. A Europa, el projecte EU Kids Online va trobar que el 22% dels adolescents de 12-16 anys havia rebut missatges o imatges sexuals entre iguals (Smahel et al., 2020), amb variacions considerables entre Itàlia (només el 8%) i Flandes (39%). L'estat espanyol se situava en el nivell alt, amb un 30% dels adolescents.

El Centre per a la protecció en línia de la infància i contra la seva explotació (Child Online and Exploitation Protection Centre (CEOP)) va registrar un considerable augment en la publicació a internet d'imatges sexualment explícites autogenerades (SGIIs per les sigles en anglès), identificant les adolescents com a més propenses a estar implicades en el sexting que els adolescents (Perkins et al., 2018).

A banda d'això, s'han descrit alguns predictors de la implicació en el sexting. Aquells que estan en risc de veure o rebre imatges explícites són els adolescents de més edat, els que puntuen més alt en les dificultats psicològiques, la recerca d'emocions fortes i presenten un comportament arriscat tant en línia com fora de línia (Livingstone i Görzig, 2014). Els predictors del risc de danys, per haver rebut imatges explícites, són els més joves, en especial les adolescents de 10-14 anys, amb més dificultats psicològiques i una recerca més baixa d'emocions fortes. Aquesta combinació les fa especialment vulnerables, ja que no disposen dels recursos per a la resiliència: troben el que no cerquen a una edat poc madura i sense tenir l'expectativa preparada per altres imatges (Choi et al., 2016; Morelli et al., 2016).

Altres predictors de la implicació en el sexting són ser sexualment actiu, l'abús de l'alcohol i drogues, practicar sexe sense protecció, participar en xats a la web amb desconeguts i mirar pornografia adulta (Smith et al., 2016). Mentre que en les dones joves, la inclinació a establir relacions sexuals amb consentiment per realitzar pràctiques que no desitgen, normalment per pressions de les seves parelles heterosexuales, sovint té com a finalitat evitar una discussió o mantenir la parella (Drouin i Tobin, 2014).

Arran de la informació exposada, i havent puntualitzat que existeix un risc més elevat per a les nines adolescents, no es pot deixar de banda la socialització de gènere pròpia del sistema patriarcal. Dins l'ampli ventall de conductes, actituds o creences que emanen d'aquest procés, la cosificació i la sexualització del cos de les dones tenen un pes important en l'autoproducció induïda d'imatges.

Durant l'adolescència, amb els canvis que es produeixen al cos i amb l'inici del descobriment i l'exploració de la pròpia sexualitat, es comença a donar sentit a determinats missatges que, prèviament, podien ser incomprensibles. Així, la cosificació i la sexualització del cos de les dones ajuda a entendre com aquest esdevé una eina de seducció molt important (Esteban,

2011; Sánchez, 2010). En aquest sentit, la investigació identifica les adolescents i joves com especialment exposades, ja que sovint se senten pressionades o coaccionades per enviar imatges eròtiques o sexuals (Kimberly et al., 2017).

5.7. Estimació de prevalença

Resulta complicat fer una aproximació exacta a les xifres reals de l'exploració sexual de nines, nins i adolescents perquè, com ja s'ha explicat en aquest capítol, en moltes ocasions passa desapercibuda fins i tot per les víctimes mateixes, les quals no se senten com a tal davant les situacions a què són sotmeses i que no arriben a denunciar. També influeix el fet que es desenvolupi en la clandestinitat i pugui passar inadvertida fins i tot per als professionals amb anys d'experiència en menors i formació especialitzada en temes d'infància i adolescència.

Per a intentar aproximar les xifres de l'exploració de nines, nins i adolescents a les Balears, l'equip de recerca ha tengut accés a les dades de la Gestió d'Expedients de Menors (GEXMEN), del Registre Unificat de Maltractament Infantil (RUMI), les denúncies de la Guàrdia Civil i Policia i les dades de CONVIVÈXIT, que ens aporta la visió d'una part de la problemàtica.

5.7.1 Prevalença en els expedients de menors

En el GEXMEN s'hi recullen les dades relacionades amb delictes de justícia juvenil. S'hi han seleccionat les dades dels cinc últims anys en relació als següents delictes: agressió sexual, abús sexual i inducció/promoció a la prostitució, exploració sexual i corrupció de menors. Les dades recollides de 2020 es limiten a les dades notificades fins a gener. tal com es pot observar en la Taula 5.1., en els tres darrers anys s'ha produït un increment dels abusos i agressions sexuals a menors de 16 anys, així com també s'ha produït un augment en aquest període de la inducció/promoció a la prostitució, exploració sexual i corrupció de menors.

Taula 5.1. Tipus de delictes recollits en el GEXMEN per any

Tipus de delicte	Any delicte						Total
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Agressió sexual	9 36,0%	3 12,0%	2 8,0%	4 16,0%	7 28,0%	0 0,0%	25 100,0%
Abusos sexuals	1 5,6%	2 11,1%	6 33,3%	5 27,8%	4 22,2%	0 0,0%	18 100,0%
Abús i agressió sexual a menors de 16 anys	5 6,6%	4 5,3%	12 15,8%	26 34,2%	29 38,2%	0 0,0%	76 100,0%
Inducció/promoció a la prostitució, exploració sexual i corrupció de menors	0 0,0%	0 0,0%	1 12,5%	2 25,0%	3 37,5%	2 25,0%	8 100,0%
Total	15 11,8%	9 7,1%	21 16,5%	37 29,1%	43 33,9%	2 1,6%	127 100,0%

Si s'hi observa la freqüència dels delictes associats a sexe, es pot veure a la Taula 5.2., que els delictes recollits són comesos un 96.9% més sovint per homes que per dones.

Taula 5.2. Delictes comesos per sexe

	Freqüència	Percentatge
Home	123	96,9
Dona	4	3,1
Total	127	100,0

5.7.2. Prevalença al Registre Unificat de Maltractament

El Registre Unificat de Maltractament Infantil (RUMI) és l'instrument bàsic per aconseguir la coordinació interinstitucional en la intervenció en casos de maltractament infantil a les Illes Balears. Recull les actuacions que s'han de dur a terme en casos de maltractament infantil i protocol·litza el treball dels diferents equips professionals. Seguint la legislació en la matèria estableix que qualsevol professional que treballi amb nines, nins i adolescents en l'àmbit educatiu, sanitari i social, que tengui sospita o evidència d'abús o explotació sexual infantil, està obligat a comunicar el cas a l'entitat pública competent en matèria de protecció de menors mitjançant el RUMI.

D'aquesta manera, es pot observar a la taula 5.3. la procedència de les notificacions rebudes en el RUMI, que en la seva majoria procedeixen de serveis socials, amb gairebé la meitat de les notificacions de maltractament infantil, seguida per l'àmbit educatiu, amb un percentatge entorn al 7% del total de les notificacions que procedeixen tant de l'àmbit policial com de l'àmbit sanitari, incloent-hi les notificacions de les embarassades i nounats.

Taula 5.3. Procedència de les notificacions en el RUMI

Valors absoluts	Serveis socials	Embarassada i nounat	Àmbit policial	Àmbit educatiu	Àmbit sanitari	Total
2015	1034	17	57	486	38	1632
2016	63	0	4	38	2	107
2017	1029	36	102	839	75	2081
2018	868	60	166	1123	179	2396
2019	1518	88	266	1403	232	3507
Total	4512	201	595	3889	526	9723

Percentatges	Serveis socials	Embarassada i nounat	Àmbit policial	Àmbit educatiu	Àmbit sanitari	Total
2015	63,4%	1,0%	3,5%	29,8%	2,3%	100,0%
2016	58,9%	0,0%	3,7%	35,5%	1,9%	100,0%
2017	49,4%	1,7%	4,9%	40,3%	3,6%	100,0%
2018	36,2%	2,5%	6,9%	46,9%	7,5%	100,0%
2019	43,3%	2,5%	7,6%	40,0%	6,6%	100,0%
Total	46,4%	2,1%	6,1%	40,0%	5,4%	100,0%

Fins ara, les notificacions del RUMI no distingien les dades corresponents a explotació sexual de nines, nins i adolescents de les dades generals d'abús sexual. Per això, la Conselleria d'Afers Socials ha fet un treball que té com a finalitat diferenciar amb caràcter retroactiu aquestes dades de l'any 2019. En aquest any s'identifiquen un total de 491 casos d'abusos sexuals en totes les Balears i un total de 59 casos d'exploatació sexual de nines, nins i adolescents a les Balears.

Si s'analitzen les dades d'abusos sexuals corresponents al RUMI dels darrers cinc anys separats per sexe (veure Taula 5.4.), es pot observar un increment en els últims tres anys del percentatge de dones que sofreixen abusos sexuals respecte als homes, dels quals no es pot extreure les dades que corresponen a explotació sexual, ja que tots estan englobats com a abús sexual. Si s'observen les xifres corresponents al percentatge general d'abús sexual dels darrers cinc anys en relació al sexe de la víctima, es destaca que, en el cas de les dones, la xifra gairebé duplica la dels homes.

Taula 5.4. Abusos sexuals notificats en el RUMI per any i sexe de la víctima

	Total de casos	Homes	%	Dones	%
2015	313	130	41,5%	183	58,5%
2016	23	12	52,2%	11	47,8%
2017	407	148	36,4%	259	63,6%
2018	520	170	32,7%	350	67,3%
2019	523	205	39,2%	318	60,8%
Total	1786	665	37,2%	1121	62,8%

Aquestes dades donen només una visió aproximada de la situació a les Balears; d'una banda, perquè com ja s'ha explicat abans, no tots els casos són detectats i notificats mitjançant el RUMI. D'altra banda, les dades obtingudes del GEXMEN només refereixen delictes comesos per menors i joves d'entre 14 i 21 anys. No s'ha pogut tenir accés a la totalitat dels casos registrats, per la qual cosa una anàlisi més completa amb un accés a la totalitat de les dades continua sent necessari en la nostra comunitat.

5.7.3. Prevalença a les intervencions de les Forces i Cossos de Seguretat

En el Codi Penal, el delicte està tipificat amb l'expressió "pornografia infantil" i, per tant, en l'anàlisi de les intervencions de les forces de seguretat, es mantindrà.

S'ha aconseguit disposar de les dades de 35 intervencions de la Policia Nacional i la Guàrdia Civil, totes elles validades per aquest últim cos de seguretat, i que tenen algun implicat (sigui detingut, imputat o víctima) ciutadà o resident a les Illes Balears. En un primer moment, es comptava amb 55 intervencions, però després d'un escrutini, els cossos de seguretat en varen descartar 20 no validades oficialment. Bona part de les intervencions estan en procés, amb imputats que encara estan sent investigats o amb sentències no tancades. Els únics processos que es donen per finalitzats són els dos referents a l'any 2015.

Així doncs, es compta amb les dades d'aquestes 35 intervencions amb denúncies, que inclouen totes elles el delictes contra la llibertat sexual, més concretament, de pornografia infantil. Totes van acompanyades del delictes d'explotació sexual infantil-adolescent, excepte un cas. Alguns d'altres van acompanyats també d'altres delictes, com el de corrupció de menors i contra la llibertat sexual per assetjament, forçament de sexting, entre d'altres.

Les 35 denúncies són totes les validades entre l'any 2015 i el mes de juliol de 2020. Si s'agrupen per tipologia dels agressors, es troben els següents casos:

- 19 denúncies a individus aïllats: 1 l'any 2015, 3 el 2016, 4 el 2017, 7 el 2018, 3 el 2019 i 1 el 2020.
- 11 denúncies dirigides a grups organitzats: 1 cada any, excepte el 2019, que no n'hi ha cap, i el 2018, que n'hi ha 7 (2 casos dels quals inclouen 2 denúncies cada un).
- 3 denúncies dirigides a xarxes delictives: 2 el 2018 i 1 el 2019.
- 1 denúncia a un grup d'afinitat el 2016.
- 1 denúncia a diversos membres de la família el 2017.

Taula 5.5 Nombre de les intervencions policials realitzades per part de la Policia Nacional i la Guàrdia Civil relacionades amb la pornografia infantil, per any i per tipologia d'agressors

	Individus aïllats	Grups organitzats	Xarxes delictives	Grups d'afinitat	Membres de la família	Total
2015	1	1	0	0	0	2
2016	3	1	0	1	0	5
2017	4	1	0	0	1	6
2018	7	7	2	0	0	16
2019	3	0	1	0	0	4
2020	1	1	0	0	0	2
Total	19	11	3	1	1	35

Nota. Producció pròpia mitjançant les dades obtingudes de la intervencions de les Forces de Seguretat

A la Taula 5.5 es pot comprovar com en general el nombre de casos augmenta significativament fins el 2018, sobre tot en els individus aïllats i en els grups organitzats. De la mateixa forma, les xarxes delictives apareixen per primera vegada el 2018 juntament a l'auge d'internet i les xarxes socials. En aquest l'informe es farà referència, amb suport de citacions explícites si s'escau, a aquestes dades provinents de les denúncies i intervencions comentades.

Grups organitzats

A. Intervenció i àmbit d'actuació

En les dades dels grups organitzats s'hi observa que totes les intervencions abasten regions de tot d'Espanya i d'altres arriben més enllà, i són casos internacionals. Això vol dir que no es limiten mai a una sola província o comunitat autònoma. En les intervencions en què l'àmbit d'actuació delictiva es circumscriu al país, que són 5, hi intervé la Policia Nacional, excepte en un cas, que ho fa la Guàrdia Civil. Per una altra banda, en les intervencions (en total 4) en què s'ha detectat actuació fora d'Espanya, hi ha intervingut la Guàrdia Civil. Malgrat tot, s'ha de tenir en compte que en 2 dels

casos que se circumscriuen al país i hi ha intervingut la Policia Nacional, alertada per part de forces de seguretat estrangeres, com la Interpol. O que almenys s'han realitzat amb la seva col·laboració i amb la posterior actuació del cos nacional. Per exemple, en una de les intervencions, "La investigació [...] se inició gracias al estrecho contacto internacional con proveedores de servicios de internet ubicados en todo el mundo y con las policías de diferentes países".

En el cas de les intervencions de la Guàrdia Civil s'ha col·laborat amb els Mossos d'Esquadra en un dels casos de gran envergadura mentre que en un altre s'ha comptat amb la col·laboració de d'Estats Units i setze països iberoamericans. En aquest últim cas, també "Las investigaciones se iniciaron a raíz de la información en el seno del Grupo de trabajo Americano sobre Delitos Tecnológicos de Interpol".

B. Perfil dels detinguts

En totes les intervencions en grups organitzats els detinguts inclouen homes espanyols i en 6 dels 11 casos els detinguts són exclusivament homes. És significatiu el fet que no existeix cap cas de grup organitzat en què els detinguts siguin exclusivament dones (de fet, existeix un sol cas d'entre els 35 en què la detinguda és una sola dona), cosa que reafirma la relació de poder existent dels homes sobre les dones i sobre altres sectors socials, com per exemple els infants.

Les edats dels detinguts són les següents: menors d'edat en 2 dels casos, joves de 18 a 29 anys en 2 casos, en altres 2 són persones d'entre 30 i 64 anys i en 1 cas, majors de 65 anys. A la resta d'intervencions no hi ha dades d'edat. En les intervencions en què hi ha menors d'edat involucrats, sempre hi ha grups d'adults: en un dels casos juntament amb persones de 18 a 29 anys i en l'altre de majors de 65 anys. Això pot entendre's millor si es pren com a referència que els adults exploten i obliguen o persuadeixen els menors perquè siguin còmplices i actuïn com a mitjans per aconseguir aproximar-se a les víctimes. tal com presenta la *International Association of Forensic Nurses* (2019), molt d'adolescents són captats per els seus iguals, que també són víctimes d'ESIA (Anthony, 2018; Greenbaum, 2014).

Cal remarcar que en una de les intervencions es relaciona un dels menors detinguts amb drogues: "En el registro de la vivienda de uno de los menores detenidos, los agentes hallaron una plantación de marihuana, por lo que también fue arrestado el padre del menor por un delito contra la salud pública". Un fet més entenedor si es té en compte que la implicació prèvia en processos judicials o il·legals i/o l'abús de substàncies per part del menor o dels progenitors són factors de risc que es relacionen amb l'ESIA, tal com mostra l'estudi de l'associació estatunidenca publicat a la revista *Journal of Forensic Nurses* (2019). Sense oblidar, però, que aquest factor sovint "is also a response to being trafficked" (International Association of Forensic Nurses, 2019).

És adient assenyalar també que en dues de les intervencions de més importància i dimensions s'hi troba contingut pedòfil de "dureza extrema" i "otras prácticas de carácter sexual también extremas como el bestialismo o la zoofilia", fet que pot alertar sobre el caràcter de persuasió pervers que hi ha darrere d'aquestes organitzacions mafioses que criden l'atenció amb "allò brutal, extrem i desconegut", cercant així el benefici econòmic.

Un altre fet molt important, tal com s'ha dit en la introducció, és l'ús que fan els agressors d'internet i dels xats temporals amb l'ajuda de xarxes ocultes, anònimes i d'un sol ús, com Peer To Peer (P2P), així com de les xarxes social o aplicacions. De fet, en una de les intervencions, el grup organitzat es dedicava a "compartir pornografia infantil a través de la red social Facebook y el portal Skype".

C. Perfil de les víctimes

Cal destacar d'aquí que hi ha molt poca informació respecte al perfil de les víctimes; en part per la protecció de dades tant per ser víctimes com per ser menors d'edat. No se sap en cap cas quantes persones s'han vist afectades per cada agressió o abús on se ha intervingut, informació primordial per poder donar atenció, suport i assessorament a les persones afectades i evitar que caiguin en la ESIA com a agressors. Totes les intervencions inclouen afectats tant homes com dones de menors de 12 anys i fins als 17 (tan sols un cas és només de menors de 12 anys). Tanmateix, se sap que la majoria de persones víctimes d'abús sexual o de pornografia infantil i adolescent són dones (IBD, 2019). En les dades de què es disposa, aquest indicador queda difuminat ja que en general només hi consta el gènere de totes les víctimes, de manera que si hi ha 1 nin i 5 nines, per exemple, el resultat apuntarà que els afectats són "homes i dones", tot i tenir més casos de dones que d'homes.

Pel que fa a la nacionalitat, en 4 de les intervencions són detinguts de nacionalitat espanyola, però de tots els altres, 7, no se'n saben les nacionalitats. Hi ha poques dades, però suficients per afirmar que existeixen molts casos en què les víctimes d'abús sexual i de pornografia infantil-adolescent es troben entre els ciutadans espanyols. Així que, tot i que n'és un factor de risc, la immigració no sempre és una característica del perfil de les víctimes: "Algunas víctimas no tienen factores de riesgo aparentes que puedan diferenciarse de la propia edad" (Benavente et al., 2019).

Igualment, això no vol dir que no s'hagin de tenir en compte els factors principals de risc, com per exemple "el deseo de las víctimas potenciales de mejorar sus situaciones vitales, lo que es utilizado para captar a las víctimas y acabar sometiéndolas a las situaciones de explotación" (FAPMI-ECPAT, 2020). A més de les situacions de migració, infants sense llar o que ha patit abandonament, problemes previs de salut mental, haver estat involucrat/ada amb els serveis de protecció infantil, etc. (International Association of Forensic Nurses, 2019).

Individus aïllats

A. Intervenció i àmbit d'actuació

13 de les intervencions estan relacionades amb casos circumscrits a les Illes Balears. En una d'elles, el "Centro Nacional para la Explotación Infantil y las Desapariciones (NCMEC, la sigla en inglés)", una ONG americana, en va donar avís. Hi ha intervingut 7 vegades la Policia Nacional i 2 vegades la Guàrdia Civil. En 4 casos no se sap qui va fer la intervenció. Per una altra banda, 3 de les intervencions s'han estès arreu del país i 3 han tengut un abast internacional, totes elles dutes a terme per part de la Policia Nacional, excepte una d'àmbit nacional en què ha intervingut la Guàrdia Civil. En les 3 intervencions internacionals, la Policia Nacional ha comptat també amb la col·laboració de l'NCMEC en dues ocasions i de les forces de seguretat russes, en una.

B. Perfil dels detinguts

De les 19 intervencions realitzades, 18 han resultat en detinguts exclusivament homes. Només en 1 cas la detinguda és una dona nigeriana. Es reafirma així que el gènere dels agressors no és trivial: en una societat patriarcal els homes posseeixen una sèrie de privilegis i poders estructurals que els fa sentir legitimats per exercir el seu poder sobre altres grups socials que es consideren més vulnerables i que ells perceben com a febles. Així mateix, tots els homes detinguts són espanyols, excepte en 3 intervencions, 2 dels quals són de la Unió Europea: un bolivià, un alemany i un suís. En 11 casos tenen una edat entre els 30 i 64 anys, i en 2 casos són adults d'entre 18 i 29 anys. És destacable el fet que en 5 de les intervencions els detinguts ja tenien antecedents per delictes semblants.

Un altre factor molt rellevant: en 5 intervencions, els detinguts estan habitualment envoltats o tenen relació laboral o personal amb infants i adolescents: 2 professors d'institut, un monitor d'escola, un professor d'alemany i treballador en un menjador social (on acudeixen famílies senceres) i un president d'un club de futbol. El monitor detingut sumat a un detingut relacionat amb els grups organitzats mostren relació amb les institucions religioses: el primer era monitor de catequesi i el segon pastor evangèlic.

Per acabar, en 4 intervencions, coincidint també amb l'anàlisi dels grups organitzats, s'hi detecten materials pedòfils o abusos que inclouen pràctiques sexuals violentes o extremes, relacionades amb l'incest. Hi ha casos amb bebès i fins i tot animals implicats, així com casos d'abusos dins la pròpia família (2 pares a les seves filles).

Els detinguts solen utilitzar internet, programes de descàrrega i compartició de fitxers, com Emule o pàgines web d'altres països (Rússia), per compartir i/o comentar material pedòfil, així com múltiples suports físics com DVD, CD, USB, discs durs... Dins dels pocs casos d'autoconsum, un és d'un jove a qui precisament li han detectat episodis psicòtics. Això demostra la gran importància que té el fet de compartir i difondre tot aquest material i obtenir-ne un benefici econòmic i un sentiment de pertinença a un món "amagat, desconegut i de risc".

C. Perfil de les víctimes

En les intervencions en què el detingut és un individu aïllat, s'ha aconseguit més informació de les víctimes respecte de l'obtinguda en els grups organitzats. Igualment, les dades segueixen sent escasses. De les dades, se'n pot extreure que en 7 intervencions les víctimes són exclusivament dones i en 3, exclusivament homes; així com en 9 són homes i dones. Així, tot i que no tinguem grans quantitats de dades, es veu que hi ha més tendència a l'abús i explotació sexual cap a les dones. Pel que fa a la nacionalitat de les víctimes, 10 inclouen espanyols/es.

En 2 intervencions les víctimes són dues nines que han patit violència i abús intra-familiar per part del pare. En ambdós casos el pare tenia antecedents. Un d'aquests casos es tracta d'una família que, per la seva nacionalitat, es dedueix que ha emigrat del seu país, Bolívia. En l'altra intervenció no es disposen de dades suficients per poder determinar-ne les característiques.

En unes altres 3 intervencions, dues coincideixen amb aquelles en què els detinguts tenen antecedents, les víctimes estaven o havien estat en centres d'acollida o d'inter-nament: "los agentes recibieron informaciones acerca de los supuestos abusos a los

que sometia a un grupo de chicas de unos 14 años, de familias desestructuradas y que habían pasado por centros de acogida o internamiento”. El que és més remarcable aquí, però, és que la resta de víctimes de les altres 16 intervencions no formen part necessàriament de famílies desestructurades ni tampoc han patit abandonaments familiars; no obstant això, també s’han vist sotmeses a l’ESIA.

Xarxes delictives

A. Intervenció i àmbit d’actuació

De les tres intervencions en xarxes delictives, 1 s’ha duit a terme dins la regió de les Illes Balears; una altra a nivell d’Espanya i una a nivell internacional. En les tres hi ha intervingut la Policia Nacional, però en les dues últimes s’ha comptat amb la col·laboració de l’Europol i la Interpol: en una d’elles, “En concreto, se solicitó la colaboración técnica y operativa del Grupo de Acción contra el Cibercrimen (JCAT) a través del Centro Europeo de la Cibercriminalidad (EC3) radicado en EUROPOL”.

B. Perfil dels detinguts

En totes les intervencions hi ha homes espanyols detinguts. De fet, només hi ha dones en una de les intervencions. Un dels detinguts en una d’aquestes intervencions està entre els 18 i els 29 anys. Es té molt poca informació sobre aquestes intervencions. Aquests grups utilitzen xarxes ocultes com TOR i donen instruccions o enllaços per entrar a sales de xats, també ocults, per comunicar-se a través d’aplicacions com Skype, WhatsApp o Telegram. En una dels casos s’hi han intervingut materials de tortures i violència amb bebès.

C. Perfil de les víctimes

En general hi ha molt poca informació sobre aquestes víctimes. En totes les intervencions hi ha tant homes com dones; en dues, les víctimes són menors de 12 anys i en una, menors de 17. No se’n saben les nacionalitats. De totes formes, és molt important tenir en compte que l’augment de l’accés a internet i a les xarxes socials, assenyalat a l’inici d’aquest treball, fa augmentar la vulnerabilitat dels infants i adolescents.

Grup d’afinitat i diversos membres d’una família

En el cas del grup d’afinitat, aquest fenomen es va estendre a Espanya, motiu pel qual hi va intervenir la Policia Nacional. Les víctimes són tant homes com dones menors de 17 anys. Els detinguts són 4 homes d’entre 30 i 64 anys, alguns amb antecedents per delictes semblants. Es comunicaven i compartien material pedòfil a través de xarxes P2P. En el material s’hi han trobat abusos extrems, fins i tot a bebès.

No es té informació de qui va intervenir en el cas dels membres familiars, però es va circumscriure a les Illes Balears. Es tracta d’una víctima dona que tenia entre 3 i 5 anys quan va patir els abusos. És filla dels agressors, que són un home i una dona (pare i mare), tots 3 espanyols. La família al·lega passar dificultats econòmiques en el moment del succés delictiu, i es fa constar que la filla té alguna malaltia que sembla mental i/o crònica.

5.7.4. El sexting i altres casos de caire sexual a les Illes Balears

Les dades que permeten una aproximació al sexting, a les Illes Balears, provenen de l'Estudi sobre la Convivència Escolar en l'Educació Secundària Obligatòria (Institut per a la Convivència i l'Èxit Escolar [CONVIVÈXIT], 2018b). Es tracta d'una aproximació, ja que no se fa servir el constructe que s'ha presentat fins aquí. En qualsevol cas, aporta una aproximació a les dimensions del Ciberassetjament molt interessants, com es pot comprovar a la Taula 5.6, a la qual s'inclouen els tres ítems més propers al sexting.

Taula 5.6. Dades de l'Estudi sobre la Convivència Escolar en l'Educació Secundària Obligatòria

		2010	Sí	2017	Sí
T'ha enregistrat algun company o companya amb el mòbil o vídeo per emprar-ho contra tu	<i>Mai</i>	93,10%		92,70%	
	<i>De vegades</i>	5,10%		5,40%	
	<i>Sovint</i>	0,80%	6,90%	1,20%	7,30%
	<i>Moltes vegades</i>	1,00%		0,70%	
T'ha enregistrat algun company o companya amb el mòbil o vídeo per obligar-te després a fer alguna cosa que no volies amb amenaces	<i>Mai</i>	95,40%		95,70%	
	<i>De vegades</i>	3,30%		3,10%	
	<i>Sovint</i>	0,90%	4,70%	0,70%	4,40%
	<i>Moltes vegades</i>	0,50%		0,60%	
Han difós fotos o imatges teves per internet o telèfon mòbil per a emprar-les contra tu?	<i>Mai</i>	95,00%		93,80%	
	<i>De vegades</i>	2,90%		4,80%	
	<i>Sovint</i>	1,20%	5,00%	0,80%	6,10%
	<i>Moltes vegades</i>	0,90%		0,50%	

Nota. Adaptat d'"Estudi sobre la convivència escolar a l'Educació Secundària Obligatòria de les Illes Balears 2017-2018" (p. 54), per CONVIVÈXIT, 2018b

Com es pot observar a la Taula 5.6., les dimensions són molt estables entre l'estudi de 2010 i el de 2017, tots dos realitzats amb la mateixa metodologia i mostres de representativitat similar. Es pot dir que la situació que més s'aproxima al sexting, la relativa a la difusió d'imatges contra la voluntat de la persona implicada, és l'única de les tres considerades que ha augmentat (+1,1%). Com és evident, la disponibilitat dels mòbils explica la major exposició dels adolescents a aquest fenomen. Les dimensions del sexting, encara que no sabem si es tracta només d'imatges de contingut sexual, afecta entre un 5% i un 7% dels adolescents de les Balears.

Si s'intenta una aproximació més concreta, a partir de les dades de les actuacions dels cibermentors i altres figures de referència als centres educatius es pot disposar d'una informació ajustada al que representen els casos informats explícitament referits com a ciberassetjament. A la Taula 5.7 s'hi inclouen les dades de les tres darreres memòries disponibles de l'Institut de Convivència i Èxit Escolar mateix. Es tracta de les memòries dels cursos escolars 2015-2016, 2016-2017 i 2017-2018 (CONVIVÈXIT, 2017, 2018a i 2019).

Taula 5.7. Casos de ciberassetjament escolar en l'Educació Secundària Obligatòria

	2016-2017	2017-2018	2018-2019	Increment 2016-2019
Casos informats	51	65	66	15

Tampoc es pot parlar de variacions significatives, sobretot perquè s'ha de considerar la presència d'un biaix d'informants: en els darrers anys ha millorat la capacitat de donar a conèixer la realitat del ciberassetjament. Es tracta de casos rellevants, suficientment importants com per a requerir una intervenció per part d'un professional.

Amb les dades dels estudis i les memòries del CONVIVÈXIT, es poden trobar aproximacions al fenomen en consideració que permeten afirmar que a les Balears hi ha presència d'aquest fenomen, tot i que amb dimensions reduïdes properes al 5-7% dels adolescents i amb un nucli de situacions més greus que afecten un 6,6 per mil dels adolescents. Aquesta és la forquilla de la prevalença del ciberassetjament, més centrat en el sexting que en altres aspectes.

En relació a altres casos de caire sexual a les Illes Balears, el CONVIVÈXIT disposa del registre d'aquells que s'han donat en el context educatiu. En aquest registre, a més dels relacionats amb les xarxes, també s'hi recullen altres situacions que s'han de considerar a partir de tot el que ha estat exposat al llarg d'aquest capítol.

Durant el període 2016-2020 hi va haver 43 casos comunicats pels centres educatius o per familiars (Taula 5.8).

Taula 5.8. Altres casos de caire sexual a la infància i adolescència

	2016-2017*	2017-2018	2018-2019	2019-2020
Casos informats	2	18	12	11

Nota. * El registre és del període 2017-2020, tot i que s'inclou una entrada de l'agost de 2016. Per aquest motiu al curs 2016-2017 hi ha una diferència de casos informats tan àmplia.

Dels casos comunicats destaca, sobre tot, l'abús sexual (tocaments, besades forçades) entre alumnat molt jove. A la següent Taula 5.9. es pot veure la relació entre el cicle formatiu i la situació denunciada. El total és superior, ja que en alguns casos, el fet denunciat comportava més d'un tipus d'assetjament o agressió.

Taula 5.9. Situació denunciada i cicles formatius

	Infantil	Primària	ESO	FP	No específica	Total
Xarxes (assetjament o material sexual)	-	2	3	-	-	5
Abús sexual	4	13	1	1	2	21
Proposicions sexuals	1	6	1	-	-	8
Comportaments i/o vocabulari sexualitat	4	5	-	-	-	9
Presumpte abús del professorat	1	1	2	-	1	5
Informació	-	-	2	-	1	3
Total	10	27	9	1	4	51

Cal dir que als casos més greus on l'agressor o agressora és d'Infantil o Primària existeixen sospites d'haver sofert abusos en el seu entorn. En tots els casos s'obren les diligències corresponents.

5.8. Conclusions

El fenomen de l'exploració sexual de nines, nins i adolescents no és nou, però va mutant i es va adaptant als nous temps, a la tecnologia i a les aplicacions que en general són d'ús diari per a la majoria de la població. Per això és important conèixer com es produeix, per planificar estratègies de prevenció adaptades a cada situació. A causa de la complexitat del tema que aquí s'hi tracta, és necessari ajuntar esforços i fer-ho des d'una perspectiva multidisciplinària, on totes les parts implicades en la cura i tracte amb la infància i adolescència siguin capaces de reconèixer les necessitats especials d'aquesta època de la vida i els factors de risc que es poden donar per sofrir exploració sexual.

La identificació de l'ESIA es fa més complicada en l'era digital en què vivim, ja que suma clandestinitat a activitats que ja de per si es produeixen de forma encoberta i, alhora, el fet d'introduir-se en les xarxes socials tan emprades en el dia a dia els dona un caire de naturalitat. Comptar amb dades actualitzades en relació a l'ESIA és el primer pas per a una aproximació a la problemàtica i es podria partir d'una idea clara de la dimensió d'aquest fenomen. Per aconseguir aquest objectiu, es requereix el treball en la mateixa línia de tots els sectors implicats, a més d'una formació especialitzada de totes les persones que treballen en contacte estret amb menors, amb continguts actualitzats pel que fa a l'exploració sexual. D'aquesta manera es facilitaria la identificació precoç dels casos.

Es tracta d'un tema molt actual amb un augment generalitzat i globalitzat dels casos, que en la seva majoria romanen silencisats i ocults, per això és necessària una visió professional i experta per a la seva detecció i notificació, mitjançant els canals establerts amb aquest fi. D'aquesta manera, els casos notificats provendrien no només de Serveis Socials sinó que hi hauria una visió més àmplia i consegüentment, una millor atenció dels casos. Amb la finalitat de facilitar-ne la identificació primerenca, és necessari comptar amb una eina de detecció i valoració del risc d'ESIA, així com amb protocols consensuats entre els diferents àmbits amb la finalitat de garantir la protecció de la infància i l'adolescència.

Respecte a les intervencions relacionades amb la pornografia infantil, s'exposen a continuació les conclusions següents:

- En referència a les dades, és necessari recopilar més informació per poder realitzar millors informes i diagnòstics de situació. De totes formes, és evident que els homes adults segueixen sent els principals agressors i les dones i nines, les víctimes.
- Amb l'auge de l'accés a internet s'amplifica el ventall de víctimes. Cal prestar atenció en àmbits en què no sembla a primera vista que hi pugui haver risc per als infants o adolescents (escoles, menjadors socials, famílies, consultes mèdiques, institucions religioses, etc.). En aquests llocs és on més desprotegits estan, atès que no existeix ni control ni supervisió.
- Les noves tecnologies i l'expansió d'internet van a velocitat llum difonent un perillós model de consum de contingut estretament i contínuament lligat al sexe, que obre fàcilment les portes a la pornografia infantil. Aquest factor pot desembocar en la prostitució o en la futura implicació il·legal en l'ESIA.

- Els casos d'ESIA van en augment, sobretot els grups organitzats, cosa que aporta la dada d'un consum en augment.
- Donades totes les variables que poden afectar l'ESIA i la poca informació que hi ha al respecte, és imprescindible grans esforços en molts àmbits distints (medicina, forces de seguretat de l'estat, ONG's, educació, serveis de protecció dels infants i adolescents, etc.) per aconseguir aturar-la.

Capítol 6

Anàlisi dels prostituïdors (espanyols i estrangers)

6.1. Resum

En aquest capítol s'analitza el fenomen de la prostitució posant en el centre els homes prostituïdors, últims responsables de la seva existència. Partint de l'anàlisi de la construcció de la masculinitat i de la sexualitat masculina en el patriarcat actual, s'analitzen els motius que porten els homes a començar a prostituir dones, així com l'àmbit i la freqüència amb què ho fan. Es realitza també un estudi de les pràctiques que demanen i de la seva vinculació amb el consum de pornografia. A més, s'analitzen els motius que ofereixen els homes com a justificació del seu acte de prostituir dones, així com les diferents classificacions i tipologies de prostituïdors.

Per a realitzar aquest estudi s'ha fet, en primer lloc, una revisió bibliogràfica d'obres de referència sobre el tema, com també de recerques i publicacions centrades en l'anàlisi dels prostituïdors. Les dades analitzades procedeixen d'un qüestionari contestat per homes que prostitueixen dones a les Illes Balears i dels qüestionaris realitzats a dones que estan o han estat en situació de prostitució a les Illes Balears.

En els resultats es mostren les respostes dels homes prostituïdors en general i es desglossen en les respostes dels espanyols i dels estrangers. Les principals conclusions a l'anàlisi dels prostituïdors deixen veure la incidència de la socialització dels homes des de la masculinitat, l'imperatiu de la sexualitat masculina com a poder i dominació i la complicitat dels homes prostituïdors avalada pel sistema patriarcal en la figura de la fratria.

Els homes prostituïdors estan convençuts que tenen el dret a prostituir dones i satisfer les seves suposades necessitats sexuals en la realització d'unes pràctiques que ells viuen com a sexuals, malgrat que no estan basades en la reciprocitat ni compten amb el desig de les dones i, per tant, són violència. Només a través d'una educació per a la igualtat des de la infància tendrem una societat en què cap home desitgi accedir als cossos de dones que no ho desitgen.

6.2. Introducció

Per què és necessari estudiar la figura de l'home prostituïdor?

La prostitució és un fenomen íntimament vinculat amb els gèneres: el 99,7% de persones que consumeixen prostitució són homes i el 90% de persones en situació de prostitució són dones (Ayuntamiento de Sevilla, 2011). Segons aquestes dades, els qui demanen i consumeixen la prostitució d'aquest 10% de persones en situació de prostitució que no són dones, són també, fonamentalment, homes. A l'estat espanyol, un 39% dels homes consumeix o ha consumit prostitució (ONU, 2010).

Aquestes dades revelen que per a poder realitzar una anàlisi adequada del fenomen de la prostitució és necessària la perspectiva feminista o, en altres paraules, és necessari tenir en compte com l'existència de la prostitució està travessada per la desigualtat de poder entre homes i dones.

Segons afirma el Protocol de Palerm, ratificat per l'estat espanyol, si existeixen dones en situació de prostitució és perquè existeixen homes que demanen que aquestes dones siguin prostituïdes. Per tant, és imprescindible analitzar l'existència de la prostitució des de la pregunta de què porta als homes a sol·licitar la seva existència, crear-la i mantenir-la.

Diverses recerques realitzades a l'estat espanyol (Askabide, 2008; Barahona i García, 2003; Comisión para la Investigación de Malos Tratos a Mujeres, 2006; Gómez et al., 2015; Gómez, 2017; Lienas, 2006; López i Baringo, 2006; Medeiros, 2000; Meneses, 2007; Meneses i Rua, 2011; Raymond, 2004; Ranea, 2017), arriben a la mateixa conclusió: els homes que prostitueixen dones són un grup amb característiques sociodemogràfiques heterogènies. No existeix un perfil sociològic concret: ni l'edat, ni la classe social, ni la racialització, ni l'ètnia, ni el nivell de formació, ni l'hàbitat, ni la ideologia política, ni l'ocupació, ni la dificultat per a establir relacions amb dones fora de contextos prostitucionals serveixen per a crear un perfil estadístic d'aquests homes. L'única cosa que tenen en comú aquest 99,7% de persones que consumeixen prostitució és que són homes i que han estat socialitzats en la masculinitat.

Per aquest motiu, parlar de prostitució és parlar de masculinitat, atès que la prostitució, en la seva materialitat, és un tipus de pràctica molt concreta desitjada específicament pels homes. Així, no només és necessari analitzar la prostitució des de la figura de l'home prostituïdor en concret, sinó des de la construcció del gènere masculí en general, ja que en les societats patriarcals que són estudiades, "el consum de prostitució transcendeix els demandants i té a veure amb la construcció del gènere masculí" (Ranea, 2017, p.137): la prostitució és una institució on es reproduïxen i es fan explícits els privilegis de la masculinitat. Parlar de masculinitat en un context patriarcal és, en últim terme, parlar de poder i de desigualtat entre homes i dones. Per tant, l'anàlisi de la prostitució ha d'estar contextualitzat en la desigualtat de poder entre homes i dones, en l'estructura patriarcal de la societat.

6.3. Objectius

Els objectius d'aquest capítol són, fonamentalment, els següents:

1. Aprofundir en els motius que porten els homes, tant espanyols com estrangers, a començar a prostituir dones i els contextos en què comencen a fer-ho.
2. Conèixer en quins àmbits i amb quina freqüència prostitueixen, tant els espanyols com els estrangers, les dones, així com quin tipus de pràctiques demanen.
3. Analitzar els motius als quals al·ludeixen els homes, tant espanyols com estrangers, per a justificar el seu acte de prostituir dones i esbrinar si coincideixen amb els analitzats en recerques prèvies que estableixen tipologies d'homes prostituïdors.
4. Esbrinar per què tants homes estrangers prostitueixen dones a les Illes Balears i si existeixen diferències rellevants entre els homes prostituïdors espanyols i estrangers en els aspectes que han estat esmentats.

6.4. Mètode

Per a poder fer la interpretació de les dades des d'un marc teòric sòlid, s'ha realitzat en primer lloc una revisió bibliogràfica de diverses obres de referència sobre sexualitat, violència sexual i prostitució. En segon lloc, de llibres i articles en què s'analitzen les socialitzacions de gènere, la construcció de la masculinitat i el funcionament dels patriarcats de consentiment en l'actualitat. En tercer lloc, s'han identificat diverses recerques i publicacions centrades en els homes que prostitueixen dones i s'han estudiat amb deteniment.

Al marge de l'anàlisi documental, es va realitzar una recerca basada en enquesta, aplicada mitjançant qüestionari en web. Bona part de les dades analitzades en aquest capítol procedeixen d'un qüestionari que va ser pujat en un fòrum (<http://www.follatemallorca.com/foro/>) en què els homes que prostitueixen dones a les Illes Balears comparteixen les seves experiències.

Altres de les dades analitzades en aquest capítol procedeixen del qüestionari presentat en el capítol 3 i aplicat amb les dones que estan o han estat en situació de prostitució a les Illes Balears.

6.5. Resultats

6.5.1. Construcció de la masculinitat i de la sexualitat masculina

En un patriarcat, els gèneres són l'eina per mitjà de la qual es reproduïx la desigualtat de poder entre homes i dones. Són, per tant, construccions socials que canvien en funció de l'època i de la societat. L'única cosa que es manté constant és la jerarquia entre tots dos: la masculinitat sempre implica superioritat de poder i, per això, són els homes els que han de diferenciar-se de les dones, perquè són els interessats que es mantingui aquesta jerarquia (Sau, 1990).

La masculinitat és una construcció social que, per definició, és relacional: existeix en tant que s'està diferenciant de la feminitat. Aquesta diferenciació entre masculinitat i feminitat només succeeix, també per definició, en un context patriarcal (Amorós, 1992). En altres paraules: els gèneres no existirien en societats igualitàries, perquè la seva funció és mantenir la desigualtat entre homes i dones.

Així, la masculinitat és una construcció que es defineix com a oposada a la feminitat, i donat que aquesta construcció respon al patriarcat, es vincula per definició a la superioritat de poder sobre les dones. L'imperatiu que dona origen a la masculinitat és aquell que els diu als homes que han de crear i mantenir aquesta desigualtat de poder, aquesta preeminència sobre les dones. Com que aquesta desigualtat de poder no és alguna cosa que existeixi per naturalesa, els homes han d'estar constantment tractant d'establir-la.

Les socialitzacions de gènere són els processos per mitjà dels quals cada persona integra en la seva manera de ser, de sentir i de viure el gènere que li correspon en funció del seu sexe. La socialització masculina transmet als homes, des de petits, que han de mostrar la seva masculinitat; és a dir, que han de mostrar que no són nines, que en ells no hi ha res femení i que estan

per sobre d'elles i de la feminitat. Quan els nins tenen comportaments considerats femenins reben comentaris despectius, la qual cosa els fa integrar que, per a ells, semblar-se en alguna cosa a les nines suposa una humiliació. Així, aprenen que han de mostrar constantment que no ocupen aquesta posició d'inferioritat i tractar de situar-s'hi per damunt.

Fins fa (no massa) anys, les lleis donaven als homes drets dels quals les dones no disposaven, o les feien dependre d'ells per a sobreviure econòmicament. Això reforçava directament en els homes que s'hi sentissin superiors: ells tenien més drets que elles, elles depenien d'ells per a sobreviure.

En l'actualitat, gràcies a la lluita feminista, a l'estat espanyol s'ha aconseguit la igualtat legal i els homes ja no poden obtenir aquesta sensació de superioritat formalment. A més, gràcies que el feminisme assenyala els privilegis que els homes obtenen en la seva vida quotidiana, aquests cada vegada tenen menys maneres de corroborar aquesta suposada superioritat sobre les dones. La masculinitat és assenyalada com a problemàtica i, en alguns àmbits, s'ha generat una certa consciència crítica que fa que existeixi un rebuig social davant alguns dels intents dels homes de posicionar-se per sobre d'elles.

Així, en aquest context, una pregunta rellevant és: com poden els homes continuar establint aquesta suposada superioritat sobre les dones? Segons afirmen diverses autores, un terreny privilegiat en què els homes continuen tractant de fer-ho és la sexualitat i això, en tant que cada vegada és més difícil fer-ho en uns altres àmbits, es converteix en un imperatiu enormement fort.

Així, la sexualitat té dues funcions en la masculinitat: és, d'una banda, el terreny en què els homes satisfan els seus desitjos sexuals i, d'altra banda, un àmbit fonamental en què tracten de posicionar-se per sobre de les dones. La prostitució és, al costat de la pornografia i la violència sexual, una de les manifestacions del patriarcat en què pot analitzar-se amb major claredat com s'uneixen aquestes dues funcions en la sexualitat masculina. Des d'aquesta perspectiva és possible explicar per què, mentre s'anava avançant cap a una societat més igualitària, el consum de prostitució no només no desapareixia, sinó que augmentava (De Miguel, 2015).

La sexualitat masculina construïda partint d'aquest imperatiu és una sexualitat íntimament vinculada a la sensació de poder, en què el desig i l'excitació no són únicament sexuals, sinó que estan travessats pel desig i l'excitació de sentir aquest poder. Les pràctiques que succeeixen en contextos prostitucionals responen directament a aquesta mena de sexualitat.

L'Organització Mundial de la Salut, en el seu document *Comprender y abordar la violencia contra las mujeres* (2013) defineix la violència sexual de la següent manera:

Tot acte sexual, la temptativa de consumir un acte sexual, els comentaris o insinuacions sexuals no desitjats, o les accions per a comercialitzar o utilitzar de qualsevol altra manera la sexualitat d'una persona mitjançant coacció per una altra persona, independentment de la relació d'aquesta amb la víctima, en qualsevol àmbit, inclosos la llar i el lloc de treball.

D'aquesta manera, violència sexual és qualsevol acte amb contingut sexual que, o bé no és desitjat per la dona cap a qui es dirigeix o sobre qui s'exerceix, o bé no compta amb un con-

sentiment sorgit d'aquest desig per part de la dona, o ambdues coses. Les relacions que tenen lloc entre homes prostituïdors i dones prostituïdes en els contextos prostitucionals responen a aquest mateix esquema, amb la diferència que s'interposa el pagament d'una quantitat variable de diners. Ara bé: els diners no converteixen la violència en sexe.

Al llarg de la història, s'ha qualificat la sexualitat masculina com un instint primitiu, des d'un enfocament ontològic, i s'ha naturalitzat així el paper actiu dels homes i el passiu de les dones. La idea que la sexualitat és una part purament natural de l'ésser humà va ser deslegitimada pel feminisme radical en les dècades de 1960 i 1970. Diverses obres i recerques, com *Política sexual*, escrita per Kate Millett, o *Contra nuestra voluntad*, escrita per Susan Brownmiller, varen fer patent que la sexualitat és una construcció social patriarcal.

En *El contrato sexual*, publicat en 1988, Carole Pateman va analitzar la idea que els desitjos sexuals dels homes no són desitjos, sinó necessitats, idea de la qual es desprèn que si són necessitats, els homes tenen dret a satisfer-les; però no només a satisfer-les (això pot fer-se de manera individual), sinó a fer-ho per mitjà del seu accés al cos d'una dona.

La idea que els homes tenen dret a accedir als cossos de les dones, independentment del seu desig i consentiment, o de l'absència de tots dos, per a satisfer els seus propis desitjos sexuals, és un pilar fonamental del patriarcat i un dels privilegis il·legítims més antics que aquest sistema de desigualtat atorga als homes. Afirmar que els homes tenen dret a satisfer els seus desitjos sexuals per mitjà del cos d'una dona, independentment que ella no ho desitgi, és equivalent a afirmar que els homes tenen dret a exercir violència sexual i a prostituir dones. De fet, l'argument que els homes tenen "necessitats" sexuals s'ha emprat al llarg de la història, i encara avui s'empra, per a justificar la violència sexual i la prostitució de dones.

La prostitució és una institució patriarcal que garanteix, en els patriarcats formalment igualitaris, aquest suposat dret dels homes i que, per tant, està íntimament vinculat amb la reproducció de la desigualtat i dels privilegis masculins. La prostitució ha estat defensada des de molt diversos posicionaments al llarg de la història. Simone de Beauvoir (2015, p.171) reproduïx dues cites de dos homes santificats i referents en la història d'Occident: "el cristianisme les aclapara (a les dones prostituïdes) amb el seu menyspreu, però les accepta com un mal necessari. Suprimiu les prostitutes –deia Sant Agustí– i alterareu la societat amb el llibertinatge". Continua amb les paraules de Tomàs d'Aquino "les prostitutes són en una societat el que la claveguera en un palau: suprimiu la claveguera i el palau es convertirà en un lloc brut i infecte".

Molts homes, avui dia, continuen tenint integrada la idea que tenen "necessitats" sexuals i que tenen dret a satisfer-les accedint als cossos de dones que no ho desitgen. Per això, consideren que ha d'haver-hi un grup de dones amb la finalitat que ells puguin pagar per accedir als seus cossos i així satisfer les seves suposades necessitats; arriben a afirmar que la prostitució respon a una "necessitat social". El 78,1% dels prostituïdors que varen respondre al qüestionari (el 84,2% dels estrangers i el 70,8% dels espanyols) comparteix aquesta idea. Només l'11,4% dels prostituïdors (el 12,5% d'espanyols i el 10,5% d'estrangers) considera que no és així.

Taula 6.1. Consideres que la prostitució respon a una necessitat social? Segons zones d'origen

	Zones d'origen		Total
	Espanya	Estranger	
Sí	34 70,8%	48 84,2%	82 78,1%
No	6 12,5%	6 10,5%	12 11,4%
Altres respostes	5 10,4%	1 1,8%	6 5,7%
Nc	3 6,3%	2 3,5%	5 4,8%
Total	48 100,0%	57 100,0%	105 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>		4,519	
<i>Significació (bilateral)</i>		0,211	

Però la prostitució no respon a una “necessitat social”, perquè no existeixen les necessitats sexuals, sinó els desitjos sexuals. Una necessitat biològica és una cosa que, si no és satisfeta, implica la mort: “sense un mínim de menjar [...] la gent es mor, però, segons sé, no es registra cap mort per falta de satisfacció dels apetits sexuals” (Pateman, 1995, p.274). L'home que paga per a prostituir una dona no ho fa perquè tingui necessitats sexuals, sinó perquè té desitjos de sentir poder.

Sota la idea que els homes tenen dret a satisfer els seus desitjos sexuals mitjançant l'accés als cossos de dones que no ho desitgen, hi ha el desig dels homes de sentir que estan per sobre de les dones. Els homes que senten que tenen dret a prostituir dones no les conceben com a éssers humans iguals a ells, sinó que les estan cosificant i deshumanitzant, perquè no donen rellevància al fet que aquest suposat dret descansa necessàriament en la negació de molts drets humans de les dones.

La reificació de les dones pot observar-se en el llenguatge que empren els homes que les prostitueixen per a parlar d'elles. De fet, un d'ells va respondre al qüestionari, a la pregunta de per quin motiu prostituïa dones a les Illes Balears, referint-se a elles com a “producte local”: “por trabajo voy y vengo, cuando tengo la oportunidad consumo producto local”.

Parlar de prostitució no és, per tant, parlar de les suposades necessitats sexuals dels homes, sinó parlar del seu desig de poder. Les pràctiques que tenen lloc en contextos prostitucionals, per definició, sempre comparteixen unes certes característiques que responen als desitjos generats des d'aquesta construcció de la sexualitat masculina: no estan basades en la reciprocitat, sinó que parteixen d'una clara desigualtat de poder entre homes i dones. Els que consumeixen prostitució (un 39% dels homes a l'estat espanyol) s'exciten en la realització de pràctiques que ells viuen com a sexuals malgrat que siguin violència contra les dones.

Els homes prostituïdors són capaços d'obtenir plaer i satisfacció no només *malgrat* la falta de reciprocitat, sinó *especialment* per la falta de reciprocitat, perquè és precisament això el que els permet confirmar la seva suposada superioritat, la qual cosa uneix les dues funcions de la sexualitat en la masculinitat. Així, el que l'home està comprant quan prostitueix una dona no és "sexe", sinó una situació que ell viu com a sexual en què la principal característica és que hi ha una desigualtat de poder extrema i ell és qui té el poder, cosa que li permet confirmar la seva masculinitat.

"El que en realitat ven la prostitució no és sexe, sinó devaluació femenina i el consegüent capital simbòlic per a la masculinitat" (Gimeno, 2012, p.194). Els homes que continuen intentant mostrar la seva suposada superioritat sobre les dones i que cada vegada tenen menys llocs en què fer-ho, troben en els prostíbuls un espai idoni. En els contextos prostitucionals poden comportar-se de maneres que fora d'ells no només són criticables, sinó que, en molts casos, també són denunciabls.

La prostitució no només atorga privilegis als homes que hi accedeixen: la seva existència genera privilegis per a qualsevol home. Tots saben que, si volguessin i poguessin pagar-ho, tendrien la possibilitat d'accedir a cossos de dones. "Qualsevol home [...] pot exhibir la seva masculinitat contractant l'ús del cos d'una dona [...]. La institució de la prostitució assegura que els homes puguin comprar l'acte sexual i exercir així el seu dret patriarcal" (Pateman, 1995: 275). Segons Millett, l'existència de la prostitució és imprescindible perquè els homes puguin satisfer els seus "deliris de grandesa": permet als homes satisfer aquest desig de veure's ampliats.

A més, "la pràctica de la prostitució no afecta solament les dones prostituïdes" (Nuño i De Miguel, 2017, p.XI): afecta totes les dones. La prostitució és una escola de desigualtat humana (De Miguel, 2012). Els homes creixen sabent que existeix un grup de dones a qui no han de tractar com a persones, a qui poden cosificar i convertir en mitjans per als seus propis fins; un grup de dones als cossos de les quals poden accedir, si volen i poden pagar-ho, sense que elles ho desitgin. D'aquesta manera, l'existència de la prostitució modifica el valor que els homes tenen de les dones en general.

6.5.2. Qui són els homes que prostitueixen dones a les Illes Balears?

El qüestionari que es va realitzar per a aquest capítol ha estat contestat per un total de 105 prostituïdors, dels quals un 45,7% són espanyols i un 54,3% són estrangers. D'entre els prostituïdors espanyols, un 56,3% resideix habitualment a les Illes Balears i un 12,5%, no; d'entre els prostituïdors estrangers, un 33,3% resideix habitualment a les Illes Balears i un 54,5%, no.

Taula 6.2. Resideixes habitualment a les Illes Balears? Segons zones d'origen

	Zones d'origen		Total
	Espanya	Estranger	
Sí	9 56,3%	11 33,3%	20 40,8%
No	2 12,5%	18 54,5%	20 40,8%
Nc	5 31,3%	4 12,1%	9 18,4%
Total	16 100,0%	33 100,0%	49 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	8,200		
<i>Significació (bilateral)</i>	0,017		

Una pregunta rellevant és per quin motiu els homes prostituïdors que no resideixen habitualment a les Illes Balears sí que hi han prostituït dones. Un 55% d'aquests va respondre que venen de vacances i que, ja que són aquí, hi prostituteixen dones; un 15%, que venen a treballar i que, durant el temps que hi són, també ho fan, i un 20%, que venen a les Illes Balears, entre altres motius, per a prostituir-hi dones, perquè hi ha "més varietat" i "millors preus". Així, només un 20% d'ells prostituteix dones a les Illes Balears a causa de les característiques específiques de la prostitució d'aquesta comunitat, mentre que un 70% ho fa perquè hi ve per altres motius.

Taula 6.3. Si no vius a les Illes Balears, per què consumeixes prostitució en aquesta comunitat? Segons zones d'origen

Respostes no excloents	Zones d'origen		Total
	Espanya	Estranger	
Vaig de vacances i, ja que hi sóc, consum aquí.	1 50,0%	10 55,6%	11 55,0%
Vinc a treballar per la temporada i durant el temps que estic per aquí consum		3 16,7%	3 15,0%
Vaig, entre altres motius, per consumir aquí perquè hi ha més varietat i millors preus	1 50,0%	3 16,7%	4 20,0%
Altres motius		1 5,6%	1 5,0%
Nc		1 5,6%	1 5,0%
Total	2 100,0%	18 100,0%	20 100,0%

En el 70% dels casos, els homes que no resideixen a les Illes Balears prostituteixen dones en aquesta comunitat no perquè la prostitució hi tenguí característiques específiques, sinó perquè venen per altres motius i prostituteixen dones aquí igual que ho haurien fet en altres

llocs. Que les Illes Balears sigui una de les destinacions turístiques principals de l'estat espanyol afavoreix l'arribada d'homes d'altres llocs, ja sigui de vacances o a treballar, i la demanda que generen contribueix a l'existència de la prostitució.

6.5.3. Com i per què comencen els homes a prostituir dones?

Tenint en compte quina és la posició d'allò masculí respecte d'allò femení en un patriarcat, aprendre a ser un home consisteix, en gran mesura, a aprendre a posicionar-se per sobre de les dones. Un home només formarà part del grup dominant si els altres homes que en són membres el reconeixen com a tal. Per això, ser acceptat com a part d'aquest grup pels altres membres és d'enorme importància per als homes. Si un nin (o un home) mostra no ser "prou home" com per a mantenir aquesta posició de domini, serà exclòs pels altres membres del grup dominant, perquè estarà posant en perill el manteniment d'aquesta suposada superioritat que els atorga tants privilegis.

Quan els membres del grup dominant reforcen la seva masculinitat en grup i es reconeixen com a iguals entre ells, generen un tipus de vincle concret: la "fratria" (Amorós, 2005). La fratria és la complicitat dels homes respecte a la seva capacitat de situar-se per sobre de les dones. Com que la masculinitat no és una essència biològica, sinó que es construeix a través de pràctiques materials i simbòliques que generen aquesta sensació de poder respecte a les dones, el reconeixement i la complicitat del grup d'iguals (la resta d'homes) juguen un paper fonamental en la construcció de la masculinitat. "Avui dia la virilitat es construeix a través d'una 'compulsiva vida sexual' de la qual es presumeix davant del grup de parells masculins" (Gómez et al., 2015, p.26).

Ara bé: com poden els homes mostrar a altres homes que en la seva sexualitat són "prou homes" com per a situar-se per sobre de les dones? Recorrent a pràctiques que ells considerin sexuals i que estiguin basades en la desigualtat de poder i compartint-les, o en el moment de fer-les o a posteriori, amb el seu grup d'iguals. Aquestes pràctiques poden ser consumir pornografia (que respon al mateix esquema de desigualtat de poder) amb altres homes o compartir-la i comentar-la; exercir violència sexual en grup, o gravar-la i compartir-la posteriorment amb el grup d'iguals; prostituir dones en grup, o prostituir-les i, posteriorment, fer gala d'això amb el grup.

Prostituir dones està íntimament relacionat amb el desenvolupament de la fratria (Gómez et al., 2016; Torrado et al., 2017; Salazar, 2017) quan els homes van en grup a prostituir dones i es mostren els uns als altres que són capaços d'establir aquesta desigualtat de poder. Però la fratria també es converteix en un factor altament rellevant quan els homes fan gala de les seves experiències amb les dones a les quals prostituteixen (Sambade, 2017). En aquests casos, pot ser que el grup d'iguals celebri aquesta actuació, per la qual cosa l'home "és reafirmat en la seva masculinitat i aplaudit pels seus parells" (Salazar, 2017); però també pot ser que cap critiqui aquesta actuació sota l'amenaça de quedar exclòs del grup d'iguals i que generi així un silenci còmplice que respongui a la por de trencar els llaços de la fratria. D'aquesta manera, fa prevaldre el mantenir-la per sobre del defensar els drets humans de les dones.

En el consum de prostitució, els homes, tant si ho fan en grup com de manera individual i posteriorment comparteixen la seva experiència, estan afirmant que tenen dret a accedir als cossos de les dones per a satisfer els seus desitjos i mostren que són “prou homes” com per a cosificar-les i situar el seu desig com a l'únic rellevant. D'aquesta manera, reafirmen aquesta suposada superioritat masculina.

En els qüestionaris dirigits a homes prostituïdors, un 18,1%, afirma que va començar a prostituir dones per pressió de grup; un 14,3%, que va ser per adquirir experiència en el “sexe” i un 11,4%, que va ser perquè volia perdre la virginitat. Tant la pressió de grup, com els desitjos d'adquirir experiència en el “sexe” i de perdre la virginitat, estan íntimament relacionats amb la fratria i la mostra de la masculinitat davant el grup d'iguals.

La sexualitat és, com s'ha dit, un àmbit fonamental d'afirmació de la masculinitat o de la suposada superioritat dels homes sobre les dones. Per això, la pèrdua de la virginitat és un ritu de pas de la masculinitat i és habitual que, en el grup d'iguals, els homes que abans han passat aquest ritu siguin vistos per la resta com a “més homes” i existeixi una certa pressió perquè els que encara no l'han perduda ho facin. El mateix succeeix amb l'experiència sexual: amb quantes més dones hagi “estat” un home, més reconeguda és la seva masculinitat; més encara, si no ha establert vincles emocionals amb cap d'elles, perquè la capacitat de cosificar les dones és, finalment, part de la capacitat de situar-se per sobre d'elles i, per tant, una cosa valorada positivament en el grup de parells masculins.

Un 10,4% dels prostituïdors espanyols i un 24,6% dels estrangers afirma que la primera vegada que va prostituir dones va ser per pressió de grup; un 12,5% dels espanyols i un 15,8% dels estrangers, que fou per adquirir experiència en el “sexe”, i un 16,7% dels espanyols i un 7% dels estrangers, perquè volia perdre la virginitat. Així, un 39,6% dels prostituïdors espanyols i un 47,4% dels estrangers, és a dir, un 43,8% del total, justifiquen la primera vegada que varen prostituir dones amb motius relacionats amb la fratria i el reconeixement de la masculinitat en el grup d'iguals.

En els qüestionaris amb les respostes d'homes prostituïdors, un 21% afirma que va començar a prostituir dones “per curiositat” i un 8,6%, que va ser perquè tenien moltes ganes de saber com era la prostitució. La “curiositat” i les ganes de saber com és “la prostitució” estan íntimament vinculades amb la masculinitat: el que es té ganes de conèixer és específicament el tipus de relació de poder que s'estableix en prostituir una dona. Un 27,1% dels prostituïdors espanyols i un 15,8% dels estrangers afirma que la primera vegada que va prostituir dones va ser per “curiositat”; un 8,3% dels espanyols i un 8,8% dels estrangers que va ser perquè tenien moltes ganes de conèixer com era. Així, un 35,4% dels prostituïdors espanyols i un 24,6% dels prostituïdors estrangers, és a dir, un 29,6% del total, justifiquen la primera vegada que varen prostituir dones amb motius vinculats amb el desig de sentir aquesta superioritat de poder sobre les dones en unes pràctiques que ells viuen com a sexuals.

En els qüestionaris dirigits a homes prostituidors, un 12,4% afirma que va començar a prostituir dones per buscar companyia i experiències noves: un 10,4% dels prostituidors espanyols i un 14% dels prostituidors estrangers. De nou, després d'aquestes justificacions hi ha la sensació que desitjar companyia o desitjar experiències noves atorga el dret a prostituir dones. Després d'aquests casos, és habitual que es desenvolupi un discurs victimista d'homes que afirmen sentir-se sols i buscar "amistat" i "amor" en les dones que prostitueixen.

Finalment, un 2,1% dels prostituidors espanyols, que suposa un 1% del total, afirma que va començar a prostituir dones perquè no tenia parella i volia "sexe". El no tenir parella i buscar "sexe" remet, de nou, a la idea que els homes tenen dret a satisfer els seus desitjos sexuals sota el pretext que són necessitats. Així, els homes que senten que tenen dret a satisfer els seus desitjos sexuals utilitzant el cos d'una dona justifiquen que, com que no tenen parella, no els queda una altra alternativa per a fer-ho que prostituint dones.

Taula 6.4. Por què et vas iniciar en el sexe de pagament? Segons zones d'origen

	Zones d'origen		Total
	Espanya	Estranger	
Per pressió del grup	5 10,4%	14 24,6%	19 18,1%
Per curiositat	13 27,1%	9 15,8%	22 21,0%
Tenia moltes ganes de conèixer com era	4 8,3%	5 8,8%	9 8,6%
Per adquirir experiència sobre el sexe	6 12,5%	9 15,8%	15 14,3%
Volia perdre la virginitat	8 16,7%	4 7,0%	12 11,4%
Buscava companyia, conèixer alguna cosa nova ...	5 10,4%	8 14,0%	13 12,4%
No tenc parella, volia sexe	1 2,1%	0 0,0%	1 1,0%
Altres motius	4 8,3%	6 10,5%	10 9,5%
Nc	2 4,2%	2 3,5%	4 3,8%
Total	48 100,0%	57 100,0%	105 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>		8,418	
<i>Significació (bilateral)</i>		0,394	

Una altra pregunta rellevant és en quin context varen començar a prostituir dones. El 34,7% va prostituir dones per primera vegada amb amics o coneguts en un club i el 12,2% ho va fer en un club, però sense anar acompanyat; el 10,2% va ser al pis d'una dona amb amics o coneguts, el 6,1% ho va fer contactant amb una dona a través d'un fòrum i el 6,1% ho va fer a través

d'una web d'anuncis. En el cas dels prostituïdors estrangers, existeix una gran diferència entre els que varen anar amb amics o coneguts a un club (42,4%) i els que varen anar-hi sols (9,1%), mentre que en el cas dels prostituïdors espanyols no hi ha diferència entre els que varen anar a un club amb amics o coneguts (18,8%) i els que varen anar-hi sols (18,8%). Així, el 46,9% del total va prostituir dones per primera vegada en un club i el 44,9% ho va fer acompanyat del seu grup d'iguals, buscant el reconeixement del grup de parells de la pròpia masculinitat o capacitat de situar-se per sobre de les dones.

Taula 6.5. Com et vas iniciar en el sexe de pagament? Segons zones d'origen

	Zones d'origen		Total
	Espanya	Estranger	
Vaig anar sol a un club	3 18,8%	3 9,1%	6 12,2%
Vaig anar amb amics o algú conegut a un club	3 18,8%	14 42,4%	17 34,7%
Vaig anar a un pis d'una dona amb amics/coneguts	0 0,0%	5 15,2%	5 10,2%
A través d'un fòrum	0 0,0%	3 9,1%	3 6,1%
A través d'una web d'anuncis	1 6,3%	2 6,1%	3 6,1%
Altres (anuncis porno, discoteca...)	2 12,5%	1 3,0%	3 6,1%
Nc	7 43,8%	5 15,2%	12 24,5%
Total	16 100,0%	33 100,0%	49 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>		11,618	
<i>Significació (bilateral)</i>		0,071	

6.5.4. Àmbit en què els homes prostitueixen dones i freqüència amb què ho fan

Respecte als homes espanyols que prostitueixen dones a les Illes Balears, un 37,5% ho fa en pisos; un 29,2%, en clubs; un 18,8%, contactant amb elles per mitjà d'anuncis i trucades telefòniques i un 12,5%, al carrer. D'entre els homes estrangers, un 63,2% ho fan en clubs; un 54,4%, en pisos; un 26,3%, al carrer i un 22,8% contactant amb elles per mitjà d'anuncis i trucades telefòniques.

Taula 6.6. Quin tipus de prostitució consumeixes? Segons zones d'origen

Respostes no excloents	Zones d'origen		Total
	Espanya	Estranger	
Carrer	6 12,5%	15 26,3%	21 20,0%
Pisos	18 37,5%	31 54,4%	49 46,7%
Clubs	14 29,2%	36 63,2%	50 47,6%
Cites acordades per telèfon o Webs	9 18,8%	13 22,8%	22 21,0%
Altres	1 2,1%		1 1,0%
Nc	9 18,8%	3 5,3%	12 11,4%
Total	48 100,0%	57 100,0%	105 100,0%

Dels homes prostituïdors que varen respondre al qüestionari, un 90,5% havien prostituït dones en l'últim any: un 85,4% dels espanyols i un 94,7% dels estrangers.

Taula 6.7. Enguany, has pagat per tenir sexe? Segons zones d'origen

	Zones d'origen		Total
	Espanya	Estranger	
Sí	41 85,4%	54 94,7%	95 90,5%
No	5 10,4%	1 1,8%	6 5,7%
Nc	2 4,2%	2 3,5%	4 3,8%
Total	48 100,0%	57 100,0%	105 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	3,701		
<i>Significació (bilateral)</i>	0,157		

Respecte a la freqüència amb la qual aquests homes prostituteixen dones, el 38,6% dels estrangers i el 31,3% dels espanyols, és a dir, el 35,2% del total, ho ha fet entre 0 i 5 vegades en l'últim any. Si comparam aquests resultats amb la taula anterior és possible concloure que el 36,8% dels prostituïdors estrangers i el 20,9% dels espanyols, és a dir, el 29,5% del total, ha prostituït dones entre 1 i 5 vegades en l'últim any. El 21,1% dels prostituïdors estrangers i el 16,7% dels espanyols, és a dir, el 19% del total, ho ha fet entre 6 i 10 vegades en l'últim any; el 26,3% dels estrangers i el 25% dels espanyols, és a dir, el 25,7% del total, entre 11 i 19 vegades en l'últim any; el 14,6% d'espanyols i el 5,3% d'estrangers, és a dir, el 9,5% del total, més de 20

vegades en l'últim any; el 4,2% d'espanyols i el 1,8% d'estrangers, és a dir, el 2,9% del total, més de 30 vegades en l'últim any; el 4,2% d'espanyols i el 1,8% d'estrangers, és a dir, el 2,9% del total, més de 50 vegades en l'últim any, i, finalment, el 1,8% d'estrangers ha prostituït dones moltes més de 50 vegades en l'últim any.

En les freqüències més baixes (entre 1 i 19 vegades) hi ha més estrangers que espanyols i en les més altes (entre 20 i 50 vegades) hi ha més espanyols que estrangers. En el cas dels espanyols, la franja més assenyalada és haver prostituït dones entre 11 i 19 vegades en l'últim any, mentre que en el cas dels estrangers, la d'haver prostituït dones entre 1 i 5 vegades.

Taula 6.8. Quantes vegades has pagat per sexe en l'últim any? Segons zones d'origen

	Zones d'origen		Total
	Espanya	Estranger	
0-5 vegades	15 31,3%	22 38,6%	37 35,2%
6-10 vegades	8 16,7%	12 21,1%	20 19,0%
11-19 vegades	12 25,0%	15 26,3%	27 25,7%
+20 vegades	7 14,6%	3 5,3%	10 9,5%
+30 vegades	2 4,2%	1 1,8%	3 2,9%
+50 vegades	2 4,2%	1 1,8%	3 2,9%
Moltes més vegades	0 0,0%	1 1,8%	1 1,0%
Nc	2 4,2%	2 3,5%	4 3,8%
Total	48 100,0%	57 100,0%	105 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	4,990		
<i>Significació (bilateral)</i>	0,661		

6.5.5. Demanda de pràctiques

Respecte a les pràctiques demandades pels prostituïdors, és rellevant ressaltar, en primer lloc, que independentment de quines siguin, no són pràctiques basades en la reciprocitat: l'home paga perquè es realitzin les pràctiques que ell desitja. No es compta amb el desig de la dona ni amb un consentiment que neixi d'aquest desig de manera no coaccionada i, per tant, aquestes pràctiques no són sexe, sinó violència. Les pràctiques que tenen lloc en contextos prostitucionals estan basades en l'esquema subjecte-objecte: l'home és el subjecte que accedeix al cos d'una dona a la qual ha deshumanitzat fins al punt de considerar que té dret a fer-ho sense que hi hagi desig per part seva, a canvi d'una quantitat variable de diners.

En segon lloc, és rellevant ressaltar que aquestes pràctiques, a més, solen comportar alts nivells de risc per a les dones i posar en perill la seva salut. En tercer lloc, estan centrades en el plaer dels homes i poden produir dolor, fàstic o altres sensacions físiques desagradables o ser humiliants per a elles. Aquestes pràctiques s'han normalitzat en la pornografia i han passat a formar part dels desitjos dels homes.

En el fòrum en què es varen obtenir les respostes al qüestionari, hi ha diferents fils oberts pels propis prostituïdors, en què comparteixen les seves experiències amb les dones a les quals prostitueixen. Un d'ells porta per enunciat “¿qué fantasías hacéis realidad con las scorts?” (<https://www.follatemallorca.com/foro/1221-qu-fantasas-hacis-realidad-scorts#post57045>).

En les respostes es mostren idees que han estat concloses per diverses recerques sobre prostituïdors: que s'exciten amb pràctiques que produeixen dolor a les dones (“realizar un griego, que a muchas dicen dolerles, jejejeje una lluvia dorada, esos besos negros etc etc”) o que els produeixen fàstic (“follarles bien el culito y luego llenarles la boca de lefa en el momento en que mas metida la tienen... Alguna a estado a punto de vomitarme, pero es la leche ;-); que el seu desig es construeix en la pornografia (“a mi me pone que se traguen la lefa como en las películas porno”); que aquest desig va evolucionant cap a pràctiques que són cada vegada més desagradables per a les dones o violentes contra elles (“con los años de puteria uno se hace más guarro y quiere probar cosas nuevas... [...] hay cosas que solo pensarlo me dan asco, pero si sigo mi evolución pronto lo pediré”), i que, per tant, com que en molts casos les dones no desitgen realitzar aquestes pràctiques amb ells, afirmen que “no els queda una altra alternativa” que prostituir dones per a realitzar-les (“corrida en la cara. Es lo que menos gusta a las mujeres de “a pie” y no queda otra que pagar para hacerlo...”).

En la prostitució, “el pagament [...] implica la primacia dels seus desitjos, la seva satisfacció i la seva identitat per sobre de la de la dona en prostitució, a qui no se li reconeix subjectivitat” (Ranea, 2017, p.138). Això implica una manca d'empatia extrema cap a les dones. A l'estat espanyol, el 44% dels homes prostituïdors afirma que no informaria la policia si constatés una situació de tràfic (Meneses et al., 2015).

En les entrevistes realitzades a dones en situació de prostitució es va incloure una pregunta sobre les pràctiques que els homes demanaven i la freqüència amb què ho feien, amb les opcions “molt sovint”, “a vegades”, “gairebé mai” i “mai”. En la taula 6.9 es mostren els percentatges de les respostes “molt sovint” i “a vegades”, en funció de l'àmbit en què les dones eren prostituïdes.

El 82% de les dones afirmen que els prostituïdors els demanen que els facin fel·lacions sense preservatiu “molt sovint” o “a vegades” i és major el percentatge de dones que ho assenyalen en els casos de cites per telèfon i desplaçament (87,9%), seguit pels casos de carrer (85,1%), club (81,5%) i pis (81,5%).

El 74,9% de les dones afirmen que els prostituïdors els demanen penetrar-les vaginalment sense preservatiu “molt sovint” o “a vegades” i és major el percentatge de dones que ho apunten en els casos de cita per telèfon i desplaçament (84,8%), seguit pels casos de carrer (74,5%), pis (73,5%) i club (70,4%).

El 65,7% de les dones afirmen que els prostituïdors els demanen penetrar-les analment sense preservatiu “molt sovint” o “a vegades”, i predomina el percentatge de dones que ho assenyalen en els casos de cita per telèfon i desplaçament (75,8%), seguit pels casos de carrer (70,2%), clubs (63%) i pis (62,1%).

El 64,4% de les dones afirmen que els prostituïdors els demanen que consumeixin alcohol amb ells “molt sovint” o “a vegades”, i és superior el percentatge de dones que ho assenyalen en els casos de prostitució en pisos (68,9%), seguit pels casos de carrer (66%), cita per telèfon i desplaçament (57,6%) i club (48,1%).

El 59% de les dones afirmen que els prostituïdors els demanen realitzar la pràctica coneguda com a “gola profunda” o “face fucking” “molt sovint” o “a vegades”. Aquesta pràctica, que s’ha expandit arran de la seva normalització en la pornografia, és com una fel·lació amb la diferència que és l’home qui realitza els moviments: manté fix el cap de la dona i és ell qui mou la pelvis, controlant la velocitat i la profunditat. El nom, “gola profunda”, procedeix del fet que els homes fan moviments tan profunds que arriben fins a la gola. En la pornografia és habitual que, a causa de la profunditat i la rapidesa, les dones tenguin arcades, s’ennueguin i els plorin els ulls. És major el percentatge de dones que ho apunten en els casos de cites per telèfon i desplaçament (66,7%), seguit pels casos en un pis (59,8%), clubs (59,3%) i carrer (51,1%).

El 58,2% de les dones afirmen que els prostituïdors els demanen que consumeixin un altre tipus de drogues amb ells “molt sovint” o “a vegades”, i és predominant el percentatge de dones que ho assenyalen en els casos de prostitució en un pis (60,6%) i cites per telèfon i desplaçament (60,6%), seguit pels casos de carrer (53,2%) i clubs (51,9%).

El 47,3% de les dones afirmen que els prostituïdors els demanen que consumeixin pornografia amb ells “molt sovint” o “a vegades” i és major el percentatge de dones que ho assenyalen en els casos de prostitució al carrer (53,2%), seguit pels casos de cites per telèfon i desplaçament (48,5%), pisos (47,7%) i clubs (33,3%).

El 45,2% de les dones afirmen que els prostituïdors els demanen realitzar pràctiques agressives “molt sovint” o “a vegades” i predominen aquelles que ho assenyalen en els casos de prostitució en clubs (51,9%), seguit pels casos de carrer (46,8%), pis (43,9%) i cita per telèfon i desplaçament (42,4%).

El 41,4% de les dones afirmen que els prostituïdors els demanen realitzar pràctiques amb dos homes “molt sovint” o “a vegades” i és major el percentatge de dones que ho assenyalen en els casos de prostitució en pisos (44,7%), seguit pels casos de carrer (40,4%), cita per telèfon i desplaçament (36,4%) i clubs (33,3%). Aquestes pràctiques estan directament vinculades al desenvolupament de la fratria.

El 34,7% de les dones afirmen que els prostituïdors utilitzen la pornografia per a explicar-los quines pràctiques volen realitzar “molt sovint” o “a vegades” i predominen les dones que ho assenyalen en els casos de prostitució al carrer (40,4%), seguit pels casos de cites per telèfon i desplaçament (36,4%), pisos (34,1%) i clubs (25,9%).

El 31% de les dones afirmen que els prostituidors els demanen realitzar pràctiques amb més de dos homes “molt sovint” o “a vegades” i és superior el percentatge de dones que ho apunten en els casos de prostitució en un pis (36,4%), seguit pels casos de carrer (29,8%), club (25,9%) i cita per telèfon i desplaçament (15,2%). El vincle amb la fratria és, de nou, clar.

Taula 6.9. Qualque “client” o prostituidor t’ha demanat algunes d’aquestes pràctiques? Segons ambient.

S’inclouen les respostes: “Amb molta freqüència” i “A vegades”	Ambient en què et trobaves fins Covid-19				Total	Chi-quad.	Signific. (bilat)
	Carrer	Club	Pis	Sortides			
Pràctiques agressives	22 46,8%	14 51,9%	58 43,9%	14 42,4%	108 45,2%	6,202	0,906
Penetració vaginal sense preservatiu	35 74,5%	19 70,4%	97 73,5%	28 84,8%	179 74,9%	6,532	0,887
Penetració anal sense preservatiu	33 70,2%	17 63,0%	82 62,1%	25 75,8%	157 65,7%	15,942	0,194
Fel·lació sense preservatiu	40 85,1%	22 81,5%	105 79,5%	29 87,9%	196 82,0%	9,605	0,651
Gola (“garganta”) profunda	24 51,1%	16 59,3%	79 59,8%	22 66,7%	141 59,0%	11,436	0,492
Pràctiques amb dos homes	19 40,4%	9 33,3%	59 44,7%	12 36,4%	99 41,4%	7,043	0,855
Pràctiques amb més de dos homes	14 29,8%	7 25,9%	48 36,4%	5 15,2%	74 31,0%	14,378	0,277
Consum d’alcohol amb el “client”	31 66,0%	13 48,1%	91 68,9%	19 57,6%	154 64,4%	10,34	0,586
Consum d’altres substàncies (drogues) amb el “client”	25 53,2%	14 51,9%	80 60,6%	20 60,6%	139 58,2%	6,449	0,892
Consum de pornografia amb el client	25 53,2%	9 33,3%	63 47,7%	16 48,5%	113 47,3%	13,853	0,310
Ús de pornografia per explicar les pràctiques	19 40,4%	7 25,9%	45 34,1%	12 36,4%	83 34,7%	10,196	0,599

6.5.6. Vinculació amb el consum de pornografia

Els vincles entre pornografia i prostitució han estat àmpliament estudiats des de la dècada de 1960. En l’esquema bàsic de la pornografia, l’home és el subjecte central, el desig del qual sempre es veurà satisfet per mitjà de l’accés al cos d’una dona, independentment que ella no ho desitgi, no doni el seu consentiment o sigui menor d’edat. En la pornografia, el “no” de les dones no és mai respectat, les dones no tenen dret a posar límits: és irrellevant que no hi hagi desig i/o consentiment per part seva. La norma central de la pornografia és que sempre succeirà qualsevol cosa que l’home desitgi. La pornografia, per tant, respon al vincle esmentat entre l’excitació masculina i la sensació de superioritat de poder sobre les dones.

L'esquema relacional de la pornografia és el mateix que es dona en els contextos prostitucionals: l'home és el subjecte i la dona (o nina) és l'objecte, el cos que ell utilitzarà per a satisfer el seu desig i obtenir plaer (plaer sexual i plaer de sentir la superioritat de poder).

Amb el consum de pornografia, els homes aprenen a excitar-se en situacions de desigualtat de poder extrema, en situacions en què l'absència de desig de les dones és des d'irrellevant fins a motiu directe de l'excitació masculina, en tant que permet als homes sentir aquesta superioritat de poder; aprenen a normalitzar com a "sexe" situacions que són violència i a excitar-se directament amb elles. El tipus de desig masculí que construeix la pornografia, en què es vincula l'obtenir plaer sexual amb el sentir aquesta suposada superioritat de poder sobre les dones, és el mateix que porta els homes a desitjar prostituir dones i a excitar-se en aquesta relació de desigualtat de poder extrema.

Respecte als homes prostituïdors que varen respondre al qüestionari, només el 2,1% dels espanyols i el 1,8% dels estrangers, és a dir, el 1,9% del total, no eren consumidors de pornografia; el 89,5% dels estrangers i el 75% dels espanyols, és a dir, el 82,9% del total, consumien pornografia de manera habitual i el 18,8% dels estrangers i el 5,3% dels espanyols, és a dir, el 11,4% del total, consumien pornografia de tant en tant.

Si bé la pornografia és un element fonamental en la construcció del desig masculí, no és l'únic que fa que aquest desig es construeixi basant-se en la desigualtat de poder: les socialitzacions de gènere, la masculinitat i viure en una societat patriarcal de cada vegada més pornificada en què l'erotització de la subordinació femenina està completament normalitzada, entre d'altres, també influeixen en aquesta configuració.

Taula 6.10. Consumeixes pornografia? Segons zones d'origen

	Zones d'origen		Total
	Espanya	Estranger	
Sí	36 75,0%	51 89,5%	87 82,9%
Qualque vegada	9 18,8%	3 5,3%	12 11,4%
No	1 2,1%	1 1,8%	2 1,9%
Nc	2 4,2%	2 3,5%	4 3,8%
Total	48 100,0%	57 100,0%	105 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	4,850		
<i>Significació (bilateral)</i>	0,183		

6.5.7. Motius de consum

Diverses recerques, tant a l'estranger com a l'estat espanyol, s'han centrat a analitzar els motius pels quals els homes prostitueixen dones. Allison (1994) analitza els casos d'homes de negocis que prostitueixen dones en els clubs del Japó. En la seva recerca, conclou que el consum de prostitució està més relacionat amb el reforç de la masculinitat i de la fratria que amb la satisfacció dels desitjos sexuals.

Marttila (2003) també conclou que el consum de prostitució sempre està relacionat amb el desig de dominar i de sentir el poder. Guista, Di Tommaso i Strom (2008) afirmen que els prostituïdors solen sentir-se atrets per la sensació d'estar fent una cosa prohibida, il·lícita i transgressora, i per la idea que les dones "es prostitueixen" perquè els encanta "sentir-se brutes".

Pasini (2000), que analitza els prostituïdors al Brasil, destaca el desig de socialitzar com a part dels motius pels quals els homes prostitueixen dones. Farley et al. (2009) destaquen el desig de tenir experiències que els homes que prostitueixen dones cataloguen com a "sexuals", diferents, així com la diversió, com a factors que els porten a fer-ho. En la seva recerca, el 54% dels prostituïdors va afirmar que prostituïen dones no perquè no tinguessin parelles amb les quals mantenir relacions sexuals, sinó perquè desitjaven el tipus d'experiència que es dona en contextos prostitucionals: poder triar dones i rebre una satisfacció immediata als seus desitjos.

Pel que fa a les recerques realitzades a l'estat espanyol, Barahona i García (2003), varen trobar cinc motivacions principals per les quals els homes prostituïen dones: no estar satisfets amb la seva vida sexual en parella; desitjar realitzar pràctiques que ells viuen com a sexuals, diferents, més sovint; desitjar sentir el poder que s'experimenta en prostituir una dona; voler portar a la pràctica les seves fantasies i tenir ganes de compartir l'experiència de prostituir una dona amb el grup d'iguals com a part de l'oci.

Meneses (2010), va concloure que el 56,5% dels homes que prostitueixen dones afirma fer-ho perquè pot triar qui prostituir d'entre dones amb molt variades característiques, que el 46,6% afirma fer-ho perquè li resulta menys problemàtic que establir relacions amb dones a les quals no prostitueixen i que el 41,3% afirma fer-ho perquè és més ràpid i impersonal que establir relacions amb dones a les quals no prostitueixen.

Díez (2012), afirma que els homes que prostitueixen dones busquen en major mesura la sensació de domini i poder que la satisfacció dels seus desitjos sexuals: en un context en què les dones estan reivindicant els seus drets, ells no són capaços d'adaptar-se a la pèrdua dels seus privilegis ni d'establir relacions basades en la reciprocitat i el respecte cap a les dones.

Meneses et al. (2018), conclouen que els principals motius pels quals els homes prostitueixen dones són els següents: el desig de realitzar pràctiques que ells viuen com a sexuals més sovint o de fer-ne d'altres que no poden dur a la pràctica amb les seves parelles; la fantasia de realitzar-ne amb una dona prostituïda, perquè la conceben com una dona que gaudeix més del "sexe"; el desig de portar-ne a cap de manera ràpida, directa, sense compromís ni implicació emocional; les ganes d'acomplir-ne amb dones amb diferents característiques físiques, ètniques, etc.; el sentir-se atrets pel component il·lícit i clandestí de prostituir dones; la

sensació que tenen dret a satisfer els seus desitjos sexuals i no tenen una altra manera de fer-ho més que prostituint dones; el desig de tenir el control i sentir aquesta suposada superioritat sobre les dones; el de realitzar pràctiques que ells viuen com a sexuals fora del seu matrimoni i la sensació que prostituint dones la infidelitat és menor, i el desig de companyia i la creença d'estar establint relacions d'amor o d'amistat amb les dones a les quals prostitueixen.

Gutiérrez (2019), identifica quatre motivacions principals per les quals els homes consumeixen prostitució: "sexuals", de poder, socioemocionals i lligades a l'especificitat de l'experiència en contextos prostitucionals. Entre les motivacions "sexuals", els homes que no tenen parella recorren a l'argument que tenen "necessitats" sexuals que han de poder satisfer mitjançant l'accés als cossos de les dones i, els que sí que la tenen, argumenten que desitgen realitzar pràctiques que ells viuen com a sexuals més sovint o que desitgen realitzar-ne d'altres que no poden fer amb les seves parelles. En aquest últim cas, els homes responsabilitzen les seves parelles de no satisfer-los sexualment i del seu propi acte de prostituir dones.

Entre les motivacions vinculades amb el poder, Gutiérrez (2019), destaca el desig dels homes de dominar les dones com a desig que està per sobre el d'obtenir satisfacció sexual. Entre les motivacions vinculades a l'especificitat del tipus d'experiència dels contextos prostitucionals, els homes afirmen que volen satisfer els seus desitjos de manera ràpida, segura i fàcil; la idea que prostituir dones és més barat que tractar de tenir "relacions sexuals" amb dones no prostituïdes, i la idea que les dones poden acabar dient que no volen mantenir relacions sexuals amb ells després que hi hagin gastat diners, per la qual cosa prostituir-les no corren aquest risc.

Entre les motivacions socioemocionals, Gutiérrez (2019), destaca l'argument que els prostituïdors se senten sols i busquen companyia, comprensió, consol i afecte. Alguns homes consideren que la prostitució és una necessitat social perquè molts homes necessiten cures i cap dona està disposada a donar-los-en de manera voluntària i gratuïta. De nou, sota d'aquesta justificació victimista es troba la idea masculina que els homes tenen el dret que qualsevol dels seus desitjos sigui satisfet per una dona. Aquests prostituïdors també assenyalen la possibilitat de descarregar la frustració que els causa la pèrdua de privilegis produïda per l'avanç dels drets de les dones.

Diversos autors han conclòs que el consum de prostitució està directament relacionat amb la masculinitat entesa com a desig de domini (Gilmore, 1990; Gilmore, 1994; Connell, 2003; Barahona i García, 2003; Marttila, 2003; Díez, 2012). Finalment, sota totes les motivacions i justificacions expressades pels prostituïdors hi ha la seva sensació que tenen dret a prostituir dones.

Respecte als homes que prostitueixen dones a les Illes Balears, el 39% afirma fer-ho perquè pot triar la dona que desitgi. Sota aquest desig s'oculta la idea que aquests homes no donen rellevància al fet que aquesta dona no els desitgi a ells i que, per tant, no existeixi reciprocitat de cap mena.

El 34,3% de prostituïdors afirma prostituir dones perquè desitja realitzar pràctiques que no pot realitzar amb dones a les quals no prostitueix. Aquests homes senten que el seu desig de realitzar determinades pràctiques és un dret i que, per tant, si cap dona vol dur-les a terme amb ells, poden recórrer a la prostitució per aconseguir-ho.

El 30,5% afirma que prostitueix dones perquè cerca realitzar experiències que viu com a sexuals, sense cap mena de compromís; el 27,6%, perquè li és més senzill que relacionar-se amb dones a les quals no prostitueix i altres motius; el 25,7%, que ho fa per diversió; el 14,3%, perquè busca sentir-se més home i reforçar la seva masculinitat; el 12,4%, perquè li atreu la sensació d'estar fent una cosa prohibida; el 12,4%, que ho fa per satisfer la seva curiositat; el 11,4%, perquè busca companyia; el 11,4%, perquè busca "conèixer gent nova"; el 8,6%, perquè ho desitja després de consumir alcohol o drogues i, finalment, el 7,6%, perquè no té una altra possibilitat de satisfer els seus desitjos sexuals i, de nou, sent que té el dret que alguna dona els satisfaci.

En relació a les diferències entre prostituïdors espanyols i estrangers, si bé és cert que els motius més habituals coincideixen, hi ha algunes diferències. El 43,9% d'estrangers afirma, com a motiu principal, que prostitueix dones perquè desitja realitzar pràctiques que no pot fer amb dones a les quals no està prostituint; en el cas dels prostituïdors espanyols, aquest és el segon motiu més freqüent, triat per un 22,9% d'ells.

El 38,6% d'estrangers afirma que prostitueix dones perquè desitja realitzar aquestes pràctiques sense cap mena de compromís; en el cas dels prostituïdors espanyols, aquest és el tercer motiu més habitual, triat per un 20,8% d'ells. En el cas dels prostituïdors espanyols, el 45,8% té com a motiu principal que prostitueix dones perquè desitja poder triar entre diverses dones, mentre que en el cas dels prostituïdors estrangers, aquest és el quart motiu, triat per un 33,3% d'ells.

L'argument que prostitueixen dones perquè no tenen una altra possibilitat de satisfer els seus desitjos sexuals va ser triat per un 12,5% de prostituïdors espanyols, enfront d'un 3,5% d'estrangers. L'afirmació que prostitueixen dones únicament per diversió va ser triada per un 33,3% de prostituïdors estrangers, i aquest és el tercer motiu més triat (amb el mateix percentatge que "puc triar la dona que jo vulgui"), enfront del 16,7% d'espanyols; la qual cosa és coherent amb l'afirmació que prostitueixen dones després d'haver consumit alcohol o drogues, triada per un 12,3% d'estrangers, enfront d'un 4,2% d'espanyols.

Taula 6.11. Per quina raó vas a la prostitució? Segons zones d'origen

Respostes no excloents	Zones d'origen		Total
	Espanya	Estranger	
Busco companyia	7 14,6%	5 8,8%	12 11,4%
M'atreu allò prohibit	6 12,5%	7 12,3%	13 12,4%
Realitzar pràctiques no habituals	11 22,9%	25 43,9%	36 34,3%
Conèixer gent nova	6 12,5%	6 10,5%	12 11,4%
No tinc una altra possibilitat	6 12,5%	2 3,5%	8 7,6%
Sentir-me més home	5 10,4%	10 17,5%	15 14,3%
Menys compromís	10 20,8%	22 38,6%	32 30,5%
Puc triar a qui jo vulgui	22 45,8%	19 33,3%	41 39,0%
Només consum per diversió	8 16,7%	19 33,3%	27 25,7%
És un complet amb el consum de substàncies	2 4,2%	7 12,3%	9 8,6%
Desenvolupament meva curiositat sobre el tema	2 4,2%	11 19,3%	13 12,4%
Altres motius (més llibertat, és més fàcil tenir sexe...)	9 18,8%	20 35,1%	29 27,6%
Ns/Nc	4 8,3%	4 7,0%	8 7,6%
Total	48 100,0%	57 100,0%	105 100,0%

6.5.8. Tipologia d'homes

A més de preguntar-se pels motius que duen els homes a prostituir dones, algunes de les recerques també ofereixen una classificació o tipologia dels homes prostituïdors. A l'estranger, un dels primers autors que analitza el fenomen de la prostitució i posa en el centre els homes prostituïdors és Mansson (2004) que, partint de diversos estudis qualitius basats en entrevistes en profunditat amb prostituïdors, realitza una anàlisi del seu discurs i conclou que hi ha cinc narratives principals sobre les motivacions que els porten a prostituir dones, que no són excloents entre si.

En la primera, la fantasia de la "puta guarra", els prostituïdors conceben les dones a les quals prostitueixen com a éssers que, simultàniament, els produeixen repugnància, atracció i excitació sexual.

En la segona, la recerca d'una altra forma de "sexe": els prostituïdors afirmen cercar un tipus de pràctiques, que ells viuen com a sexuals, que no poden tenir amb dones a les quals no estiguin prostituint, i creuen que les dones prostituïdes estan desitjant realitzar-les.

En la tercera, "no hi ha altres dones per a mi", els prostituïdors fan referència al fet que són massa tímids, els fan "por" les dones, són massa majors o tenen discapacitats mentals o físiques, per la qual cosa les dones no desitgen satisfer els seus desitjos sexuals i ells "no tenen una altra alternativa" que prostituir-les; justificació que ha estat desmentida per totes les recerques esmentades, que mostren que la incapacitat per a relacionar-se no forma part del perfil dels homes que prostitueixen dones.

En la quarta, "compro sexe", l'home conceptualitza les pràctiques que succeeixen en contextos prostitucionals com a "sexe", i aquest "sexe" com un producte més de consum. Tant Mansson (2004) com Pérez et al. (2015) identifiquen aquest discurs com a habitual entre joves que han crescut en un món capitalista, consumista i neoliberal en què tot pot comprar-se si tens diners per a fer-ho.

La cinquena, "cerc un altre tipus de dona", és emprada per homes que senten que la reivindicació de drets de les dones els està llevant a ells els seus suposats "drets", i ells, que es resisteixen a la pèrdua d'aquests privilegis que han normalitzat i han après a percebre com a drets, troben en la prostitució un context en què poden mantenir la sensació de poder i domini.

Legardinier i Bouamama (2006) identifiquen, en una recerca realitzada a França, cinc grups de prostituïdors amb característiques diferents. En el primer, en què es troben un 75% dels prostituïdors, hi ha aquells que legitimen la prostitució a partir de la seva dificultat per establir relacions socials, afectives o sexuals; en el segon, els que fan referència a l'odi i la desconfiança que els desperten les dones per a legitimar els seus actes; en el tercer, aquells que, simplement, consideren que estan comprant alguna cosa que les dones venen; en el quart, aquells que afirmen que prostitueixen dones perquè desitgen evitar els problemes que suposa establir relacions afectives; en el cinquè, els que prostitueixen dones perquè, suposadament, són "addictes" al "sexe" (o, més aviat, a aquestes pràctiques travessades per la desigualtat que ells viuen com a sexuals).

López i Baringo (2007) estableixen sis categories de prostituïdors: homes que prostitueixen dones perquè els costa relacionar-se amb dones sense prostituir-les; els que prostitueixen dones en grup per a divertir-se; homes casats que desitgen realitzar pràctiques que ells viuen com a sexuals fora del seu matrimoni i consideren que prostituint dones la infidelitat és menor; d'altres que estan travessant crisis amb les seves parelles i es vengen d'elles prostituint dones; els que prostitueixen dones en tancaments de negocis o en el seu àmbit laboral, i homes joves que ho fan perquè consideren que és més senzill per a satisfer els seus desitjos que relacionar-se amb dones que no prostitueixen.

En *El putero español*, Gómez et al. (2015) divideixen els prostituïdors en quatre grups. El prostituïdor "misogin" és aquell que considera que, a causa de la seva naturalesa, els homes tenen "necessitats" sexuals superiors que les dones i que ells són víctimes d'un sistema injust

en què, per a poder satisfer aquestes “necessitats”, sempre han de gastar diners, ja sigui amb dones prostituïdes, intentant “lligar” o dins del matrimoni. Sostenen que les dones es prostitueixen perquè així ho desitgen i afirmen de manera directa que la prostitució és un context en què poden mantenir una posició de poder que el feminisme els està arrabassant injustament.

El prostituïdor “amic” seria aquell que creu ser “amable” amb les dones que prostitueix. Aquest prostituïdor considera que amb ell, l'experiència de la dona que està prostituint és diferent de les que té amb altres homes que són “violents” o agressius, i es considera un “client de luxe”, ja que pensa que no està exercint violència contra ella. En general, pensen que estan establint vincles d'amistat o afectius amb les dones a les quals prostitueixen i afirmen que, més que satisfacció als seus desitjos sexuals, el que busquen és companyia, escolta, afecte, cures.

Si bé podria pensar-se que aquests homes tenen empatia amb les dones a les quals prostitueixen, una anàlisi crítica revela que si veritablement empatitzassin amb elles i les humanitzassin, no les prostituïrien, perquè no se sentirien amb dret a fer-ho. En aquest sentit, Tiganus (2017) afirma que les situacions més “boges” que va viure dins del sistema prostitucional varen ser amb prostituïdors que “anaven de bons” i li feien preguntes, perquè ella havia de “ser molt amable amb ells i somriure'ls, escoltar-los i aprovar-los amb afecte i admiració”. Aquests prostituïdors l'obligaven “a ser allí present, no sols en cos, sinó també en ment” (Tiganus, 2017).

El perfil de prostituïdor al qual Gómez et al. (2015) denominen “consumidor” és el d'aquells homes joves que justifiquen prostituir dones des d'una lògica hedonista, des d'un discurs consumista i neoliberal, sota el pretext que tot es pot comprar i vendre i que cada persona és lliure de triar què ven i què compra. És molt habitual que els homes d'aquest perfil prostitueixi dones en grup per a reforçar els vincles de fratria i com un ritu de pas per a “fer-se home”. El prostituïdor al qual Gómez et al. (2015) denominen “crític” és el menys abundant. Aquests homes varen prostituir dones en el passat, però varen deixar de fer-ho en ser conscients que es tractava de violència exercida contra elles.

Meneses et al. (2018) classifiquen els prostituïdors en cinc grans grups. En el primer, aquells prostituïdors que denominen “personalitzadors” diuen que cerquen companyia, intimitat i cures, i apunten que no tenen una altra manera de satisfer les seves suposades necessitats sexuals. En el segon, al qual denominen “cercadors de parella”, hi trobam aquells que diuen cercar una relació de parella amb les dones a les quals prostitueixen. Esperen acabar trobant entre elles una dona que, a més de satisfer els seus desitjos sexuals, els faci els treballs domèstics i de cures. Els dos grups consideren que tenen el dret que les dones satisfacin els seus desitjos, no només sexuals, sinó de ser cuidats i, fins i tot, servits en l'àmbit privat. En el tercer grup, que denominen “funners”, hi ha aquells que prostitueixen dones com una manera de passar el seu temps lliure i divertir-se. En el quart, que denominen “thingers”, s'hi troben els que busquen realitzar pràctiques que ells viuen com a sexuals sense cap mena d'afectivitat o d'implicació emocional, sinó de manera ràpida i impersonal. En el cinquè, els “riskers”, hi trobam aquells homes que prostitueixen dones perquè els excita el risc i el domini, els atreu allò prohibit i conceben prostituir dones com un element propi de la identitat masculina.

En el qüestionari es preguntava als prostituïdors què opinaven sobre el consum de prostitució. Un 28,5% va afirmar que li semblava bé pels següents motius: perquè és un servei que les dones “ofereixen” i ells, simplement, paguen (16,3%); perquè és una manera d’evitar violacions (6,1%); perquè, en el fons, sempre que “lligues” amb una dona has de pagar, però a través de la prostitució és més directe (4,1%), i perquè els homes han de poder satisfer les seves suposades necessitats (2%). Un 36,7% va afirmar que li semblava bé, excepte en els casos de tràfic (24,5%) i quan els “clients” són violents, però considerant que ells no ho són (12,2%). Un 4,1% varen afirmar que les dones a les quals prostituteixen tenien sort de tenir-los de “clients” i un 22,4% va assegurar que no s’ho havien plantejat mai.

L’autoexculpació i la falta de responsabilitat dels propis actes es presenten com a característiques dels homes prostituïdors, ja que volen normalitzar les seves accions i convertir-les, fins i tot, en quelcom que ells consideren beneficiós per a les dones, exceptuant els casos en què no s’ho han plantejat o no n’han reflexionat les conseqüències. La construcció de la masculinitat des dels primers anys de vida va acompanyada d’estratègies d’aquest tipus, gràcies a les quals el sistema patriarcal aconsegueix tergiversar qualsevol situació que signifiqui una pèrdua de privilegis masculins i convertir-la en una circumstància socialment acceptada.

Taula 6.12. Què opines sobre la prostitució? Segons zones d’origen

Respostes no excloents	Zones d’origen		Total
	Espanya	Estranger	
Crec que està malament només en els casos de tracta	3 18,8%	9 27,3%	12 24,5%
Crec que està malament només quan els “clients” són violents però jo no ho sóc	1 6,3%	5 15,2%	6 12,2%
Crec que està malament sempre i per això he deixat de fer-ho	2 12,5%		2 4,1%
Em sembla bé: elles ofereixen un servei i jo el pagament	2 12,5%	6 18,2%	8 16,3%
Em sembla bé: en el fons sempre que lligues amb una dona has de pagar aquí és més directe		2 6,1%	2 4,1%
Em sembla bé perquè ajuda a que hi hagi menys violacions		3 9,1%	3 6,1%
Crec que està bé perquè els homes hem de poder satisfer les nostres necessitats		1 3,0%	1 2,0%
Crec que tenen sort de tenir-me a mi de client		2 6,1%	2 4,1%
No m’ho he plantejat mai	2 12,5%	9 27,3%	11 22,4%
Ns/Nc	8 50,0%	5 15,2%	13 26,5%
Total	16 100,0%	33 100,0%	49 100,0%

Una altra pregunta que es va plantejar en el qüestionari realitzat als homes prostituïdors va ser què opinaven sobre les dones prostituïdes. És important ressaltar que la resposta més habitual, triada pel 49,9% dels prostituïdors, és “que ho fan perquè gaudeixen”. Quan es va preguntar a les dones prostituïdes si voldrien deixar d'estar en situació de prostitució, només el 1,7% del total va respondre que no. La falta d'empatia dels homes cap a les dones a les quals prostitueixen és tan extrema que la meitat considera que les dones gaudeixen d'una situació en què elles, en realitat, no volen estar. Diversos estudis afirmen que “les dones prostituïdes no senten satisfacció sexual en les relacions que mantenen amb els clients” i que intenten que el temps que passen amb el prostituïdor sigui el mínim possible (Comisión para la Investigación de Malos Tratos a Mujeres, 2006).

La següent resposta més repetida és “en realitat m'és igual per què ho facin: elles ofereixen un servei i jo el pagament” (24,5%). Aquesta resposta encaixa amb el perfil dels homes joves, que han crescut en un patriarcat capitalista, consumista i neoliberal, en què el consum de pornografia està cada vegada més normalitzat i els ensenya a concebre les relacions que tenen lloc en contextos prostitucionals, no basades en la reciprocitat, com si fossin “sexe”, i aquest suposat “sexe” com un producte consumible. No constaten que una pràctica sense el desig de la dona és violència i, per tant, no problematitzen el fet de pagar perquè una dona realitzi aquestes pràctiques que ella no desitja i ells sí. La següent resposta més repetida és “que ho fan perquè guanyen molts diners” (22,4%).

Un 12,2% va respondre que en el fons totes les dones demanen diners a canvi de sexe, amb la diferència que en la prostitució aquest suposat intercanvi és més clar i directe. Aquests homes ni tan sols conceben que pugui existir un sexe que no sigui violència, basat en la reciprocitat i el desig mutu. Un altre 12,2% va respondre que les dones que estan en situació de prostitució s'aprofiten dels homes que les prostitueixen. Un dels prostituïdors que va respondre a l'enquesta va afegir que “les dones no sempre són víctimes i estafen els clients”.

D'altra banda, un 20,4% considera que pràcticament totes les dones que estan en situació de prostitució voldrien deixar d'estar-hi si poguessin i un 16,3%, que ho fan perquè no tenen una altra opció. Malgrat que aquests homes són conscients que les dones no desitgen ser prostituïdes, només un 4,1% ha deixat de fer-ho: els altres continuen sent capaços de trobar plaer en les pràctiques que tenen lloc en contextos prostitucionals, encara que siguin conscients que les dones no ho desitgen, que no volen que ells accedeixin als seus cossos, sinó que s'hi veuen obligades a causa de situacions de vulnerabilitat extrema, de pobresa extrema i d'exploració sexual.

En aquesta pregunta també hi ha diferències entre els prostituïdors espanyols i els estrangers. Si bé la resposta més habitual en tots dos casos és “que ho fan perquè gaudeixen”, aquesta resposta va ser triada per un 48,5% dels prostituïdors estrangers, respecte a un 37,5% dels prostituïdors espanyols. Un 27,3% dels prostituïdors estrangers considera que les dones prostituïdes “ho fan perquè guanyen molts diners”, enfront d'un 12,5% dels prostituïdors espanyols. Un 30,3% dels prostituïdors estrangers afirma que els és igual per què ho facin, que elles ofereixen un servei i ells, simplement, el paguen, enfront d'un 12,5% de prostituïdors espanyols.

La resposta basada en la idea que en el fons totes les dones cerquen diners a canvi de sexe, amb la diferència que en la prostitució aquest intercanvi és més directe, va ser donada per un 18,2% dels prostituïdors estrangers, però per cap espanyol. Per part seva, un 18,8% dels prostituïdors espanyols varen afirmar que les dones prostituïdes s'aprofiten dels homes que les prostitueixen, respecte a un 9,1% dels prostituïdors estrangers. D'altra banda, un 24,2% dels prostituïdors estrangers considera que pràcticament totes voldrien deixar-ho si poguessin, enfront d'un 12,5% dels prostituïdors espanyols; i un 18,2% dels prostituïdors estrangers i un 12,5% dels espanyols pensen que les dones ho fan perquè no tenen cap altra opció.

Taula 6.13. Què opines sobre les prostitutes? Segons zones d'origen

Respostes no excloents	Zones d'origen		Total
	Espanya	Estranger	
Que ho fan perquè disfruten	6 37,5%	16 48,5%	22 44,9%
Que en el fons totes les dones ens treuen diners a canvi de sexe		6 18,2%	6 12,2%
Que s'aprofiten dels "clients"	3 18,8%	3 9,1%	6 12,2%
Que ho fan perquè guanyen molts diners	2 12,5%	9 27,3%	11 22,4%
Que pràcticament totes voldrien deixar de fer-ho si poguessin	2 12,5%	8 24,2%	10 20,4%
Que ho fan perquè no tenen una altra opció	2 12,5%	6 18,2%	8 16,3%
En realitat m'és igual per què ho facin: elles ofereixen un servei i jo el pagament	2 12,5%	10 30,3%	12 24,5%
Ns/Nc	10 62,5%	15 45,5%	25 51,0%
Total	16 100,0%	33 100,0%	49 100,0%

La manca absoluta d'empatia dels homes cap a les dones que prostitueixen es pot corroborar en el fet que el 66,7% afirma que recomanaria als seus amics, familiars i coneguts que també ho fessin. La reificació de les dones, la idea que són cossos que existeixen perquè ells els emprin per a satisfer els seus desitjos sexuals; és a dir, la capacitat per a deshumanitzar-les fins a les seves últimes conseqüències, queda plasmada en aquestes dades.

Hi ha un 23,8% de prostituïdors que afirma que no recomanaria als seus amics, familiars i coneguts que prostituïssin dones, però segons les dades de la taula 6.12 es pot afirmar que només el 4,1% del total actuaria d'aquesta manera perquè ha deixat de concebre les dones com a objectes i les ha humanitzat, és a dir, que ha passat a ser conscient que no tenen dret a fer-ho. Per tant, el 19,7% restant que no ho recomanaria, atén a altres motius, com la dificultat per a compatibilitzar-ho amb la vida familiar o de parella i no perquè considerin que les dones són éssers humans amb uns drets que han de ser respectats.

Taula 6.14. Aconsellaries el consum de prostitució als teus amics, familiars, i coneguts? Segons zones d'origen

	Zones d'origen		Total
	Espanya	Estranger	
Sí	25 52,1%	45 78,9%	70 66,7%
No	16 33,3%	9 15,8%	25 23,8%
NC	7 14,6%	3 5,3%	10 9,5%
Total	48 100,0%	57 100,0%	105 100,0%
<i>Chi-quadrat de Pearson</i>	8,566		
<i>Significació (bilateral)</i>	0,014		

6.6. Conclusions

6.6.1. Conclusions de la recerca

L'existència de la prostitució és causada, en últim terme, perquè els homes desitgen accedir als cossos de les dones, sense esperar-ne reciprocitat i a canvi de diners, per a realitzar unes pràctiques que ells viuen com a sexuals malgrat que siguin violència contra elles. Aquest desig masculí d'exercir violència, la possibilitat d'excitar-se exercint-la i el fet que ho visquin com a sexe, són assumptes directament vinculats amb la construcció de la masculinitat.

La presa de consciència dels homes sobre la seva responsabilitat en els diferents tipus de violència contra les dones és el punt de partida per a aconseguir que les dones no es vegin cosificades, ni deshumanitzades, ni sofreixin les diverses formes que pren la violència masculina.

En el cas concret de la prostitució, els homes justifiquen aquesta violència recorrent a determinats arguments, entre els quals es troben que poden triar la dona que ells desitgin (independentment que ella no els triï a ells); que desitgen realitzar pràctiques que no poden fer amb dones no prostituïdes (independentment que elles no desitgin fer-les); que volen dur a terme pràctiques que ells viuen com a sexuals més sovint (encara que sigui per mitjà de la coacció dels diners i, per tant, recorrent a l'exercici de la violència); que esperen obtenir satisfacció als seus desitjos sense cap mena de compromís (encara que sigui en situacions no basades en la reciprocitat i, per tant, siguin violència); que els és més senzill que relacionar-se amb dones no prostituïdes (en altres paraules: amb dones que no poden deshumanitzar fins a l'extrem al qual arriben en contextos prostitucionals); que simplement ho fan per diversió (de la qual cosa es conclou que viuen l'exercici de la violència sexual com una cosa divertida, com a part del seu oci); que busquen amistat o companyia (de la qual cosa es dedueix fins a quin punt poden no generar empatia amb les dones que prostitueixen); que no tenen una altra manera de satisfer els seus desitjos (i consideren que és el seu dret que una dona es dediqui a satisfer-los, encara que sigui recorrent a l'exercici de la violència), etc.

Tant en la tipologia de prostituïdors com en els motius amb què els homes justifiquen el seu acte de pagar per a accedir als cossos de les dones que no ho desitgen s'observa l'anhel de sentir poder, de dominació, de posicionar-se per sobre de les dones. També la idea, pilar fonamental del patriarcat, que els desitjos sexuals dels homes són necessitats i, per tant, que tenen dret a satisfer-los mitjançant el cos d'una dona, malgrat que ella no ho desitgi.

La majoria de les respostes i comentaris demostren el poc o nul valor que atorguen els prostituïdors a les dones: efectivament, per a poder excitar-se exercint violència contra elles i per a poder viure aquesta violència com a sexe, primer han hagut de cosificar-les i deshumanitzar-les fins a aquest extrem.

6.6.2. Propostes

Els homes prostituïdors són els nous bàrbars del patriarcat. Qui diu que la prostitució és una elecció lliure està reforçant l'estructura desigual de la qual parteixen les dones en una societat en què l'economia i les polítiques neoliberals han creat un ideari fictici de llibertat abstracta. Si continuem amb aquest model econòmic gens igualitari que obliga les dones a vendre el seu cos, en el qual existeixen homes disposats a comprar aquests cossos, sense tenir en compte que la base dels drets sexuals és la igualtat i el desig, la prostitució serà l'eina perfecta per seguir exercint violència cap a les dones.

Els homes prostituïdors són la causa que encara continuïn existint dones prostituïdes. Com s'ha vist, l'únic factor imprescindible per a acabar sent un prostituïdor de dones és haver nascut home en un context patriarcal i, per tant, haver estat socialitzat en la masculinitat. Qualsevol home pot ser un prostituïdor. La sensació dels homes que tenen dret a satisfer els seus desitjos sexuals per mitjà de l'accés als cossos de les dones, independentment que elles ho desitgin o no, és en la base tant de la violència que sofreixen les dones en ser prostituïdes com de la violència sexual en general.

La construcció de la masculinitat en la qual són socialitzats tots els homes és el que fa que puguin excitar-se en situacions no basades en la reciprocitat i que, per tant, són violència contra les dones. Per a eradicar aquesta violència és necessari que siguin els homes els qui canviïn.

La prostitució, així com altres tipus de violència contra les dones, se sustenta en la desigualtat de poder estructural pròpia del patriarcat. Per a avançar cap a la desaparició d'aquestes violències, és necessari proposar mesures que permetin avançar cap a l'eradicació d'aquesta desigualtat.

En el cas concret de la prostitució, i centrant la mirada en els homes que desitgen prostituir dones i que senten que hi tenen dret i decideixen fer-ho, és necessari proposar urgentment mesures educatives. Aquestes mesures haurien d'anar enfocades, en primer lloc, al fet que aprenguin a concebre les dones com a éssers humans iguals a ells i que, per tant, no puguin cosificar-les ni deshumanitzar-les.

Existeix tot un engranatge social que ensenya als homes a cosificar i deshumanitzar les dones: en un context patriarcal, la reificació és una eina fonamental en la reproducció de la desigualtat, que permet als homes mantenir la posició de subjectes enfront de les dones a les quals deshumanitzen i redueixen a cossos. És necessari proposar mesures que permetin desactivar l'engranatge social patriarcal que els ensenya a cosificar-les i deshumanitzar-les.

En segon lloc, és necessari aprofundir en com es construeix la masculinitat i la sexualitat masculina perquè els homes puguin excitar-se en situacions no basades en la reciprocitat, en les quals no es compta amb el desig de les dones; és a dir, exercint violència sexual. Això es relaciona de manera directa amb el fet que la masculinitat és una eina patriarcal, que intervé en la socialització de tots els homes, l'imperatiu fundacional de la qual els diu que han d'establir i mantenir relacions de superioritat de poder sobre les dones. L'educació per a la igualtat i el bon tracte, en l'afectivitat i en la sexualitat, és la clau per a desactivar el desig masculí de sentir aquesta suposada superioritat sobre les dones.

És necessari, en tercer lloc, aprofundir en com aprenen a identificar la violència com a sexe pel fet que a ells els excita, la qual cosa fa dirigir la mirada directament a la pornografia, pedagogia de la violència sexual, com a element central en la construcció de la sexualitat masculina en l'actualitat.

CONCLUSIONS DE L'ESTUDI

Tot i les limitacions d'un estudi d'aquesta complexitat, el diagnòstic és l'aproximació més completa realitzada fins ara a les Illes Balears per entendre i fonamentar actuacions.

A continuació s'hi presenta la selecció de les conclusions rellevants de cada capítol, en dos sentits:

1. Què s'ha pogut constatar que sigui més destacable.
2. Quines són les actuacions necessàries, a la llum de les qüestions que s'han establert com a eixos del diagnòstic.

EIXOS DEL DIAGNÒSTIC

1. Hi ha una vinculació clara a situacions de vulnerabilitat, pobresa... També s'ha pogut constatar que hi ha una relació evident entre la tracta, l'explotació sexual i la prostitució.
2. La prostitució és clarament una manifestació de la violència de gènere. Per aquesta raó, les persones explotades sexualment són dones (de totes les edats), racialitzades i majoritàriament de països en condicions més precàries.
3. Els prostituïdors són homes, tant espanyols com estrangers. Els homes prostituïdors són els últims responsables de l'existència de dones en situació de prostitució. L'única cosa que tenen en comú totes les persones que prostitueixen dones és haver nascut homes i haver estat socialitzats en la masculinitat. No hi ha cap característica que permeti crear un perfil de prostituïdor més enllà de ser home: el consum de prostitució està directament vinculat a la masculinitat i, per tant, amb el poder.
4. Els homes que prostitueixen dones viuen com a sexualment excitants situacions en què no hi ha desig per part de les dones, que no estan basades en la reciprocitat i que, per tant, no són "sexe" sinó violència.
5. Les dones en situació de prostitució, sense nacionalitat espanyola, continuen tenint problemes per accedir i completar tràmits a què tenen dret, com la targeta sanitària i/o l'empadronament.
6. La prostitució té diverses conseqüències: aïllament, fragilització o pèrdua de les xarxes de suport, presència d'amenaques, maltractaments de diversos tipus...
7. Moltes dones en situació de prostitució suporten càrregues familiars i els seus ingressos, en gran part, van destinats a fer front al manteniment de la família.
8. La prostitució es caracteritza per la cosificació, per la conversió de la dona en una mercaderia venuda actualment en un mercat digital (anuncis i web).
9. La prostitució implica conseqüències per a la salut de les dones.
10. El Covid-19 ha agreujat la situació, la precarietat i la violència contra les dones. La irresponsabilitat criminal dels proxenetes i prostituïdors segueix amb l'explotació sexual i amplifica un problema greu de salut pública.

11. L'exploració no té límits d'edat, constatant la presència de modalitats d'exploració sexual en la infància i adolescència, així com la inducció a l'autoproducció d'imatges amb finalitats d'exploració sexual.
12. Hi ha un procés de deslocalització i d'ocultació. Actualment, amb dos processos connectats: dispersió en el territori i aprofitament de les opcions de les tecnologies de la informació per a perfeccionar la deslocalització.
13. Es pot constatar l'existència d'organitzacions d'exploradors, de grups criminals que exerceixen tracta, prostitució, exploració de les persones que captan i forcen.
14. Les actuacions judicials i de les forces de seguretat no obtenen l'eficàcia necessària des de la perspectiva de la persecució de les organitzacions criminals i dels exploradors.
15. Un problema greu és la lentitud de la justícia (de 3 a 5 anys pel judici), i mentrestant la víctima ha d'estar localitzable, la qual cosa afavoreix que moltes dones no es presentin al judici.
16. Les mesures cautelars de privació de llibertat pels criminals i les mesures de protecció de la víctima (testimoni protegit) continuen sent escasses i insuficients.
17. És freqüent la utilització del recurs de conformitat, que es tradueix en penes benignes per als criminals.
18. En les sentències estudiades, la pena per tracta en cap cas és superior a 6 anys. Aquest fet pot enviar als criminals un missatge sobre com surt de barata l'exploració sexual de dones i menor.
19. Les xifres en concepte d'indemnització pels danys i perjudicis causats derivats del delict de tracta i exploració són molt baixes i tarden anys a ser pagades a les víctimes.
20. Del breu recull de sentències, se'n pot destacar les poques vegades que els testimonis han estat protegits tant en la fase d'investigació com durant el judici oral.

PROPOSTES MÉS RELLEVANTS

El conjunt del diagnòstic, interpretat des de la perspectiva de l'exploració sexual, permet afirmar que ha arribat el moment de plantejar-se una llei abolicionista, en el sentit del model nòrdic (Suec), d'acord amb el que es planteja a la Resolució del Parlament Europeu sobre exploració sexual i prostitució, del 26 de febrer de 2014. També afecta totes les propostes la necessitat de treballar des d'un model integral i suficientment flexible com per adaptar-se a les noves realitats de la deslocalització, l'ocultació i la resta de processos que actualment han sofisticat les modalitats d'exploració sexual.

Les actuacions que es consideren prioritàries, al marge del manteniment del suport i l'ampliació de les que ja s'estan desenvolupant, d'acord amb el Pla autonòmic per a la lluita contra el tràfic de Dones i Nines per a l'Exploració Sexual i l'Atenció a les Dones en Situació de prostitució als Illes Balears (2019-2022), són:

- 1. Responsabilització pública.** L'administració pública és garant de la Seguretat i drets de la ciutadania i, en aquest sentit ha de liderar i involucrar-se en tots els projectes que la garanteixin mitjançant la implementació de plans i programes propis, al marge de continuar col·laborant amb les entitats socials i altres organitzacions de la societat

civil. El Treball en xarxa és clau, perquè connecta i optimitza les col·laboració entre totes les iniciatives, però s'han de seleccionar les eines comunes que hagin demostrat la seva eficàcia. Aquest procés ja s'ha iniciat, però cal consolidar-lo. Les eines que s'han d'anar implementant han de ser part de bones pràctiques per a tothom, adaptant-les a la realitat de cada territori per tal de millorar la intervenció amb les persones en situació de prostitució.

- 2. Legals 1.** Estudiar els marges que ofereix l'atribució de competències a la CA de les Illes Balears per desenvolupar la normativa autonòmica derivada del Pla autonòmic per a la lluita contra el tràfic de dones i nines amb fins d'explotació sexual i l'abordatge de la prostitució a les Illes Balears (2019-2022).
- 3. Legals 2.** És prioritari aconseguir millorar l'eficàcia i altres aspectes dels processos judicials relatius a la tracta de persones amb finalitats d'explotació sexual. Es proposen en concret algunes millores: (1) Cal desenvolupar mesures de protecció i sobretot de reparació per a les víctimes. (2) S'ha d'aconseguir que les víctimes gaudeixin del mateix model i mesures de protecció per a les dones maltractades, quant a privacitat en la declaració i durant el procediment judicial. (3) Que la prova preconstituïda sigui una pràctica usual, perquè el jutge o jutgessa validi la declaració de la dona en el dia que va presentar la denúncia, perquè no sigui arxivat el cas en cas que la dona no es presenta al judici (pot haver tornat al seu país, ja no ser a la ciutat o haver de demanar permís a la feina ...). (4) Cal instar al Parlament de l'Estat a canviar la Llei d'enjudiciament criminal per a aquests delictes i a retirar l'opció de conformitat. (5) S'han d'aconseguir les penes més elevades i rigoroses per a aquests delictes, atenent la situació d'explotació i esclavatge que se'n deriven. (6) Cal recomanar una modificació expressa de la legislació, en el sentit de que en el supòsit d'indici que als pisos s'està prostituint a víctimes de tracta i/o hi ha situació d'explotació sexual a menors i adolescents, la policia pugui entrar sense major requisit.
- 4. Legals 3.** Estudiar les possibilitats d'agilitar els processos de regularització de les PEP mentre no canviï la normativa estatal d'estrangeria, sempre que concorrin les condicions que se estableixin legalment.
- 5. Legals 4.** Estudiar les possibilitats de fer efectiva la persecució prioritària de la "pornografia infantil", així com de la pornografia que incita al consum de prostitució, pornografia en moltes ocasions directament associada a ofertes de prostitució.
- 6. Legals 5.** Instar al Govern de l'Estat a traduir en normes efectives les recomanacions que se'n deriven i estudiï modificar el concepte legal de "tracta", establert al Protocol per prevenir, reprimir i sancionar el tràfic de persones, especialment dones i nines (BOE 296, d'11 de desembre de 2003), perquè es considerin les dones víctimes d'explotació sexual, per tal de donar la mateixa protecció i empara. Les noves formes de tracta no estan contemplades en la definició original. Les xarxes d'explotació milloren la seva capacitat organitzativa, evolucionen segons les noves circumstàncies, mentre que la justícia encara fa servir conceptes parcialment superats per la realitat.
- 7. Igualtat de gènere 1.** Desenvolupar els programes d'Educació Afectiva i Sexual a totes les edats, per tal de prevenir (infància, adolescència i joventut) i de canviar (joventut i edat adulta) les actituds que motiven i justifiquen l'explotació sexual per part dels prostituïdors. Desenvolupar programes específics per evitar la socialització masclista convencional (en el desig de sentir poder sobre les dones), així com per prevenir la

construcció d'una sexualitat que permeti que els homes sentin desig i excitació sexual en situacions no basades en la reciprocitat, que fa possible que els homes consumeixin prostitució.

- 8. Igualtat de gènere 2.** Desenvolupar el disseny de materials didàctics d'EAS, i de materials didàctics d'EAS per a la prevenció del consum de pornografia; així com les investigacions necessàries per validar-ne els més eficaços per als diversos grups d'edat i cultures.
- 9. Igualtat de gènere 3.** Cal desenvolupar programes socioeducatius i de sensibilització relacionats amb: sensibilització a les famílies sobre ESIA i indicadors ESIA; sensibilització a professionals com Policia i Educació per eliminar els estigmes i els mites relacionats amb la prostitució o la tracta; sensibilització de la població sobre la connexió que hi ha entre la tracta, l'exploració sexual i la prostitució.
- 10. Igualtat de gènere 4.** Adaptar els recursos destinats a les violències masclistes de les diferents institucions públiques a la definició de violències masclistes que realitza la llei 11/2016, formant a professionals i ampliant els recursos econòmics.
- 11. Igualtat de gènere 5.** Ampliar els programes d'aprenentatge de llengües oficials de les IB, per a PEP.
- 12. Inserció laboral 1.** Per a les PEP: oferir oportunitats laborals a les persones que més ho necessiten, dissenyant itineraris d'inserció laboral individualitzats; fer programes formatius per a dones en situació d'irregularitat administrativa.
- 13. Inserció laboral 2.** Per a professionals de la inserció: generar i posar al seu abast formació, eines i recursos per millorar les competències i la professionalització de tècnics d'inserció laboral.
- 14. Política social 1.** Normalitzar l'accés a la RESOGA, en condicions d'irregularitat administrativa mentre es produeixen els processos de regularització de les persones en situacions de prostitució. Una vegada regularitzades, accediran a l'IMV o es mantindran en la RESOGA o la RMI, segons cada cas.
- 15. Política social 2.** Cal desenvolupar ajudes i programes específics per a dones amb filles i fills.
- 16. Política social 3.** Desenvolupar un pla de suport habitacional autonòmic per donar acolliment residencial eficaç per a PEP en situacions de dificultat o que decideixin abandonar la situació de prostitució, ampliant i consolidant així els programes ja existents
- 17. Política Social 4.** Com a ampliació del Pla, cal homogeneïtzar l'atenció a tota la comunitat autònoma i oferir recursos a les institucions i entitats de totes les illes per a donar atenció, recursos habitacionals i econòmics, així com inserció sociolaboral. Aquesta proposta passa per una millora dels mecanismes de coordinació entre les administracions amb competència en la matèria, així com entre aquestes i les entitats socials.
- 18. Política Social 5.** Cal millorar i actualitzar el Registre Unificat de Maltractament Infantil de les Illes Balears (*RUMI*) amb l'objectiu de registrar amb eficàcia les situacions d'Exploració Sexual a la Infància i Adolescència (ESIA) i millorar els sistemes de comunicació i la possibilitat de fonamentar les actuacions públiques.

- 19. Cooperació Internacional 1.** Ampliar els programes en els països d'origen donant suport al partenariat que actui en la prevenció de la tracta de persones amb finalitats d'exploració sexual.
- 20. Forces de seguretat 1.** Acordar un programa conjunt de vigilància i inspecció de les ofertes deslocalitzades (pisos i web).
- 21. Investigació 1.** S'ha de continuar fent investigació sobre les trajectòries de tracta, sobre les dones provinents de països asiàtics i altres orígens que es mantenen ocultes, sobre les relacions entre la pornografia i la prostitució i altres qüestions que encara no es coneixen prou bé.
- 22. Investigació 2.** Investigació exclusivament del camp jurídic, revisant més sentències per tal de tenir un mapa més complet de la situació.
- 23. Investigació 3.** Programes específics d'investigació en relació a les diferents problemàtiques sanitàries que presenten les dones en situació de prostitució. S'han de desenvolupar recerques qualitatives sobre els problemes i les necessitats d'informació de salut, analitzant, per exemple, les barreres per a l'atenció de la salut. Els i les professionals de l'àmbit han de formar-se sobre la varietat de problemes de salut que afecten les dones i persones en situació de prostitució.
- 24. Investigació 4.** És necessari desenvolupar, provar i validar una eina de valoració i diagnòstic del risc d'ESIA perquè pugui ser aplicada per professionals.
- 25.** Cal un esforç de sensibilització pública per mirar d'evitar el llenguatge clarament estigmatitzador i violent. Aquest canvi no és només ortogràfic o terminològic, cal vincular-lo a una millora social de la comprensió dels temes objecte d'estudi i de les seves conseqüències per a les persones implicades i per al conjunt de la societat.

REFERÈNCIES

- Ación, E., & Checa, F. (2011). La actualidad del abordaje de la trata de personas para la prostitución forzada en España. El Plan Integral y sus implicaciones para trabajadoras del sexo inmigradas. *Gazeta de antropología*, 27(1). <http://www.gazeta-antropologia.es/?p=1322>
- Águila-Otero, A., Bravo, A., Santos, I., i Del Valle, J. F. (2020). Addressing the most damaged adolescents in the child protection system: An analysis of the profiles of young people in therapeutic residential care. *Children and Youth Services Review*, 112, 104923.
- Aguilar, P. L. (2011). La feminización de la pobreza: conceptualizaciones actuales y potencialidades analíticas. *Florianópolis*, 14(1), 126-133. <https://www.scielo.br/pdf/rk/v14n1/v14n1a14.pdf>
- Agustina, J. R. (2010). ¿MENORES INFRACTORES O VÍCTIMAS DE PORNOGRAFÍA INFANTIL? Respuestas legales e hipótesis criminológicas ante el Sexting. *Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología*, 12-11, 1-44. http://repositori.uic.es/bitstream/handle/20.500.12328/1460/Agustina%20Sanllehi%2c%20Jose%20Ramon_Menores%20Infractores%20Victimas_2010.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Ajuntament Palma. (2009). *l'Informe d'avaluació inicial i propostes sobre el fenomen de la prostitució*. Observatori Municipal de la Igualtat. Àrea d'Educació, Igualtat i Drets Cívics.
- Ajuntament Palma. (2020). *Informe d'atenció a persones en situació de prostitució*. Ajuntament de Palma
- Alario, M. (2020). Pornografía. A R. Cobo i B. Ranea (Eds.), *Breve diccionario de feminismo* (pp. 193-195). Los Libros de la Catarata.
- Allison, A. (1994). *Nightwork: Sexuality, pleasure, and corporate masculinity in a Tokyo hostess club*. University of Chicago Press.
- Amorós, C. (1992). Notas para una teoría nominalista del patriarcado. *Asparkia, Investigación Feminista*, 1, 41-58. <http://www.e-revistas.uji.es/index.php/asparkia/article/view/412/331>
- Amorós, C. (2005). La dialéctica del sexo de Shulamith Firestone: modulaciones feministas del freudo-marxismo. A C. Amorós i A. De Miguel (Eds.), *Teoría feminista: de la ilustración a la globalización. Vol.2: Del feminismo liberal a la posmodernidad* (pp. 69-106). Editorial Minerva.
- APRAMP (2005). *La Prostitución: claves básicas para reflexionar sobre un problema*. APRAMP/Fundación Mujeres.
- Arella, C., Fernández, C., Nicolás, G. i Vartabedian, J. (2007). *Los pasos (in)visibles de la prostitución. Estigma, persecución y vulneración de derechos de las trabajadoras sexuales en Barcelona*. Virus editorial.
- Audiència Provincial de les Illes Balears. Secció 1ª. Sentència nº 112/2016; 13 d'octubre de 2016.
- Audiència Provincial de les Illes Balears. Secció 1ª. Sentència nº 3/18; 11 de gener de 2018.
- Audiència Provincial de les Illes Balears. Secció 1ª. Sentència nº 3/2020; 13 de gener de 2020.
- Audiència Provincial de les Illes Balears. Secció 1ª. Sentència nº 36/18; 17 d'abril de 2018.
- Audiència Provincial de les Illes Balears. Secció 1ª. Sentència nº 90/2019; 25 de setembre de 2019.
- Audiència Provincial de les Illes Balears. Secció 2ª. Sentència nº 00136/2019; 19 de març de 2019.
- Audiència Provincial de les Illes Balears. Secció 2ª. Sentència nº 00346/2019; 4 de juny de 2019.
- Audiència Provincial de les Illes Balears. Secció 2ª. Sentència nº 231/2018; 18 de maig de 2018.
- Audiència Provincial de les Illes Balears. Secció 2ª. Sentència nº 45/2020; 29 de gener de 2020.
- Audiència Provincial de les Illes Balears. Secció 2ª. Sentència nº 458/17; 25 d'octubre del 2017.
- Ayuntamiento de Sevilla, (2011). *Ordenanza municipal contra la explotación sexual*. Ayuntamiento de Sevilla.
- Baker, L. M., Case, P. i Policchio, D. L. (2003). General health problems of inner-city sex workers: a pilot study. *Journal of the Medical Library Association*, 91(1), 67-71. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC141189/pdf/i0025-7338-091-01-0067.pdf>

- Balaguer, P. (2003). La prostitució no regulada a Palma de Mallorca. Distribució de l'oferta als domicilis particulars. *Territoris: Revista del Departament de Ciències de la Terra*, (4), 159-171. http://ibdigital.uib.es/greenstone/collect/territoris/index/assoc/Territor/is_2003v/04p159.dir/Territoris_2003v04p159.pdf
- Ballester, L., Alfonso, A. i Perelló, J. (2014). Dones grans i quasiprostitució a Espanya. *Anuari de l'envelliment: Illes Balears*, (2014), 333-352.
- Ballester, L., Orte, C. i Red Jóvenes e Inclusión (2019). *Nueva pornografía y cambios en las relaciones interpersonales*. Octaedro.
- Ballester, L., Orte, C., Perelló, J. i Jordà, M. M. (2003). Estudi sobre la prostitució femenina a Mallorca. A E. Aparici, M. Arriba, L. Ballester, F. Caro, D. Juliano, I. Le Meur, F. Mas, N. Parron, M. Salleres, M. Soler, A. Tarabini-Castellani i M. Torrens (Eds.), *La prostitució femenina a les Balears: aproximació sociològica, enfocaments i perspectives*. Lleonard Muntaner.
- Ballester, L., Perelló, J. (2013). Activitats no normatives de persones majors sense recursos. El cas extrem de la quasiprostitució de dones majors a Mallorca. *Anuari de l'envelliment*, 2013. 401-412.
- Ballester, L., Pozo, R. i Orte, C. (2014). Delocalized prostitution: Occultation of the new modalities of violence. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 161, 90-95.
- Barahona, M. J. i García, L. M. (2003). *Una aproximación al perfil del cliente de prostitución femenina en la Comunidad de Madrid*. Dirección General de la Mujer.
- Basson, D., Rosenblatt, E. i Haley, H. (2012). *Research to action: Sexually exploited minors (SEM) needs and strengths*. West Coast Children's Clinic. https://www.westcoastcc.org/WCC_SEM_Needs-and-Strengths_FINAL.pdf
- Benavente, B., Ballester, L., Pereda, N. i Pich, J. (2019). La explotació sexual comercial en la infància i la adolescència. A C. Orte, L. Ballester i R. Pozo (Coords.), *Vulnerabilidad y resistencia: experiencias investigadoras en comercio sexual y prostitución* (pp. 85-90). Ediciones UIB.
- Benoit, C., Jansson, S. M., Smith, M. i Flagg, J. (2017). Prostitution Stigma and Its Effect on the Working Conditions, Personal Lives, and Health of Sex Workers. *Journal of Sex Research*, 55(4-5), 1-15. <https://doi.org/10.1080/00224499.2017.1393652>
- Berelowitz, S., Firmin, C., Edwards, G. i Gulyurtlu S. (2012). *I thought I was the only one. The only one in the world*. The Office of the Children's Commissioner's Inquiry into Child Sexual Exploitation In Gangs and Groups. <http://www.brightonandhovelscb.org.uk/wp-content/uploads/CSEGG-Appendix-A1.pdf>
- Blázquez, B. (2017). La trata de personas con fines de explotación sexual en España: elementos para la reflexión. *Revista Espiga*, 16(34), 183-196. <http://dx.doi.org/10.22458/re.v17i34.1795>
- Bosley, A. (1995). "Escort Agency - A Personal Touch Services" Selling Sex in Cyberspace. *The Internet Business J.*
- Brownmiller, S. (1981). *Contra nuestra voluntad*. Planeta.
- Buriticá, I. C. (2013). Travesti: la construcción de la identidad individual y colectiva desde el cuerpo y el ejercicio de la prostitución. *La Manzana de La Discordia*, 8(2), 71-86. <https://doi.org/10.25100/lmd.v8i2.1541>
- Butler, J. (2006). *Deshacer el género*. Paidós.
- Capítol XI Actuació del Ministeri Fiscal, Punt B. Actuacions de coordinació. Protocol Marc de protecció de les víctimes del tràfic d'éssers humans per a l'exploració sexual (10-11), adoptat mitjançant acord de 28 d'octubre de 2011 pels Ministeris de Justícia, de l'Interior, d'Ocupació i Seguretat Social i de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat, la Fiscalia General de l'Estat i el Consell del Poder Judicial. <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/va/otrasFormas/trata/normativaProtocolo/marco/home.htm>
- Cáritas (2016). *La prostitución desde la experiencia y mirada de Cáritas*. Cáritas.
- Chant, S. (2005). ¿Cómo podemos hacer que la "feminización de la pobreza" resulte más relevante en materia de políticas? ¿Hacia una "feminización de la responsabilidad y la obligación"? A L. Mora, M. J. i T. Rohrer (Eds.), *Cohesión social, políticas conciliadoras y presupuesto público: una mirada desde el género*, pp. 201-234. Unfpa
- Church, S., Henderson, M., Barnard, M. i Hart, G. (2001). Violence by clients towards female prostitutes in different work settings: Questionnaire survey. *British Medical Journal*, 322, 524-525
- Coates, J. (1999). Women Behaving Badly: Female Speakers Backstage. *Journal of Sociolinguistics*, 3(1), 65-80.

- Cobo, R. (2020). Prostitución. A R. Cobo i B. Ranea (Eds.), *Breve diccionario de feminismo* (pp. 198-200). Los Libros de la Catarata.
- Cockbain, E. P. i Olver, K. (2019). Child Trafficking: Characteristics, Complexities, and Challenges. A I. Bryce, Y. Robinson i W. Petherick (Eds.), *Child Abuse and Neglect: Forensic Issues in Evidence, Impact and Management*, pp. 95-116. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-815344-4.00006-4>
- Cofiño, R. (8 d'agost de 2016). *The good indicators guide: Understanding how to use and choose indicators*. Salud Comunitaria. <https://saludcomunitaria.wordpress.com/2016/08/08/the-good-indicators-guide-understanding-how-to-use-and-choose-indicators/>
- Collins, C. i Skarparis, K. (2020). The impact of human trafficking in relation to maternity care: A literature review. *Midwifery*, 83, 1–13. <https://doi.org/10.1016/j.midw.2020.102645>
- Comisión Europea. (2016). *Informe de la Comisión que evalúa la incidencia de la legislación nacional vigente que tipifica penalmente el uso de servicios que son objeto de explotación relacionada con la trata de seres humanos, en la prevención de la trata de seres humanos*, COM(2016)719final. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2016:0719:FIN:ES:PDF>
- Comisión europea. (2018). *Segundo informe sobre los progresos realizados en la lucha contra la trata de seres humanos (2018) con arreglo al artículo 20 de la Directiva 2011/36/UE relativa a la prevención y lucha contra la trata de seres humanos y a la protección de las víctimas*, COM(2018)777 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0777&from=EN>
- Comisión para la Investigación de Malos Tratos a Mujeres. (2006). *El cliente de prostitución: de invisible a responsable*. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales (Instituto de la Mujer), Comunidad de Madrid (Consejería de Empleo y Mujer) i Ayuntamiento de Madrid. <http://malostratos.org/wp-content/uploads/2017/09/Ciente-web.pdf>
- Comité contra la Eliminación de la Discriminación contra la Mujer (Comité CEDAW). (2015). Observaciones finales sobre España (CEDAW/C/ESP/CO/7-8). https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW/C/ESP/CO/7-8%20&Lang=Sp
- Connell, R. (2003). *Masculinidades*. Universidad Nacional Autónoma de México.
- Consell d'Europa. (2010). *Conveni Europeu per la Protecció dels Drets Humans i llibertats Fonamentals*.
- Cooper, C., Hesketh, O., Ellis, N., i Fair, A. (2017). *A Typology of Modern Slavery Offences in the UK. Research Report 93*. Home Office. <https://www.antislaverycommissioner.co.uk/media/1190/a-typology-of-modern-slavery-offences.pdf>
- Corbalán, M. F. (2012). *Prostitutas de calle en Madrid en los inicios del nuevo milenio: discursos y realidades sobre prostitución en el marco de la perspectiva de género*. Publicaciones de la Universidad Complutense de Madrid.
- Corso, C. (2004). «Desde dentro: los clientes visto por una prostituta, en Osborne, R Traba- jad@s del sexo». *Derechos, migraciones y tráfico en el siglo XXI*. Edicions Bellaterra.
- Curran, J., Fenton, N. i Freedman, D. (2012). *Misunderstanding the Internet*. Routledge.
- De Beauvoir, S. (2015). *El segundo sexo*. Cátedra.
- De Miguel, A. (2012). La prostitución de mujeres, una escuela de desigualdad humana. *Revista europea de derechos fundamentales*, 19, 49-74.
- De Miguel, A. (2015). La revolución sexual de los sesenta: una reflexión crítica de su deriva patriarcal. *Investigaciones Feministas*, 6, 20-38. https://doi.org/10.5209/rev_INFE.2015.v6.51377
- Declaració Universal del Drets Humans (1948). https://www.ohchr.org/en/udhr/documents/udhr_translations/clin.pdf
- Del Valle, J. F., i Bravo, A. (2002). Maltrato infantil: situación actual y respuestas sociales. *Psicothema*, 14 (Supl.), 118-123.
- Delegación del Gobierno para la Violencia de Género, Meneses, C., Uroz, J., Rúa, A., Gortazar, C. i Castaño, M^a. J. (2015). *Apoyando a las Víctimas de Trata*. Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad. Centro de Publicaciones. https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/investigaciones/2015/pdf/Apoyando_Victimas_Trata.pdf

- Della Giusta, M., Di Tommaso, M. L., Shima, I. i Strøm, S. (2009). What money buys: clients of street sex workers in the US. *Applied Economics*, 41(18), 2261-2277. <https://doi.org/10.1080/00036840701222561>
- Díez, E. J. (2012). El papel de los hombres en la prostitución. *Nuestra Bandera*, 232, 39-54.
- Eaton, J. i Holmes, D. (2017). *Child Sexual Exploitation: Evidence Scope, Research in Practice*. Dartington Press.
- ECPAT Int., ECPAT Luxemburg (2016). Grupo de Trabajo Interinstitucional sobre explotación sexual de niñas, niños y adolescentes. Orientaciones terminológicas para la protección de niñas, niños y adolescentes contra la explotación y el abuso sexual.
- ECPAT Netherlands. (2019). *Reluctance to report sexual exploitation of children related to travel and tourism: how to overcome obstacles to report suspicions of child sexual exploitation when it is witnessed in another country*. <https://www.protectingchildrenintourism.org/wp-content/uploads/2019/11/Reluctance-to-Report.pdf>
- Esteban, M.L. (2011). *Crítica al pensamiento amoroso: temas contemporáneos*. Edicions Bellaterra.
- FAPMI-ECPAT. (2020). *IV PLAN DE ACCIÓN CONTRA LA EXPLOTACIÓN SEXUAL DE LA INFANCIA Y LA ADOLESCENCIA 2021-2024*. FAPMI-ECPAT. <https://www.ecpat-spain.org/ecpat.asp?sec=20&subs=202>
- Farley, M. (2020). Prostitution, the Sex Trade, and the COVID-19 Pandemic. *Logos – A Journal of Modern Society & Culture*, 19(1), 1–34.
- Farley, M., Bindel, J. i Golding, J. M. (2009). *Men who buy sex: Who they buy and what they know*. Eaves. http://ift.ee/admin/upload/files/Men_Who_Buy_Sex.pdf
- Farley, M., Cotton, A., Lynne, M., Zumbek, S., Spiwak, F., Reyes, Maria E., Alvarez, D. i Ufuk, S. (2003). Prostitution and Trafficking in Nine Countries. *Journal of Trauma Practice*, 2, 33-74. https://doi.org/10.1300/J189v02n03_03
- Fernández, M. J. (2012). *Calidad de vida y salud de las mujeres que ejercen la prostitución*. [Tesis Doctoral, Universidad de Oviedo]
- Fiscalía General del Estado. (2019). *Memoria de 2019*. Fiscalía General del Estado, Ministerio de Justicia. https://d3cra5ec8gdi8w.cloudfront.net/uploads/documentos/2019/09/10/_memoria2019_76609dd4.pdf
- Fundació Surt. (2014). *Informe sobre la prostitució a la ciutat de Barcelona*. Ajuntament de Barcelona.
- García, A. G. (2019). ¿Por qué los hombres consumen prostitución?: representaciones sociales sobre la demanda. A C. Orte, L. Ballester i R. Pozo (Coords.), *Vulnerabilidad y resistencia: Experiencias investigadoras en comercio sexual y prostitución* (pp. 211-230). Edicions UIB.
- Gay, S., Sanz, M. i Otazo, E. (2003). ¿Prostitución=profesión? Una relación a debate. *Aequalitas: Revista jurídica de igualdad de oportunidades entre mujeres y hombres*, (13), 12-27.
- Gayà, C. (2019). *La percepció de la igualtat i les violències masclistes entre l'alumnat de 14 a 18 anys de les Illes Balears. Un estudi pilot de l'institut Balear de la Dona*. Govern de les Illes Balears.
- Gilmore, D. (1994). *Hacerse hombre: concepciones culturales de la masculinidad*. Paidós.
- Gimeno, B. (2012). *La prostitución*. Edicions Bellaterra.
- Gómez, A., Pérez, S. i Verdugo, R. M. (2015). *El putero español: quiénes son y qué buscan los clientes de prostitución*. La Catarata.
- Gómez, A., Pérez, S. i Verdugo, R. M. (2016). Dominación, sexualidad masculina y prostitución en España: ¿Por qué los hombres españoles consumen sexo de pago?. *Convergencia*, 23(71), 149-174.
- Graw, M. (2008). Self-Produced Child Pornography: The Appropriate Societal Response to Juvenile Self-Sexual Exploitation. *Virginia Journal of Social Policy & the Law*, 15(1), 1-50.
- Greenbaum, J. (2020). A Public Health Approach to Global Child Sex Trafficking. *Annual Review of Public Health*, 41, 481-497. <https://doi.org/10.1146/annurev-publhealth-040119-094335>
- Greenbaum, J., Crawford-Jakubiak, J. i Committee on Child Abuse and Neglect. (2015). Committee on Child Abuse and Neglect. Child sex trafficking and commercial sexual exploitation: health care needs of victims. *Pediatrics*, 135, 566-574. <https://doi.org/10.1542/peds.2014-4138>
- Griffin, S. (1971). Rape: the all-American crime. *Ramparts*, 10(3), 26-36.

- Group of Experts on Action Against Trafficking in Human Beings (GRETA). (2018). *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Spain: SECOND EVALUATION ROUND*. Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings <https://rm.coe.int/greta-2018-7-frg-esp-en/16808b51e0>
- Guía práctica de la Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género (2016).
- Hagan, E., Raghavan, C. i Doychak, K. (2019). Functional Isolation: Understanding Isolation in Trafficking Survivors. *Sexual Abuse: Journal of Research and Treatment*, 1–24. <https://doi.org/10.1177/1079063219889059>
- Harris, T. (18 de maig de 2016). *How Technology is Hijacking Your Mind - from a Former Insider*. <https://medium.com/thrive-global/how-technology-hijacks-peoples-minds-from-a-magician-and-google-s-design-ethicist-56d62ef5edf3>
- Hecht, M. (2008). *La responsabilidad del sector privado en la lucha contra la explotación sexual comercial de niños, niñas y adolescentes*. ECPAT International, Congreso Rio de Janeiro, Brasil, ECPAT.
- Huey, L. i Berndt, E. (2008). “You’ve gotta learn how to play the game”: homeless women’s use of gender performance as a tool for preventing victimization. *The Sociological Review*, 56(2), 177–194. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2008.00783.x>
- Hughes, D. M. (2000). The internet and sex industries: Partners in global sexual exploitation. *IEEE Technology and Society Magazine*, 19(1), 35-42. <https://doi.org/10.1109/44.828562>
- Informació de les competències de la Unitat Central de Xarxes d’Immigració Il·legal i Falsedats Documentals. (UCRIF CENTRAL). https://www.policia.es/org_central/extran_front/com_extran_front.html
- Institut Balear de la Dona (2019). Pla Autonòmic per a la lluita contra el tràfic de dones i nines amb fins d’explotació sexual i l’abordatge de la prostitució a les Illes Balears (2019-2022). <http://www.caib.es/pidip2front/jsp/adjunto?codi=2277160&idioma=ca>
- Institut per a la Convivència i l’Èxit Escolar (CONVIVÈXIT). (2017). *Memòria de l’Institut per a la Convivència i l’Èxit Escolar: curs 2015-2016*. Conselleria Educació i Universitat. https://www.caib.es/sites/convivexit/ca/estudis_publicacions_i_avaluacions/
- Institut per a la Convivència i l’Èxit Escolar (CONVIVÈXIT). (2018a). *Memòria de l’Institut per a la Convivència i l’Èxit Escolar: curs 2016-2017*. Conselleria Educació i Universitat. https://www.caib.es/sites/convivexit/ca/estudis_publicacions_i_avaluacions/
- Institut per a la Convivència i l’Èxit Escolar (CONVIVÈXIT). (2018b). *Estudi sobre la convivència escolar a l’Educació Secundària Obligatoria de les Illes Balears 2017-2018*. Conselleria Educació, Universitat i Recerca. https://www.caib.es/sites/convivexit/ca/estudis_publicacions_i_avaluacions/
- Institut per a la Convivència i l’Èxit Escolar (CONVIVÈXIT). (2019). *Memòria de l’Institut per a la Convivència i l’Èxit Escolar: curs 2017-2018*. Conselleria Educació i Universitat. https://www.caib.es/sites/convivexit/ca/estudis_publicacions_i_avaluacions/
- Instrumento de Ratificación de 16 de diciembre de 1983 de la Convención sobre la eliminación de todas las formas de discriminación contra la mujer, hecha en Nueva York el 18 de diciembre de 1979. <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1984-6749>
- International Association of Forensic Nurses (2019). Commercial Sexual Exploitation of Children: An Update for the Forensic Nurse. *Journal of Forensic Nursing*, 15(2), 93-102. <https://doi.org/10.1097/JFN.0000000000000243>
- International Labour Organization (ILO). (2012). *ILO global estimate of forced labour 2012: Results and methodology*. International Labour Organization. http://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/publications/WCMS_182004/lang-en/index.htm
- International Labour Organization i Walk Free Foundation. (2017). *Global Estimates of Modern Slavery: forced labour and forced marriage*. International Labour Organization. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_575479.pdf
- Jeffreys, S. (1997). *The idea of prostitution*. Spinifex Press.
- Juliano, D. (2004). *Excluidas y marginales: una aproximación antropológica*. Universitat de València.

- Karaiian, L. (2015). What Is Self-exploitation? Rethinking the Relationship between Sexualization and 'Sexting' in Law and Order Times. A E. Renold, J. Ringrose, R.D. Egan (eds.), *Children, Sexuality and Sexualization* (337-351). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9781137353399_21
- Llei 11/2016. D'igualtat de dones i homes. 28 de juliol de 2016. BOE nº 99. <https://www.boe.es/eli/es-ib/l/2016/07/28/11/con>
- Llei 4/2015. De l'Estatut de la víctima del delictes. 27 d'abril de 2015. BOE nº 101. <https://www.boe.es/eli/es/l/2015/04/27/4>
- Llei Orgànica 1/2015. Per la qual es modifica la Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre, de el Codi Penal. 30 de març de 2015. BOE nº 77. <https://www.boe.es/eli/es/lo/2015/03/30/1/con>
- Llei Orgànica 19/1994. De protecció a testimonis i perits en causes criminals. 23 de desembre de 1994. BOE nº 307. <https://www.boe.es/eli/es/lo/1994/12/23/19/con>
- Lloria, P. (2019). El delito de trata de seres humanos y la necesidad de creación de una ley integral. *Estudios Penales y Criminológicos*, XXXIX, 353-402. <http://dx.doi.org/10.15304/epc.39.5965>
- Lopera, P. i Hillón, Y. T. (2015). La feminización de la supervivencia en contextos migratorios y multiculturales. *Revista Jurídica de la ULE*, 2, 201-219. <https://doi.org/10.18002/rjule.v0i2.3736>
- López, I. i Baringo, R. (2007). Ciudad y prostitución heterosexual en España, el punto de vista del 'cliente' masculino. *Documentación social*, (144), 59-74.
- López, R. i Baringo, D. (2006). *Nadie va de putas: el hombre y la prostitución femenina*. Logi Organización Editorial.
- Lowman, J. (2000). Violence and the Outlaw Status of (Street) Prostitution in Canada. *Violence Against Women*, 6, 987-1011. <https://doi.org/10.1177/10778010022182245>
- Lyons, T., Krüsi, A., Pierre, L., Kerr, T., Small, W. i Shannon, K. (2017). Negotiating Violence in the Context of Transphobia and Criminalization: The Experiences of Trans Sex Workers in Vancouver, Canada. *Qualitative Health Research*, 27(2), 182-190. <https://doi.org/10.1177/1049732315613311>
- Ma, H. i Loke, A.Y. (2019). A qualitative study into female sex workers' experience of stigma in the health care setting in Hong Kong. *International Journal for Equity in Health*, 18(175). <https://doi.org/10.1186/s12939-019-1084-1>
- Mansson, S. A. (2004). Men's practices in prostitution and their implications for social work. *Social work in Cuba and Sweden. Achievements and prospects*, 267-279.
- Marey, C. i Del Pozo, M. (2020). Deconstruir mitos y prejuicios para interpretar a mujeres migrantes en contextos de violencia de género o prostitución en España. *Mutatis Mutandis*, 13(1), 64-92. <https://doi.org/10.27533/udea.mut.v13n1a04>
- Martín, E., González-García, C., Del Valle, J. F., i Bravo, A. (2020). Detection of behavioral and emotional disorders in residential child care: Using a multi-informant approach. *Children and Youth Services Review*, 108, 104588.
- Marttila, A. M. (agost de 2003). Consuming sex: Finnish male clients and Russian and Baltic prostitution. A *Gender and Power in the New Europe, the 5th European Feminist Research Conference August* (pp. 20-24).
- May, J., Cloke, P. i Johnsen, S. (2007). Alternative cartographies of homelessness: Rendering visible British women's experiencing of "visible" homelessness. *Gender, Place and Culture*, 14(2), 121-140.
- McCartan, K.F. i McAlister, R. (2013). Mobile phone technology and sexual abuse. *Information and Communications Technology Law*, 21 (3), 257-268. <https://doi.org/10.1080/13600834.2012.744223>
- Melo-Barbosa, O. P., Castañeda-Sánchez, K., Peña-Ortiz, E. i Preciado-Méndez, K. E. (2019) Prácticas promotoras del autocuidado de la salud de mujeres en ejercicio de prostitución. Bogotá Colombia. *Hacia la Promoción de la Salud*, 24(2), 60-74. <https://doi.org/10.17151/hpsal.2019.24.2.6>
- Mendieta-Izquierdo, G. (2018). Perception of body and corporeality in men practicing male prostitution in Guadalajara, Mexico. *Ciencia e Saude Coletiva*, 23(5), 1541-1549. <http://dx.doi.org/10.1590/1413-81232018235.18652016>
- Meneses, C. (2009). Personas y contextos en la prostitución. *Razón y fe*, 260(1332), 197-208.

- Meneses, C. (2010). Factores motivacionales en una muestra de hombres españoles que pagan por servicios sexuales. *Revista Asociación Española Neuropsiquiatría*, 30(3), 393-407.
- Meneses, C. i Rúa, A. (2011). Comportamientos de riesgo en los varones que pagan servicios sexuales. *Norte de Salud Mental*, 9 (39), 27-39.
- Meneses, C., Rúa, A. i Uroz, J. (2018). Exploring motives to pay for sexual services from opinions about prostitution. *Revista Internacional de Sociología*, 76(1), . <https://doi.org/10.3989/ris.2018.76.2.17.47>
- Meneses, C., Uroz, J. i Rúa, A. (2015). *Apoyando a las víctimas de trata: las necesidades de las mujeres víctimas de trata con fines de explotación sexual desde la perspectiva de las entidades especializadas y profesionales involucrados. Propuesta para la sensibilización contra la trata*. Ministerio de Sanidad, Igualdad y Servicios Sociales. http://ibdigital.uib.es/greenstone/collect/portal_social/index/assoc/msan0182.dir/msan0182.pdf
- Milano, V. (2016). Protección de las víctimas de trata con fines de explotación sexual: estándares internacionales en materia de enfoque de derechos humanos y retos relativos a su aplicación en España. *Revista Electrónica de Estudios Internacionales*, 32, 1-54. <https://doi.org/10.17103/reei.32.05>
- Milano, V. (2020, en prensa). Las carencias de la legislación española sobre la trata de seres humanos a la luz de los estándares internacionales: propuestas para una ley integral. A M. J Navarro, Mª Terol i M. Martín-Aragón (Eds.), *La trata de mujeres y niñas con fines de explotación sexual*. Ediciones Universidad Miguel Hernández.
- Miller-Perrin, C. i Wurtele, S.K. (2017). Sex Trafficking and the Commercial Sexual Exploitation of Children. *Women & Therapy*, 40(1-2), 123-151. <https://doi.org/10.1080/02703149.2016.1210963>
- Millett, K. (2010). *Política Sexual*. Càtedra.
- Morano, S. (2016). Human Trafficking and the Position of Vulnerability of Victims in Europe. *International Journal of Migration and Border Studies*, 2(3), 289-307. <https://doi.org/10.1504/IJMBS.2016.077644>
- Naciones Unidas. (25 de maig de 2000). *Protocolo facultativo de la Convención sobre los Derechos del Niño relativo a la venta de niños, la prostitución infantil y la utilización de niños en la pornografía*. <http://www.ohchr.org/SP/ProfessionalInterest/Pages/OPSCCRC.aspx>
- Nuño, L. i De Miguel, A. (Dir.), Fernández, L. (Coord.) (2017). *Elementos para una teoría crítica del sistema prostitucional*. Editorial Comares.
- Oficina de las Naciones Unidas para la Droga y el Delito (ONUDD). (s.f.). Transnational organized crime: the globalized illegal economy. <https://www.unodc.org/toc/en/crimes/organized-crime.html>
- Oficina de las Naciones Unidas para la Droga y el Delito (ONUDD). (2018). *Global Report on Trafficking in Persons 2018*. Naciones Unidas. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2018/GLOTiP_2018_BOOK_web_small.pdf
- Oficina de les Nacions Unides (ONU). (1966). *Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics*, de Nova York.
- Oficina de les Nacions Unides (ONU). (2010). *Informe Tracta de persones cap a Europa amb finalitat d'explotació sexual*.
- Oficina Internacional del Trabajo (OIT). (2014). Ganancias y Pobreza: Aspectos económicos del Trabajo Forzoso. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_243422.pdf
- Oliveira, A. (2018). Same work, different oppression: Stigma and its consequences for male and transgender sex workers in Portugal. *International Journal of Iberian Studies*, 31(1), 11-26. https://doi.org/10.1386/ijis.31.1.11_1
- Ollero, M.J. (2011). *Calidad de Vida y Salud de las mujeres que ejercen la prostitución* [Tesis doctoral, Universidad de Oviedo].
- Organización Mundial de la Salud (OMS). (1994). *Quality of life assessment. An annotated bibliography*. World Health Organization
- Organización Mundial de la Salud (OMS). (2013). *Comprender y abordar la violencia contra las mujeres: Violencia Sexual*. Organización Panamericana de la Salud. http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/98821/1/WHO_RHR_12.37_spa.pdf

- Orosco, J., i Pomasunco, R. (2020). Adolescentes frente a los riesgos en el uso de las TIC. *Revista Electrónica de Investigación Educativa*, 22, 1-13. <https://doi.org/10.24320/redie.2020.22.e17.2298>
- Parlamento Europeo (2014). *Explotación sexual y prostitución y su impacto en la igualdad de género: Resolución del Parlamento Europeo, de 26 de febrero de 2014 sobre explotación sexual y prostitución y su impacto en la igualdad de género (2013/2103(INI))*. https://violenciagenero.org/sites/default/files/res_europarl_20140226.pdf
- Pasini, E. (2000). Límites simbólicos corporales na prostituição feminina. *Cadernos pagu*, (14), 181-200.
- Pateman, C. (1995). *El contrato sexual*. Anthropos.
- Pérez, J. M., Montalvo, A., Escobar, A., Quinteros, A., Sánchez, S. B. i Tardón, B. (2011) *Violencia de género, prevención, detección y atención*. Grupo 5.
- Pinedo, R. (2005). *Calidad de vida y relaciones interpersonales de las mujeres que ejercen prostitución* [Trabajo de suficiencia investigadora inédito, Universidad de Salamanca]
- Pinedo, R. (2008) *Características psicosociales, calidad de vida y necesidades de las personas que ejercen prostitución* [Tesis Doctoral, Universidad de Salamanca].
- Pinedo, R. i Martín, J. M. (2006). Calidad de vida y necesidades interpersonales de las mujeres que ejercen prostitución: estudio cualitativo. *Sexología Integral*, 3(4), 193-200.
- Prochaska, J. O. i DiClemente, C. C. (1992). Stages of change in the modification of problema behaviors. A M. Hersen, R. M. Eisler i P. M. Miller (Eds.), *Progress in behavior modification* (pp. 183-218). Sage.
- Projectes de retorn voluntari, Organisme Internacional per les Migracions de Nacions Unitats a l'estat espanyol. <https://spain.iom.int/es/proyectos-de-retorno-voluntario>
- Protocol autonòmic per a la lluita contra el tràfic de dones per a l'exploració sexual (TDES) i l'Atenció a la prostitució a les Illes Balears (2018) Institut Balear de la Dona, Illes Balears. Aprovat el 23 de novembre de 2018, pel Consell de Govern
- Protocol autonòmic per a la lluita contra el tràfic de dones per a l'exploració sexual (TDES) i l'Atenció a la prostitució a les Illes Balears (2018) Pp 24-48. Institut Balear de la Dona, Illes Balears. Aprovat el 23 de novembre de 2018, pel Consell de Govern
- Prunas, A., Clerici, C. A., Gentile, G., Muccino, E., Veneroni, L. i Zoja, R. (2015). Transphobic Murders in Italy: An Overview of Homicides in Milan (Italy) in the Past Two Decades (1993-2012). *Journal of Interpersonal Violence*, 30(16), 2872-2885. <https://doi.org/10.1177/0886260514554293>
- Ranea, B. (2016). *¿Por qué los hombres jóvenes consumen prostitución? Estudio exploratorio sobre la construcción de la masculinidad en relación a la prostitución*. https://observatorioigualdad.unizar.es/sites/observatorioigualdad.unizar.es/files/users/obsigu/1o_premio_hombres_jovenes_y_prostitucion_beatriz_ranea_v_01.pdf
- Ranea, B. (2017). (Re)pensar la prostitución desde el análisis crítico de la masculinidad. A L. Nuño i A. de Miguel (Dirs.) i L. Fernández (Coord.), *Elementos para una teoría crítica del sistema prostitucional* (pp. 135-142). Editorial Comares.
- Ranea, B. (2018) *Feminización de la supervivencia y prostitución ocasional*. Federación de Mujeres Progresistas. <https://fmujeresprogresistas.org/wp-content/uploads/2018/12/Investigaci%C3%B3n-Feminizaci%C3%B3n-de-la-supervivencia-y-Prostituci%C3%B3n-Ocasional-web.pdf>
- Ranea, B. (21 i 22 de juny de 2012). La demanda en disputa. La construcción social de la masculinidad heterosexual y la prostitución femenina. A I. Vázquez (Coord.), *Investigación y género, inseparables en el presente y en el futuro: IV Congreso Universitario Nacional Investigación y Género*, pp. 1569-1586. Libro de actas. Sevilla, Universidad de Sevilla, España.
- Raphael, J. i Shapiro, D. L. (2004). Violence in Indoor and Outdoor Prostitution Venues. *Violence Against Women*, 10(2), 126-139. <https://doi.org/10.1177/1077801203260529>
- Red Española contra la Trata de Personas (RECTP). (2015). *Informe de la Red Española contra la Trata de Personas para la Coordinadora Europea de Lucha contra la Trata*. https://www.proyectosesperanza.org/wp-content/uploads/2019/06/2015_INFORME-RECTP-para-COORDINADORA-EU-CONTRA-LA-TRATA.pdf
- Reial Decret. Pel qual s'aprova la Llei d'Enjudiciament Criminal. 14 de setembre de 1882. [https://www.boe.es/eli/es/rd/1882/09/14/\(1\)/con](https://www.boe.es/eli/es/rd/1882/09/14/(1)/con)

- Rijken C. (2003). *Trafficking in Persons, Prosecution from a European Perspective*. Asser Press.
- Rincón, A. (2002). *La prostitución ejercida por las mujeres en la C.A.P.V.* EMAKUNDE/Instituto Vasco de la Mujer. https://www.emakunde.euskadi.eus/contenidos/informacion/publicaciones_informes/es_emakunde/adjuntos/informe.18.prostitucion.mujeres.capv.cas.pdf
- Ríos, A. M. (2015). *Migraciones, género y salud: Estudio antropológico de los procesos de salud e integración social, de las mujeres migrantes extranjeras que ejercen la prostitución en la provincia de Almería* [Tesis doctoral, Universidad de Granada].
- Rodríguez, R. F. i Torrado, E. (2017). Un estudio sobre el comercio sexual de mujeres y publicidad. El papel de la prensa española. *Vivat Academia, revista de comunicación*, 141, 93-114. <http://doi.org/10.15178/va.2017.141.93-114>
- Rubio, F. J. (2012). Consumo y prácticas sociales "ocultas": la prostitución. *Nómadas: Critical Journal of Social and Juridical Sciences*, 34(2), 211-226. http://dx.doi.org/10.5209/rev_NOMA.2012.v34.n2.40740
- Salazar, O. (2017). Prostitución y desigualdad: la necesaria deslegitimación de los sujetos prostituyentes. A L. Nuño i A. de Miguel (Dirs.) i L. Fernández (Coord.), *Elementos para una teoría crítica del sistema prostitucional* (pp. 157-168). Editorial Comares.
- Sambade, I. (2017). La instrumentalización de la sexualidad: Masculinidad patriarcal, pornografía y prostitución. A L. Nuño i A. de Miguel (Dirs.), i L. Fernández (Coord.), *Elementos para una teoría crítica del sistema prostitucional* (pp. 169-18). Granada, España: Editorial Comares.
- Sánchez, P. (2010). Ese oscuro objeto del deseo: cuerpo y sexualidad en las sociedades postindustriales. *Cuestiones de género: de la igualdad y la diferencia*, (5), 10-50.
- Sanders, T. (2005). *Sex work. A risky business*. Willan Publishing.
- Sassen, S. (2003). "Global Cities and Survival Circuits". A B. Ehrenreich i A. Russell Hochschild (Eds.), *Global Woman*. Granta Books.
- Scott, S., McNeish, D., Bovarnick, S. i Pearce, J. (2019). *What works in responding to child sexual exploitation*. University of Bedfordshire. <https://www.beds.ac.uk/ic/publications>
- Seideman, C. A. (2015). The Palermo Protocol: Why It Has Been Ineffective in Reducing Human Sex Trafficking. *Global Tides*, 9, 1-14.
- Solana Ruíz, J. L. (2012). Trabajadoras inmigrantes en el mercado de los servicios sexuales de la provincia de Jaén: algunos resultados de una investigación en curso, ilustrados con siete relatos de vida. *Gazeta de antropología*, (28), 1.
- Sortzen Consultoría. (2011). *Agresiones sexuales: cómo se viven, cómo se entienden y cómo se atienden*. Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco
- Steinberg, L. (2010). A dual systems model of adolescent risk-taking. *Developmental Psychobiology*, 52(3), 216-224. <http://doi.org/10.1002/dev.20445>
- Tang, G., Hung, E. P., Au-Yeung, H. K. C. i Yuen, S. (2020). Politically Motivated Internet Addiction: Relationships among Online Information Exposure, Internet Addiction, FOMO, Psychological Well-being, and Radicalism in Massive Political Turbulence. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(2), 633. <http://doi.org/10.3390/ijerph17020633>
- Torrado, E., Delgado, L. i Pedernera, L. (2017). Narrativas de la desigualdad y la violencia. Un recorrido por el sistema prostitucional desde la perspectiva feminista. A L. Nuño i A. de Miguel (Dirs.), i L. Fernández (Coord.), *Elementos para una teoría crítica del sistema prostitucional* (pp. 103-110). Editorial Comares.
- Torres, N. i Villacampa, C. (2017). Protección jurídica y asistencia para víctimas de trata de seres humanos. *Revista General de Derecho Penal*, 27, 1-48.
- Tribunal Superior de Justicia de les Illes Balears. Sala de Civil i Penal. Sentència nº 26/19; 29 d'octubre de 2019.
- Tribunal Suprem d'Espanya. Sala Segona del Penal. AUTO nº 797/2017; 18 de maig de 2017.
- Tríptics i díptics informatius sobre les Oficines d'assistència a les víctimes, Quins objectius tenen les oficines d'atenció a les víctimes del delictes? Oficines d'assistència a les víctimes de delictes violents i contra l'libertat sexual, Ministeri de Justícia. https://www.mjusticia.gob.es/cs/Satellite/Portal/es/servicios-ciudadano/oficinas-asistencia-victimas#id_1288809441067

- Tyler, K. A. (2008). A comparison of risk factors for sexual victimization among gay, lesbian, bisexual, and heterosexual homeless young adults. *Violence and Victims*, 23(5), 586–602. <http://doi.org/10.1891/0886-6708.23.5.586>
- UNICEF. (2001). *Factsheet on Commercial Sexual Exploitation and Trafficking of Children*. https://www.unicef.org/indonesia/Factsheet_CSEC_trafficking_Indonesia.pdf
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2010). *The globalization of crime: A transnational organized crime threat assessment*. United Nations. https://www.unodc.org/res/cld/bibliography/the-globalization-of-crime-a-transnational-organized-crime-threat-assessment_html/TOCTA_Report_2010_low_res.pdf
- Vecina, C. i Ballester, L. (2005). Mujeres inmigrantes en prostitución: la configuración de un autoconcepto. *Aposta: Revista de Ciencias Sociales*, (18), 1-13.
- Ward, H., Day, S. i Weber, J. (1999). Risky Business: Health and Safety in the Sex Industry Over a 9 Year Period. *Sexually Transmitted Infections*, 75(5), 340-343. <http://doi.org/10.1136/sti.75.5.340>
- Williamson, C. i Cluse-tolar, T. (2002). Pimp-Controlled Prostitution. *Violence Against Women*, 8(9), 1074-92. <http://doi.org/10.1177/107780102401101746>

Memòries de les entitats

S'han consultat les memòries anuals dels darrers anys de les entitats que participen al GEPIB, XADPEP i MAPCAL.

- Ajuntament Palma. (2014). *Dades d'atenció de la XADPEP: Memòria conjunta*. https://www.palma.cat/portal/PALMA/RecursosWeb/DOCUMENTOS/1/0_107098_1.pdf
- Ajuntament Palma. (2015). *Dades d'atenció de la XADPEP: Memòria conjunta*. https://www.palma.cat/portal/PALMA/RecursosWeb/DOCUMENTOS/1/0_107110_1.pdf
- Ajuntament Palma. (2016). *Dades d'atenció de la XADPEP: Memòria conjunta*. https://www.palma.cat/portal/PALMA/RecursosWeb/DOCUMENTOS/1/0_107102_1.pdf
- Ajuntament Palma. (2017). *Dades d'atenció de la XADPEP: Memòria conjunta*. https://www.palma.cat/portal/PALMA/RecursosWeb/DOCUMENTOS/1/0_116130_1.pdf
- Ajuntament Palma. (2018). *Dades d'atenció de la XADPEP: Memòria conjunta*. https://www.palma.cat/portal/PALMA/RecursosWeb/DOCUMENTOS/1/0_126364_1.pdf
- Ajuntament Palma. (2019). *Dades d'atenció de la XADPEP: Memòria conjunta*. https://www.palma.cat/portal/PALMA/RecursosWeb/DOCUMENTOS/1/0_133321_1.pdf
- Creu Roja Illes Balears. (2017). *Memòria tècnica: Intervenció amb persones que exerceixen la prostitució al municipi de Calvià*.
- Creu Roja Illes Balears. (2018). *Memòria final: Servei de detecció, informació i assessorament inicial a les persones que exerceixen la prostitució a Calvià*.
- Creu Roja Illes Balears. (2019). *Memòria final: Servei de detecció, informació i assessorament inicial a les persones que exerceixen la prostitució a Calvià per establir el primer contacte, la seva vinculació i la derivació a serveis i programes específics*.
- Germanes Oblates del Santíssim Redemptor – Casal Petit. (2007-2019). *Projecte Lausana: Projecte d'habitatge i suport psicològic, social i laboral per a dones víctimes de tràfic d'éssers humans amb fins d'exploració sexual i dones en contextos de prostitució*.
- Germanes Oblates-Casal Petit. (1999). *Memòria anual Programa d'atenció i orientació de la dona*.
- Germanes Oblates-Casal Petit. (2000). *Memòria anual Programa d'atenció i orientació de la dona*.
- Germanes Oblates-Casal Petit. (2003). *Memòria anual Programa d'atenció i orientació de la dona*.
- Germanes Oblates-Casal Petit. (2011). *Memoria anual: Programa de atención a la mujer en situación de prostitución y exclusión social*.
- Germanes Oblates-Casal Petit. (2015). *Memoria anual: Programa de atención a la mujer en situación de prostitución y/o víctimas de Trata con fines de explotación sexual y/o exclusión social*.

- Germanes Oblates-Casal Petit. (2017). *Memòria justificativa per Calvià de Servei de promoció personal, apoderament de les dones, convivència ciutadana o alternatives a la prostitució.*
- Germanes Oblates-Casal Petit. (2018). *Memoria anual: Programa de atención a la mujer en situación de prostitución y/o víctimas de Trata con fines de explotación sexual y/o exclusión social.*
- Germanes Oblates-Casal Petit. (2018). *Memòria justificativa per Calvià de Servei de promoció personal, apoderament de les dones, convivència ciutadana o alternatives a la prostitució.*
- Germanes Oblates-Casal Petit. (2019). *Memoria anual: Programa de atención a la mujer en situación de prostitución y/o víctimas de Trata con fines de explotación sexual y/o exclusión social.*
- Germanes Oblates-Casal Petit. (2019). *Memòria justificativa per Calvià de Servei de promoció personal, apoderament de les dones, convivència ciutadana o alternatives a la prostitució.*
- Germanes Oblates-Casal Petit. (2020). *Informe sobre el impacto que la crisis COVID-19 está teniendo en las mujeres que ejercer prostitución y/o son víctimas de Trata con fines de explotación sexual.*
- Metges del Món Balears. (2016). *Material didàctic.* UIB
- Metges del Món Illes Balears. (2008). *Memòria Innovacions realitzades.*
- Metges del Món Illes Balears. (2012). *Memòria Final Programa SAYDE "Salud y Derecho".*
- Metges del Món Illes Balears. (2016). *Memòria Final Projecte SAYDE "Salut i Dret".*
- Metges del Món Illes Balears. (2017). *Memòria Final: diagnòstic situació de la prostitució a Calvià.*
- Metges del Món Illes Balears. (2018). *Memòria Final Projecte "Obrint Camins".*
- Metges del Món Illes Balears. (2018). *Memòria Final: atenció a les persones en situació de prostitució al municipi de Calvià.*
- Metges del Món Illes Balears. (2019). *Memòria Final Projecte "Obrint Camins".*
- Metges del Món Illes Balears. (2019). *Memòria Final: obrint camins a Calvià.*

GLOSSARI

ABOLICIONISME.

L'abolicionisme és un posicionament polític que analitza el fenomen de la prostitució contextualitzant-lo en l'estructura social patriarcal, atès que és un fenomen profundament travessat per la desigualtat entre homes i dones: el 99,7% de persones que consumeixen prostitució són homes i el 90% de persones en situació de prostitució són dones (Ajuntament de Sevilla, 2011); a més, a l'estat espanyol, el 39% dels homes consumeix o ha consumit prostitució (ONU, 2010).

Des de l'abolicionisme es considera que la prostitució és una institució que respon a pilars fonamentals del patriarcat i que els reproduceix, com, per exemple, la idea que els desitjos sexuals dels homes són "necessitats" i que, per tant, els homes tenen "dret" a satisfer-los accedint als cossos de les dones, independentment que elles no ho desitgin. La prostitució garanteix en l'actualitat que els homes puguin continuar gaudint de l'il·legítim privilegi patriarcal de ser servits sexualment per les dones en situacions en què no hi ha reciprocitat, a canvi de diners.

La violència sexual contra les dones és un problema estructural. L'abolicionisme, des d'una perspectiva feminista radical, es proposa anar a l'"arrel" d'aquesta violència: al fet que els homes visquin com a sexualment excitant l'exercici de la violència contra les dones, l'accés als seus cossos sense que elles ho desitgin. Aquest mateix esquema es dona en les situacions que succeeixen en contextos prostitucionals, amb la diferència que s'interposa el pagament d'una quantitat variable de diners.

AMBIENTS.

Aquest terme fa referència al context concret en què es prostitueix les dones. Els ambients principals als quals es farà referència en el present informe, de menor a major deslocalització, són el carrer, els clubs, els pisos, les cites concertades per telèfon a través d'anuncis en pàgines d'internet, a les quals se suma el desplaçament de les dones i les cites concertades per mitjà d'agències d'escorts de luxe". Cadascun d'aquests ambients té les seves pròpies característiques i influeix de maneres diferents en la vulnerabilitat de les dones que són prostituïdes en cadascun d'ells.

AUTOEXPLOTACIÓ SEXUAL.

Autoproducció d'imatges amb caràcter sexual amb finalitats lucratives. Se sol iniciar amb l'intercanvi de missatges amb contingut eròtic i sexual, com una cosa normalitzada entre iguals (*sexting*) com a part d'una relació. Inclou la producció de continguts, la major part dels casos pensant que l'audiència és molt limitada, l'autopublicació d'imatges explícites en una xarxa social o una pàgina, la producció a canvi de diners, reconeixement o atenció i l'enregistrament de trobades sexuals de menors entre ells o amb adults.

DESLOCALITZACIÓ.

La deslocalització és un fenomen recent, vinculat a la prostitució, que consisteix en la creixent dificultat o la impossibilitat d'establir amb claredat els espais en què els homes prostituïdors contacten amb les dones que volen prostituir i els espais on les prosti-tueixen (Ballester et al., 2014). Les noves tecnologies estan influïnt enormement en la deslocalització de la prostitució, que també augmenta la vulnerabilitat de la situació de les dones que estan en situació de prostitució. D'aquesta manera, s'oculten tant els ho-mes prostituïdors com les xarxes de tràfic o els proxenetes que pugui haver-hi darrere.

ESTEREOTIPS I MITES SOBRE LA PROSTITUCIÓ.

La prostitució és una de les activitats que major nombre d'estereotips i mites comporta, la qual cosa desenvolupa tot un univers estigmatitzador que denota la importància que el patriarcat li dona. A més d'innombrables insults, frases com "dones de vida alegre" o de "vida fàcil", "dones calentes"... aconseguen tapar una realitat basada en el sotme-timent i la vulnerabilitat. La cultura pop, especialment pel·lícules com *Nunca en domin-go*, *Irma la dulce*, *Pretty woman*, *Belle de jour*, *Un regalo para papá*, entre altres, s'han encarregat de suavitzar aquesta realitat. En l'actualitat s'han anat afegint altres termes com "és un treball com un altre qualsevol", "tots i totes ens prostituïm" i "ho fan perquè volen".

ESTILS D'AFRONTAMENT.

Totes les PEP fan una certa racionalització de les motivacions associades a l'entrada i la permanència en la situació de prostitució. Així, desenvolupen diverses estratègies de re-sistència per fer front a la lluita contra el patiment personal i l'estigma (Perelló i Ballester, 2013), la reducció de l'autoestima, la modificació negativa de l'autoconcepte personal i la depressió que acompanyen aquesta activitat (Juliano, 2004).

Les més comunes en PEP inclouen els següents processos cognitius: basar-se en el con-vençiment que aquesta activitat és com qualsevol altra, amb els seus aspectes desa-gradables; fonamentar-se en la idea que els diners fan que valgui la pena i mantenir en secret l'exercici de la seva activitat pel que fa als familiars, amics i veïns. Totes aquestes estratègies permeten suportar, al menys en part, l'impacte negatiu de la prostitució, es-ppecialment per a les dones en situació de tracta. La possibilitat de superar els freqüents episodis negatius i la violència de baixa, mitja o gran intensitat (maltractaments i la pres-sió per a realitzar pràctiques de risc, per exemple) depenen de les diferents capacitats personals i de les experiències concretes.

ESTIGMA SOCIAL.

El concepte "estigma social" va ser encunyat per Erving Goffman en els anys 60 i cons-titueix una marca identitària que imposa una diferència de manera negativa i desacre-ditadora que produeix rebuig social per característiques o creences que van en contra de les normes socioculturals establertes. L'estigma social és violència simbòlica i recau sobre totes aquelles dones que transgredeixen les normes, i són les dones en situació de prostitució les que sofreixen un estigma social extrem. Per Juliano (2004), la societat considera "normal" privar-les de determinats drets, se les desvalora com a persones i aquest prejudici les estigmatitza.

EXPLOTACIÓ SEXUAL.

Activitat il·legal que es basa a sotmetre una persona, ja sigui adulta o menor, a realitzar activitats sexuals sense el seu consentiment i en situació de poder en relació amb la víctima, a través de la quals un tercer aconsegueix un benefici econòmic. El nombre de víctimes menors d'edat va incrementant-se al llarg dels últims anys, segons exposen les agències internacionals que vetllen pels drets de la infància (UNICEF, 2017).

EXPLOTACIÓ SEXUAL COMERCIAL DE LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA (ESCIA).

És el terme que s'empra per a parlar de l'explotació que es dona en la delinqüència organitzada i amb ànim de lucre i que es pot considerar un subconjunt dins de l'explotació sexual. Tot i que s'ha estat utilitzant en lloc d'ESCIA fins fa uns anys, es tendeix a diferenciar-les per les característiques més complexes i generals que abasta l'ESCIA.

EXPLOTACIÓ SEXUAL INFANTIL I ADOLESCENT (ESIA).

És un tipus d'abús sexual contra nines, nins i adolescents que implica un guany, econòmic o d'un altre tipus, i que no té per què materialitzar-se ni ser rebut directament pels menors.

PERSONES EN SITUACIÓ DE PROSTITUCIÓ (PEP).

Hi ha diferents denominacions per a una mateixa realitat: les persones que estan en el mercat del "sexe" de pagament o en la indústria de l'explotació sexual, homes dedicats a la prostitució homosexual, transsexuals, persones adultes i menors, encara que la immensa majoria són dones i nines. El 90% de persones en situació de prostitució són dones (Ayuntamiento de Sevilla, 2011). Per a les entitats socials que treballen a favor dels drets d'aquestes persones és important no estigmatitzar-les més. En aquest sentit, fins i tot han optat per evitar anomenar-les prostitutes, perquè és un terme essencialista –s'és per definició, per sempre– pel de "en situació de prostitució" o "en entorns de prostitució", que reflecteix transitorietat.

PORNOGRAFIA.

La pornografia és un producte del patriarcat que normalitza i erotitza la violència sexual contra dones i nines. Des del feminisme radical i el pensament crític es considera que la pornografia sempre està vinculada amb la violència contra les dones: o és violència sexual contra dones filmada, o col·labora en la reproducció d'aquesta violència, o és usada pels homes per a exercir aquesta violència. "La pornografia presenta l'absència de desig i consentiment de les dones i la seva resistència activa com a sexualment excitants per als homes, i erotitza la violència sexual, ja sigui mostrant-la com a sexe o com a violència, col·laborant amb la seva reproducció" (Alario, 2020, p.194). En el context patriarcal actual, la pornografia és part de la socialització dels adolescents des d'edats cada vegada més primerenques (Ballester, Orte i Red de Jóvenes e Inclusión, 2019) i està construint l'imaginari que tenen les noves generacions sobre el que és el "sexe", més encara en el context actual, en què la "pornografia" ha passat a considerar-se sinònim de "sexe explícit".

“PORNOGRAFIA INFANTIL”.

És un terme en desús fora de l'àmbit legal, en el seu lloc es recomana l'ús de “material d'abús sexual de nines, nins i adolescents”, ja que la representació d'aquest col·lectiu en situacions sexuals és una forma d'abús sexual.

L'expressió “pornografia infantil” fa referència a material visual, auditiu o audiovisual que és creat en situacions que són de violència sexual contra menors. En el cas del material audiovisual, “pornografia infantil” és la filmació de situacions en què s'exerceix violència sexual contra menors.

En l'anàlisi sobre l'existència d'aquesta mena de pornografia, és necessari posar el focus en els homes que els resulta excitant i que, amb la seva demanda i el seu consum, fan que la violència sexual contra menors continuï sent exercida i filmada. En un context en què una de cada quatre nines sofreix violència sexual en la seva infància, és necessari analitzar la construcció de la sexualitat d'aquests homes no des d'una perspectiva individual (com si cadascun d'ells tingués algun tipus de “desviació” o “malaltia”), sinó des d'una perspectiva estructural, posant en el centre la masculinitat com a construcció vinculada al poder i la sexualitat masculina com a construcció l'excitació de la qual està vinculada a la superioritat de poder.

PROSTITUCIÓ VOLUNTÀRIA.

Des del regulacionisme s'afirma que existeix una “prostitució voluntària”, lliurement elegida per les dones. Des d'un discurs neoliberal que es basa en l'errònia idea que totes les persones ja són lliures i iguals, s'afirma que cada persona és lliure d'elegir què ven i què compra, i s'individualitza la prostitució remetent-la a la “llibertat d'elecció” de cadascuna de les dones.

D'aquesta manera no es contextualitza la prostitució en el món actual, patriarcal, globalitzat i travessat per diverses estructures de desigualtat, en què la feminització de la pobresa és cada vegada més clara. Al contrari, s'invisibilitzen les diverses situacions d'injustícia, opressió i violència que fan que les dones acabin en situació de prostitució, mentre es remet a la llibertat d'elecció individual de les dones.

Aquest discurs invisibilitza, en primer lloc, els diferents sistemes de desigualtat que fan que les dones acabin en situació de prostitució i, en segon lloc, els homes prostituïdors, responsables últims de l'existència de dones en situació de prostitució. A més, afirma que si les dones “es prostitueixen” és perquè així ho han triat i se les responsabilitza d'haver acabat en aquesta situació.

PROSTITUÏDORS.

Els prostituïdors són els homes que paguen per a accedir als cossos de dones que no ho desitgen, de dones que estan en situació de prostitució. Els homes que prostitueixen dones són els últims responsables de l'existència de dones en situació de prostitució: tal com afirma el Protocol de Palerm, “existeix oferta perquè hi ha demanda”. Malgrat això, és habitual que, en parlar del fenomen de la prostitució, els prostituïdors (o “puters”) siguin invisibilitzats.

Per a avançar cap a la desaparició de la prostitució és imprescindible avançar cap a la desaparició dels prostituïdors i, per a això, és necessari analitzar com es construeix la masculinitat i el desig dels homes que poden excitar-se sexualment amb pràctiques que no estan basades en la reciprocitat, i en les quals no es compta amb el desig de les dones i que, per tant, no són sexe, sinó violència.

PROXENETA.

Persona que n'indueix d'altres a exercir la prostitució i es beneficia dels guanys econòmics que genera. Els proxenetes han tingut una gran evolució en aquests anys i han passat de viure a costa d'un petit nombre estable de dones, a les quals proveïen d'una suposada protecció cobrant-los, a estar al servei de les xarxes mafioses, com passa en l'actualitat, que s'encarreguen del reclutament, el sotmetiment i el domini de les dones a través de la violència i de la intimidació. També són anomenats "lover boys".

SISTEMA PROSTITUCIONAL.

Amb aquest terme es fa referència al fenomen de la prostitució des d'una perspectiva més àmplia, sense posar el focus exclusivament en les dones que estan en aquesta situació. Aquest sistema és una institució de les més antigues i bàsiques per a la perpetuació del patriarcat. En paraules de de Miguel i Nuño (2017), en aquest terme es tenen en compte els seus components estructurals: desigualtat de gènere, visió patriarcal de la sexualitat, la feminització de la pobresa i les relacions de desigualtat i explotació entre països.

També s'analitza la relació dels seus diferents components: els homes que demanen accedir als cossos de dones a canvi de diners i que creen el "mercat"; els proxenetes/màfies; un número difús i enorme de persones que se'n beneficien econòmicament –des d'amos de pisos i locals, a transportistes i taxistes, advocats, metges, negocis d'estètica i de begudes alcohòliques, i un llarg etcètera– i, tanmateix, són les dones en situació de prostitució les que se situen en el graó més baix, més vulnerable i de menor llibertat d'elecció i d'opció.

TRACTA INTERNACIONAL DE DONES AMB FINS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL.

Segons el consens de tots els tractats internacionals que vetllen pels drets humans, la tracta és la captació, el transport, el trasllat i la recepció de persones per mitjà de l'amenaça, l'ús de la força i altres formes de coacció, i el rapté, el frau, l'engany, l'abús de poder en situacions de vulnerabilitat, amb finalitats d'explotació. Aquesta explotació pot ser per a treballs o serveis forçats, esclavitud o pràctiques anàlogues a ella, servitud, extracció d'òrgans o per a l'explotació sexual. El consentiment donat per la víctima de tràfic no es tindrà en compte donada el context d'amenaques i vulnerabilitat.

La tracta internacional de dones amb finalitats d'explotació sexual s'ha donat des de sempre i era denominat "tràfic de blanques", no perquè les altres dones no fossin tractades, sinó que es perseguia només quan la víctima era blanca. La tracta pot ser internacional o dins de les fronteres de qualsevol país.

Aquesta pràctica ha donat un gir gegantesc en el seu desenvolupament i s'ha vist beneficiada per les noves tecnologies de la informació i per la globalització neoliberal, que proporcionen dones de tots els perfils, edats i orígens geogràfics als homes, que són el motor d'aquesta indústria d'explotació sexual. Com que mou una gran quantitat de dones i nines, s'han abaratit els costos i, d'aquesta manera, s'ha facilitat a homes de totes les edats i classes socials l'accés als cossos de les dones.

En l'actualitat, el tràfic de dones amb finalitats d'explotació sexual mou una ingent quantitat de diners i és un dels delictes il·lícits més rendibles, pels guanys que mou i també pels baixos riscos que corren davant la justícia, comparat, per exemple, amb el tràfic de drogues.

TRACTANT.

Existeix una varietat de tipus de tractants, des de petits grups, amb llaços familiars o no, fins a grans grups mafiosos de gran capacitat operativa. Per a tots aquests grups el tractar dones suposa un negoci molt lucratiu i de baix risc. Com a símil es pot usar la comparació entre la petita i mitjana empresa/CEOE.

TRÀFIC INTERNACIONAL DE PERSONES.

L'article 13 de la Declaració Universal dels Drets Humans reconeix el "dret a la lliure circulació de les persones". No obstant això, a causa de les fortes restriccions de molts estats, hi ha grups criminals que aprofiten els moviments migratoris de milers de persones que fugen de situacions de guerra, vulneració de drets, catàstrofes naturals o pobresa als seus països, per a facilitar el pas il·legal d'un país a un altre a canvi d'una quantitat de diners. Això es dona en la immensa majoria de les fronteres de països i sense les mínimes mesures de seguretat per a les persones que travessen les fronteres de manera irregular. La situació acaba una vegada realitzat el trasllat, previ pagament.

"TREBALL SEXUAL".

Aquesta expressió s'empra des de posicionaments regulacionistes per a fer referència a la "prostitució voluntària". Des del regulacionisme es considera que la prostitució és un treball com un altre qualsevol que les dones trien de manera lliure. Si bé des del feminisme radical s'havia plantejat el debat sobre la prostitució com un debat centrat en si els homes tenen dret a satisfer els seus desitjos sexuals accedint als cossos de dones que no ho desitgen, des del regulacionisme s'està redefinint el debat, i es planteja posant el focus en el dret de les dones a permetre aquest accés masculí als seus cossos a canvi de diners. Així, amb el terme "treball sexual", s'afirma que "prostituir-se" és un treball que les dones han de tenir dret a triar. Ara bé: com va assenyalar Hérítier, "dir que les dones tenen dret a vendre's és ocultar que els homes tenen dret a comprar-les".

NOTA TERMINOLÒGICA

Al marge del que s'ha inclòs al Glossari, cal aclarir algunes opcions terminològiques

A l'hora de redactar aquest projecte s'han seguit algunes pautes terminològiques que convé aclarir. En primer lloc, s'ha optat per una nomenclatura coherent amb la perspectiva que inspira l'estudi, i empàtica i respectuosa amb la realitat que designa. En aquesta línia se situa la decisió de prioritzar el component de significació i reivindicació social que presenten alguns termes, encara que això hagi implicat allunyar-se de la norma establerta per l'IEC.

L'ús del terme “tracta” en comptes del normatiu “tràfic” obeeix a criteris de precisió lèxica. La polisèmia que en català es genera entorn d'aquesta paraula dificulta la comprensió de dos fenòmens distints que en cap cas es poden confondre, i menys en un text amb aquest grau d'especialització. El tràfic de persones sempre implica el moviment de persones d'un territori a un altre; en canvi, la tracta pot o no suposar el trasllat de persones i per tant pot afectar qualsevol persona, migrant o no, nascuda a l'estranger o a qualsevol indret de l'Estat.

S'empra, a més, el terme “monomarental” en comptes de la forma normativa “monoparental”, una decisió que s'ha pres tot i tenir en compte factors estrictament lingüístics com l'etimològic. És cert que l'origen del mot no és pare sinó progenitor, que prové del llatí “parentalis”, de “parens”, participi present del verb “parire” (parir), però creim que la percepció i ús que es fa d'aquesta paraula en permet certa reformulació. Així hem evitat, per una banda, perífrasis tan recercades i poc econòmiques com “nucli familiar monoparental en què la figura parental és una dona” i, per una altra, hem intentat visibilitzar el paper de les dones en el sosteniment d'aquest tipus de família: en un 97% dels casos, la persona que queda a càrrec del nucli familiar és la mare. En altres ocasions, el criteri d'economia lingüística ha estat sacrificat a favor d'un lèxic inclusiu capaç de reflectir de manera socialment justa l'univers de referències que s'hi assenyalen. Així es parla de dones en situació de prostitució, dones migrants en situació d'irregularitat administrativa...

Per acabar: en un context de debat teòric i social sobre la prostitució, i altres temes que se'n deriven, usar una terminologia determinada suposa posicionar-se automàticament en una de les dues bandes del debat. Per això s'ha posat esment a l'hora d'emprar aquella terminologia que evidencii, i no ocult ni emmascari, l'autèntica dimensió del tema que s'hi tracta. Per això també, quan hi apareix lèxic propi de la perspectiva regulacionista de la prostitució (servei, client, feina...) s'han fet servir cometes com una manera de marcar distàncies amb aquelles postures que perceben la prostitució “com una feina qualsevol”.

Fecha: _____

Profesional que hace la entrevista: _____

Entidad: _____

Barrio o ciudad donde vive la persona entrevistada: _____

BLOQUE 1. IDENTIFICACIÓN**1. Identidad de género:**
 Mujer
 Hombre
 Transexual
 Otros
2. Orientación sexual:
 Heterosexual
 Bisexual
 Homosexual
 Otros
3. Nacionalidad:
 Española
 Africana
 Europea occidental
 Asiática
 Europea oriental
 Latinoamericana
4. Edad: _____**5. Estado civil:**
 Soltera
 Casada
 Viuda
 Separada o divorciada
6. Pareja estable (más de 6 meses): Sí No**7. Hijos o hijas:** Sí No**8. Número de hijos o hijas:** _____**9. Nivel de estudios:**
 Sin estudios
 Educación primaria
 Formación Profesional básica
 Educación Secundaria Obligatoria
 Bachillerato
 Formación Profesional Medio o Superior
 Estudios Universitarios o equivalente
Este bloque es únicamente para aquellos casos no nacidos en España**10. Tiempo en España:** _____**11. Documentación en regla:** Sí No**12. Permiso de residencia:** Sí No**13. Permiso de trabajo:** Sí No**14. Empadronamiento:** Sí No**15. Tarjeta sanitaria:** Sí No**16. Motivo de la migración:** *Puedes seleccionar varias opciones*
 Problemas económicos
 Cambio de vida
 Cambio de trabajo
 Problemas políticos
 Decisión propia
 Conocer mundo
 Violencia
 Medioambientales
 Problemas familiares
 Otros motivos: _____
17. Experiencia laboral en España: No Sí (ámbito): _____**18. Experiencia laboral en el país de origen:** No Sí (ámbito): _____

BLOQUE 2. NECESIDADES Y APOYO SOCIAL

19. Tres principales problemas sociales:

1. _____
2. _____
3. _____

20. ¿Alguien te ayudaría si fuese necesario?

- Sí No lo sabe No No contesta

21. ¿Cómo crees que te ayudaría?

- Indefinidamente Un tiempo Ocasionalmente No sabe/No contesta

22. Actualmente, ¿recibes la ayuda de alguien? Sí No No contesta

23. ¿Con qué frecuencia te ayudan?

- Casi nunca Alguna vez Cuando lo necesito De forma continuada
 No sabe/No contesta

24. ¿Quién te da esta ayuda? *Explicar libremente*

25. ¿Qué ayuda te dan? *Explicar libremente*

BLOQUE 3. SITUACIÓN DE PROSTITUCIÓN

26. Tiempo en situación de prostitución (*meses o años*): _____

27. Días dedicados a la semana (*actualmente*): _____

28. Motivos de la situación de prostitución: *Puedes seleccionar varias opciones*

- Para mantener a la familia No encuentro otro trabajo Se gana más dinero Decisión propia
 Me obligan Consumo de drogas y/o alcohol No tengo papeles Otros: _____

29. Ambiente en el que te encontrabas hasta Covid-19:

- Calle Club Piso Cita por teléfono y desplazamiento

30. El dinero que consigues, ¿es todo para ti?

- Sí No, tengo deudas No, le doy a otra persona Prefiero no contestar

31. ¿Te has sentido amenazada y/o en peligro?

- Sí No Depende: _____

32. ¿Qué hechos vinculados con esta situación te crean inquietud? *Puedes seleccionar varias opciones*

- Infecciones Contagio VIH Covid-19 Rotura del condón
 Que el cliente no quiera usar condón Violencia y/o agresiones del cliente Clientes bajo el efecto del alcohol y/o drogas Peticiones desagradables
 Que mi familia lo sepa Otros: _____

A continuació podrías contestar sobre las situaciones en que te han hecho daño**33. ¿Has sufrido maltrato físico durante el último año?** *Puedes seleccionar varias opciones*

- Sí, por parte del cliente
 Sí, por parte de algún jefe
 Sí por parte de mi pareja o ex pareja
 Sí, por parte de otras personas fuera del ámbito de la prostitución
 No
 Prefiero no contestar

34. ¿Has sufrido maltrato psicológico durante el último año? *Puedes seleccionar varias opciones*

- Sí, por parte del cliente
 Sí, por parte de algún jefe
 Sí por parte de mi pareja o ex pareja
 Sí, por parte de otras personas fuera del ámbito de la prostitución
 No
 Prefiero no contestar

35. ¿Has sufrido abuso sexual y/o violación durante el último año? *Puedes seleccionar varias opciones*

- Sí, por parte del cliente
 Sí, por parte de algún jefe
 Sí por parte de mi pareja o ex pareja
 Sí, por parte de otras personas fuera del ámbito de la prostitución
 No
 Prefiero no contestar

BLOQUE 4. SALUD**36. Tres principales problemas de salud:**

1. _____
 2. _____
 3. _____

37. Valoración de la situación social:

- Muy bien
 Bien
 Regular
 Mal
 Muy mal
 No sabe/No contesta

38. Valoración de la situación de salud física:

- Muy bien
 Bien
 Regular
 Mal
 Muy mal
 No sabe/No contesta

39. Valoración de la salud emocional:

- Muy bien
 Bien
 Regular
 Mal
 Muy mal
 No sabe/No contesta

40. Valoración de la salud psicológica:

- Muy bien
 Bien
 Regular
 Mal
 Muy mal
 No sabe/No contesta

41. Enfermedades importantes en tu vida: No Sí (especificar): _____**42. Actualmente, ¿tienes alguna enfermedad crónica?** No Sí (especificar): _____**43. En caso afirmativo, ¿tienes el tratamiento que necesita?** Sí No**44. ¿Tomas otros medicamentos?** No Sí (¿cuál y por qué motivo?): _____**45. ¿Tienes problemas de sueño?** Sí No**46. En caso afirmativo, ¿cuáles?** *Puedes seleccionar varias opciones*

- Dormir pocas horas
 Problemas para conciliar el sueño
 Despertarse muchas veces
 Dormir muchas horas
 Tener pesadillas
 No tener un horario definido

47. Frecuencia de consumo de alcohol:

- No bebo Diariamente Ocasionalmente Una vez al mes

48. Consumo de tabaco: Sí No

49. Consumo de drogas: *Puedes seleccionar varias opciones*

- Marihuana/Cannabis Cocaína Éxtasis Heroína
 No consumo Otros: _____

50. Consumo de fármacos sin receta médica:

A continuación podrías contestar las siguientes cuestiones sobre tu estado de ánimo

51. ¿Cuál es tu estado de ánimo actual?

	SÍ	NO
1 ¿Estás básicamente satisfecha con tu vida?	0	1
2 ¿Has renunciado a muchas actividades e intereses?	1	0
3 ¿Sientes que tu vida está vacía?	1	0
4 ¿Te encuentras a menudo aburrida?	1	0
5 ¿La mayor parte del tiempo estás de buen humor?	0	1
6 ¿Tienes miedo de que te pase alguna cosa mala?	1	0
7 ¿Te sientes feliz la mayor parte del tiempo?	0	1
8 ¿Te sientes a menudo abandonada?	1	0
9 ¿Prefieres quedarte en casa en lugar de salir y hacer cosas?	1	0
10 ¿Crees tener más problemas de memoria que el resto de la gente?	1	0
11 ¿Piensas que vivir es maravilloso?	0	1
12 ¿Te cuesta iniciar nuevos proyectos?	1	0
13 ¿Te sientes llena de energía?	0	1
14 ¿Sientes que tu situación es desesperada?	1	0
15 ¿Crees que mucha gente está mejor que tú?	1	0

52. ¿Has pensado en la posibilidad de “quitarte de en medio”?

- Nunca Ahora mismo, no Sí, habitualmente Sí, bastante más que lo habitual
 Sí, mucho más que lo habitual

COVID-19

53. El COVID-19 ha tenido impacto...

	Ninguno	Poco	Regular	Bastante	Mucho
1 ...en tu calidad de vida?					
2 ...en tu salud física, psicológica y/o emocional?					
3 ...en tu vida familiar y/o personal					
4 ...en la situación de prostitución?					
5 ¿Cómo crees que te ganaras la vida cuando acabe el confinamiento por COVID-19? <i>Frase corta</i>					

PARA ACABAR...**54. ¿Qué relación tienes con...**

- ... la Policía Nacional? Mala Indiferente Buena
- ...la Guardia Civil? Mala Indiferente Buena

55. ¿Alguna vez has querido denunciar un delito o injusticia y no te han creído?

- No Sí (Puedes seleccionar varias opciones)
- Me ha pasado con la policía Me ha pasado con los Servicios Sociales Me ha pasado con amistades
- Me ha pasado con familiares

56. Ante un problema o en caso de ser víctima de un delito, ¿a quién acudirías?

Señala enumerando el orden de preferencia

- Compañeras Familiares Policía Nacional Guardia Civil
- Servicios Sociales/ ONGs Clientes de confianza

57. Tipo de “clientes” o prostituidores:

- Fija Variada Jóvenes Mayores Con recursos
- Con pocos recursos Españoles residentes en Baleares Extranjeros residentes en Baleares Turistas de otras partes de España Turistas del extranjero

58. ¿Puedes elegir los “clientes” o prostituidores?

- Sí No Depende: _____

59. ¿Algún “cliente” o prostituidor te ha pedido algunas de estas prácticas?

	Muy a menudo	A veces	Casi nunca	Nunca
Prácticas agresivas				
Penetración vaginal sin preservativo				
Penetración anal sin preservativo				
Felación sin preservativo				
Garganta profunda				
Prácticas con más de un hombre				
Prácticas con más de dos hombres				
Consumo de alcohol con el cliente				
Consumo de otras sustancias (drogas) con el cliente				
Consumo de pornografía con el cliente				
Uso de pornografía para explicar las prácticas				
Otras (especificar):				

60. ¿Puedes negarte a hacer alguna de estas prácticas?

- No Puedo negociarlas Puedo negarme

61. ¿Te gustaría poder dejar la prostitución? ¿Qué te gustaría hacer? ¿A qué te gustaría dedicarte?

62. ¿Quieres añadir alguna cosa importante?

QUESTPRO-2020. Protocol per a l'aplicació del qüestionari de l'Estudi sobre Situacions de Prostitució a les Illes Balears, 2020.

Al llarg dels primers dies del mes de maig de 2020, s'ha dissenyat un qüestionari reduït (ANNEX I), per a l'estudi de les situacions de prostitució. Es tracta d'un qüestionari preparat amb els següents **objectius**:

- Conèixer la situació social i de salut, identificada i percebuda, de les persones en situació de prostitució.
- Identificar els principals grups de risc.

L'abast de la informació inclou el darrer any de les persones que contesten.

Qui pot contestar:

- Qualsevol persona que estigui, actualment o hagi estat en el darrer any, en situació de prostitució.

Requisits per a contestar:

- Acceptació de la col·laboració que li demanaran, d'acord a la presentació de l'estudi (ANNEX II).
- Presència d'una persona (professional o voluntari) que pugui aportar orientació, en cas de dubtes.

Qui pot donar suport a les persones que contestin:

- Persones autoritzades de l'entitat, administració, IBD o UIB.
- Han de tenir criteri format sobre el tema. En aquest sentit l'alumnat de pràctiques de primers cursos de carrera no poden donar suport.
- Com és evident, ningú que generi desconfiança, pel motiu que sigui, és recomanable que doni suport per a la realització del qüestionari.

Com cal aplicar el qüestionari:

- Es pot contestar, indistintament, en paper o en web (es distribueix el link).
- No pot haver terceres persones, només la persona que contesta i la persona que li dona suport (de l'entitat, administració, IBD o UIB).
- Convé contestar tot el qüestionari de principi a final en una sessió única. No deixar part del qüestionari per a posteriors visites.
- No es pot entregar el qüestionari o enviar el link per a contestar en una situació a la qual no hi hagi una persona que li dona suport (de l'entitat, administració, IBD o UIB) i controla la situació de resposta (sense terceres persones...).

El qüestionari inclou 62 qüestions diferents, estructurades en cinc bloc d'informació:

- BLOC 1. IDENTIFICACIÓ (18 qüestions)
- BLOC 2. NECESSITATS I SUPORT SOCIAL (7 qüestions)
- BLOC 3. SITUACIÓ DE PROSTITUCIÓ (10 qüestions)
- BLOC 4. SALUT (17 qüestions)
- BLOC FINAL (10 qüestions)

Com cal aportar orientacions a les persones que contesten el qüestionari:

- S'han d'aclarir els dubtes: si només es pot posar una creueta (per exemple: "12. Permiso de residencia") o si es poden posar més d'una (per exemple: "16. Motivo de la migración").
- Altres dubtes es poden referir a la casella que correspon a la seva situació. Per exemple, ha nascut a Colòmbia, però ja té la nacionalitat espanyola i no sap si ha de posar la creueta a "Europa occidental" o a "Llatinoamèrica". Es demana "nacionalitat", de tal manera que ha de posar "Europa occidental".
- També es poden explicar termes que no siguin comprensibles per a les persones que contesten. Per exemple, com es diferencien les diverses situacions de salut (ANNEX III)
- A les qüestions que ofereixen opcions, entre les quals seleccionar (per exemple: " 57. Tipo de "clientes" o prostituidores"), no es poden suggerir opcions de resposta com a exemples que puguin influir en la resposta.
- A les preguntes obertes (per exemple: " 61. ¿Te gustaría poder dejar la prostitución? ¿Qué te gustaría hacer?"), tampoc s'han de donar exemples de resposta ni fer suggeriments sobre el que es podria contestar.

Totes les qüestions són d'igual importància. En cap cas s'han de que realment no puguin acabar el qüestionari, que arribin, per ordre fins on tinguin temps. Nosaltres no podem indicar què cal que contestin i què poden deixar de contestar.

Opcions de resposta. A continuació s'inclou una diferenciació sobre les preguntes que només admeten una resposta i les que permeten opcions múltiples.

Qüestions que només admeten UNA resposta

TOTES LES QUE NOMÉS INCLOUEN DUES OPCIONS “SÍ” o “NO”
TOTES LES DESCRIPTIVES D'UNA SITUACIÓ ENTRE ALTRES.

1. Identidad de género	43. En caso afirmativo, ¿tienes el tratamiento que necesita?
2. Orientación sexual	44. ¿Tomas otros medicamentos?
3. Nacionalidad	45. ¿Tienes problemas de sueño?
5. Estado civil	47. Frecuencia de consumo de alcohol
6. Pareja estable	48. Consumo de tabaco
7. Hijos o hijas	49. Consumo de drogas
9. Nivel de estudios	51. ¿Cuál es tu estado de ánimo actual?
11. Documentación en regla	52. ¿Has pensado en la posibilidad de “quitarte de en medio”?
12. Permiso de residencia	53. El COVID-19 ha tenido impacto...
13. Permiso de trabajo	54. ¿Qué relación tienes con...la Policía Nacional?
14. Empadronamiento	54. ¿Qué relación tienes con...la Guardia Civil?
15. Tarjeta sanitaria	55. ¿Alguna vez has querido denunciar un delito o injusticia y no te han creído? (ALERTA , després sí pot seleccionar més d'una opció)
17. Experiencia laboral en España	58. ¿Puedes elegir los “clientes” o prostituidores?
18. Experiencia laboral en el país de origen	59. ¿Algún “cliente” o prostituidor te ha pedido algunas de estas prácticas? (Per a cada pràctica només pot seleccionar una opció de resposta)
20. ¿Alguien te ayudaría si fuese necesario?	60. ¿Puedes negarte a hacer alguna de estas prácticas?
21. ¿Cómo crees que te ayudaría?	
22. Actualmente, ¿recibes la ayuda de alguien?	
23. ¿Con qué frecuencia te ayudan?	
31. ¿Te has sentido amenazada y/o en peligro?	
37. Valoración de la situación social	
38. Valoración de la situación de salud física	
39. Valoración de la salud emocional	
40. Valoración de la salud psicológica	
41. Enfermedades importantes en tu vida	
42. Actualmente, ¿tienes alguna enfermedad crónica?	

Qüestions que permeten OPCIONS MÚLTIPLES

Tota la resta de qüestions que ofereixen opcions i no apareixen a la llista anterior.

Annex I. Questionari

Fecha: _____
 Profesional que hace la entrevista: _____
 Entidad: _____
 Barrio o ciudad donde vive la persona entrevistada: _____

BLOQUE 1. IDENTIFICACIÓN

1. **Identidad de género:**
 Mujer Hombre Transsexual Otros

2. **Orientación sexual:**
 Heterosexual Bisexual Homosexual Otros

3. **Nacionalidad:**
 Europea occidental Europea oriental Latinoamericana Africana
 Asiática

4. **Edad:** _____

5. **Estatus civil:**
 Soltero Casado Viuda Separada o divorciada

6. **Paraja estable (más de 6 meses):** Sí No

7. **Hijos o hijas:** Sí No

8. **Número de hijos o hijas:** _____

9. **Nivel de estudios:**
 Sin estudios Educación primaria Formación Profesional básica Educación Secundaria Obligatoria
 Bachillerato Formación Profesional Medio o Superior Estudios Universitarios o equivalente

Este bloque es únicamente para aquellos casos no nacidos en España

10. **Tiempo en España:** _____

11. **Documentación en regla:** Sí No

12. **Permiso de residencia:** Sí No

13. **Permiso de trabajo:** Sí No

14. **Empadronamiento:** Sí No

15. **Tarjeta sanitaria:** Sí No

16. **Motivo de la migración:** Puedes seleccionar varias opciones:
 Problemas económicos Cambio de vida Cambio de trabajo Problemas políticos
 Decisión propia Conocer mundo Violencia Medioambientales
 Problemas familiares Otros motivos: _____

17. **Experiencia laboral en España:** No Sí (¿cómo?): _____

18. **Experiencia laboral en el país de origen:** No Sí (¿cómo?): _____

BLOQUE 2. NECESIDADES Y APOYO SOCIAL

19. **Tres principales problemas sociales:** 1. _____
 2. _____
 3. _____

20. **¿Alguien te ayudaría si fuese necesario?**
 Sí No lo sabe No No contesta

21. **¿Cómo crees que te ayudaría?**
 Indefinidamente Un tiempo Ocasionalmente No sabe/No contesta

22. **Actualmente, ¿recibes la ayuda de alguien?** Sí No No contesta

23. **¿Con qué frecuencia te ayudan?**
 Casi nunca Alguna vez Cuando lo necesito De forma continuada
 No sabe/No contesta

24. **¿Quién te da esta ayuda? Explicar libremente**

25. **¿Qué ayuda te dan? Explicar libremente**

BLOQUE 3. SITUACIÓN DE PROSTITUCIÓN

26. **Tiempo en situación de prostitución (meses o años):** _____

27. **Días dedicados a la semana (contínuamente):** _____

28. **Motivos de la situación de prostitución:** Puedes seleccionar varias opciones:
 Para mantener a la familia No encuentro otro trabajo Me gana más dinero Decisión propia
 Me obligan Consumo de drogas y/o alcohol No tengo papales Otros: _____

29. **Ambiente en el que te encuentras hasta Covid-19:**
 Calle Piso Cita por teléfono y desplazamiento

30. **El dinero que consigues, ¿es todo para ti?**
 Sí No, tengo diudas No, le doy a otra persona Prefiero no contestar

31. **¿Te has sentido amenazado y/o en peligro?**
 Sí No Dependiente

32. **¿Qué hechos vinculados con esta situación te crean inquietud?** Puedes seleccionar varias opciones:
 Injusticias Consumo VIH Covid-19 Intimidación del condon
 Que el cliente no quiera usar condón Violencia y/o agresiones del cliente Clientes bajo el efecto del alcohol y/o drogas Relaciones de degradación
 Que mi familia lo sepa Otros: _____

A continuación podrás contestar sobre las situaciones en que te has hecho daño

33. **¿Has sufrido maltrato físico durante el último año?** Puedes seleccionar varias opciones:
 Sí, por parte del cliente Sí, por parte de algún jefe Sí, por parte de mi pareja o ex pareja Sí, por parte de otras personas fuera del ámbito de la prostitución
 No Prefiero no contestar

34. **¿Has sufrido maltrato psicológico durante el último año?** Puedes seleccionar varias opciones:
 Sí, por parte del cliente Sí, por parte de algún jefe Sí, por parte de mi pareja o ex pareja Sí, por parte de otras personas fuera del ámbito de la prostitución
 No Prefiero no contestar

35. **¿Has sufrido abuso sexual y/o violación durante el último año?** Puedes seleccionar varias opciones:
 Sí, por parte del cliente Sí, por parte de algún jefe Sí, por parte de mi pareja o ex pareja Sí, por parte de otras personas fuera del ámbito de la prostitución
 No Prefiero no contestar

BLOQUE 4. SALUD

36. **Tres principales problemas de salud:** 1. _____
 2. _____
 3. _____

37. **Valoración de la situación social:**
 Muy bien Bien Regular Mal Muy mal No sabe/No contesta

38. **Valoración de la situación de salud física:**
 Muy bien Bien Regular Mal Muy mal No sabe/No contesta

39. **Valoración de la salud emocional:**
 Muy bien Bien Regular Mal Muy mal No sabe/No contesta

40. **Valoración de la salud psicológica:**
 Muy bien Bien Regular Mal Muy mal No sabe/No contesta

41. **Enfermedades importantes en tu vida:** No Sí (especificar): _____

42. **Actualmente, ¿tienes alguna enfermedad crónica?** No Sí (especificar): _____

43. **En caso afirmativo, ¿tienes el tratamiento que necesitas?** Sí No

44. **¿Tomas otros medicamentos?** No Sí (¿cuál y por qué motivo?): _____

45. **¿Tienes problemas de sueño?** Sí No

46. **En caso afirmativo, ¿cuáles? Puedes seleccionar varias opciones:**
 Dormir pocas horas Problemas para conciliar el sueño Despertarse muchas veces Dormir muchas horas
 Tener pesadillas No tener un horario definido

47. **Frecuencia de consumo de alcohol:**
 No bebo Ocasionalmente Una vez al mes

48. **Consumo de tabaco:** Sí No Ocasionalmente

49. **Consumo de drogas:** Puedes seleccionar varias opciones:
 Marihuana/Cannabis Escalofa Heroína
 No consumo Otros: _____

50. **Consumo de fármacos sin receta médica:**
 Sí No

A continuación podrás contestar las siguientes cuestiones sobre tu estado de ánimo

51. **¿Cuál es tu estado de ánimo actual?**

	SÍ	NO
1. ¿Estás básicamente satisfecho con tu vida?		
2. ¿Has renunciado a muchas actividades e intereses?		
3. ¿Sientes que tu vida está vacía?		
4. ¿Te encuentras a menudo aburrido?		
5. ¿La mayor parte del tiempo estás de buen humor?		
6. ¿Tienes miedo de que te pase alguna cosa mala?		
7. ¿Te sientes feliz la mayor parte del tiempo?		
8. ¿Te sientes a menudo abandonado?		
9. ¿Prefieres quedarte en casa en lugar de salir y hacer cosas?		
10. ¿Crees tener más problemas de memoria que el resto de la gente?		
11. ¿Pensas que vivir es maravilloso?		
12. ¿Te cuesta iniciar nuevos proyectos?		
13. ¿Te sientes lleno de energía?		
14. ¿Sientes que tu situación es desesperada?		
15. ¿Crees que mucha gente está mejor que tú?		

52. **¿Has pensado en la posibilidad de "quitarle de en medio"?**
 Nunca Ahora mismo, no Sí, habitualmente Sí, bastante más que lo habitual

COVID-19

53. **El COVID-19 ha tenido impacto...**

	Nunca	Poco	Regular	Bastante	Mucho
1. ...en tu calidad de vida?					
2. ...en tu salud física, psicológica y/o emocional?					
3. ...en tu vida familiar y/o personal					
4. ...en la situación de prostitución?					
5. ¿Cómo crees que te ganaras la vida cuando acabe el confinamiento por COVID-19? <i>Prese conta</i>					

PARA ACABAR:

54. **¿Qué relación tienes con...?**
 ... la Policía Nacional? Mala Indiferente Buena
 ... la Guardia Civil? Mala Indiferente Buena

55. **¿Alguna vez has querido denunciar un delito o injusticia y no te han creído?**
 No Sí (Puedes seleccionar varias opciones):
 Me ha pasado con la policía Me ha pasado con los Servicios Sociales Me ha pasado con familiares

56. **Ante un problema o en caso de ser víctima de un delito, ¿a quien acudirías?**
 Compañeros Familiares Policía Nacional Guardia Civil
 Servicios Sociales/ ONGs Clientes de confianza

57. **Tipo de "clientes" o prostituidores:**
 Fija Viajada Jóvenes Mayores Con recursos
 Con pocos recursos Españoles residentes en Baleares Extranjeros residentes en Baleares Turistas de otras partes de España Turistas del extranjero

58. **¿Puedes elegir los "clientes" o prostituidores?**
 Sí No Dependiente

59. **¿Algún "cliente" o prostituidor te ha pedido algunas de estas prácticas?**

Prácticas agresivas	Muy a menudo	A veces	Casi nunca	Nunca
Penetración vaginal sin preservativo				
Penetración anal sin preservativo				
Felación sin preservativo				
Coito profundo				
Prácticas con más de un hombre				
Prácticas con más de dos hombres				
Consumo de alcohol con el cliente				
Consumo de otras sustancias (drogas) con el cliente				
Consumo de pornografía con el cliente				
Uso de pornografía para explicar las prácticas				
Otras (especificar):				

60. **¿Puedes negarte a hacer alguna de estas prácticas?**
 No Puedo negociarlas Puedo negarme

61. **¿Te gustaría poder dejar la prostitución? ¿Qué te gustaría hacer? ¿A qué te gustaría dedicarte?**

62. **¿Quieres añadir alguna cosa importante?**

Annex II. *Presentació del qüestionari per a persones en situacions de prostitució*

Estamos realizando un estudio para el Instituto Balear de la Mujer.

Con el estudio, se pretende conocer mejor vuestra realidad, y la de otras mujeres que están o han estado en la prostitución.

Se necesita ese conocimiento para saber cómo mejorar la ayuda que necesitáis. Los cambios os servirán a vosotras y pueden ser de utilidad para otras mujeres.

Creemos que las únicas personas que de verdad saben lo que os pasa y lo que necesitáis sois vosotras, por eso os pedimos sinceridad.

Si alguna pregunta no la quieres contestar, no pasa nada, pero es mejor contestarlas todas.

Todo lo que digas es anónimo, secreto. No te hemos pedido el nombre ni se te va a pedir en ningún momento.

Para cualquier cosa que quieras aclarar, cuenta con las personas de la entidad con las que tengas más confianza.

¡Muchas gracias por todo!

Annex III. *Diferenciació de les situacions de salut*

La salut mental inclou el nostre benestar emocional, psicològic i social. Afecta la manera com pensem, sentim i actuem quan enfrontem la vida.

Entendrem l'avaluació de la situació social (Qüestió 37) en aquest sentit integral. La salut física (Qüestió 38) tindrà a veure amb els símptomes orgànics.

El problema s'observarà en la diferenciació entre salut emocional (q. 39) i la salut psicològica (q. 40).

Entendrem que les persones que estan emocionalment sanes quan tenen el control dels seus pensaments, sentiments i comportaments; són capaços de fer front als desafiaments de la vida. Poden posar els problemes en perspectiva i recuperar-se dels contratemps. Se senten bé amb ells mateixos i tenen bones relacions.

Estar emocionalment saludable no vol dir estar feliç tot el temps. Vol dir que un és conscient de les seves emocions. Que un pot lluitar amb elles, ja siguin positives o negatives. Les persones emocionalment sanes també senten estrès, ira i tristesa. Però saben com manejar els seus sentiments negatius.

Reservarem la "salut psicològica" a la presència o absència de simptomatologia psicològica (DSM5).

Equip d'investigació

Mónica Alario Gavilán. Doctora Internacional en Estudios Interdisciplinarios de Género per la URJC. Màster en Estudios Interdisciplinarios de Género per la UAM. La seva tesi doctoral es titula *“La reproducción de la violencia sexual en las sociedades formalmente igualitarias: un análisis filosófico de la cultura de la violación actual a través de los discursos y el imaginario de la pornografía”*. Autora de capítols de llibre i articles sobre les situacions de violència sexual i pornografia. Ha impartit nombroses conferències sobre la reproducció de la violència sexual contra les dones i les nines, i sobre les relacions entre la masculinitat, la pornografia, la violència sexual i el consum de prostitució.

Lluís Ballester Brage. Doctor en Sociologia, diplomad en Treball Social. Professor de Mètodes d'Investigació a la UIB. Participa en el GEPIB des de 2003. Autor de capítols de llibre i articles sobre les situacions de prostitució i pornografia. Ha participat com a docent a l'Expert Universitari en Intervenció Social en Situacions de Tracta de Persones i Prostitució de la UIB, així com a altres iniciatives formatives.

Beatriz Benavente. Llicenciada en Psicologia per la Universidad de Buenos Aires. Experta Universitària en Avaluació i Tractament en Maltractaments i Abusos Sexuals a Menors (UIB). Psicòloga a la Fundació RANA i professora associada de la UIB. Investigadora sobre ESIA. Autora de capítols de llibre i articles sobre ASI i ESIA. Ha participat com a docent a l'Expert Universitari en Intervenció Social en Situacions de Tracta de Persones i Prostitució de la UIB, així com a altres iniciatives formatives.

Albert Cabellos Vidal. Graduat en Educació Social per la UIB. Contractat predoctoral FPU del Departament de Pedagogia i Didàctiques Específiques de la UIB i membre del Grup d'Investigació i Formació Educativa i Social (GIFES). És col·laborador del Grup d'Estudis sobre la Prostitució de les Illes Balears (GEPIB). Responsable de la secretaria tècnica del postgrau en Intervenció Social en Situacions de Tracta de Persones i Prostitució. Les seves línies d'investigació se centren en la perspectiva de gènere i els processos d'emancipació a acolliment residencial.

Noemi Gelabert Mures. Graduada en Treball Social i Màster en Intervenció Socioeducativa en Infància, Adolescència i Família. La seva formació es complementa amb diferents cursos de Gènere. Ha treballat en projectes d'investigació socials i d'educació sexual.

Susana Ortega Merino. Diplomada en treball social i mediadora familiar. Treballadora social a l'Institut Balear de la Dona. Participa en el GEPIB des de 2010. Coordinadora tècnica del Pla Autonòmic per a la lluita contra el tràfic de dones i nines amb fins d'explotació sexual i l'abordatge de la prostitució a les Illes Balears, així com del Protocol d'actuació autonòmic. Coordina les comissions de seguiment de les dues eines. Impulsa des de la seva feina a l'IBD les taules de coordinació municipals contra les violències masclistes. Ha participat com a docent a l'Expert Universitari en Intervenció Social en Situacions de Tracta de Persones i Prostitució de la UIB. Imparteix formació en temes de gènere a diverses entitats i institucions.

Nina Parrón Mate. Llicenciada en Antropologia Social i Màster universitari de Polítiques d'Igualtat i Prevenció de la Violència de Gènere. Experta en Gènere; tècnica en projectes socials. Va ser Directora Insular d'Igualtat del Consell de Mallorca (2016-19). Participa en el GEPIB des de 2019.

Rosario Pozo Gordaliza. Doctora Europea en Sociologia per la UGR (2011), Educadora Social (UVA) i Psicopedagoga (ULE), amb diverses especialitzacions de Màster en problemes socials, metodologia d'investigació social qualitativa, etnicitat i gènere a nivell nacional i internacional. Ha estat becària i contractada FPU del MEC en el Departament de Sociologia de la UGR (2004-2009). Contractada Doctora en el Departament de Pedagogia i Didàctiques Específiques de la UIB. Professora de l'Expert@ Universitària en Intervenció Social en Situacions de Tracta de Persones i Prostitució de la UIB (2019-2020). En aquests moments desenvolupa la investigació sobre *“Trajectòries de vida de dones en prostitució a Palma”*.

Col·laboradores de recerca

Maria José Aguiló Seguí. Graduada Social. Màster en RRHH. Coach especialitzada en Relacions afectives de parella. Voluntària i tallerista a Casal Petit. Màster en Intervenció Social amb Infància, Adolescència i Família.

María Ignasia Arbona Pérez. Completa actualment el grau d'Antropologia Social i Cultural a la Universitat de Barcelona. Ha realitzat estades de recerca i formació a la Università di Trento (Itàlia), a la Universidad de Guadalajara (Jalisco, Mèxic) i a la Universidad de Granada.

Pau Balaguer Huguet. Llicenciat i Doctor en Geografia per la Universitat de les Illes Balears (UIB). És Doctor en Geografia Física-Geomorfologia Litoral amb participació a nombrosos projectes i publicacions tant nacionals com internacionals, ha desenvolupat una ampla experiència en el camp de la Geografia Regional durant el postdoctorat en temes de Gestió Integrada de la Zona Costanera i Marina (GIZCM), també amb participació dins de múltiples projectes amb un seguit de publicacions nacionals com internacionals. En el camp de la Geografia Humana-Social destaquen els treballs pioners sobre localització i distribució de l'activitat de la prostitució a la ciutat de Palma, formant part de l'equip organitzador del 1r Congrés Virtual sobre Prostitució i amb publicacions relacionades.

Susana Batle Cladera. Graduada en Educació Social per la Universitat de les Illes Balears (2013), Màster en Igualtat de Gènere i la seva aplicació a Àmbits Socials (2015). Màster d'Estudis Avançats en Exclusió Social (2016). Cursa els seus estudis de Doctorat sobre l'acció social en els centres d'atenció a persones sense llar.

Lorena Bayano Martín. Diplomada en Treball Social per la Universidad Complutense de Madrid (2007) i Màster universitari en Polítiques d'Igualtat i Prevenció de la Violència de Gènere de la UIB (2016). Experta Universitària en Intervenció Social en Situacions de Tracta de Persones i Prostitució de la UIB (2019-2020). Tècnica al Servei per l'impuls i implementació de les taules locals de coordinació per l'abordatge de les violències masclistes de l'IBD.

Pere Canals Gomila. Ha fet feina en centres d'atenció a persones sense llar i altres centres del tercer sector i l'administració pública. Expert en enquesta i entrevista. Responsable del treball de camp en diverses investigacions, a les Illes Balears, des de 2003.

Margalida Cantallops Alemany. Diplomada en treball social a la UIB. Experta universitària en anàlisi psicosocial de la violència de gènere (UIB) i Experta univ. en mediació i orientació familiar (UNED). Treballadora social de l'IB Dona del 2007 fins 2018, on va estar al Centre d'Informació de la dona i com a tècnica de projectes. Actualment, treballadora social al centre d'informació de la dona del Consell de Mallorca.

Antoni Colom Colom. Treballador social, cap de la Secció de la Unitat Tècnica d'Igualtat de l'Ajuntament de Palma. Des de 2009 participa a la XADPEP, de la inspecció dels serveis d'atenció residencial i atenció ambulatoria a la violència de gènere i de les iniciatives municipals en aquest àmbit.

Jorge Fernández del Valle. Doctor en Psicologia (USAL). Catedràtic d'Intervenció Psicosocial del Departament de Psicologia de la Universidad de Oviedo i director del Grupo de Investigación en Familia e Infancia (GIFI). Durant els anys 80 va treballar com a educador social i com a psicòleg a centres de menors. Va ser psicòleg del Programa de Intervenció Familiar de l'Ajuntament d'Oviedo fins 1992. La seva investigació se centra en el desenvolupament d'eines per a l'avaluació de la qualitat dels serveis per a la infància desprotegida, particularment en programes d'acolliment residencial i familiar.

Gracia María Fornieles Carvajal. Tècnica Superior en Investigació per la FUIEB. Diplomada en Infermeria per la Universidad de Granada. Llicenciada en Antropologia Social i Cultural per la UGR. Màster en Polítiques d'Igualtat i Prevenció de la Violència de Gènere a la UIB.

Francisca M. Lourdes Mas Busquets. Llicenciada en dret per la UIB (1980). Advocada des de 1981. Entre 2000-2003 va dirigir l'Institut Balear de la Dona. Autora de diverses publicacions igualtat i violència de gènere. Ha participat com a ponent als cursos de la Fundació per a la Pràctica Jurídica de l'II-lustre Col·legi d'Advocats de les Illes Balears.

Ana Mascaró García. Llicenciada en Psicologia per la UIB. Treballa com a mediadora cultural al Centre de Salut de Son Gotleu i Escola Graduada. Té àmplia experiència en temes de prostitució. Ha participat com a docent a l'Expert Universitari en Intervenció Social en Situacions de Tracta de Persones i Prostitució de la UIB.

Belén M. Matesanz Mateu. Diplomada universitària d'Infermeria per la UIB. Graduada a la Universitat de Manchester, especialitzada en cures crítiques d'Infermeria. Actualment és coordinadora autonòmica de Metges del Món a les Illes Balears. Ha participat com a docent a l'Expert Universitari en Intervenció Social en Situacions de Tracta de Persones i Prostitució de la UIB.

Valentina Milano. Jurista doctora especialitzada en Dret internacional dels drets humans i la tracta de persones. Ha treballat 10 anys a l'ONU sobre temes de tracta i discriminació racial i de gènere. Actualment és professora de Dret internacional a la UIB, secretària del Laboratori interdisciplinari sobre drets i llibertats de les Illes Balears (LIDIB) i coordinadora de l'Expert Universitari en Intervenció Social en Situacions de Tracta de Persones i Prostitució.

María Fernanda Moreno Ibáñez. Graduada en Educació Social per la UIB. Investigadora sobre la prostitució a Mallorca, en especial, sobre el paper del "client" dins la indústria sexual. Des de 2016 forma part d'organitzacions que lluiten contra la prostitució i la tracta de persones (A21 Spain). Responsable de la Organització de la caminada "Caminando Por Libertad".

Jaume Perelló Alorda. Llicenciat en Pedagogia i membre del Grup d'Estudi de la Prostitució a les Illes Balears (GEPiB). Actualment treballa com educador a Casal Petit – Oblates (Centre d'atenció a dones en situació de prostitució), dirigint un projecte socioeducatiu per a dones en situació de prostitució. Ha col·laborat en diverses investigacions i publicacions sobre el fenomen de la prostitució al llarg d'aquests 20 anys i en la coordinació de diversos congressos que s'han dut a terme des de la UIB sobre aquest fenomen. L'any 2018 va participar com assessor en el disseny del Pla Autonòmic per a la lluita contra el tràfic de dones i nines amb fins d'explotació sexual a les Illes Balears.

Silvana Natalia Rodríguez. Llicenciada en Dret per la Universidad Nacional de Córdoba (Argentina). Màster en Malos Tratos y Violencia de Género: una visión multidisciplinar. Assessora jurídica del Centre Assessor de la Dona i la Oficina d'Informació, Assessorament i Orientació a la Població Immigrant (OFIM), depenent del Consell Insular de Menorca des de 2012.

Laura Sastre Barros. Graduada en Llengua i Literatura Catalanes per la UIB, llicenciada en Filologia Hispànica i en Teoria i Crítica de la Literatura per la UGR. Professora associada del departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la UIB durant els anys 2016-2018. Actualment, professora de secundària en l'ensenyament públic i integrant del Moviment Feminista de Mallorca.

Sandra Sedano Colom. Cap de Secció del Servei d'Igualtat de l'Ajuntament de Calvià. Llicenciada en Psicopedagogia per la UOC. Experta Universitària en Estudis de gènere i la seva aplicació als àmbits socials per la UIB i Experta Universitària en Coordinació de gestió de programes per a la Joventut per la UV. Ha participat com a professora al curs d'Experta Universitària en Intervenció Social en Situacions de Tracta de Persones i prostitució de la UIB. Coordinació amb el professor Lluís Ballester del monogràfic d'Educació Afectiva i sexual de l'Anuari de l'educació 2020.

